00068133081
2

PREFAJĂ

La Marsilia, la colţul uneia dintre străzile care dau în Portul-Vechi se află o placă albastră care aminteşte de marele navigator.

Puţin ridicolă, puţin anacronică şi oarecum romantică, statuia lui se înalţă într-o nişă, pe partea dreaptă a Palatului Bursei. Ca la un şemineu de la începutul secolului al XX-lea, ea are drept replică statuia prietenului său, Euthymene, cu o figură la fel de energică şi de bărboasă.

Marinarii-pompieri care asigură securitatea pacheboturilor din PortuI-Nou si-au botezat vaporul-pompă— „Pytheas".

Dascălul si prietenul meu Gaslon Broche, profesor la Universitatea din Genova, un admirator pasionat al lui Pytheas — căruia i-a şi închinat, de altfel, o teză remarcabilă — era indignat de indiferenţa burghezilor din Marsilia care nu vedeau în Pytheas decît un nume de stradă, cam ciudat, ce se preta la glume în limba provensală.

îmi aduc aminte de numeroasele discuţii pe care le-am avut împreună, după ce in-ain întors din călătoria făcută pe urmele lui Pytheas, către Faeroerne, Islanda şi Oceanul Arctic, în cursul acestei călătorii, cu ocazia unui dejun în rada portului Thorshavn, 1-am întîlnit pe doctorul Charcot, cunoscut cercetător polar care, un an mai tîrziu, avea să dispară împreună cu vasul său „Pourquoi-Pas?", lîngă stîncile ce văzuseră probabil trecînd pe dinaintea lor penlecontera lui Pytheas.

Locuitorii Marsiliei nu ştiu cine a fost Pytheas. Nici în scoli nu se vorbeşte de el, cu toate că manualele de istorie folosite în Statele Unite îl citează ca pe singurul om celebru din Marsilia

Arheologia dezvăluie legaturile popoarelor dm ÎNord cu lumea elenică; de la o zi la alta iese tot mai mult la iveală o civilizaţie celtică, preromană. Azi nu ne mai mirăm _aşa cum se mirau la vremea lor legionarii lui Cezar _de faptul că soldaţii lui Ariovist[1] scriau cu litere greceşti.

La începutul secolului nostru, cîţiva arheologi greci au găsit pe ţărmurile Balticei monede vechi greceşti.

Asemănarea extraordinară dintre ulcioarele celtice şi aşa-numitele *pithosuri* cretane, de la sfîrşitul epocii de bronz, nu mai surprinde pe nimeni.

Paralel, săpăturile pe care profesorul Martin Almagro le-a efectuat timp de mai bine de

douăzeci de ani la
Ampurias au dat la iveală extensiunea lumii massaliote
spre Iberia.

In 1942 nemţii au devastat cartierul Portului-Vechi.

Imediat după încetarea ostilităţilor au început săpăturile pentru reconstrucţie care au facilitat cercetările arheologice. Fiind însărcinat cu supravegherea arheologică în cadru] Direcţiei antichităţilor, am văzut cum
ieşeau la iveală vestigii greceşti şi romane, obiecte de ceramică care au fost poate atinse de Pytheas; cuiele de aramă şi plăcile de plumb m-au făcut să bănuiesc amplasamentul şantierelor navale; acolo unde, odinioară, se afla aşa-numita plajă greacă, în apropiere de f întina din Agora, imaginaţia mea „a văzut", ancorată de ţăruşii digurilor nava exploratorului, gata să pornească în probele de încercare în vederea minunatei ei călătorii.

Cele cîteva trepte ale teatrului grec, un capitel ionic din templul lui Artemis, nenumăratele cioburi de sculpturi, opaiţe şi cupe, totul a contribuit la conturarea personajului respectiv şi a timpului său.

Cu doi ani în urmă, la Vix-en-Bourgogne, a fost descoperit mormîntul unei tinere prinţese celte. împreună cu ea s-a găsit îngropat un unic si superb vas de bronz, precum şi diferite obiecte de ceramică atheniană.

%

[1] Vezi Anexa I.

Şl aşa *a* început să se înnoadc şirul întîmplărilor.

Femeile elene îşi împodobeau părul şi locuinţele cu ambra Balticei şi cu misteriosul orichaic, iar cositorul din Cornwall ajungea în Massalia după o lungă călătorie prin Celtica. Este foarte firesc, aşadar, că arhonţii[1] acestei cetăţi doreau să caute încă un drum pentru a-şi procura ambra şi cositorul mai repede şi mai ieftin.

Ori, pe la mijlocul secolului al IV-lea î.e .n., Coloanele lui Herakles, — actuala strîmtoare a Gibraltarului — se aflau în mîinile carthaginezilor, care nu îngăduiau corăbiilor elene sau massaliote să treacă pe acolo. Orice corabie străină era, fără milă, scufundată. In felul acesta, negustorii din Massalia, din Grecia şidin Itahaîsi vedeau închise căile de trecere spre Ocean, iar comerţul lor maritim limitat la Marea Mediterană.

De vreme ce drumul Occidentului era barat, e lesne de înţeles că arhonţii şi timuhii massalioti au căutat o ajtă cale de trecere prin Orient.

Se pare că le rămăsese în amintire îndepărtata călătorie a lui lason. Acesta, pornind din Creta sau din Milet pe uşoara ,.Argo", a străbătut Dardanelele, apoi Bosforul, ale cărui pericole sînt simbolizate de stîncile Symplegade şi, după ce a traversat Pontul Euxin, a apucat-o pe unul din fluviile ruseşti — azi greu de identificat — pe nume Tanais. în continuare, pe anumite porţiuni, corabia a fost transportată pe uscat pînă la Marea Baltică.

Faptul că Marea Mediterană era o mare închisă prezenta un mare neajuns pentru negustori.

Massalia participase şi ea la achitarea datoriei pe care Roma, aliata ei, trebuia s-o plătească galilor învingători, în 390 î.e.n., si, datorită acestui fapt, abia reuşise să iasă dintr-o gravă criză monetară. De pe urma acestui eveniment se pare că s-a resimţit şi comerţul ei cu Celtica. De altfel, zona comercială a Massaliei, mărginită la ţărmul nordic al Mediteranei occidentale şi la culoarul Ronului, era considerată acum prea îngustă pentru ca. N-o mai mulţumea nici calitatea sa de simplu centru comercial situat în ţara celţilor şi a ligu-

[1] Vezi Anexa II.

vechile aliaje era la fel de indispensabil ca şi nichelul sau magneziul pentru metalurgia modernă — pe calea lungă a Celticei, adus cu bărcile pe Sena, transportat pe cai sau pe măgari de către oamenii din Autun sau din Vix, cu ajutorul utricularilor de pe Saone sau de pe Ron si, în fine, prin diverşi intermediari din Thiline (Arles). El le revenea negustorilor massahoţi la un preţ foarte ridicat, în timp ce iscoadele centrului comercial de la Mai'nake,din apropierea Coloanelor, vedeau trecînd pe dinaintea lor navele punilor încărcate cu cositor din insulele Kassiteride, care aduceau cu un singur transport o încărcătură egală cu povara cîtorva mii de cai! în ceea ce priveşte ambra, adusă fie pe aceeaşi cale cu cositorul, fie pe vechiul drum care unea Germania hyper-boreeană cu Moselle şi Ţara Galilor, Massalia plătea cele cîteva grăunţe pe care le primea cu echivalentul lor-în aur.

Pe la mijlocul secolului al IV-lea î.e.n. se produce acea înflorire fără seamăn a lumii greceşti, înviorat de aportul macedonean, geniul elen avea să-şi impună literatura, etica, filozofia si arta sa Egiptului, Persiei şi provinciilor limitrofe ale Indiei. Domnia lui Alexandru cel Mare, în timpul căreia a avut loc întemeierea Alexandriei şi a oraşului care avea să devină mai tîrziu Karaci, a deschis era marilor descoperiri elenice.

Massalia nu se lasă nici ea mai prejos, ci participă din plin la acţiunea de cunoaştere a lumii, fund convinsă că acesta era unul din mijloacele de a se impune. Nearhos, amiralul lui Alexandru, explorează la întoarcerea din India coastele Golfului Oman, şi ale Golfului Persic. Massalia îi trimite şi ea pe Euthymene pe urmele lui Hannon către Africa occidentală, iar pe Pytheas spre ţinuturile cu cositor şi spre mările hyperboreene.

Cei doi vor reuşi să forţeze blocada Coloanelor. Pytheas se va strădui să găsească drumul prin Orient pentru a se întoarce la Massalia. Călătoria întreprinsă de Pytheas are un dublu scop: să satisfacă setea de cunoaştere a unui învăţat, matematician, geograf şi astronom în acelaşi timp şi totodată să adune informaţii pentru timuhi.

Dacă Pytheas face această călătorie ca să-şi verifice calculele cu privire la latitudini şi la variabilitatea

duratei zilei în funcţie de apropierea sau de depărtarea fată de pol, în schimb timuhii, ca nişte negustori versaţi, se folosesc de el ca să capete informaţii precise cu privire la ţinuturile de unde se aduceau cositor şi ambră[1]. Ei speră că el va descoperi faimosul drum din est, pe,la Marea Neagră, pe fluviile ruseşti si pe Marea Caspică, pe care unii dintre generalii lui Alexandru o considerau ca o mare deschisă spre Oceanul Hyperboreean sau spre marea care mai tîrziu avea să se numească Marea Baltică.

însemnările lui Pytheas cu privire la călătoria lui s-au pierdut. Harta întocmită de el cu acest prilej s-a pierdut şi ea. Este posibil însă ca aceste lucrări să fi luat drumul Bibliotecii din Alexandria unde învăţaţii Antichităţii au avut la vremea lor posibilitatea să le consulte.

Noi nu cunoaştem clecît titlul lucrării care se numea *Despre Ocean.* Cîteva fragmente, foarte importante, din această lucrare au ajuns pînă la noi numai datorită criticilor răutăcioase ale lui Strabo. Ştim, de pildă, datorită acestuia, că Pytheas avea .cunoştinţe geografice şi cosmografice foarte exacte. De-a lungul întregii sale opere, Strabo îl tratează pe Pytheas ca pe un mincinos. în realitate însă, cel care se înşală, şi încă într-un mod grosolan, este tocmai el, Strabo. Pytheas ştia că pămîn-

[1] Nume atribuit unor substanţe diferite: *Ambra cenuşie* — se formează din secreţiile intestinale ale unor cetacee marine (caşaloţi, probabil). Se găseşte la suprafaţa mării sub formă de mase compacte, ceroase, de culoare cenuşie. Mirosul ei este asemănător celui de mosc. Se întrebuinţează în parfumerie. *Ambra galbenă* sau *chihlimbarul* (în greceşte *eleklron)* este o răşină fosilă provenită din numeroase specii de pin, de culoare galbenă sau brună, mai rar roşcată sau verzuie, transparentă sau translucidă, uşoară; arde şi se electrizează prin frecare.

Pytheas plecase în Hyperboreea să caute în special ambră galbenă, care era foarte apreciată în antichitate. Ambra galbenă se sculpta ca şi fildeşul; din ea se făceau amulete, figurine, coliere; în foi subţiri servea pentru protecţia miniaturilor cizelate sau a picturilor.

Şi azi, ambra se găseşte în regiunea litorală a Balticei spre care s-a îndreptat, cu peste 2000 de ani în urmă, Pytheas. Ea este aruncată de valuri împreună cu algele marine sau apare în straturile de cărbuni.

Ambra galbenă de vîrstă oligocenă conţine cîteodată şi fosile de insecte arboricole. — *N.R.*

tul este sferic; el a calculat cu precizie latitudinea, iar distanţele indicate de el sînt foarte aproape de realitate. Avea cunoştinţă de Soarele de la miezul nopţii şi putea să prevadă noaptea din miezul zilei. Cu tot resentimentul lui de geograf de cabinet faţă de un explorator, Strabo este totuşi nevoit să recunoască că Pytheas este un matematician învăţat şi un astronom cu multă autoritate.

M-am servit de fragmentele citate de Strabo ca si de cele citate de Cosmas Indicopleustes, Dionysos Periegetul şi Pliniu cel Bătrîn ca de nişte piloni ai unui pod distrus. Am vrut să reconstitui arcul acestui minunat Pod al Vîntului aruncat peste Drumul Balenelor.

Ţin să aduc cu această ocazie mulţumirile mele domnului director al Bibliotecii universitare din Uppsala, care mi-a pus la dispoziţie remarcabila ediţie a *Fragmentelor lui Pytheas Massaliotul* a lui Arvedson, din 1S24, domnului arhivar şi domnului bibliotecar al Camerei de Comerţ din Marsilia, domnului Henri Rolland, directorul Antichităţilor din Glanum si excelenţei sale, ambasadorul Islandei la Paris care mi-au procurat documente şi fotografii.

Şi astfel, din fragmentele rămase, după ce am aflat cum a învăţat să descifreze misterele urmelor pierdute, vuiturilor, gheţurilor şi mareelor, Pytheas a început să prindă contur.

Reconstituirea acestor însemnări de călătorie a spulberat nedumerirea copilului din Marsilia care se mira odinioară de faptul că navigatorul grec, a cărui statuie se află la Palatul Bursei, purta nădragi galici.

Mă gîndesc cu emoţie la tot ceea ce ar fi putut adăuga Gaston Broche, care a rămas pînă la moarte un adept al lui Pytheas, pentru cunoaşterea eroului său dacă ar fi apucat să participe la călătoria în Islanda. Cunoştea el oare *Preistoria Norvegiei* de Haakon Shetelig, sau fragmentele de monede vechi greceşti descoperite pe ţărmurile Balticei? Cred că nu, şi este de datoria mea să-i completez opera. Am credinţa că Gaston Broche a fost întotdeauna entuziasmat la gîndul unei sinteze făcute cu ajutorul textelor, aşa cum reiese de altfel chiar din teza lui cu privire la Pytheas. Ori, viaţa si călătoria lui Pytheas

nu reprezintă altceva decît o compilare a criticilor care i s-au adus şi a respingerii

Pytheas simbolizează expansiunea civilizaţiei elene către ţările din nordul şi vestul Europei. Pytheas constituie' „o evadare" din lumea mediteraneană spre lumea oceanică.

în felul acesta am senzaţia că duc mai departe opera lui Gaston Broche şi că depăşesc scopul pe care el şi 1-a propus, îmi închipui ce bucuros ar fi fost dacă ar fi avut posibilitatea să cunoască minunatul vas de la Vix-en-Bourgogne care constituie încă o dovadă a penetraţiei greceşti în Celtica şi care explică, totodată, expediţia întreprinsă de Pytheas pe mare. Pytheas vrea să descopere ţinuturi noi, unde Massalia să-şi poată desface cu uşurinţă mărfurile,ţinuturi de care ea duce lipsă. Aceeaşi dorinţă îl mînă şi pe Euthymene spre Africa de vest.

însemnările acestea ar fi putut să fie scrise pe la anul 330 î.e.n. încredinţîndu-i-le editorului meu, am senzaţia că desăvîrsesc o operă începută. Am însemnat cu italice fragmentele autentice si le-am reprodus textul grec[1].

S-au scurs două mii patru sute de ani de la călătoria pe care a întreprins-o Pytheas în scopuri ştiinţifice. Astăzi, el este reeditat, aşa cum pe vremea lui Pytheas la Massalia era reeditat Homer.

Relatările lui Pytheas, cercetările şi experienţele lui făcute cu peste o mie cinci sute de ani înaintea ştiinţei europene fac din el, înainte de vreme, un om al Renaşterii: filozof, astronom, matematician, geograf, inventator, poet şi navigator, priceput si în tainele comerţului şi ale diplomaţiei-

Pytheas massaliotul, descoperitorul ţinuturilor din nordul Europei, ne încredinţează, aşadar, *însemnările* sale *de călătorie,* aşa cum ar fi putut să le scrie el însuşi pe corabia sa „întocmită cu cea mai mare grijă", aducîn-du-le britanicilor, suevilor, goţilor si scandinavilor cheia cu care aceştia au pătruns în istoria Europei occidentale si în cea a civilizaţiei.

Marsilia, 18 august 1956

FERDINAND LALLEMAND

• [1] în unele cazuri traducerea este redată în pagină. —*N.A.*

PREGĂTiRI

Demersuri
Şantier
naval
încercări

Demersuri

PRIMA ZI A LUI HECATOMBAION. Eu, Pytheas, fiul lui Krinas Massaliotul si nepotul lui Pytheas Thebanul, m-am hotărît să aştern în scris ceea ce am de gînd să să-vîrşesc ca să verific numerele pe care le-am descoperit, după calculele mele, cu privire la ţinuturile hyperboreene si la poziţia Massahei. Numai numerele, ele singure, sînt puternice şi cei care le stăpînesc se pot considera asemenea zeilor, atîta doar că zeii cunosc toate numerele şi de aceea noi, muritorii de rînd, ne închinăm lor.

Sînt massaliot de origine şi-mi place să socotesc anii începînd de la întemeierea oraşului meu de către Protis Euxenos. Aşadar, pe prima filă a acestui sul însemn cea dintîi zi a lui Hecatombaion, anul 290 de la întemeierea Massaliei[1].

Ieri i-am vorbit lui Parmenon, arhontele însărcinat cu treburile navale, despre corabia pe care as vrea s-o comand pentru călătoria în Hyperboreea.

Parmenon a zîmbit. Nu-mi place ca cineva să zîm-bească atunci cînd îmi spun părerea sau cînd arăt ceea ce m-au învăţat numerele.

[1] Aproximativ | iulie 330 î.e.n. — *N .A.*

— De ce nu-i însoţeşti pe namneţi cînd se întorc la ei acasă, urmînd cursul apelor sau călătorind pe uscat — mi-a răspuns el. Şi apoi ai consultat oracolul de la Delphi?

Trebuie să-1 fac să înţeleagă că namneţii se află foarte departe şi mult mai la sud de ţinuturile unde vreau eu să ajung. Parmeiion încă mai crede că Pămîntul este un disc, în centrul căruia se află Delphi, şi e foarte mîndru de faptul că, în tinereţe, si-a adus partea sa de contribuţie la tezaur.

— Cunosc buricul Pămîntului, obişnuieşte el să spună mereu.

Vai! Euthymene are dreptate cînd afirmă că Parmenon de-abia dacă e în stare să-şi măsoare distanţa de la pro-prul său buric pînă la nas.

Parmeiion e bătrîn şi se teme. Vrea să-i însoţesc pe namneţi, fiindcă bănuieşte că am de gînd să înfrunt gărzile punilor de la Coloanele lui Herakles. Cu toate că în momentul de faţă există, după cîte ştiu, un fel de pace între ei şi noi, mai ştiu tot aşa de bine că nu 1-ar cruţa de loc pe cel care ar îndrăzni să treacă prin faţa oraşului Gades.

— Nu, am răspuns eu, nu vreau să mă duc în Elada, vreau să mă duc la hyperboreeni. Vreau să privesc Soarele pururea strălucitor, vreau să văd lăcaşul Ursei.

Fiindcă mă ridicasem în picioare, Parmenon se ridică şi el, ca să mă poată privi drept în faţă.

Pe chipul său se citea o surprindere dureroasă.

— La hyperboreeni? Ce-ai de gînd să faci, Pytheas .la barbarii aceia de la Septentrion? Ţi-ai ieşit din minţi?

— Dimpotrivă, sînt în toate minţile. Vreau să verific numerele pe care le-am descoperit şi care-mi spun că Pămîntul nostru este rotund, asemenea unei sfere uriaşe, că Massalia se găseşte aproape la mijlocul distanţei dintre locul unde zilele sînt egale si polul sferei unde ziua durează fără întrerupere o vară-ntreagă.

Ajută-mă, puternice Parmenon, dă-mi corabia mult visată, dăruieşte Massaliei gloria de a avea un mare descoperitor aşa cum 1-a avut Carthagina pe Hannon. Tu ştii foarte bine că şi Carthagina îşi trimite corăbiile

de jur împrejurul Africii. **De** ce n-ani fi şi noi în stare, profitînd de pacea care pare să domnească între noi **şi** marinarii puni, să prelungim caile de negoţ ale Massaliei pînă la hyperboreeni, aşa cum duşmanii noştri le extind pe ale lor în sudul lumii?

Ascultă-mă, Parmenoii, ai încredere în mine, prea-puternice arhonte!

L-am întrebat apoi pe Parmenon dacă mă considera un copil lipsit de experienţă atunci cînd mă asigura că, de îndată ce corabia mea va depăşi marginile discului[1] plutind pe fluviul Ocean, se va prăbuşi în Hades. Astăzi sînt convins că Parmenon era sincer. Aerul lui consternat şi scandalizat nu aducea de loc cu aerul unui actor care declamă pe lespezile Odeonului. O spunea cu convingere! Cînd i-am strigat în faţă că o sferă nu are margini, m-a privit plin de îngrijorare şi am înţeles că ar fi sacrificat bucuros un cocoş în cinstea lui Asclepios, ca să mă^vindece de nebunia mea.

O, Athena! Lucrul cel mai greu nu este să întreprinzi o călătorie primejdioasă, nici să construieşti o corabie trainică, şi iute, ci să cîstigi înţelegerea semenilor tăi.

în cele din urmă, Parmenon a consimţit să le înfăţişez arhonţilor proiectul meu, dar mi-a cerut un răgaz de două decade, deşi între timp sufletul meu tînăr arde de nerăbdare.

Am plecat de la Parmenon cu mintea tulburată de imaginea tuturor piedicilor pe care va trebui să le înving. Şi cred că cele mai grele sînt acelea pe care le voi întîmpina din partea propriilor mei prieteni. Sînt buni şi ţin la mine, dar nu sînt în stare să mă înţeleagă.

[1] în antichitate, cunoştinţele de astronomie, matematică, fizică etc. se împleteau strîns cu concepţiile filozofice şi ele au avut o însemnată înrîurire asupra efectuării de călătorii şi implicit asupra descoperirilor geografice.

Concepţia greşită potrivit căreia pămîntul ar avea forma unui disc înconjurat de marele fluviu denumit Ocean, apăruse încă din epoca lui Homer; ea a fost susţinută şt de învăţaţii ionieni.

Aristotel demonstrează însă că Pămîntul are formă sferică — ceea ce constituie cea mai mare realizare a geografiei din Antichitate. — *N.V.I. (V.I.* = Vlăduţiu Ion).

ZIUA A DOUA A LUI HECATOMBAION. Astă-noapte mi-am refăcut calculele. Cît timp îi trebuie unei clepsidre să se golească de două ori, am observat Steaua Paznicului Ursei. Neclintirea ei mi-a dat puteri noi în dorinţa mea de a ajunge, dacă va fi posibil, s-o privesc din acel punct al lumii noastre unde se apropie cel mai mult de pol.

O, de-aş putea s-o văd înălţîndu-se încet deasupra catargului meu, şi de-aş putea să mă apropii cît mai mult de punctul acela !

Anul ăsta, prima zi a anului a coincis cu ziua în care Soarele pare că se opreşte pe cer ca şi cum ar şovăi în drumul lui. *Fenomenul acesta mi-a dat prilejul să constat că raportul dintre umbra gnomonului şi înălţimea lui era faţă de 120.* *4 de 41 şi —*

i o

OTJCU yap EV Bu^avTMp TO v OCUTTOV sivat Xoyov TOU V) v cfxiâv, ov SLTISV 6 HuOsa^ ev Ma-

YVWU.OVO? acraAia [1]-

(Strabo, II, 175).

Din calculul acestui raport şi din variaţia lui am aflat că există pe lume o ţară unde raportul este egal cu zero, fiindcă si umbra gnomonului este egală cu zero.

Dimpotrivă, cu cît ne apropiem mai mult de polul Păraîntului, cu atît umbra este mai lungă în raport cu gnomonul. Am înţeles acest lucru mergînd ceva mai încolo de Avenio ca să-rni verific numerele. Sînt de aceeaşi părere cu Thales, că lumea este o sferă atît de imensă, încît poporul de rînd e îndreptăţit s-o considere o suprafaţă plană ; şi cu toate acestea n-are decît să privească oricine în zare de pe înălţimile Acropolei din Massalia, ca să se convingă de acest lucru. Nu vedem noi oare că la orizont navele dispar aşa cum dispare o muscă pe suprafaţa unui măr, atunci cînd merge de jur împrejurul lui?

Dar oamenii sînt în aşa fel plămădiţi, încît nu dau crezare decît iluziilor lor si bieţii lor ochi nu pot suporta strălucirea adevărului şi puritatea numerelor.

[1] El afirmă că la Bizanţ raportul dintre umbra gnomonului şi gnomon însuşi era identic cu cel de la Massalia. — *N. A.*

W

2ÎUA A TREIA A LUI HECATOMBAION. bacă astrul lui Artemis e rotund, Soarele e rotund, Lumea noastră nu poate fi nici ea altfel decît tot rotundă; ele, la rîndul lor, nu pot fi decît nişte sfere, iar universul un ansamblu de sfere; dar — întrebarea este — noi ne aflăm în centrul acestor sfere? Oare universul este cel care se roteşte sau noi? Turb de mînie că nu pot să găsesc soluţia acestei probleme şi ard de nerăbdare să ajung în punctul situat în Hyperboreea. Acolo voi fi pe culmea cea mai înaltă a Lumii şi voi putea să înţeleg frumuseţea numerelor
supreme

Şi cînd te gîndeşti că Parmenon îmi propunea să-i însoţesc pe namneţi! De ce nu pe helveţi care iau un lac drept o mare interioară şi cred că Alpii reprezintă vîrful cel mai înalt al Lumii? Gheţurile Alpilor sînt pur şi simplu mai aproape de eter şi nicidecum de Hyperboreea. Gheţurile din ţara asta nu pot să existe decît în lipsa Soarelui'. Nu se întîmplă oare la fel şi la Massaha, unde în timpul iernii îngheaţă numai noaptea şi niciodată în timpul zilei?

ZIUA A PATRA A LUI IIECATOMBAION. Am neapărată nevoie de o corabie şi-mi trebuie mulţi bani, ca s-o construiesc cum doresc eu.

Calculele nu valorează nimic fără experienţă, aşa că trebuie neapărat să fac o călătorie spre Hyperboreea.

Nu e totul să ai abacuri gnomonice pentru toate ţările din lume, ci trebuie să-ţi şi verifici datele şi să ai satisfacţia să constaţi că ele se aplică în cadrul experienţei. ' J

PRIMA ZI DIN CEA DE-A DOUA DECADĂ A LUI HECA-TOMBA10N. S-au scurs şase zile şi mă aflu în acelaşi punct de unde am plecat. Am încercat să am o nouă întrevedere cu Parmenon, care însă nu m-a primit, invocînd ceremoniile Hecatombelor. Parmenon face parte din adunarea care organizează serbările şi e foarte ocupat. Deşertăciuni, deşertăciuni! Cu ce o să fim mai înţelepţi decît sîntem după ce vom fi ucis o sută de boi?

Şi cu ce-o mulţumeşte asta pe Athena, zeiţa înţelepciunii? Cu nimic... dar poporul si preoţii îşi trag fiecare profitul său. Şi apoi..., ce măreţ spectacol este — chiar şi pentru cei care mănîncă pe săturate — să vadă o sută de Vite care mugesc înjunghiate în Agora şi sîngele care se scurge în Lacydonul ale cărui ape sînt roşii! Poseidon ar putea să-si închipuie că sacrificiul i-a fost adus lui! O, Athena, în mulţumirea ta, dacă tu eşti într-adevăr mulţumită, insuflă arhonţilor şi timuhilor noştri dorinţa de a cunoaşte seminţiile de pe pămîntul nostru şi pămînturile seminţiilor care trăiesc în Hyperboreea. Acolo *e* bogăţia cetăţii noastre, acolo e gloria ei!

ZIUA A DOUA DIN CEA DE-A DOUA DECADĂ A LUI HECATOMBA]ON. Poporul e ghiftuit, preoţii de asemenea; arhonţii au benchetuit; timuhii si-au vîndut boii. Toată lumea e mulţumită. Drahmele, staterii si obolii[1] s-au rostogolit pe tejghelele şi-n sacii celor bogaţi. Iar eu mă perpelesc aşteptînd un semn ca să-mi prezint proiectul înaintea Adunării. Massalia, eşti un oraş de samsari! Şi cu toate astea te iubesc şi vreau să fac ceva pentru înflorirea ta. Trebuie să se deschidă noi drumuri pentru negoţul tău. Ştiu că punii ajung pînă în apele Africii şi că fenicienii înaintează spre nord pînă în Boreea ca să caute ambră, cositor, aur si blănuri.

Nu cred în pericolul Coloanelor lui Herakles, afară doar de cel pe care-1 prezintă escadrele de la Tartessos

şi de la Tingis. Cînd Parmenon pomeneşte de corăbiile care cad de cealaltă parte a lumii, atunci cînd trec de strîmtorile care duc către Ocean, el n-are de unde să ştie că spune totuşi un mare adevăr: corăbiile cad în fundul

[1] Vezi Anexa V.

mării şi acolo e de fapt cealaltă parte a suprafeţei ei. Parmenon glumeşte fără să vrea. Ceea ce e mai trist e că ele se scufundă pentru că altele le distrug şi le incendiază, îmi trebuie, aşadar, o corabie care să le întreacă în iuţeală pe cele ale punilor. Şi am nevoie de oameni care să ştie să tragă la rame, să o manevreze si care să nu se teamă, ca Parmenon.

ZIUA A TREISPREZECEA A LUI HECATOMBAJON. Am fost să-1 văd pe Phelynos. A trebuit să aştept pînă să mă primească dar aşteptarea nu mi-a fost zadarnică. Phelynos e tînăr şi entuziast. M-a ascultat cu luare aminte şi mi-a promis tot sprijinul, dar se teme şi el de bătrînii din Adunare, mai mult decît de puni.

— Nu-i contrazice, mi-a spus el, aşteaptă pînă cînd te vor înţelege, pînă cînd ideile tale îşi vor croi drum în minţile lor bătrîne. învaţă să aştepţi, nerăbdătorule, şi atunci o să am posibilitatea să te ajut. Aşa e firea bătrînilor: le place să fie ei cei care cîrmuiesc lumea sau măcar să aibă iluzia că o fac. Trebuie să le dai impresia că de la ei porneşte ideea, cbiar dacă tu eşti cel care le-ai sugerat-o.

Auzindu-i vorbele n-am putut să-mi reţin o mişcare de mînie, dar Phelynos, care surîdea încă, mi-a spus încetişor:

— Ascultă-mă, Pytheas, fu convingător cum te arată numele. Să convingi nu înseamnă altceva decît să semeni idei în spiritele altora. Bobul de grîu nu invidiază snopul. Cînd ai sate înapoiezi din călătoria ta minunată, ai să-mi mulţumeşti.

Am plecat de la Phelynos îmbărbătat, dar mîhnit. Mîine, aşa cum m-a sfătuit el, mă voi duce să-1 vizitez pe Polytechnos. Iată, aşadar, că eu, Pytheas, care nu mă simt bine decît pe marea înspumată, am ajuns să fac vizite ca o femeie. Nu cumva o să ajung să mă transform într-o hetairă parfumată?

ZIUA A CINCISPREZECEA A LUI HECATOMBA1ON. I-am făcut o vizită lui Polytechnos. M-am dus să-1 văd în

casa lui care ddmină Lacydonul, în apropiere de fîntîna din Agora. E o locuinţă foarte frumoasă, împodobită după moda atheniană. Polytechnos *a* călătorit în Elada *si* si-a adus de acolo multe vase si statui, înainte de a-i vorbi despre scopul vizitei mele a trebuit să admir, înşirate pe diverse etajere, cele mai frumoase amfore şi ulcioare ale acestui om bogat.

— Cum ţi se pare acest Dioriysos înconjurat de delfini? Dar această luptă a titanilor cu Herakles? Ai remarcat braţul smuls care-i serveşte drept măciucă? Ce spui de menada asta cu sînii goi?

Le admiram pe toate, dar gîndurile îmi rătăceau aiurea si nu ştiam bine ce trebuie să spun. Oare din şiretenie le arată Polytecbnos vizitatorilor operele lui de artă? S-ar părea că vrea să le tulbure minţile cu chipuri de femei si de zei.

— Ai văzut Aphrodita asta, care pare să fie o copie a celei sculptate de Praxitele?

Asta întrecea orice măsură. Nu venisem s-o văd pe Aphrodita goală, ci ca să vorbesc despre numere şi despre construcţii navale. M-am înfuriat si am răspuns că în locul farmecelor feminine ale Aphroditei, îl preferam pe Poseidon cu dezlănţuirile lui virile. Polytechnos a fost surprins de ieşirea mea, sau cel puţin aşa a părut, şi mi-a spus:

— Aşadar nu-ţi plac femeile, Pytheas? Credeam că navigatorii îi aduc sacrificii Aphroditei Pandemos în toate porturile unde acostează.

— Eu o iubesc numai pe mama si pe Artemis Foceana, cea cu sînii roditori, si nu pe perversa ta, creată numai pentru plăceri molesitoare. Şi nici nu vreau s-o cunosc pentru că mă sustrage de la calculele mele şi mă îndepărtează de mare.

— Te felicit, mă luă în zeflemea Polytechnos, dar eu credeam că ai venit la mine ca să admiri capodoperele pe care le-am adus de la Athena şi din Corint.

M-am simţit atunci încurcat în faţa acestui om puternic, şi de supărare, ochii mi s-au împăienjenit de lacrimi.

— Am venit să-1 văd pe arhontele care se ocupă cu corăbiile de comerţ ale Massaliei.

—- Bine! spuse Polytechnos, dar pentru asta trebuia să vii să mă vezi în Agora sau în sala Adunării. Atunci nu te-as fi silit să admiri operele mele de artă. Era să uit că te tragi din Pytheas Beoţianul.

La auzul acestor cuvinte am sărit ca muşcat de şarpe.

— Bunicul meu era într-adevăr theban, am strigat eu, dar n-ai dreptul să mă insulţi pentru asta! Am în cap prea multe planuri măreţe ca să mă mai intereseze vasele tale. Sînt frumoase, dar numerele mă împiedică să le văd.

Atunci Polytechnos s-a domolit şi m-a rugat să mă aşez alături de el pe perne.

— Şi eu sînt un adept al numerelor, mi-a spus el, dar spune-mi, formele perfecte şi liniile minunate ale trupurilor de femei nu conţin oare şi ele cele mai frumoase dintre numere? Apoi muzica, Pytheas, nu este oare şi ea ruimăr şi raporturi de numere? Cunoşti acordurile lirei? Şi ele sînt numere, nişte numere tot aşa de preţioase ca si celelalte, dacă nu mai mult...

— Şi numerele Lumii, am replicat eu, numerele cercurilor Pămîntului, cele ale Soarelui şi ale Lunii, cele ale stelelor nu sînt ele şi mai frumoase? Şi muzica cerului nu este ea oare cel mai divin lucru pentru un spirit iniţiat?

Polytechnos îmi apucă atunci mîinile între ale lui şi-mi ceru iertare că mă luase în rîs pentru originea mea beoţiană.' Apoi se întrerupse şi mă întrebă:

— Unde ai învăţat tu toate lucrurile astea, Pytheas?

— Nu ştiu decît ceea ce s-au milostivit zeii să-mi dăruiască, • Polytechnos.

— Şi, afară de asta? Ai fost la Syracuza sau la Rhodos? Şi eu m-am dus să studiez acolo. Şcolile lor sînt renumite.

A trebuit atunci să-i mărturisesc că mă instruisem eu însumi.

— Am fost odată la Athena si am văzut şi Syracuza, dar mă aflam pe o corabie de comerţ si-1 ajutam pe navarh, ca să-mi plătesc drumul. N-am avut timp nici să mă opresc prin oraş, nici să le cunosc şcolile. Am avut profesori buni la Massalia, adăugai eu, şi am citit cărţi bune la bibliotecă şi la didascalos.

Poîytechnos căzu pe gînduri şi-mi spuse următoarele cuvinte care m-au impresionat neplăcut:

_ Păcat, Pytheas, mare păcat! Ar fi trebuit să vii să mă vezi încă de pe vremea cînd erai adolescent; aş fi insistat să fii trimis la Syracuza sau la Athena. Şi cred că nu e încă timpul pierdut! Vrei ca arhontii să-ţi aloce cheltuielile necesare pentru studii? Ar fi binevenit ca unul dintre ai noştri să fie în momentul ăsta la Athena. Ai putea să mergi si la Rhodos şi să treci prin Roma a cărei putere ne cam pune pe gînduri. Cu ocazia asta ne-ai putea transmite şi anumite informaţii.

Aceeaşi mînie care m-a cuprins în faţa lui Parmenoii mi-a năpădit din nou inima si mintea. I-am strigat lui Poîytechnos în fată că stăpîneam mai multe cunoştinţe decît toţi retorii si sofiştii din Athena si de la Syracuza la un loc.

— Au plumb la fund şi nu pot să se ridice de la catedrele lor, am strigat eu. Dacă ar pune piciorul pe o corabie s-ar teme că se îneacă. Gîndirea care nu generează acţiune este la fel de stearpă ca dragostea unei hetaire. Şi una şi cealaltă îţi trezesc plăcere,urmată însă de amărăciune si deznădejde. Dacă calculele mele s-ar rezuma numai la atît, ele n-ar fi decît un joc al gîndirii. Trebuie să plec ca să le dau viaţa si forţa pe care mi-au împăr-tăşit-o zeii.

Am avut atunci bucuria să-1 văd pe Poîytechnos pară-sindu-şi aerul lui superior si protector.

Mi-a repetat şi el, ca şi Parmsnon, că întrevedea posibilitatea să mă ajute să-mi prezint proiectul în fata Adunării şi să mi-1 sprijine.

— Dar, adăuga el, te-ai dus să-1 vezi pe Diapheros, primul arhonte? Trebuie să mergi neapărat să-1 vezi. Du-te la el din partea mea şi a lui Parmenon.

— Nu de vizite am eu nevoie, ci de lemn, de plumb şi de aramă ca să-mi pot construi o corabie.

— Ai să le obţii dacă ai să te adresezi celor puternici,' Pytheas,... şi dacă ai să-i măguleşti chiar..., adăugă el zîmbind, în timp ce îşi plimba privirile peste vase şi statui.

Am roşit şi m-am întors acasă pe de o parte descurajat, pe de altă parte plin de speranţe.

Statuia lui Pytheas aşezată în Palatul Bursei din Marsilia

I'<) H T D.K.
M ,

i. N M i > « : *c.*

x i

în momentul de faţă, prin uşa terasei văd intrînd în port o corabie greoaie, trasă de parîmele pe care scafa le fixează pe trunchiurile pinilor plantaţi între stînci sau în nisip. Cînd cabestanul a înghiţit toată lungimea parîmei de cînepă e desfăşurat din nou şi totul se ia de la început. La fel va trebui să fac şi eu ca planurile mele să avanseze. Va trebui să desfăşor pentru fiecare din puternicii cetăţii sulul meu de argumente şi va veni o zi cînd corabia mea va porni din Lacydonul care se întinde în faţa ochilor mei, purtîndu-mă spre Tronul Soarelui.

ZIUA A ŞAISPREZECEA A LUI HECATOMBA1ON. Am vegheat toată noaptea gîndindu-mă cînd la obrăzniciile şi sfaturile lui Polytechnos, cînd căutînd în papirusurile mele un calcul care. să-mi redea încrederea.

Sînt ferm convins că am dreptate. Voi face totul ca să reuşesc, chiar si vizite dacă va f i nevoie. M-am rugat apoi Artemidei, al cărei templu se vede de la fereastra mea. în timp ce mă rugam mi s-a părut că-i aud glasul: îmi spunea că pentru a-mi îndupleca semenii, trebuie să iubesc. Fără îndoială că dispreţul si ura nu duc la nici un rezultat. Mă voi strădui să fiu binevoitor faţă de Parmenon. O să încerc să-1 înţeleg şi să nutresc sentimente de prietenie faţă de el. Nu e om rău, dar e prost si se teme.

ZIUA A ŞAPTESPREZECEA A LUI HECATOMBAION.M-am sculat dis-de-dimineaţă şi m-am dus la şantierul naval. Am zăbovit acolo mult timp ca să privesc lucrătorii şi meşterii care construiau o trieră pentru flotă.

Unii desfăşurau papirusuri sau făceau diferite desene pe nisipul plăjii, alţii ridicau deasupra capului cîte un ciob de oală neagră pe care zgîriaseră diverse cifre şi litere.

Lucrătorii făureau cuie lungi din aramă de Cipru, despicau trunchiurile pinilor aromaţi, tăiau scînduri de

stejar tare în care băteau plăci de plumb ca să le subţieze.

L-am întrebat pe unul dintre ei de cit timp era nevoie pentru construirea unei triere.

— De cel puţin trei luni, mi-a răspuns el.

— Şi cît costă?

A făcut ochii mari şi a bolborosit nişte cifre. Nu ştia să socotească în mine, nici în talanţi si voia să-mi facă un calcul în oboli.

Mi-am dat seama că trebuie să fi fost plătit cu vreo doi, trei oboli pe zi, în raport cu munca depusă şi că nu cunoştea altă monedă.

— Adresează-te lui Xanthos, a sfîrşit prin a mă sfătui, arătîndu-mi-1 pe unul dintre cei care cercetau papirusurile.

M-am dus la Xanthos. A început să-mi spună că asta nu era treaba mea, apoi mi-a vorbit de sute de talanţi, de mii de zile de lucru; pe scurt, m-a năucit. Mi-a dat să cîntăresc în mînă cuiele lungi de aramă, m-a făcut să examinez esenţa lemnului. Erau acolo scînduri din cedru de Cipru cu parfum îmbătător.

— îţi imaginezi de cîţi arbori tăiaţi a fost nevoie? Ai văzut chila? E întocmită din două trunchiuri uriaşe şi drepte de stejar, încadrate de alte patru, mai înguste, dar tot aşa de drepte. Ai numărat blocurile de plumb pe care le-am cumpărat de la iberi? Socoteşte, de curiozitate, cîte tartemorii am face din toată arama asta.

în sfîrşit, m-a dus să văd lucrătorii care montau una peste alta scîndurile bordajului. Crestau nişte găuri alungite în care urmau să fixeze cuie din lemn de merisor din Alpi.

— Priveşte, îmi spunea el într-una, priveşte ce solidă şi ce fină e această lucrare. Nici o ladă de zestre nu e mai perfect netezită si lustruită.

Pe un şantier vecin, o trieră aproape terminată era gata pentru lansarea la .apă.

Ei bine, nu ! Ca să întreprind călătoria spre Septentrion nu-mi trebuie o corabie aşa de mare şi aşa de lungă. Prea multe deschizături, prea multă înclinare la apă... şi

unde mai pui cei două sute de oameni care trag la rame şi care trebuie s-o manevreze! O corabie ca asta e bună numai să supravegheze navigaţia din preajma coastei de la Tauroenton sau să-1 ducă pe Parrnenon în inspecţie la Emporion. Oamenii coboară pe uscat în fiecare noapte, se odihnesc si se ospătează. Două sute de oameni! Cum să le transporţi hrana necesară pentru atîtea zile? Cum să-i culci ca să se poată odihni? Nu trebuie ca oamenii să înnebunească pe mare fiindcă sînt nevoiţi să trăiască înghesuiţi unii într-alţii. Pe trierele astea tranitii suflă în ceafa talamiţilor!

Mie îmi trebuie o penteconteră, dar una care să poată să înfrunte Oceanul. Prietenul meu, Venitath, al cărui tată este de origine celtică, mi-a destăinuit cîteva din tainele oamenilor care sălăşluiesc tn ţinuturile de la Septentrion. Corăbiile lor cutreieră Oceanul şi nu au punte! Sînt joase, aproape una cu suprafaţa apei. Aşa cum le'-am văzut din. desenele lui Venitath, parcă sînt nişte fusuri alungite. Filele bordajului se suprapun la fel ca olanele unui acoperiş. Trebuie să născocesc un tip de corabie care să se apropie de formele lor extraordinare, dar care să aibă totodată stabilitatea mone-relor noastre şi pe care să se poată locui ca pe o penteconteră. Venitath mă va ajuta.

ZIUA A OPTSPREZECEA A LUI HECATOMBAION. Toată noaptea m-am gîndit la corabia mea şi am întocmit planuri. I le voi arăta şi lui Venitath înainte de a-mi prezenta proiectul în faţa arhonţilor.

Din cînd în cînd, mă dobora somnul: mi se părea că-mi văd corabia plutind pe valurile Oceanului nemărginit şi visam că am ajuns în ţara unde Soarele nu apune niciodată.

Nu mă interesează sistemul de construcţie cu filele bordajului suprapuse, ci mă mulţumesc cu sistemul tradiţional de construcţie din Massalia şi Elada: scîn-duri drepte, puse una lîngă alta, bine potrivite şi întărite cu cuie groase.

0 să acopăr partea extericeră a cocii cu plăci de plumb,
iar între plumb şi lemn o fă pun o ţesătură de in sau
de trestie din Egipt, bine impregnată cu răşina pinilor
noştri.

Pentru chilă vreau cel mai frumos stejar din pădurile noastre, cel mai drept şi cel mai curat. Ce-ar fi să îndrăznesc să cer un stejar sacru din pădurea Artemidei? Ar fi un sacrilegiu pentru care as fi desigur mustrat, dar mi-ar conveni de minune.

într-o zi, unul din cei mai bătrîni lucrători de la şantier mi-a spus: „Cînd ai terminat chila solidă şi dreaptă, cînd ai fixat contrachilele, corabia ta se construieşte de la sine". Şi a adăugat: „După aceea nu-ţi mai rămîne decît să prinzi coastele de chilă, aşa cum se. leagă coastele de şira spinării". In noaptea asta am desenat aşadar o chilă solidă si dreaptă, pe care am măr-ginit-o cu două contrachile.

De chila asta o să leg patruzeci şi opt de cupluri şi patruzeci şi opt de traverse de punte. Cu alte cuvinte, corabia o să aibă o sută zece picioare lungime si douăzeci si cinci lăţime. Pentru navigaţia pe Ocean trebuie o corabie mai lată decît una făcută pentru Marea Interioară. După aceleaşi principii se călăuzesc şi oamenii din ţinuturile Hyperboreei.

Ca să mă limitez la numărul de cincizeci de oameni care să tragă la rame, o să aşez sub o katastroma[1] care le va servi drept adăpost, cîte douăzeci şi patru de bănci de fiecare parte şi voi păstra cele două rame-cîrmă ale kubernetesilor.

Venitath m-a ajutat să rezolv problema valurilor de pe Ocean. Ramele vor fi trecute prin nişte găuri căptuşite cu piele şi prevăzute cu tăieturi pentru pana cîrmei, datorită cărora aceasta din urmă va putea fi trasă la bord cînd s-ar naviga cu vele. Pentru astuparea găurilor, obloane, în mijloc, catargul. La provă, un dolon. Etamboul ar putea astfel să suporte un car întreg de vase de lut pentru bucătărie. Oamenii care vor trage la rame, dispuşi pe un singur rînd, nu vor avea ocazia

[1] Vezi planul corăbiei şi anexa VII.

sa vadă Oceanul, lucru de altfel foarte periculos. Totul se va găsi în interiorul corăbiei. Nu există paro-dos. In partea din faţă voi construi un adăpost pentru oamenii de la rame care se odihnesc, iar în partea din spate o încăpere pentru mine, pentru cîrmaci si pentru keleustesi. Vor avea paturi care se vor putea strînge în timpul zilei, aşa cum mi le-a descris Venitath, şi perne plate.

ULTIMA ZI A LUI HECATOMBA1ON. Ultima decadă, ca de altfel întreaga lună, a trecut cu diverse intervenţii. L-am văzut din nou pe Parmenon, 1-am văzut din nou pe Phelynos, 1-am văzut din nou pe Diapheros, 1-am văzut din nou pe Polytechnos.

Sînt frînt de oboseală, în sfîrşit mi s-a îngăduit să-mi prezint proiectul în faţa arhonţilor şi timuhilor, reuniţi într-o adiînare generală.

E o favoare de care ar trebui să fiu mîndru dar, fiindcă am cerşit-o prea mult, nu mă mai impresionează. Mîine, prima zi a lui Metagitnion, mă voi înfăţişa înaintea căpeteniilor din Massalia şi-mi voi pleda cauza care e în acelaşi timp şi cauza şi gloria oraşului meu.

Noaptea. Nu pot dormi. Artemis îmi scaldă în lumină papirusul. Mă gîndesc la ceea ce va trebui să spun peste cîteva ceasuri. Voi reuşi oare să-i înduplec pe bă-trînii ăştia plini de prudenţă şi pe aceşti bogătaşi pe care moliciunea vieţii lor îi face să devină fricoşi? Mă rog Artemidei să mă călăuzească şi să stăruie pe lîngă strălucitul ei frate ca să-mi îngăduie să merg să-1 văd în toată măreţia lui, la capătul Lumii, acolo unde biruie Noaptea şi unde carul lui e tras numai de caii cei albi, de-a lungul întregii zile, a unei zile minunate şi triumfătoare.

PRIMA ZI A LUI METAGITNION[1]. *Noaptea.* Sînt singur. Ora e tîrzie. Artemis străluceşte în toată splendoarea ei.

[1] Aproximativ luna august. — *N.V.I.*

Ascult vuietul mării care se izbeşte de ţărm şi murmurul Marii Fîntîne, din Agora, care curge fără încetare. Sînt fericit. Am dinaintea ochilor toate numerele mele: le-am înşirat pe masă şi pe jos ca să mă desfăt. Opaiţul le luminează pe toate si flacăra lui care pîlpîie face să tremure planurile corăbiei şi le dă viată. Numerele mele au vorbit pentru mine; zeii le-au dat grai. Parmenon mi-a îngăduit să merg la şantier şi să-mi aleg tipul de construcţie pe care-1 doresc. Am simţit cum, gîndindu-se la mare, sîngele lui bătrîn se încălzeşte din nou. Se ridicase în picioare şi în timp ce vorbea chipul îi întinerise parcă. I-am iertat atunci totul, căci am înţeles că în tinereţe a fost un adevărat marinar: privirea lui era a unui navarh care, de pe puntea rezervată comandantului unei triere, dă ordine keleusteşilor, proretului si cîrmacilor săi.

Polytechnos a început prin a-şi bate joc de dorinţa mea de a merge la barbarii de la Septentrion, apoi s-a înmuiat şi, cu o voce care vibra, i-a rugat pe arhonţi să-mi sprijine proiectul, depunînd fiecare în urnă cîte o piatră albă. E)e emoţie, Phelynos începuse să confunde triera cu monera si voind să spună kymri, vorbea de o expediţie la puni. Diapheros i-a rugat stăruitor pe toţi să aprobe proiectul meu.

— Să i se dea lui Pytheas o corabie trainică, mai iute decît cele ale oamenilor din Tartessos şi să se întoarcă acasă după ce va fi aflat tainele fenicienilor!

Cîncl sclavii celor din adunare au răsturnat urna pe masă, nu erau în ea decît pietre albe: toate pietrele negre rămăseseră în mîna arhonţilor si a timuhilor. S-a făcut apoi numărătoarea lor. Nimeni nu se abţinuse de la vot.

Le-am mulţumit tuturor. Le-am făgăduit solemn că voi fi demn de încrederea acordată. Sînt încă năucit şi uimit de iuţeala hotărîrii lor si de faptul că am dobîndiţ toate voturile.

Oare atunci cînd negustorii dăruiesc în loc să vîndă nu trebuie să te temi?

Şi dacă ajung să dăruiască, nu o fac oare numai ca să primească înapoi mai mult ?

Mîine o să mă duc la şantierul naval împreună cu Ve-nitath şi cu sclavul rneu care-mi va purta preţioasele suluri.

H

Şantier naval

JIoAXr,v Se
TrpoTspwcre r
JNyjcrov xsv 0ou}.7)V
s

oSo
u

ZIUA A DOUA DIN PRIMA DECADĂ A LUI METAGITN1ON. *Noaptea.* Sînt frînt de oboseală, dar fericit, în dimineaţa asta m-am trezit devreme. Am privit cum se înalţă Soarele deasupra muntelui care din depărtare, aduce cu Hymetul privit de la intrarea în Pireu, în timp ce coboram spre şantierul naval m-am oprit o clipă pe treptele teatrului şi am rămas pe gînduri. Pe ţărm, la picioarele mele, vedeam pescarii care soseau din larg cu bărcile pline de peste, în timp ce trăgeau la rame cîntau şi strigau după femeile ce mergeau după apă, spre Marea Fîntînă, purtînd amfore cu o singură toartă.

Una din ele urca pe cărarea de Jîngă teatru. Cum a dat cu ochii de mine m-a întrebat:

— Te-ai grăbit să vii pentru comedia care o să se joace azi, sau ai uitat să mai pleci aseară de la teatru? I-am zîmbit fără să-i răspund, fiindcă nu vreau să-mi pierd timpul stînd de vorbă cu femeile: au darul să te atragă întotdeauna tocmai acolo unde nu vrei să ajungi. Iar eu, Pytheas, ştiu clar unde vreau să ajung.

Soldatul care era de gardă la intrare mi-a cerut o dovadă că pot intra pe şantier. Am scos şi i-am arătat bucăţica de os pe care mi-o dăduse Diapheros.

•\\ \\

— Salut ţie, Pytheas, mi-a strigat el, îţi doresc cea mai frumoasă şi mai iute dintre corăbii! întreaga cetate a aflat de planurile tale.

Veştile noi se răspîndesc cu iuţeală si în toate adunările există flecari. Venitath şi sclavul meu sosiseră, aşa că ne-am dus imediat să stăm de vorbă cu şeful constructorilor de nave care poartă numele parcă predestinat de Nausiphoros[1].

Cred nestrămutat în puterea numerelor şi sînt mulţumit că am reuşit să-mi conving prietenii din cetate, fiindcă numele meu înseamnă „cel care convinge".

Mirosul de lemn de cedru, de răşină, de plumb topit mă îmbăta mai tare decît orice parfum din Arabia. Nausiphoros ne-a condus în încăperea unde se execută planurile corăbiilor. A desfăşurat planurile mele si le-a în,tins pe o masă mare. A fixat papirusul pe masă cu nişte inele de plumb care probabil au servit odinioară la strînsul velelor.

In timp ce Venitath zîmbea în barba lui de celt, Nausiphoros clătina din cap şi-mi cerceta planurile.

— N-ai vrea o penteconteră din acelea pe care le avem noi în Lacydon? Ai putea-o avea într-o clipă.

— Vreau o corabie nouă, construită în aşa fel încît să înfrunte Oceanul. Priveşte: trebuie să fie mai lată şi mai înaltă decît o penteconteră. De la pupă pînă la provă va fi acoperită de o punte.

— De ce nu iei o trieră?

— E prea greoaie, prea înceată şi are nevoie de prea mulţi oameni la bord. Cum să-i hrăneşti pe toţi pe întinsul unor ape neprimitoare?

— Fie, o să-ţi fac atunci corabia pe care o doreşti, dar va trebui să mă ajuţi.

I-am mulţumit şi i-am promis că voi veni acolo zilnic.

— Vei putea să lucrezi în vara şi în toamna asta?

[1] „Purtătorul, deţinătorul de corăbii". — *N.A,*

— Da, de vreme ce am primit poruncă din partea arhonţilor. Ai de gînd să pleci cumva în timpul iernii Pytheas?

— Plec la primăvară, dar vreau ca în timpul iernii să-mi călesc si să-mi obişnuiesc oamenii pe marea noas tră, ca să poată înfrunta cu sînge rece iarna din Hyper- boreea, care durează tot anul.

ZIUA A TREIA A LUI METAG1TN1ON. Mi-am petrecut ziua acasă la Venitath, cercetînd nişte rapoarte de drum traduse din celtă. Celta e o limbă în care nu se poate scrie. Venitath a pus pentru mine o serie de întrebări utricularilor şi proprietarilor de catîri care aduc cositor şi ambră. De cele mai multe ori relatările lor sînt confuze, căci neamurile barbare nu se pot exprima clar, ca grecii.

Ei izbutesc totuşi să descrie cu destulă exactitate corăbiile folosite pentru transportul cositorului de la Ictis pînă la gurile Sequanei şi corăbiile care aduc am- bra de la Basileia. Pe acestea din urmă vreau să le imit, în parte, fiindcă^ reuşesc să ţină piept furtunilor din mările boreale, în timp ce eu îmi verific planurile, Venitath îmi aduce încă o indicaţie preţioasă în legătură cu drumul din Iberia pînă la Basileia. E vorba de o oarecare Thule, o întindere de pămînt situată, se pare, la capătul Lumii.

Aşadar, totul corespunde cu ceea ce ştiu dinainte, din alte surse. La timpul potrivit o să cercetez totuşi si însemnările astea. Deocamdată nu vreau să mă gîn-desc decît la corabia care rnă va purta, împreună cu oamenii mei, către pămînturile care mă atrag, aşa cum prea frumoasa floare atrage o albină.

ZIUA A PATRA A LUI METAGITN10N. Am ales pentru corabia mea o chilă din lemnele aflate în antrepozite. Nausiphoros mă asigură că e un stejar din Pădurea Sacră. Ce n-aş da să fie aşa! El zice că a fost doborît de fulgerul lui Zeus şi că a fost adus la şantierul naval cu îngăduinţa preoţilor. După părerea lui, numai voinţa

zeilor m-a făcut să aleg acest trunchi. Eu cred, mai curînd, că 1-am ales pentru că era cel mai drept, cel mai neted şi unul dintre cele mai lungi.

Am căutat apoi alte două trunchiuri pentru contra-chile, pentru etravă şi pentru etambou. îmi vin mereu în minte cuvintele bătrînului lucrător: „Cînd ai terminat chila solidă şi dreaptă..." Mai am nevoie de stejari pentru coaste si pentru traversele punţii.

Totul este însemnat cu iniţiala numelui meu.

în urma mea păşeşte un sclav cu un fier înroşit în jeratic pe care-1 aplică pe lemn. Fumul parfumat care se ridică sfîrîind îmi sună plăcut la ureche. S-ar părea că lemnul geme, şoptind: „Phiiii!"

Am ales cedrii care vor alcătui scîndurile bordajului. Au fost aduşi din Cipru şi de la Tyr. Cu mulţi ani în urmă, un convoi de corăbii punice, purtate de adierea răcoroasă a lui Notos, s-a abătut către ţărmurile noastre. Parmenon, pe atunci tînăr navarh de trieră, le-a făcut controlul s^i încărcătura lor a fost confiscată: este tocmai lemnul uscat şi parfumat care va fi folosit acum pentru corabia mea. Fierul înroşit f'ace să se răspîndească în aer miros de tămîie.

Pentru katastroma şi pentru construcţia încăperilor de locuit vreau un lemn adus dm munţii care se înalţă la nord de Alalia. Larixul nu putrezeşte şi e trainic. Bineînţeles, seimele vor fi din stejar.

Lemnul a fost, în sfîrşit, ales. Nu mai rămîne acum decît ca planul corăbiei să dea viaţă muncii oamenilor si materiei inerte.

ZIUA A CINCEA A LUI METAGITNION. Nausiphoros a născocit pentru mine o formă aparte de construcţie. Trebuie acţionat repede. Din Elada ne sosesc veşti extraordinare. Alexandru a ajuns la Indus, iar amiralul său, Nearchos, se pregăteşte să se întoarcă în Elada cu o flotă grozavă, de-a lungul coastei Etiopiei. Massalia nu trebuie să rămînă nici ea mai prejos decît celelalte cetăţi elene, în timp ce unii străbat triumfal Orientul, alţii au datoria să descopere Occidentul care e şi mai plin de taine, împreună cu ţinuturile hyperboreene.

Acum e rîndul meu. Noile ştiri mi-au adus vizitatori* A venit să mă vadă la şantier Parmenon. Părea reînti-nerit. Aproape că ar fi vrut să meargă si el cu mine. Sînt foarte fericit că am obţinut aprobarea arhonţi-lor înaintea acestor ştiri — pe care, de altfel, le pre-simţeam.

ZIUA A ŞASEA A LUI METAGITNION. Parmenon a venit din nou să mă vadă, de data asta însoţit de Euthymene, care ar dori si el să mă întovărăşească. Toţi vor să mear-gă. Şi cînd te gîndeşti că nici măcar chila nu a fost pusă !

Euthymene are entuziasmul caracteristic tinereţii. E frumos si-mi place să-1 privesc cum se înflăcărează vorbind despre proiectele mele.

— Ai să fii un nou Hannon, mi-a spus el.

M-am gîndit atunci, fără să i-o spun, că de fapt el ar fi trebuit să fie noul Hannon.

In seara asta voi visa aşadar că plecăm împreună: el ar însoţi corabia mea pînă la Coloanele lui Herakles, m-ar ajuta şi 1-as ajuta şi eu, la rîndul meu, să trecem prin strîmtoare, zădărnicind supravegherea punilor printr-o stratagemă oarecare, pe care-mi place să mi-o imaginez. Apoi el ar pleca spre Kerne pe urmele lui Hannon, spre Ţara gorilelor, în timp ce eu aş apuca-o pe drumul care duce către Tronul Soarelui.

ZIUA A ŞAPTEA A LUI METAGITNION. Euthymene a venit să mă vadă si m-a rugat să-1 iau cu mine. I-am

spus că aşteptam altceva de la el: dacă am pleca împreună m-as bucura, desigur, mult şi mi-ar fi de mare ajutor, dar ar putea fi mult mai de folos cetăţii noastre,

dacă ar întreprinde el, singur, o călătorie spre Africa oceanică.

La început a fost decepţionat şi chipul lui, care e o adevărată imagine a tinereţii, părea trist. Pe urmă i-a înflorit pe buze un zîmbet şi mi-a spus:

— Cum, Pytheas, crezi oare că aş putea şi eu să devin un mare navarh? N-am comandat niciodată decît în calitate de proret pe trierele Massaliei şi nu am trecut niciodată dincolo de Kyrnos sau de Hemeroskopeion.

— Nu-i nimic, Euthymene, i-am răspuns eu, sînt sigur că, la cererea mea, Massalia îţi va încredinţa o moneră cu care să mă însoţeşti pînă la Coloane, după care drumurile noastre se vor despărţi. Deocamdată reciteşte scrierile lui Hannon. Timuhii noştri au pus să se traducă din limba punică relatarea călătoriei lui. E o poveste foarte frumoasă. Află că a plecat cu şaizeci de nave spre nişte ţinuturi care-i erau aproape cu totul necunoscute. Trebuie cîteodată să-ti admiri adversarii şi să recunoşti chiar meritele duşmanilor.

Euthymene m-a părăsit cam nehotărît. Ar prefera să plece cu mine, slujindu-mi ca proret. Mi-am dat însă seama că, pe de altă parte, 1-ar tenta să fie şi şeful unei expediţii. E mai tînăr decît mine şi imaginaţia îl va ajuta... Curajul de asemenea...

Ne-am dus amîndoi la şantierul naval. Oamenii fixau primele coaste pe chilă şi pe contrachilă. Privită din înaltul zidurilor, corabia mea începea să aibă înfăţişarea unui schelet uriaş de peste. O formă corectă se defineşte totdeauna ppmtr-o comparaţie reuşită. Şi ideea adecvată se aplică exact unei funcţii.

PRIMA ZI DIN CEA DE-A DOUA DECADĂ A LUI META-GITNION. Am avut mult de lucru si am părăsit cu totul sulul acesta de care nu m-am mai atins. Serile mă întorceam acasă tîrziu, după ce soarele apunea dincolo de Kekylistrion. Uneori mai zăboveam să-mi examinez planurile împreună cu constructorii de la şantierul naval, să calculez cantitatea de lemn necesară pentru, bordaj, să încerc cuiele, să aleg parîmele şi byrsele pentru vele. Ceasurile treceau repede şi, o dată cu ele,

venea noaptea cea stearpă, împotriva căreia căutam să luptăm cu opaiţe sau cu torte. Nausiphoros m-a sfătuit să fac corabia cît mai lată în jumătatea dinspre provă.

— N-ai observat tonii? înoată repede şi sînt mai groşi spre cap decît spre coadă.

Are dreptate. Şi nu numai tonii, ci aproape toţi peştii au aceeaşi formă. Am pus deci să se înlocuiască cuplurile inferioare din prova catargului în aşa fel, încît corabia să capete o formă mai apropiată de această imagine.

E cald. Am lăsat uşa deschisă şi, de aici, de la masa mea de lucru, văd fete tinere care se plimbă pe terasa templului Artemidei, profitînd de ultimele raze ale lungului crepuscul de vară. îmi astup urechile ca să n-aud cîntecele lor şi-mi închid inima în faţa farmecelor lor de tinereţe şi floare, închid şi ochii... nu vreau să văd nimic altceva decît un drum lung spre ţinuturile boreale, drum care mă va duce către ziua cea veşnică, către ambră, către aramă şi poate... către moarte. Dar moartea mi se va părea dulce, dacă voi ajunge să cunosc, în sfîrşit, adevărul numerelor mele şi frumuseţea lor divină.

ZIUA A DOUĂSPREZECEA A LUI METAGIXNION. Sub oblăduirea cui să-mi pun corabia? Dintre fiicele mării, cîn-tate de Homer — a cărui minunată operă, comandată de arhonţii noştri, am admirat-o de curînd — numai Nausikaa sau Calipso au trăit în mijlocul Oceanului, pe nişte insule tot atît de misterioase ca şi ţinuturile unde vreau să ajung eu. Dar Nausikaa nu e decît fiică de rege, aşa că ea n-ar putea să-i implore pe zei cu destulă putere clnd aş avea nevoie de ei. Cît despre Calipso, clacă este într-adevăr fiica lui Atlas, înseamnă că pe erou ei îi ţine prizonieri cile şapte ani, ceea ce e prea mult pentru o călătorie!

Ino nu-i salvează decît pe naufragiaţi, iar eu nu vreau să mă număr printre ei. Cred că, dinlr-o legitimă cucernicie, îmi voi încredinţa mai curînd corabia protecţiei divine a Artemidei. La prova ei zve.llă voi aşeza o sta-

tuîe durabilă de bronz, care o Va reprezenta pe Artemis scoţînd din tolbă o săgeată. Ea va fi simbolul cunoaşterii, gata să ţîşnească din creierul meu pentru a se răspîndi printre oameni. Aşadar, corabia mea va purta numele de „Artemis cu săgeata", îmi place numele ăsta. Săgeata e iute şi merge drept la ţintă.

ZIUA A TREISPREZECEA A LUI MATAG1TNION. Venitath mă va însoţi. Cîteva zile Euthymene a fost gelos, cu toate că-şi dădea seama că Venitath, care ştie limba celţilor, îmi va fi de mare ajutor. Apoi, puţin cîte puţin, în sufletul lui şi-a făcut drum cu hotărîre ideea celeilalte expediţii. El va trebui să-şi încerce norocul în sud: verificarea calculelor cu privire la linia care trece prin mijlocul lumii e tot atît de necesară ca şi cea pe care vreau s-o fac eu.

„Artemis cu săgeata" va avea o formă tot atît de perfectă ca şi trupul zeiţei. Nu mă mai satur privind lucrătorii de la şantierul naval care dau zor să pună la locul potrivit lemnele care vor alcătui corabia mea. Nausi-phoros a făcut socoteala că „Artemis" va costa cetatea aproape la fel de scump ca o trieră de linie, datorită formei ei speciale. I-am răspuns că întreţinerea ei nu va costa nici patru talanţi pe lună şi că-i va aduce în schimb, cu siguranţă, mai multă glorie si mai mult renume decît o trieră.

— O să vă costăm numai cîte un talant pe lună şi
trag nădejde că la înapoiere voi aduce în calele corăbiei
ambră şi cositor, cu care să-mi acopăr cheltuielile.
Poate că ne vom alege şi cu un cîstig de pe urma lor!
Fă socoteala numai cîţi intermediari există între Massa-
lia si ţările cu ambră. Şi cînd te gîndesti că fiecare îşi
are partea lui de cîstig!

Cînd mă aude vorbind aşa, Nausiphoros se mai linişteşte. Ţine aşa de mult la interesele cetăţii de parc-ar plăti drahmele din propria-i pungă. I-am vorbit apoi de Euthymene. Mi-a arătat o moneră cu o construcţie şi cu o linie cît se poate de reuşite.

— Dacă va folosi din plin forţa ramelor, va putea
foarte bine să-ţi urmeze pentecontera.

— *Fii* sigur ca o să-1 aşteptăm dacă va fi nevoie. In tot cursul călătoriei nu există decît un singur loc unde va trebui ca toată lumea să pună mina pe rame. Dar...o să ţi-1 spun la întoarcere! i-am răspuns eu, văzînd că era din nou pe punctul de a se nelinişti.

— N-aş vrea de loc să mi se prăpădească monera asta. Poartă la bord o statuie cu Herakles cînd era copil.

— Fii fără grijă! Cu o asemenea divinitate protec toare şi cu priceperea lui Euthymene se va înapoia cu siguranţă în Lacydon.

ULTIMA ZI A LUI MATAGITNION. Ard de nerăbdare să mă văd din nou pe marea înspumată, încetul cu încetul „Artemis cu săgeata" capătă formă. Privesc cu uimire cum o idee imaterială si insesizabilă poate acţiona asupra materiei, într-o zi, unchiul meu, Krinas Primus, care vindeca bolile, m-a dus să-mi arate nişte ouă clocite. Am urmărit diferitele momente ale dezvoltării puiului. Timp de douăzeci de zile, m-a pus să scot în fiecare zi de sub o cloşcă furioasă cîte un ou din ce în ce mai clocit. Am văzut cum se dezvolta viitorul pui, înce-pînd de la ochi, ca un fel de vierme care a devenit în cele din urmă şira spinării păsării.

— Ce idee a dus la naşterea puiului? m-a întrebat el în cea de-a douăzeci şi una zi, cînd animalul viu şi de-săvîrşit ca formă îşi spărgea el însuşi găoacea.

în seara asta mă gîndesc la Ideea Lumii. Tot ceea ce ştiu e că, de fapt, nu ştiu nimic. Deţin ideea corăbiei mele şi ideea aceasta trece apoi în mîinile oamenilor care îi dau viaţă ca şi cum creierul meu ar comanda anu-mitor mîini. Dar cine deţine Ideea întregii Lumi? Cine e în stare să urmărească cîntecul melodios al astrelor şi ritmurile lor fără de sfîrşit? Zeii cărora ne închinăm sînt aidoma nouă, iar numerele aparţin si ele divinităţii. Sau, poate, nu sînt decît expresii ale zeilor pe care noi ni-i închipuim cu înfăţişări omeneşti... Simt că mă apucă ameţeala si-mi vine să plîng de furie în faţa neputinţei mele de a cunoaşte.

Fericit e cel ce, asemenea lui Alexandru, 1-a avut ca dascăl pe Aristotel din Stagira, care i-a pus la înde-

taină armele puterii! Fericiţi sînt cei care 1-au ascultat pe Socrate şi au vorbit cu Platon! Sînt plin de recunoştinţă faţă de arhonţii noştri că au cumpărat pentru biblioteca din Massalia sulurile care răspîndesc pînă departe cugetările acestor oameni de seamă. Aş dori să am timpul necesar să le citesc dar, dacă e adevărat că acţiunea e una din formele gîndirii, în schimb e tot atît de adevărat că ea îi răpeşte omului tot timpul care este, şi aşa, destul de limitat.

Oare în timpul călătoriei voi avea vreme pentru meditaţie? Cu siguranţă că atunci alte greutăţi vor fi de învins şi „aporiile"[1] lui Aristotel vor ceda locul dificultăţilor navigaţiei, ale drumului pe care va trebui să-1 urmăm, ale certurilor dintre oameni şi ale pîinii pe care va trebui să le-o dau.

Dar nu mă plîng. Sînt fericit de cunoştinţele mele teoretice. Regret numai că viaţa este aşa de scurtă!

Lunci lui Metagitnion e pe sfîrşite. Mîme începe o altă lună.

Tot mîine urmează să aibă loc adunarea în care, la îndemnul meu, Euthymene îşi va prezenta proiectul. Venitath şi cu mine o să-1 susţinem din toate puterile, îl susţine şi Parmenon, care "parcă întinereşte pe zi ce trece. Am greşit atunci cînd 1-am judecat cu asprime. Platon a comis o eroare cînd a spus că marea înseamnă distrugere. Afirmaţia lui e valabilă numai pentru metale pe care apa le macină, dar nu se aplică oamenilor care trăiesc în preajma ei. Cel puţin la Massalia, îi prefer pe pescari în locul ţăranilor. Veşnic mă cert cu ţăranii care cultivă pămîntul din jurul căsuţei mele de pe drumul Trezenei. în schimb, niciodată n-am avut a mă plînge de pescarii din Lacydon. Trebuie să recunosc însă că în privinţa asta judec cu oarecare părtinire.

ZIUA A DOUA A LUI BOEDROMION[2].
Adunarea a fost amînată din cauza concursului de strigări. Aşa e firea

[1] Joc de cuvinte asupra sensului lui *Aporia* - *N.A.* dificultate

[1] Aproximativ, luna septembrie. — *N.V.I.*

mulţimii: îi place totdeauna zarva şi agitaţia zadarnică. După ce luni de-a rîndul tace şi-si îndură stăpînii, deodată se trezeşte că simte nevoia să se manifeste prin ţipete, să facă întreceri care n-au nici un rost. Am stat toată ziua închis în casă, dar seara m-am urcat pe terasă şi am privit şi eu la lumea care alerga în toate părţile. Oamenii liberi se lăsau înghiontiţi de sclavi si profesorii de învăţăcei. Mîine se va rosti în faţa lor cu o voce gravă formula tradiţională: „Sclavi, treceţi la muncile voastre !" şi apoi cu o voce scăzută, pe care teama o va face să tremure, se va adăuga: „Iar voi, suflete ale celor morţi, întoarceţi-vă din nou în Hades!" Toţi vor fi convinşi că morţii se află printre ei, în mulţime, ca si cum morţii n-ar avea altceva mai bun de făcut decît să vină să asiste la serbările astea barbare. Ei îşi au odihna lor şi se mulţumesc cu ea. Noi le cinstim doar amintirea si numai datorită acestui fapt obişnuim să spunem că se află printre noi.

In ce mă priveşte, pentru mine a fost o zi pierdută. Pentru Euthymene, la fel. Şi nu numai o zi, ci chiar două, fiindcă azi toată lumea se odihneşte în urma acestei agitaţii zadarnice. Mi s-a spus că mîine, în adunare, se va discuta proiectul lui Euthymene. Mîine, mereu mîine! Ca si cum am putea dispune cum vrem noi de ziua de mîine si de viitor...

ZIUA A PATRA A LUI BOEDROMION. în sfîrşit, Euthymene a izbîndit! S-a adoptat ceea ce dorea el. Am des-îăşurat pe perete, înaintea arhonţilor şi a timuhilor, un mare stadiasmos, reprezentînd lumea pe care credem că o cunoaştem.

Scriu aceste rînduri după ce m-am despărţit de Euthymene care a venit apoi să cineze împreună cu mine. Scruta mereu portulcu privirea, ca si cum ar fi vrut să descopere monera iute care-1 va purta către ursita lui. Ne-am rugat împreună lui Artemis să ne protejeze călătoriile. Dacă drumurile noastre trebuie să se despartă, aşa cum de altfel se poate vedea si pe stadiasmos, în schimb ele vor rămîne unite prin dragostea pe care o nutrim faţă de cetatea noastră căreia îi dorim

glorie şi strălucire. Euthymene şi-a exprimat din nou regretul că nu mă poate însoţi şi el pe pentecontera mea. Uneori îl invidiază pe Venitath dar, cînd se gîndeşte la călătoria extraordinară care i se oferă, ochii încep să-i strălucească şi e fericit.

După masă Venitath a venit să ne vadă. Zîmbea în barba lui blondă şi aducea cu el o amforă mică, cu vin din patria lui, de la Mestramale.

— Să bem pentru corăbiile noastre! a spus el, tur-nînd vinul în cupe. Să bem pentru Apollo, al cărui car şi al cărui tron le vom vedea în toată splendoarea lor.

Ne-a spus apoi noutăţi de prin cetate şi din port. Parmenon a mers din casă în casă şi le-a cerut tuturor să ne ajute. Phelynos, ducîhdu-se la şantier s-o vadă pe „Artemis cu săgeata", le-a făgăduit lucrătorilor un pre-miu dacă vor termina-o înainte de sosirea iernii. Poly-technos şi-a adus de la Pireu un vas nou, pe care e sculptat Apollo tras de carul său şi acum nu-1 mai preocupă nimic altceva. Una din trierele noastre a capturat o corabie a punilor care însă, profitînd de Kertios ce sufla puternic, a reuşit pînă la urmă să sc,ape.

Pentru mine Venitath rămîne cel mai bun observator, în următoarele zece zile aşteaptă un convoi care

transportă bucăţele de cositor şi va sta de vorbă cu conducătorul lui în prezenta mea.

ZIUA ACINCEA A LUI BOEDROM1ON. Ultimele două zile le-am petrecut la şantierul naval. Nausiphoros mi-a arătat nişte pînză de in care tocmai sosise din Rhode. Pînzele de Byrsa sînt netede şi bine ţesute. Le va pune deoparte pentru velele „Artemidei".

— Gîndeşte-te şi la vele de schimb! i-am spus eu, Vînturile Oceanului sînt nesăţioase.

ZIUA A ŞAPTEA A LUI BOEDROMION. Pînă la plecare cred că n-o să mai fac zilnic însemnări pe acest sul. Nu am timp. Nausiphoros mă liărţuieşte toată vremea cu întrebări şi cînd iau hotărîrea să mă odihnesc o clipă îmi trimite cîte un ucenic să mă caute acasă. Lucrătorii lui sînt captivaţi de planul penteconterei. Pe măsură ce capătă formă, linia ei se distinge din ce în ce mai bine. După frumuseţe îţi dai seama şi de perfecţiunea ei, căci tot ce e frumos e şi bun. Un lucru frumos e şi util pentru că-şi îndeplineşte din plin menirea. „Artemis" se anunţă de pe acum o corabie minunată. E frumoasă ca un cal de rasă. De ce e frumos un ton sau un delfin? Pentru că datorită formei lor pot înota iute, la mari adîncimi. Luaţi în sine ei nu sînt nici mai frumoşi, nici mai urîţi decît un triglu. Dar triglul este greoi şi încet. El nu este stăpînul mării, ca delfinul şi tonul. De aceea nici pe monede nu se gravează triglii, ci delfini. Chila şi contrachilele au fost bine fixate. Coastele au fost întărite si prinse la locul lor cu centuri. Filele bordajului, bine date la rindea, au fost potrivite unele peste altele si cuiele din lemn de merişor le asigură stabilitatea.

ZIUA A OPTA A LUI BOEDROMION. Nausiphoros a pregătit băncile pentru oamenii de la rame ca să poată fi montate de îndată ce construcţia lui „Artemis" va fi suficient de înaintată. Am cerut să fie mai late decît cele de pe triere. Am pus să se adîncească locul fiecărui om, în formă de sa, iar fiecare adîncitură să aibă cîte o pernă plată din piele, umplută cu lînă. Trebuie să ţin seama de faptul că oamenii mei de la rame nu vor fi sclavi, ci cetăţeni liberi, navigatori de meserie, în timpul lungilor traversări ale Oceanului şi ale mărilor hyperboreene vor petrece nenumărate ceasuri ţintuiţi pe băncile lor. Dacă vor sta mai comod, vor trage mai bine la rame şi corabia va înainta mai repede. Tot pentru oameni, în afară de paturile pliante pe care le-am aşezat deoparte, în postul lor de la provă, mă gîndesc să mai pun nişte saltele în spaţiul rezervat thalamiţilor.

Cele două borduri ale corăbiei o să le unesc prin traverse. Lateral, un fel de,parapet va adăposti oamenii de

la fame. E uii noli tip de katastroma cafe va prinde bine şi pe arşiţă şi pe furtună, căci oamenii de la rame nu vor putea îndura nici frigul, nici soarele torid. Scalmele vor permite ramei să fie mişcată circular. Cînd vom naviga cu vele, ramele vor fi trase înăuntru şi rezemate pe bănci; pentru a împiedica apa să pătrundă în corabie, scalmele au fost prevăzute cu nişte apărătoare. In felul ăsta, oamenii vor putea să doarmă în linişte sau să se distreze în orele de răgaz jucînd şah sau zaruri. Luminarea şi aerisirea în camera bărcii se va face cu ajutorul unor obloane, care se vor putea scoate sau pune oricînd la loc.

Toată lumea admiră construcţia ^ngenioasă a scîndu-rilor care formează puntea mobilă, dar nu vreau să dezvălui nimănui taina pe care mi-a încredintat-o Venit ath.

ZIUA A NOUA A LUI BOEDROM10N. Nausiphoros mă asigură că pentecontera va fi gata pentru solstiţiul de iarnă. Sîiit nerăbdător s-o văd la apă.

— Aşadar, în timpul iernii vei putea s-o încerci cît vrei, mi-a spus el. în felul acesta ai să ai posibilitatea să-ti verifici oamenii şi să-i alegi.

Ce fericit e Euthymene! Şi-a luat în primire monera si, înainte de a-i face modificările necesare în vederea unei călătorii lungi, a făcut cu ea un drum pînă la Marile Stoichade. A pornit mînat de Kertios. Eu am apucat-o călare spre Coasta Salyenilor ca să-1 văd cîiid avea să treacă pe lîngă Immadras.

Euthymene a dat ordin să se tragă la rame pînă în momentul schimbării drumului. A comandat apoi să se oprească trasul la rame în timp ce marinarii întindeau vela cea mare şi dolonul. O clipă monera păru că şovăie, dar imediat după aceea porni înainte, mînată de Kertios cel puternic. Cei doi cîrmaci au îndreptat-o spre trecătoarea dintre Micile Stoichade şi am văzut-o dispărînd în direcţia Capului Kytharistului, care se întrezărea la răsărit. Cînd a depăşit Immadras şi s-a ivit din nou în lumina răsăritului de soare, am început, de bucurie, să-1 strig ca un nebun pe Euthymene care nu mă

putea auzi, dar care, fie că m-a zărit pe stînci, fie că-i înălţa o rugăciune Artemidei, a schiţat un gest în direcţia mea şi totodată spre Massalia. îl vedeam bine cum stătea pe platforma de comandă de la pupă, drept ca un Apollo pe carul său, cu privirea aţintită spre prova unde proretul pîndea stîncile viclene.

M-am înapoiat la Massalia pe drumul care trece prin mlaştinile Hukelna, gîndindu-mă că, atunci cînd zilele vor fi egale cu nopţile şi vor vesti întoarcerea anotimpului frumos, va trebui să ne despărţim. Mai întîi vom apuca-o pe acelaşi drum, către apus, pînă la Coloane. Ce minunat va fi cînd ne vom afla fiecare pe corabia lui, în mijlocul apelor tumultuoase ale mării... Am uitat de mlaştini şi de cal care, din fericire, cunoştea singur drumul...

Am trecut s-o văd pe „Artemis" şi după aceea m-am înapoiat acasă unde mă aştepta Venitath să cinăm împreună. Ţinea în mînă nişte bucăţele strălucitoare de cositor şi un bulgăr de ambră parfumată.

— Au sosit namneţii! Ce ţi-am spus eu?

Venitath m-a asigurat apoi că prietenii lui de la Septentrion îmi vor da toate informaţiile pe care doream să le aflu cu privire la ţara lor şi la ţinuturile unde se găseşte ambră şi cositor.

— Te aşteaptă la mine acasă. Vino să vorbeşti cu ei.

ZIUA A ZECEA A LUI BOEDROM1ON. în seara asta mi-am alcătuit stadiasmosul, după indicaţiile lui Venitath şi ale prietenilor săi. Am însemnat cu multă grijă ce poziţie are Ictis, patria cositorului, şi Abalo, locul unde se găseşte ambra, în dreptul lui Ictis am notat pe marginea hărţii numele lui Karnuth. Am aflat si unde locuieşte.

După spusele namneţilor, Oxisamul se află situat pe o linie care merge către apus, la sud de Belerion.

M-am dus iar s-o văd pe „Artemis". Sînt mulţumit de felul cum înaintează lucrările. Tot fundul penteconterei a fost fixat pe chilă şi pe contrachile şi în curînd bordajul de lemn va începe să se ridice în forma pe care am desenat-o.

ZIUA A C1NCEA DIN CEA DE-A DOUA DECADĂ A LUI BOEDROM10N. S-a întors Euthymene de la Marile Stoichade! E fericit şi mîndru că are o moneră atît de frumoasă. Am examinat împreună modificările care trebuie făcute pentru o călătorie lungă.

— Eu nu am nevoie de atîta adăpost ca tine, mi-a spus el, fiindcă mă îndrept către Ţara Soarelui.

— Da, dar vei avea în schimb nevoie de apă şi de hrană.

— O să iau vin şi cîrlige de pescuit! mi-a răspuns el.

Aşa cum îşi lua Diogene pofta de mîncare şi mantaua...

— îţi va trebui un rostru la suprafaţa apei. S-ar putea să te întîlneşti cu punii. Ai să ai nevoie de nişte corturi de pînză ca să-ţi pui oamenii la adăp ost de soarele arzător.

— N-am nevoie decît de braţe vînjoase pentru tras la rame şi de vele de schimb.

Aşa am sporovăit şi am rîs toată seara bînd vin de Trezena.

Cu veselia lui, Euthymene îmi dă şi mie parcă mai multă încredere în viitor. Tocmai fusese s-o vadă pe „Artemis" şi e puţin gelos pe mine că am o corabie întocmită după planurile mele. îşi dă seama totuşi că pe Oceanul hyperboreean îmi trebuie o corabie care să semene întrucîtva cu cele folosite de neamurile de prin locurile acelea.

PRIMA ZI DIN CEA DE-A TREIA DECADĂ A LUI ROE-DROM1ON. Cinci zile de-a rîndul m-am dus la şantierul naval, în fiecare dimineaţă şi în fiecare seară, uneori si noaptea. Bordajul a început să se înalţe. E timpul să mă gîndesc la aprovizionare. M-am dus la Xanthos, negustorul de oale. Am comandat o sută de vase pentru saramură şi o sută de amfore cu cîte o toartă pentru apă.. Cît despre vin, o să-1 cumpăr la timpul potrivit: vin fiert şi vin de îndoit cu apă[1].

[1] Grecii apreciau foarte mult vinul dar, a-1 bea neamestecat cu apă era, după părerea lor, un obicei barbar. Vinul se dilua în proporţie de două părţi apă şi o parte vin sau trei părţi apă şi o parte vin. — *N-R,*

Mi-ar trebui cel puţin trei sute de amfore de Thassos de mărime potrivită!

Am prevăzut în cală scînduri cu găuri situate la o anumită distanţă unele de altele, ca să fixez în ele baza amforelor. Aceste scînduri vor fi mobile ca să se poată umbla uşor la balast. Ca balast s-ar putea folosi de minune pietrele negre[1] pe care Zeus, venind în ajutorul lui Herakles, le-a lăsat să cadă de sus. Au greutatea dorită şi vor ocupa mai puţin loc decît pietrele albe aduse de la Kharsis sau de la Karros, care sînt mai uşoare şi mai puţin dure.

Trebuie să mă gîndesc la toate. Asta e de fapt datoria navarhului. Probabil că oamenii mă vor invidia totuşi cînd vor vedea că stau, în aparenţă degeaba, pe punte. Cum să-i fac oare să înţeleagă că dacă braţele lor suferă din cauza minerului ramei, în schimb mie mi se face rău de cît îmi frămînt mintea. Adesea elaborarea unei idei sau a unei probleme îl poate chinui pe un om la fel cum o face un copil să sufere pe femeia care-1 naşte... Ce-o fi simţit Zeus cînd a ieşit Athena gata înarmată din capul lui? Probabil ceva asemănător cu ceea ce am îndurat si eu cînd mi-am conceput corabia. Numai că acum Athena îl ajută la rîndul ei pe Zeus, în timp ce eu va trebui să mă gîndesc tot timpul, şi de acum înainte, la corabia mea şi s-o îndrum întru totul.

Dar acum destul cu filozofia! Mîine o să încep să aleg oamenii care mă vor însoţi. Euthymene şi Venitath îmi vor da o mînă de ajutor la această alegere.

ZIUA A DOUĂZECI ŞI DOUA A LUI BOEDROM10N. Cincizeci de oameni pentru rame plus patru de schimb, plus patru cîrmaci, plus un bucătar, plus patru gabieri, plus un ucenic fac în total şaizeci si patru de oameni care vor forma echipajul. Un keleustes şef, plus secundul lui, Venitath, care îmi va sluji de proret, şi eu însumi —

[1] în timpul erupţiei unui vulcan sînt aruncate afară sfă-rîmături sau bucăţi de lavă solidificată. La acestea, slobozite după cei vechi din dorinţa lui Zeus, se referă Pytheas,—*N M,*

în total 68 de oameni. E cam mult şi totuşi nu pot să reduc numărul. Voi lua unul sau doi cîrmaci din Bri-tania. Sînt îngrozit la gîndul că va trebui să hrănesc atîtea guri în timpul unei călătorii aşa de lungi, si că va trebui să comand atîtia oameni sub un cer necunoscut si pe o mare despre care se spune că e primejdioasă.

De şaizeci si două de ori cîte trei oboli fac o sută optzeci şi şase de oboli sau treizeci şi una de drahme pe zi pentru plata oamenilor. Venitath vine pe socoteala lui. Ucenicul nu mă va costa decît hrana. Pentru cei doi keleusteşi am nevoie de cîte două drahme în plus, adică de treizeci şi patru de drahme.

Socot că hrana zilnică mă va costa vreo treizeci de drahme. Massalia va trebui să dea pentru mine o groază de bani! Dar Venitath mă asigură mereu că cheltuielile vor putea fi acoperite cu ambra şi cu cositorul pe care le vorn aduce în locul lestului şi al amforelor goale. O, de s-ar îndeplini ce spune! Venitath merge pînă acolo încît pretinde că pe deasupra ne vom alege şi cu cîştig. Ce vis frumos ar fi dacă nu i-aş costa nimic pe iubiţii mei arhonţi şi dacă gloria descoperirilor mele ar fi şi ea răscumpărată cu preţul încărcăturii cu care ne vom întoarce ! Venitath i-a convins pe toţi că aşa se va întîm-pla si e bine aşa. El e mai negustor decît mine, care nu ştiu să socotesc nimic altceva în afară de numerele stelelor şi ale soarelui.

— Nu-ţi dai seama că de fapt eu te urmez ca să fac avere? a adăugat el rîzînd, cînd i-am înfăţişat rezervele şi temerile mele.

Bunule Venitath! Spui aşa şi totuşi, tu ştii să fii cu totul dezinteresat atunci cînd e nevoie şi sînt convins că vii cu mine numai din prietenie. Euthymene şi cu tine sînteţi bunurile mele cele mai de preţ, bineînţeles după „Artemis". Pe cine aş putea iubi oare mai mult decît corabia si zeiţa mea protectoare? Uneori, totuşi, sînt ispitit să pun mai presus de ele numerele, atît de pure şi atît de adevărate...

ZIUA A DOUĂZECI ŞI TREIA A LUI BOEDROMION. La amiază, cînd vîntul a început să bată mai puternic din-

spre mare, şi-a făcut intrarea în Lacydon o corabie. Venea de la Syracuza şi aducea veşti de la Athena.

Proretul acestei corăbii mi-a arătat nişte papirusuri care descriau călătoria lui Nearchos în Abisinia si mai cu seamă rîndurile în care preafericitul navarh vorbeşte despre ţinuturile care se găsesc situate mai departe, la răsăritul lumii şi mai la sud. El pomeneşte de fenicieni ale căror urme le-a găsit pe coastele îndepărtatei Indii. Oamenii de prin partea locului i-au arătat un cap de cal sculptat în lemn de cedru care nu putea să fie decît al unei căpetenii din Tyr. Astă-noapte n-o să pot dormi cu gîndul la laurii lui Hannon!

M-am dus la şantierul naval ca să privesc cum se naşte copilul meu de lemn. Sînt mîndru si totodată tremur la gîndul unui cusur care ar putea să-1 facă inapt să-şi îndeplinească menirea. Nausiphoros e plin de nădejde şi-mi potoleşte nerăbdarea prin cuvinte de îmbărbătare.

— Corabia ta e frumoasă şi un lucru frumos nu poate
să fie decît bun.

— Cînd va putea să iasă în larg? îl întreb eu în chip
de răspuns.

— Tot ce pot să-ţi făgăduiesc e că va fi gata cînd se va
sfîrşi vremea măslinelor. Atunci ai să ai toată marea la
dispoziţie fiindcă vei fi singurul căruia i se va îngădui să
navigheze în timpul sezonului nefavorabil. Timuhii sînt
nerăbdători să-ţi salute izbînda. Ei spun la toată lumea
că pentru Massalia căile hyperboreene prezintă o impor
tantă extraordinară.

Asemenea cuvinte îmi tulbură sufletul.

Corabia sosită de la Syracuza se numeşte „Hephais-tos". Numele nu e prea potrivit pentru o corabie arcuită şi zveltă. Sînt fericit că am ales numele de „Artemis".

ULTIMA ZI A LUI BOEDROMiON. Fiecare zi îşi are bucuriile si îndoielile ei. în momentul echinocţiului mi-am refăcut calculele gnomonice. Ca durată ziua este egală cu noaptea. Vremea rea nu va mai întîrzia mult. De ce mi-a spus oare Venitath că în momentul ăsta în ţinuturile celţilor valul atinge cea mai mare înălţime şi, la fel, cînd se retrage de pe ţărmurile Oceanului, se

retrage cel mai mult în larg? De ce? Artemis, ajută-mâ să af Iu! Nu ştiu nimic...

„Hephaistos'' nu se va întoarce la Syracuza decît o dată cu sosirea iernii. Pînă atunci a cerut adăpost la şantierul naval. Proretul de pe „Hephaistos" s-a uitat la mine ca la un nebun cînd i-am spus că vreau să călătoresc în anotimpul nefavorabil ca să-mi obişnuiesc oamenii cu vitregiile Oceanului hyerboreean.

PRIMA ZI DIN CEA DE-A DOUA DECADĂ A LUI PYA-NEPSION[1]. Ieri au avut loc serbările în cinstea lui Apollo. Oare zeii sînt, într-adevăr, mulţumiţi cu sărbătorile şi cu sacrificiile ce le sînt aduse de către oameni? Mai curînd înclin să cred în desfătarea poporului si în profitul obţinut cu ocazia asta de preoţi şi de negustori. Adevăratul sacrificiu este atunci cînd le oferi zeilor faptele tale şi le închini viaţa pentru a putea pătrunde tainele pe care ei nu le dezvăluie muritorilor decît cu preţul ăsta.

în timp ce mulţimea îşi mînca fiertura de bob pe treptele templului lui Apollo, m-am dus la şantierul naval să-mi admir corabia si m-am rugat Artemidei să stăruie în favoarea noastră pe lîngă fratele ei al cărui Tron doresc atît de mult să-1 privesc. Statuia care o reprezintă pe Artemis cu săgeata a fost fixată solid pe etravă. Ce simbol măreţ! Statuia de bronz este frumoasă şi sculptorul a executat-o cu măiestrie. Cred că modelarea unei zeiţe după o imagine a frumuseţii este un semn de pietate mult mai adînc decît să mănînci fiertură de bob în faţa templului divinităţii. De altfel mie nu-mi place soiul ăsta de noroi verzui şi nici n-am de ghid să las să se mănînce bob pe „Artemis". Le-ar produce oamenilor umflături în pîntece şi i-ar împiedica să tragă la rame cum trebuie.

Şi apoi, eu sînt, asemeni lui Pythagora, un adept al numerelor. Or, discipolii lui n-aveau voie să se hrănească cu bob.

[1] Aproximativ luna octombrie. — *N.V.I.*

2ÎUA Â DOUA DIN CEA DE-A DOUA DECADA A LUÎ PYANEPS1ON. Nausiphoros şi lucrătorii lui sînt ghiftuiţi cu mîncarea de bob înghiţită si cu vinul pe care 1-au băut ca să-şi spele gîtlejurile.

M-am dus la atelierul de vele pentru corăbii. Pînzele de Byrsa sînt bine croite. Am dat dispoziţie ca vela cea mare să fie lăsată mai în voie, ca să se umfle în bătaia vîntului asemeni unui sîn de femeie. Dimpotrivă, dolonul va fi mult mai întins pentru ca la manevre vîntul să poată aluneca pe el. Nausiphoros crede că în cursul lunii viitoare, cînd se dezlănţuie furtunile, aş putea s-o încerc pe „Artemis". Zeus mă va ocroti căci luna asta îi este consacrată lui.

Traversele de punte unesc de pe acum bordul cu tri-bordul. Lucrătorii au şi început să dea lustru catargelor, făcute din trunchiuri de laryx de Kyrnos. Veni-tath ar fi preferat trunchiuri de pin din ţara kymrilor, dar cum să le aduci tocmai de acolo?

— Sînt mult mai uşoare, mult mai elastice si mult mai rezistente. Din cauza frigului, care le face să crească mai încet, esenţa lemnului este mult mai fină.

Venitath ştie multe amănunte în legătură cu ţinuturile hyperboreene. Părinţii lui i-au lăsat în privinţa asta o serie de învăţăminte nescrise, iar el la rîndul lui are o memorie foarte bună.

PRIMA ZI A LUI MAIMACTERION. N-am mai avut timp să scriu nimic pe sulul ăsta. In ultima lună, entuziasmul lucrătorilor încurajaţi de Nausiphoros şi timpul frumos au făcut să înainteze mult construcţia corăbiei. Lansarea „Artemidei" la apă este proiectată pentru a doua zi, după sărbătoarea închinată tatălui zeilor şi al muritorilor. Oamenii au început să Instruiască de pe acum lemnul şi pregătesc ulcioare pline cu seu tare şi gras cu care vor unge cala de lansare. Datorită lui, chila „Artemidei" va luneca mai bine. Marele preot al- Artemidei a -ţinut să folosim grăsimea boilor ucişi cu ocazia Hecatombelor, care a fost păstrată anume în acest scop. Venitath mi-a adus într-un vas mare de

ceramică, împodobit cu desene de mînă, şase chenice[1] de grăsime albă şi tare care avea un miros respingător de peşte fermentat.

— E de la hyperhoreeni, mi-a spus el, e grăsime de balenă. Dacă ai s-o întinzi pe partea lemnoasă, care intră în apă, corabia o să plutească tot aşa de repede ca monştrii aceia neobosiţi.

ZIUA A CINCEA A LUI MAIMACTERION. Mîine va avea loc lansarea la apă. Zeus şi-a arătat astăzi puterea, slobozind fulgere şi tunete. Marea e cenuşie şi norii, de culoarea plumbului, se ciocnesc fără încetare deasupra Lacydonului. Muntele, care seamănă cu Hymetul, este învăluit într-o ceaţă vineţie. Plouă în rafale. Convoiul de oameni care se-ndrepta spre altarul descoperit, înălţat în Agora, a trebuit să-si reaprindă de trei ori torţele de răşină, în momentul în care preotul lui Zeus înjunghia taurul alb, un fulger orbitor a scăpărat chiar în locul acela şi tunetul a bubuit îndelung acoperind cu zgomotul lui mugetele victimei în agonie.

Din cauza acestor semne, de mîine încolo navigaţia e interzisă. Pentru „Artemis" însă nu. Voi fi, aşadar, singur pe mare. Zeus mă va pune la „încercare trimi-ţîndu-mi furtunile lui dar o va ocroti pe „Artemis".

ZIUA A ŞASEA A LUI MAIMACTERION. *în zori.* Toată noaptea a fost furtună. Vîntul şuiera printre olanele acoperişului şi a zgîlţîit într-atît obloanele de la ferestre, încît n-am putut să dorm. Cerul e de culoare albă, ca întotdeauna cînd bate vîntul libian. Valurile rîului din apropiere se sparg cu furie pe nisipul care înconjură Marea Fîntînă. Pinii vibrează ca nişte lire şi stejarii verzi freamătă, imitînd parcă scîrţîitul unor ţambale de greier. Femeile zoresc după apă şi nu mai zăbovesc la fîntînă. Un soare palid, ca o lună, s-a înălţat la orizont, înconjurat de un uriaş disc luminos.

[1] Vezi Anexa V.

La amiază. M-am dus la şantierul naval. Nausiphoros şovăie s-o lanseze pe „Artemis" în contra vîntului. Am insistat. După amiază, cînd clepsidra se va fi întors de trei ori, preotul zeiţei va sosi şi el la faţa locului. „Ar-temis" nu trebuie să se teamă nici de furtuni, nici de alte semne cereşti. Prova ei va înfrunta si valurile şi vîntul.

Seara. Puternică şi mîndră fecioară cu arcul! Corabia mea s-a avîntat drept înainte pe chilă, fără să şovăie, în ciuda furtunii, şi prova ei mîndră a făcut să ţîşnească spuma mării care ne-a împroşcat pe toţi. Preotul Arte-midei a spart amfora cu vin de ciocul de bronz al corăbiei, invocînd-o pe generoasa zeiţă. In timp ce se înălţa fumul de tămîie, doi lucrători au retezat cu securea parîmele care legau pupa de uscat. Pontilii calei au fost daţi la o parte. Cumpănindu-se, corabia a alunecat spre apă şi acum pluteşte lîngă mal, legată cu o parîmă de cînepă, fixată de un ţăruş. Pupa are două parîme de rezervă, legate la uscat de jur împrejurul unor trunchiuri înfipte în nisip. „ Artemis" se leagănă uşor, întin-zînd uneori parîmă ca o mînză nerăbdătoare care trage de hăţuri. Cu toată vremea rea şi cu tot nisipul care-ţi înţeapă ochii, s-au adunat oameni mulţi să ne privească.

Sînt fericit si mîndru. Stau în mijlocul prietenilor mei şi scriu aceste rînduri în timp ce ei îşi sfîrşesc cina. Vorbesc despre izbînda de azi. îl aud pe Euthymene care-i spune lui Venitath:

— Nu ştiam că Artemis este fiica furtunii.

— In ţinuturile de la Septentrion, Artemis, zeiţa Mării, poartă numele de Gverda şi se joacă de-a valma cu monştrii marini în mijlocul valurilor de smarald.

ZIUA A ŞAPTEA A LUI MAIMACTER1ON. Azi mi-am armat corabia, împodobită cu cele două catarge are parcă un aer şi mai mîndru. Catargul cel mare, care se înalţă aproape în mijloc, are zece orghii. Arborele dolonului înclinat spre provă este mai scurt. Prin mişcarea pe care o face el scoate şi mai bioe în relief înfăţişarea zveltă

â corăbiei. Seamănă cu o săgeată uriaşă care iese din tolba Artemidei.

Mîine e rîndul vergelor. Ramele-cîrmâ sînt legate de pupă. Ramele, din fag drept, aşteaptă înşirate pe nisip să fie puse fiecare la loc.ul stabilit, pe scalme. Cele din provă si cele din mijloc sînt lungi de trei orghii. Cele din pupă, care se află mai aproape de apă, sînt mai scurte.

Le-am verificat una cîte una pe un suport, ca să-mi dau seama dacă sînt bine echilibrate. Pana trebuie să fie aproape la fel de uşoară ca minerul, pentru ca oamenilor să nu le vină prea greu să o scoată din apă la fiecare lovitură de ramă. A trebuit să înlocuiesc doar două. Nausiphoros lucrează bine. A fost de ajuns să le dea de cîteva ori la rindea.

ZIUA, A OPTA A LUI MAIMACTERION. Vîntul a încetat. Plouă. E un prilej nimerit ca să constat dacă puntea şi acoperişul încăperilor sînt bine închise. Cît despre cocă şi santină, sînt uscate ca un cuptor de pîine.

La pupa corăbiei, în încăperea care-mi va sluji drept locuinţă, au pătruns cîteva picături de apă. Puţină răşină e de ajuns. Mîine seara voi da ordin să mi se aducă patul şi voi dormi la bord.

Seara. Vergile au fost bine legate şi înălţate. Pungile alunecă minunat pe merişorul lustruit.

Am căpătat de pe acum încredere în corabia mea ca şi cum aş fi navigat cu ea multe luni în şir.

ZIUA A DOUA DIN CEA DE-A DOUA DECADĂ A LUI MAIMACTERION. Am impresia că, în timp ce luna descreşte, va bate un vînt tare, pe care celţii îl numesc Kertios. Dacă nu va fi prea violent voi pleca, însoţit de oamenii pe care i-am ales împreună cu Venitath si cu Parmenon, într-o călătorie de încercare pînă la Marile Stoichade şi poate chiar pînă la Kyrnos. Vreau să le încerc puterile pe mare, pe vreme rea.

2itJÂ A ŞAISPREZECEA Â t U î MAIMACTERION. *Seafd.* De şapte zile dorm la bord. Am început să mă obişnuiesc. Voi căpăta o a doua natură, aceea de navarh al „Artemidei", prima mea natură fiind aceea de adept al numerelor.

Velele sînt gata, cusute, spălate si impregnate cu tanin de stejar, care le face să capete culoarea scoarţei de copac si le împiedică să putrezească. Cocă neagră, vele cafenii: e mai bine să te strecori neobservat prin unele locuri...

La amiază Kertios bate cu putere. Noaptea îi cedează uneori locul vîntului dinspre uscat. Mîine va fi încercarea pe mare. Mulţumită lui Parmenon am izbutit să string patruzeci şi opt de oameni care să tragă la rame, toţi de mîna întîi. Se pare că navarhii de triere au protestat. Cu atît mai bine: înseamnă că oamenii sînt în-tr-adevăr buni.

încercări

ZIUA A ŞAPTESPREZECEA A LUI MAIMACTERION. *La amiază.* Cerul e senin, marea e albastră, crestele valurilor sînt înspumate. Kertios suflă destul de puternic. Am depăşit Micile Stoichade ale Massaliei.

In zori am trecut prin strîmtoarea Lacydonului trăgînd la rame în uralele celor care se sculaseră devreme ca să asiste la plecarea noastră. Sînt îngrijorat, dar fericit. "

Nava ascultă supusă de mişcările cîrmei. Oamenii au recunoscut de la bun început că ramele sînt uşor de manevrat. Keleustesii au stabilit cadenţa bătînd din palme, iar echipajul numără în ritm de cîte ori trage la rame. Venitath notează numerele pe o tăbliţă ca să ne putem da seama cum reacţionează „Artemis" sub impulsul forţei oamenilor.

După ce am trecut de Hypaea s-a stîrnit Kertios. Am dat ordin să se pregătească strîngătorile şi fungile. Scotele şi braţele din babord vor fi întinse după ce vom ieşi din raza celei de a treia insule.

La ora patru am poruncit să înceteze trasul la rame. In timp ce oamenii din tribord le amarau pe scalme, cei din babord s-au urcat pe punte ca să ajute la manevra velelor. Le-am spus să ridice verga dolonului. Vela mică a fluturat o clipă în vînt apoi colţurile de jos au fost întinse. Corabia si-a reluat mersul, încetinit un moment prin oprirea trasului la rame. Am pus atunci să se tragă cu mîna de f ungă velei mari. Am aşezat cîte un om la fiecare strîngătoare şi cîte doi la carcafungii. Al doilea keleust.es a dat ritmul manevrei cu fluierul. Cînd verga a fost înălţată complet am ordonat să se

întindă balansinele. Vela s-a desfăşurat sub greutatea inelelor de plumb. Cei care ţineau scotele le-au întins, mai mult la babord şi mai puţin la tribord. „Artemis" a ţîsnit înainte ca un cal căruia îi slăbeşti dîrlogii. Cîrmacii i-au dat din nou direcţia.

Pînă la Immadras vîntul a bătut din tribord şi puţin înapoia traversului.

înaintăm mai iute decît cu ramele. Reperele mele de pe insule şi din Immadras arată că mergem cu aproape 100 de stadii pe ora marcată de clepsidră. Oamenii sînt toţi pe punte şi-şi aruncă bonetele în aer. Unele au căzut în mare din cauza vîntului întors de vela mare. Plutesc ca nişte maci deasupra unui lan de grîu în luna Skirophoriilor[1].

Seara. Pe la amiază, după ce am trecut de Micile Stoichade, am dat ordin să se schimbe drumul, spre Capul Kytharistului care se vede la răsăritul Lumii.

Cu vînt din pupă „Artemis" şi-a mărit viteza. Scotele sînt la fel de întinse. Cînd o saltă un val înalt corabia se avîntă sprintenă şi spintecă prelung spuma albă ca zăpada cu prova ei împodobit cu statuie. Obloanele de la scalme nu lasă să pătrundă apa.

Pe la ora patru după-amiază am dat ordin să se strîngă velele şi să se lase vergele ridicate ca să se controleze stabilitatea. „Artemis" a venit de-a curmezişul valurilor, într-o poziţie care ar fi fost periculoasă pentru oricare altă navă. A rulat, desigur, ca un butoi pe care îl clăteşti dar n-a fost nici un moment în situaţia să se răstoarne.

A fost suficient să întindem dolonul şi s-a redresat fără ajutorul ramelor-cîrmă, cu prova în vînt.

Am dat ordin să se armeze ramele ca să-mi pun oamenii la încercare. Prin găurile scalmelor a pătruns puţină apă, aşa că 1-am trimis pe mus cu un burete mare şi cu o găleată de cositor să scoată apa din santină. N-a avut rău de mare. Nu intraseră decît vreo douăzeci sau treizeci de chenice de apă, ceea ce e puţin.

[1] Aproximativ, luna iulie. — *N.V.I.* 58

După ce a fost strîns dolonul, am dat ordin să se vină cu ramele în contra vîntului. Oamenii de la rame n-au greşit decît de patru ori în timpul manevrei de întoarcere. Asta e bine. Am pus să se dea cadenţa pentru trasul la rame de capă. „Artemis" se ridică minunat pe val. Numai cîţiva stropi săraţi au căzut pe punte. Veni-tath zîmbeste în barba lui blondă, plină de sare. Ştiu că se gîndeşte la navele Oceanului şi comparaţia nu poate fi decît în favoarea „Artemidei".

Noaptea. Am reluat navigaţia cu vele ca să-i las pe oameni să se odihnească. Am luat direcţia în care presupun că trebuie să fie Kyrnos, ca să evităm stîncile de la Capul Kytharistului. Am redus suprafaţa velei ca să se micşoreze viteza în timpul nopţii. Sîntem în larg; luminile de la Tauroenton abia dacă se mai văd. Mîine vom merge la Olbia ca să aşteptăm vîntul de răsărit şi să ne întoarcem la Massalia.

Oamenii au mîncat pîine şi hrană rece şi au băut vin de Trezena. Se odihnesc pe paturile lor făcute din chingi şi pe saltelele din cursivă.

Stau de veghe în încăperea mea. Venitath doarme liniştit. Cei doi cîrmaci scrutează întunericul din înaltul catargului. Primul keleustes stă la provă. Aşezat pe un scăunel în faţa mesei de stejar lustruit, îmi notez impresiile din prima zi pe mare a „Artemidei". Mă rog protectoarei noastre şi le mulţumesc zeilor că mi-au dăruit această primă bucurie. Acum nu e cu putinţă să mă mai lipsească de cele care vor urma. Corabia mea este cea mai bine construită dintre toate cîte au ieşit vreodată din şantierele de la Massalia.

La Olbia. La amiază, în curînd va începe să bată vîntul de răsărit. Cerul e alburiu. Marea e liniştită, dar pinii de pe ţărmul abrupt prind să foşnească încet, ca o liră pe care o acordezi. Aerul e umed şi velele „Artemidei'' sîiit jilave ca pielea unui armăsar care a alergat.

In faţa Karcheriei. Plouă şi vîntul biciuieşte vela întinsă ca o tobă. „Artemis" învolburează creasta valului cu ciocul din provă. Ramele nu folosesc la nimic

şi oamenii dorm în cursivă sau în adăpostul din provă. M-am dus să cercetez dacă nu cumva ploaia pătrunde prin crăpăturile punţii sau prin pînzele din borduri.

Seara. In faţa Kharsisului. „Artemis" spintecă în zbor marea înfuriată. Suprafaţa velei mari e redusă si dolonul vibrează sub rafale. Parîmele şuieră. Cîrmacii se opintesc la ramele-cîrmă ca să împiedice corabia să se abată din drum.

Nimeni nu s-a plîns. Aşadar oamenii sînt bine adăpostiţi. Numai bucătarul a protestat fiindcă i s-au răsturnat oalele. Se mai întîmplă! Am cerut să mi se instaleze un cort pe aplustru ca să fiu la adăpost şi să pot scruta zarea. Vom ocoli Micile Stoichade fiindcă mi-e teamă de vîrtejurile dintre Insula Mare si Immadras.

Ani dat ordin să se cîrmească la stînga. Scotele şi braţele velei mari sînt Ia tribord ca să-i ajute pe cîr-maci. „Artemis" e foarte supusă. Cînd am redus suprafaţa dolonului a devenit şi mai ascultătoare.

Va fi greu de manevrat în faţa Iui Immadras. Trebuie să se tragă scotele din babord şi cîrmaciul din tribord va avea mult de furcă, dar cum pe o vreme ca asta Marea Massaliotă e în genere liniştită, pot să armez ramele dacă vîntul ne va împinge prea aproape de insule. Ne vom întoarce trăgînd la rame în Lacydon unde vîntul de răsărit va bate din faţă. Trebuie să ne întoarcem înainte de căderea nopţii. Oare focul din turn va fi aprins?

In Lacydon. Noaptea. Niciodată n-am avut de-a face cu o corabie aşa de ascultătoare. Este minunat construită. Nausiphoros poate să se mîndrească. Schimbarea drumului sub Immadras a fost un fleac. N-a cedat nici o parîmă. Velele, impregnate cu tanin de stejar, nici măcar nu vor trebui potrivite din nou: nu s-au întins dejoc. Ramele-cîrmă sînt bine plasate.

în fata lui Pharos am pus să se strîngă velele şi am intrat în Lacydon ca la paradă, cu tobe, cîntec şi bătăi din palme. Straja ne anunţase. Cheiul era plin de prieteni şi de curioşi. Parmenon a ţinut să apuce el însuşi parîmă de armare după o voltă de acostare care â fost la fel de reuşită ca o manevră a flotei.

Şi acum. rămas singur în încăperea mea de la bord, scriu aceste rînduri la lumina unui opaiţ cu un singur fitil. Două fitiluri sînt prea costisitoare pe o corabie unde pîna şi untdelemnul trebuie cîntărit şi drămuit ca' să ajungă pentru toată durata călătoriei. E drept că atunci cînd vom avea deasupra Tronul Soarelui n-o să mai am de loc nevoie de el! Aşa că... o să mai aprind un opaiţ...

ZIUA A DOUlZECEA A LUI POSIDEON[1]. Am instalat în Agora, mai sus de Marea Fîntînă,un gnomon mare si înalt de două orghii, pe o suprafaţă plană ca să compar raportul dintre umbra si înălţimea gnomonului în momentul solstiţiului de iarnă şi raportul pe care 1-am stabilit în luna Sărbătorii Florilor. Ani de gînd să compar şi unghiurile formate de Soare cu Pămîntul. Totul se petrece ca şi cum sfera uriaşă pe care o locuim ar fi înclinată pe axa ei la fel cu titirezul fetiţei care joacă astăzi şotron pe terasa mea. Titirezul se menţine un timp drept, apoi, de la o vreme, se înclină. De ce cade atunci cînd încetează să se mai rotească? Oare Soarele şi Luna ar cădea şi ele dacă ar înceta să mai cutreiere cerul? Şi oare ele se rotesc sau sfera noastră? Există atîtea probleme pe care nu sînt în stare să le dezleg.

Problemele mele se deosebesc de cele ale lui Aristo-tel din Stagira: ale lui sînt nişte jocuri ale spiritului, subtile, de bună seamă, dar jocuri, în comparaţie cu dificultăţile matematicii.

La întoarcere o să caut ca observaţiile mele să-i fie aduse la cunoştinţă lui Aristotel. Dacă eu nu sînt în stare să-1 ajut să-si rezolve aporiile lui, poate că el va fi în stare să mă ajute să mi le rezolv pe ale mele! Eu nu cercetez ceea ce este dincolo de lucrurile naturale, ci ceea ce constituie însăşi natura lucrurilor.

ZIUA A DOUĂZECI Şl UNA A LUI POSIDEON. La amiază era mare îmbulzeală în Agora. Am măsurat cu atenţie

[1] Aproximativ, luna decembrie. —*N.V.I.*

umbra gnomonuiui. înclinaţia pămîntului pe care 6 arată calculele mele este în raport de douăzeci ori cincizeci şi patru de părţi cîte şaizeci, în timp ce raportul acesta este de cincisprezece şi patru părţi ori cincisprezece la şaizeci în a douăzeci si una zi a lui Skirophorion. Voi lua gnomonul cu mine pe „Artemis" şi-1 voi înfige pe ţărmurile hyperboreene.

Astă-seară copiii se joacă „de-a Pytheas", cum zic ei. înfig bastoane în nisip, trag un cerc de jur împrejur şi-1 preamăresc pe Phoibos Apollo. Copiii mei sînt raporturile de numere, iar fata mea cea mare e „Artemis cu săgeata" care doarme lîngă cheiul ei.

Mai tîrziu,mult mai tîrziu, o să mă gîndesc să am şi copii adevăraţi...

S-a lăsat frigul în odăiţa mea singuratică. O să aprind focul în vatra din ungher, ca să veghez asupra calculelor mele iubite. Flacăra se înalţă şi-mi încălzeşte mădularele înţepenite. Peste cetatea adormită bate vîntul boreal care suflă în anotimpul acesta dinspre Ţara întunericului. La vară o să mă aflu la izvorul acestui vînt şi o să contemplu victoria Soarelui dacă Artemis o să-mi dăruiască bucuria asta pe care o aştept cu atîta nerăbdare.

Barbarii au aprins şi ei focuri mari. Undeva, în străfundul sufletului lor îşi dau seama că îi datorează căldura vieţii lui Apollo, pe care, stîlcindu-i numele, îl numesc Beleino.

Pinii cîntă numai pentru mine în noaptea asta. E cea mai lungă noapte a anului şi aştept şi eu ca şi ei revărsatul zorilor. Anotimpurile se succed unul după altul într-un ritm divin şi dacă mă rog, o fac ca să le mulţumesc zeilor şi nu ca să le tot cer cîte ceva în chip stăruitor, aşa cum fac barbarii cei necioplişi.

ZIUA A TREIA DIN CEA DE A TREIA DECADĂ A LUI PO-SIDEON. Serbările în cinstea lui Poseidon, zeul nostru protector, au fost foarte frumoase. Cu toate astea, sacrificiul calului alb nu mi-a plăcut şi nu-mi dau seama cum ar putea să-1 încînte pe zeul mării.

„Artemis" a luat parte la serbarea navală. O dată cu celelalte corăbii de la Şantierul naval am ieşit şi noi din Lacydon.

Sînt foarte mîndru că am reuşit s-o luăm înaintea celor treizeci de triere ale flotei şi înaintea tuturor monerelor, fără să mai vorbesc de bărcile de pescari.

Corăbiile de negoţ, dezarmate în timpul iernii, au rămas sub acoperămintele lor. „Artemis" a sosit prima la Hypaea unde am aruncat cu toţii în mare flori, oboli si cupe pline cu vin pentru liniştea sufletelor celor care rătăcesc fără mormînt în adîncul apelor. La urmă am aruncat amfore cu vin în cinstea lui Poseidon.

Cu toate astea, calul acela frumos, în agonie, plin de sînge şi de urină, care necheza cu beregata tăiată, e un spectacol barbar care m-a răscolit, întunecînd imaginea zilei acesteia frumoase cu apă de mare, cu vînt rece şi cu soare. Ceea ce e frumos n-ar trebui distrus niciodată...nici chiar în cinstea unui zeu.

ULTIMA ZI A LUI POS1DEON. Afară furtuna e în toi. Poseidon n-a primit sacrificiul calului. Am fost să supraveghez cum era amarată „Artemis". Olarul mi-a dat de veste că amforele s în t gata.

Pescuitorii de coral mi-au trimis vorbă că dacă vreau să cumpăr coral roşu, lustruit, vin să mi-1 aducă mîine. Le-am spus că da... este o monedă bună de schimb ca să pot căpăta ambră... sau informaţii. Barbarilor le place culoarea roşie. Şi romanilor le place... şi le place şi regilor...

PRIMA ZI A LUI GAMELION[1]. Cite nunţi! în prima zi a lui Gamelion massalioţii sînt apucaţi de o adevărată furie amoroasă! Preoţii nu mai prididesc să unească perechile şi pretutindeni în oraş nu vezi decît alaiuri de nuntă şi bărbaţi năduşiţi care-si duc miresele acasă. Din cauza asta am rămas fără coralul promis, în schimb olarul s-a ţinut de cuvînt. Trebuie să mai vorbesc cu

[1] Aproximativ, luna ianuarie. — *N.V.I.*

Cleon care topeşte răşina parfumată ca să-mi ungă interiorul amforelor.

Nausiphoros mi-a recomandat un negustor de vinuri cumsecade despre care se spune că nu i-a lăsat niciodată pe navigatori să moară de sete. După nunta fetei lui, o să vină să stăm de vorbă.

Venitath e poftit la toate nunţile. E atît de iubit! Cred că toţi îl cheamă mai ales pentru că ştie să povestească şi pentru că le place fetelor tinere. Bine că nu mi se întîmplă şi mie la fel: eu n-am timp nici de chefuri, nici de ospeţe. Trebuie să mă pregătesc de drum. Vreau *s-o* pornesc înainte de a se declara navigaţia liberă. Punii nu se supun aceloraşi rînduieli. Unii spun că ei navighează pînă şi în timpul iernii. Dacă o să-i întîl-nesc însă n-or să-şi dea seama că au de-a face cu o corabie grecească.

ZIUA A PATRA A LUI GAMEL1ON. Erytreos[1] — ce nume frumos! — mi-a adus vinurile^lui să le degust. Sper să descopăr drumul bun către împărăţia lui Apollo cu sprijinul lui Bacchus. L-am chemat în ajutor pe Venitath care cunoaşte gusturile barbarilor.

Vin roşu, vin negru, vin limpede, vin fiert, vin filtrat, vin de pin, vin cu apă de mare, vin din drojdie de struguri, vin de Thassos concentrat şi tare, vin de Seon, vin de Rhodos, vin de Kos, vin de Sicilia, vin cu aromate din Orient, vin şi iar vin...

Mă doare capul. Tot însemn şi socotesc cantităţile şi Venitath rîde. Gustă din fiecare, scuipă conţinutul schyphosului îl ocărăşte pe Erytreos şi-i spune negustor de otrăvuri şi spiţer. Erytreos se face stacojiu la faţă şi ne propune alt vin.

Sclavul lui toarnă, se uită la ce stă scris pe toarta amforelor şi ne spune ce fel de vin e şi care e preţul.

— Vin roşu, filtrat, de Trezena

Massaliotică.

— Hai, fie, Pytheas ! Pentru tine îl dau cu 15 drahme
amfora.

— Mă ruinezi, îi răspund eu.

[1] Roşu. — *N.A.*

Un vas

Micile Stoichade cînd bate
Mistralul

Vas pentru vin din Iberia

Un vas punic

— Cum, Pytheas, nu-ţi dai seama ce-ai să capeţi tu
în schimbul ăstor 15 drahme? O sclavă, aur sau poate
ambră, în timp ce mie or să-mi rămînă numai ăşti
15 bănuţi de argint care încap în podul palmei.
— Oamenii mei au să-1 dea gata înainte de a fi ajuns
la barbari!
— Atunci cu atît mai bine pentru ei, Pytheas! Or
să se simtă bine şi or să tragă la rame cu mai multă
putere! Şi asta e cu atît mai bine pentru tine!

ULTIMA ZI A LUI GAMEL1ON. Merindele pentru bord sînt gata: două dolii de grîu la pupă, o sută de lagoenc de saramură, cincizeci de coşuri mari cu pîiiie coaptă, o sută de amfore pentru apă (care vor fi umplute în ultima clipă) şi trei sute de amfore cu vinuri de tot felul: vin negru şi tare de Thassos, vin de Seon, vin limpede de Rhodos, vin roşu de Trezena. Cînd se va termina vinul o să le dau oamenilor berc. Vinul de Thassos va fi îndoit cu apă.

Trei lăzi de coral roşu, lustruit.

O ladă cu drahme şi cu obol i pentru soldă şi pentru diverse alte cumpărături. Suplimentul de soldă va fi plătit la întoarcere. Am luat cu mine valoarea a trei talanţi în monede de cîte o drahmă, sau de cîte un obol. Yenitath mi-a spus că barbarii nu prea pun preţ pe aur. Mai curînd vor monede massaliote.

PRIMA ZI A LUI AN'THESTERION[1]. Yc r ajunge oare florile pentru Anthesterii? In momentul de faţă e singurul lucru care-i interesează pe massalioţi. Aşa e mulţimea: de îndată ce se pregăteşte vreo sărbătoare dă uitării toate necazurile. O conducere chibzuită ar trebui să prevadă sărbători suplimentare pentru toate împrejurările dureroase. Lumea uită pînă si faptul că unele sărbători au fost prilej de tulburări sîngeroase. Uită, de pildă, că ligyenii, care sălăşluiesc la Septentrion de Dryensa, cu ocazia unei Sărbători a Florilor au repetat

[1] Aproximativ, luna februarie. —A'.V./.

viclenia cu calul troian. N-o să-i uit toată viaţa. Deşi eram copil, sacrilegiul acela m-a impresionat profund.

Ligyenii le ceruseră arhonţilor îngăduinţa să-i aducă şi ei flori si daruri Athenei al cărei templu se înalţă pe colina vecină cu cea a barbarilor.

Considerînd că supunerea fată de zeii cetăţii constituie un mijloc foarte bun pentru menţinerea unor relaţii paşnice cu populaţiile megieşe, arhonţii au încuviinţat smerita lor rugăminte.

Atunci au apărut ligyenii îmbrăcaţi în nişte veşminte grosolane de in, pe care cu roţi fără spiţe, făcute din trunchiuri de stejar tăiate de-a curmezişul. Şi acum parcă simt duhoarea pe care o răspîndeau! Făcuseră o cale lungă şi erau plini de năduseală sub soarele solstiţiului.

La poarta Kabelio nimănui nu i-a trecut prin minte să-i cerceteze sau să controleze ce au în care. Cînd a început procesiunea şi cînd toată lumea se desfăta privind statuia Athene! — o copie mai modestă a celei de la Parthenon, — ligyenii s-au despărţit în două grupe: unii, o invocau pe zeiţă cu vocea lor guturală şi simulau o pioasă exaltare, iar ceilalţi, împrăştiindu-se prin casele şi templele goale au început să însface tot ce au întîlnit în cale: bani, odoare, vase, amfore cu vin, peşti uscaţi, haine...

Deodată, aşa-zisii noi adepţi ai Athenei s-au ridicat din prosternare şi ţinînd piept gărzilor au acoperit retragerea hoţilor care o şterseseră spre adăposturile situate în ţinutul prietenilor lor munteni unde, luaţi prin surprindere cum eram, ar fi fost zadarnic să-i mai urmărim. Şi aşa, datorită acestei întîmplări, tatăl meu a trebuit să lupte din greu ca să-şi refacă agoniseala iar mama, care şi-a pierdut podoabele de aur moştenite din familie şi scăpate de furia perşilor cu ocazia jefuirii Phoceei în momentul întemeierii Massaliei, a rămas nemîngîiată.

Asta le-a grăbit, cred, coborîrea în Hades.

Oare mîine, carele ligyenilor, împodobite cu flori de munte, vor fi lăsate din nou să intre fără nici un control?

Oare bărcile berganl ionilor care nu vor ţine seama de faptul că navigaţia e oprită, de dragul celor cîţiva

oboli pe care-i vor cîştiga la Massalia din vînzarea coroanelor lor de flori împletite grosolan, vor fi lăsate şi ele să pătrundă în trecătoarea Lacydonului?

O să-i atrag atenţia lui Diapheros şi cu ocazia asta o să-i amintesc că am fixat data plecării imediat după Elapheboliile închinate zeiţei Artemis.

ZIUA A DOUĂZECI ŞI PATRA ALU1 ANTHESTERJON. Sărbătoarea Florilor a avut loc. L-am sărbătorit pe Dionysos şi renaşterea naturii. Ne-am îndreptat mai întii spre grotele care se află de cealaltă parte a Lacydonului, între Pharos şi capătul drumului care duce spre Kharsis. Acolo am celebrat-o pe Persephona şi am aprins opaiţe sub pămînt, ca să-si aducă aminte să se trezească, să facă să încolţească grîul şi să înmugurească via. Erytreos si vînzătorii de flori şi de coroane au încheiat târguri bune. •>

La sărbătorile în cinstea lui Dionysos se bea vin care a stat toată iarna în amfore înfipte în nisip, în beciuri, /eul trece pe carul său în formă de corabie, împodobit cu frunze de viţă şi cu ciorchini de bronz.

Se cîntă Evohe! Oamenii beau din nou, se urmăresc cu cupa în mînă şi tinerii aruncă flori fetelor care le plac. In felul acesta se împlinesc şi legile naturii. Numai că perechilor li se lasă timp să se gîndească pînă la viitoarele Camelii!

A doua zi sclavii măturători împing toate florile veştede şi cupele sparte către mare sau către Lacydon. Ele sînt purtate de valuri ca nişte trofee încărcate de culoare, de parfum şi de regrete.

Am aşteptat două zile pînă să-1 pol vedea pe Diapheros.

— De ce eşti mereu îngîndurat, Pytheas? Tot rece cu femeile? Cu toate astea am surprins-o pe Leuconoe, fiica prietenului meu Galatos, arhontele însărcinat cu îngrijirea templelor, care te sorbea din ochi şi ţi-a aruncat un buchet de violete. I-ai zîmbit şi te-ai făcut nevăzut. Mi s-a spus că ţi-ai petrecut restul zilei pe corabia ta.

— Venerate arhonte Diapheros, o să mai vorbim despre asta la întoarcere. Fiindcă o să mă întorc. Leuconoe o să aibă destul timp să-şi schimbe gîndurile. Ţi-am

adus socotelile mele. lata si numele oamenilor pe care aş vrea să-i iau cu mine. Renunţ la unul singur, la ucenic: nu e o călătorie pentru un copil.

Primul arhonte şi-a reluat atunci obişnuita-i înfăţişare gravă şi a început să examineze socotelile şi listele mele.

— Sînt de acord cu tot, spuse el. (Apoi semnă şi-si puse sigiliul gravat cu un delta şi cu roata solară înconjurată de caduceu.) La propunerea lui Polytechnos am hotărît să-ţi încredinţez mesajul ăsta secret. 11 vei deschide numai după ce vei fi trecut de Coloanele lui Herakles. Dacă vei fi cumva prins de puni distruge-! fără să-1 citeşti.

Fără îndoială că Diapheros şi-a dat seama cu cîtă greutate m-am stăpinit să nu spun nimic. Mi s-a părut însă că e un semn de dominaţie şi de lipsă de încredere — deşi se prea poate să mă înşel — şi faptul ăsta mi-a întunecat bucuria plecării. Nu-ini plac lucrurile pe care nu pot să le cunosc limpede. Şi mesajul ăsta făcut sul si sigilat mă obsedează.

Ce importanţă are? O să-1 ci l esc cînd voi fi în largul Oceanului. N-o să le spun nimic despre el, nici Ini Yeni-tath, nici lui Euthymene. O să-1 cil esc în lar<r...

PE OCEAN

însemnări de
călătorie întoarcerea
la Massalia

însemnări de călătorie

PRIMA ZI DE CĂLĂTORIE. *Seara.* Am aşteptat cu atîta nerăbdare ziua asta, încît mi se părea că n-avea să mai sosească niciodată. Şi iată-mă, în sfîrşit, pe puntea corăbiei mele iubite, ascultînd cum lovesc ramele în cadenţă asemeni bătăilor unei inimi. Aud ordinele cîrmacilor şi ascult vrăjit cum bat keleusteşii din tympanon. Nici o manevră greşită, nici o lovitură dată în contratimp! \

Asupra mea s-a coborît o mare linişte. Am impresia că, îngăduindu-mi să plec, Artemis mi-a îndeplinit de pe acum cea mai arzătoare dorinţă. Şi totuşi e de-abia prima seară din prima zi a călătoriei lungi care-mi va aduce glorie, certitudine sau... moarte.

Scriu cuvîntul ăsta fără teamă, căci toate oracolele au fost prielnice. Am convingerea că zeii sînt de partea mea si numerele de asemenea.

Vreau să descriu plecarea asta ca să pot reciti ce am scris, în zilele de apăsare sufletească, care, vai! cu siguranţă, n-or să întîrzie,şi ca să pot să-mi recapăt în felul ăsta speranţa şi încrederea:

îi dădusem ordin străjerului să mă trezească de îndată ce lumina albă se va ivi la orizont de după crestele muntelui care aduce cu Hymetul şi a cărui privelişte i-a încîn-tat pe phoceenii care se trag din atici. Venitath şi Euthy-meiie au rămas să doarmă la mine după cina la care au mai luat parte Phelynos, Polytechnos, Parmenon şi Nausiphoros şi la care Diapheros mi-a făcut cinstea să vină şi el. Pe chipul lui se citea şi bucurie şi nelinişte. Pe Parmenon 1-am surprins de mai multe ori ştergîndu-şi lacrimile pe care bătrîneţea nu i le mai putea stăvib.

— Plîrig, fiindcă nu pot să plec şi eu cu tine, Pytheas sau cu tine, Euthymene. Singura călătorie care mă mai aşteaptă de acum înainte este cea pe care o voi face în luntrea lui Charon, departe de lumina zilei, printre morţii cei despuiaţi.

L-am sărutat ca şi cum mi-ar fi fost părinte şi am regretat cuvintele tari pe care le rostisem, cîndva, la adresa lui.

De îndată ce-am fost gata am coborît spre Lacydon. Am privit cu nesaţ silueta celor două corăbii care aşteptau la cheiul Fîntînii. Mi-am îmbrăţişat prietenii şi i-am strîns la piept bărbăteşte şi plin de fericire.

Pe cer, alături de primele raze ale Soarelui care se iveau la orizont, se mai zărea încă Artemis, strălucitoare si împurpurată ca o fecioară: în ziua asta de echinocţiu cei doi aştri se văd împreună pe cer şi pe chipul lor strălucitor am zărit semnul prin care Apollo Phoibos şi Artemis cea senină îmi dădeau a înţelege că-ini îngăduiau şi mă sprijineau să aflu una din tainele lor.

Ne-am dus să ne închinăm lui Artemis în templul ei ridicat pe locul unde au venit însoţitorii Aristarcheei; după aceea ne-am dus la templul fratelui ei, Apollo, pe colina vecină cu cea a barbarilor. Am văzut cu bucurie că opaiţele pe care le aprinsesem în ajun pîlpîiau încă. Preotul lui Apollo a înţeles semnul si mi-a spus să-i fac un dar bătrînei ghicitoare care, în momentul cînd prima stea se stingea la răsărit, a rostit următoarele cuvinte profetice:

— Flacăra întregii nopţi duce către Soare prin noapte...

Mi-am dat seama, numai eu singur, că prezicerea vorbea de Soarele care nu se culcă niciodată si că prm cuvintele acelei bătrîne neştiutoare, îmi grăise însuşi zeul.

1-am dat o punguţă cu drahme si i-am cerut să-i ghicească şi lui Euthymene. Bătrîna 1-a cercetat un moment cu atenţie şi, atingîndu-ne pe fiecare cu cîte o mînă, a spus:

— Zeul îi strînge întotdeauna laolaltă pe prietenii care se despart întru slava lui cea mare...

Oarecum tulburat la auzul acestor vorbe i-am propus lui Euthymcne să ne întîlnim din nou în Lacydon după ce ne vom fi terminat fiecare călătoria.

între timp răsărise Soarele şi o briză uşoară începuse su bată dinspre port ca şi cum ne-ar fi vestit că e timpul să ridicăm velele si s-o pornim în larg.

Pe ţărm se îmbulzea o mulţime de prieteni, pescarii, lucrătorii de la şantier, marinarii şi navarhii celorlalte corăbii din Massalia sau de aiurea. Am băgat de seamă că pe feţele tuturor se citea o bucurie solemnă. Pe două altare de marmură ardea tămîie de Phoceea. Pupa ridicată a corăbiilor noastre era împodobită cu coroane de flori. Aplustrul „Artemidei" era acoperit cu crengi de laur şi de mirt. Nişte fetiţe ne-au oferit trandafiri, primii din primăvara asta. Mi-am luat rămas bun de la toţi şi i-am slrîns mîna lui Euthymene care s-a urcat cel dintîi pe „Ilerakles". Urmat de Venitath am păşit şi eu pe scara de la pupă. Am pus trandafirii proaspeţi ca obrajii tinerelor fete pe braţul îndoit al Artemidei şi am implo-rat-o să ne ocrotească.

Cînd mi-am ridicat privirile 1-arn văzut pe Euthymene care făcea apelul oamenilor de la rame împreună cu ke-leustesul lui care-i ţinea tăbliţele. I-am strigat:

—Ai de gînd s-o porneşti înaintea mea?

—Profită de vînt, mi-a răspuns el.

Oamenii aşteptau semnalul de plecare, îşi petrecuseră ultima lor noapte pe uscat şi unii miroseau a vin şi a parfum. Nu lipsea nici unul.

Fiindcă ramele fuseseră trase pe jumătate şi nu lăsau decît un spaţiu îngust în cursivă, le-am făcut apelul după locul pe care-1 ocupau la rame. Trebuiau să-şi ducă pe rînd bagajul în adăpostul de la provă şi să se întoarcă în partea dinapoi ca să treacă prin tambuchiul de la pupă. Le-am făcut apelul doi cîte doi, strigîndu-1 mai întîi pe cel din tribord conform regulamentului.

Transcriu aici tot ce am notat pe tăbliţele de ceară în dimineaţa asta:

Numele oamenilor de la rame, pornind de la provă: Selma 1. Agathon, din Massalia. 20 de ani; Melanos, din Massalia, 20 de ani.

— 2. Kryos, din Antipolis, 25 de ani; Myron, din
Neapolis, 24 de ani.
— 3. Blastos, din Agatha Polis, 20 de ani; Karos,
din Heracleea, 21 de ani.
— 4. Protis, din Massalia, 20 de ani; Uranos, din
Kharsis, 20 de ani.
— 5. Zaccharos, din Kytharista, 22 de ani; şi fra-
tele său Zaccharinos, 20 de ani;
— 6. Eutropos, dm Massalia, 23 de ani; şi vărul
lui, Melibeos, 21 de ani.
— 7. Eurythmos (ce nume de bun augur!), din
Nikaia, 30 de ani; şi fratele său, Arythmos (ce nume de rău augur!).
— 8. Aristos, din Pireu, 30 de ani; Xenon, din
Egina, 28 de ani (cum se vor înţelege oare?).
— 9. Kilinos, din Rhode, 28 de ani şi fratele său,
Karatos, 18 ani (ai spune că e tatăl cu fiul!).
— 10. Eubulos, din Emporion, 21 de ani (oare
n-are în vine sînge punic?) şi Myrtos, din Massalia, 32 de ani (îl va supraveghea pe cel dintîi).
— 11. Paleos, din Kharsis, 19 ani (nu i se prea potri-
veşte numele) şi Parmenos, 22 de ani, din Athe-nopolis.
— 12. Athanase, din Massalia, 30 de ani şi Antiphon
dm Karros, 35 de ani (E bine să mai pui şi din cei mai bătrîni în mijlocul celorlalţi).
— 13. Eutyphron, din Massalia, 22 de ani si Xenon
din Kharsis, 20 de ani.
— 14. Agathocles, din Syracuza (nu ştie cîţi ani are,
în tot cazul e tînăr), şi Hermos, din Tauro-menion, 19 ani (sicilienii împreună!).
— 15. Artemidor, din Eleea, 23 de ani, şi fratele
său, Posidonios, 18 ani (pare mai mare).
— 1C. Kyprianos, din Alalia, 21 de ani (trebuie să
aibă friguri de baltă, dar Septentrionul îl va vindeca) şi Silanos, vărul lui, 22 de ani, am îndoi Cyrneeni.
— 17. Aristos (oare cum să-1 disting de cel din Pireu?),
din Cytharista, 25 de ani (îl voi numi pe. cel

dinţii Pireotul!) şi Beltistos, din Antipolis, 24 de ani.

— 18. Eupalinos, din Agatha Polis, 23 de ani şi Myrrhinos din Herakleea, 22 de ani.

— 19. Myron, din Thiline (şi-a si cîştigat porecla de „navigator de apă dulce"!) şi Ivliton, din Rhodanusia (ce pereche!).

— 20. Palamede, din Massalia, poreclit „tonul", 29 de ani (îndesat şi puternic ca şi peştele al cărui nume îl poartă), şi Thasinos, din Massalia, 27 de ani.

— 21. Eudemon, din Olbia, 26 de ani şi Klytodon, din Massalia, 25 de ani.

— 22. Arbogath, celt dm Massalia (pare să aibă 20 de ani), împreună cu fratele său, Arnoth (pare mai tînăr, dar în realitate este mai vîrstnic).

— 23. Xylos, din Massalia, 30 de ani şi Thymos, din,Kharsis, 32 de ani.

— 24. Tityros, 35 de ani, din Telo şi Protis, supranumit Stentor din cauza glasului lui, 36 de ani, va transmite ordinele (e mai bine să-i plasezi pe cei mai vîrstnici către pupă). Fac apoi apelul celor patru oameni care trag la ramele de rezervă. I-am ales mai vîrstnici fiindcă se pricep la manevrare:

1. Keltos, ales de Veni tatii, 39 de ani, ştie să împletească funii.
2. Bryaros, 41 de ani, ştie să coase şi să dreagă velele.
3. Xanthos, ales de Venitath, 42 de ani, pulcrnic ca Herakles!
4. Kyanos, 43 de ani, ştie să gătească.

Fiecare s-a aşezat la locul lui şi aproape că n-a existat nici un fel de neînţelegere. E bine! De fiecare dată cînd un om urcă la bord, familia sau prietenii îşi iau rămas bun şi-i cer tot felul de lucruri.

— Să-mi aduci o blondă Kymri! ani auzit la un moment dat, ca şi cum „Artemis" avea să devină un templu al Aphroditei.

Unii cereau ambră, alţii aur, alţii cîte o pasăre, alţii cite un şirag, sau mere, si cîte şi mai cîte! Mi-am dat

seama că cetatea ştia multe lucruri în legătură cu ţinuturile către care ne îndreptam.

Mama lui Paleos îl ruga stăruitor să nu cumva să privească în faţă Tronul Soarelui. Cum o fi aflat?

Am liniştit-o cît am putut, făgăduindu-i că în momentul acela o să-1 pun să lucreze în fundul corăbiei.

Vîntul Apeliot ne-a purtat dincolo de strînvtoarea Lacydonului fără să fi fost necesar ca ramele să intre cît de cît în acţiune. Am depăşit Micile Stoichade. Imediat după-amiază am dublat Capul Coloanelor salutînd-o pe Artemis Istriana de la al cărei templu şi-a luat numele promontoriul care vesteşte gurile periculoase ale Ronului si Stoma Limnes.

In momentul ăsta oamenii au tras ramele pentru noapte. Obloanele au fost puse pe scalme. Oamenii de la rame se odihnesc fie în adăpostul lor de la provă, fie • pe pernele pe care le-au adus în cursivă. Vîntul, care a bătut tot timpul de la răsărit, ne poartă încet către destinul nostru. Scrutez drumul, ghidîndu-mă după Steaua Paznicului Ursei care, spre marea mea nerăbdare, se zăreşte încă, foarte departe, la orizont. Trebuie să rnă împac cu gîndul c-o voi privi si mai de la distanţă cînd vom trece prin dreptul Coloanelor lui Herakles.

în spatele nostru, ceva mai la stînga, zăresc torţele lui Euthymene. A navigat toată ziua în urma noastră, uneori chiar la o distantă de la care ne puteam auzi atunci cînd oamenii lui, luîndu-se la întrecere cu noi, au tras la rame din toate puterile ca s-o ajungă pe „Artemis." Ea s-a dovedit însă a fi mult mai iute. Keleustesul meu îşi îndemna oamenii să tragă la rame în ritm de paradă. Le-am spus să-si cruţe forţele pentru Ocean. Drumul e lung, nici-o grijă!

S-a făcut răcoare. M-am dus să văd dacă oamenii aveau învelitori. O să cumpăr blănuri în Bretania. Mîine dimineaţă ar trebui să sosim la Agatha Polis. Blastos cunoaşte drumul şi mi-a şi cerut să-i dau voie să coboare pe uscat ca să-si vadă părinţii. I-am dat voie, dar cu condiţia să-1 ia si pe Xanthos, ca cel puţin să-1 aducă înapoi în spinare dacă va fi nevoie.

— Ţin tare mult să fac călătoria asta, mi-a spus el, plăteşti bin§ şi, afară de asta,,, vreau să cunosc,,,

ZIUA A t>OUA DE CĂLĂTORIE. *Âgatlia Polis. Seara.* Toata lumea ştie încotro ne îndreptăm. E măguli tor şi totodată... îngrijorător. S-ar putea oricînd ca punii să tragă cu urechea, aşa că Euthymene şi cu mine am dat să se înţeleagă că nu făceam decît o călătorie de recunoaştere care avea să ia sfirşit la Ma make.

„Artemis" atrage atenţia prin silueta ei neobişnuită. Mă întreb dacă n-ar fi mai bine să renunţăm la escalele ele aprovizionare şi să mergem drept spre Coloane. Yenitath le-a povestit celor mai gureşi dintre agathapolitam că facem proba unui nou tip de corabie şi că Euthymene ne urmează ca să ne salveze în caz de naufragiu...

— E o corabie iute, dar lui Poseidon nu-i place să i se scarmene prea tare spinarea. Cit despre mine, mărturisesc că mă cam tem cînd se ordonă să se tragă la rame în ritm de paradă, adaugă el zîmbind şiret în barba lui blondă... Mie să-mi daţi o trieră din alea de-ale noastre vechi, care se sprJjină bine pe apă şi de pe care cel puţin poţi să vezi de departe cînd se apropie furtuna. Asta-i!

ZIUA A TREIA. *Pe mare. La amiază.* Am părăsit Agatha Polis, cetatea cu nume de bun augur si, cum vîntul suflă tot de la răsărit, ne îndreptăm către Rhode să culegem veşti noi. Numai de nu s-ar stîrni Kertyos care să ne împingă către sud! Colina Acropolei din Agatha Polis a rămas în urmă. Lacurile şi partea de jos a oraşului nu se mai văd.

In curînd, pentru cea mai mare parte din oameni, va începe necunoscutul. Cu toate aerele pe care şi le dau, îi simt cuprinşi oarecum de nelinişte. Atîta vreme cît se aude în port limba ioniană, puţin şuierătoare şi închisă cu „E-urile" ei care înlocuiesc „A-urile" şi cu „A-urile" pronunţate aproape cu buzele strînse, oamenii sînt liniştiţi. Ce se va întîmpla oare însă cînd vor auzi accentul rhodian al locuitorilor din Rhode? Şi asta nu va fi încă nimic pe lingă graiul pe jumătate punic al maina-keoţilor sau al pescarilor clin Hemeroskopeion. Vor fi cu siguranţă uimiţi! Iar atunci cînd Venitath va fi singurul care se va putea face înţeles, cred că şi eu voi fi impresionat şi cuprins de îngrijorare. t

t
MÂfil

N-am de ce să mă neliniştesc însă de pe acum, căci, aşa cum spune proverbul: „Navigatorii se înţeleg întotdeauna între ei, ca peştii în apă!"

Lui Euthymene a început să-i fie greu să ne urineze, aşa că am dat ordin să se reducă suprafaţa velelor cu un rînd de inele. Nu mai trage nimeni la rame şi oamenii sînt bucuroşi că pot să se odihnească. E mai bine aşa. Or să aibă timp destul să depună eforturi! Unii s-au culcat la adăpostul—de la provă, alţii pălăvrăgesc la umbra velei celei mari. Ii observ pe cei care lucrează cite ceva. Sînt de pe acum favoriţii mei. Cu un cuţit vechi Zaccharos ciopleşte în lemn chipul lui Artemis, în timp ce fratele lui. îl priveşte cu interes. Uranos scobeşte răbdător o bucată de laryx ca să-şi facă o chitară. Athanase lustruieşte minerul unei rame care are zgrunţuri. L-am felicitat pentru ce făcea, şi pe dată Paleos, P arme -nos si Xenon s-au oferit să le Instruiască şi ei pe toate celelalte. Blastos pliveşte în urmă la colina unde se află cetatea lui care dispare încet, în marea strălucitoare.

Ca să se apropie de noi Euthymene a trebuit să tragă la patru perechi de rame. Sînt mîndru de„Artemis", cea iute ca săgeata. Prova ei spintecă crestele valurilor care alunecă de-a lungul bordurilor cu învolburări înspumate. Dolonul pare că se ridică deasupra apelor. Dîra lăsată este dreaptă. Le-am spus asta cîrmacilor.

— Nu trebuie să facem ocoluri, mi-a răspuns Asphalos. N-avem timp de pierdut.

Oare o să reuşim să facem cele o inie de stadii pe zi cît aş vrea să parcurgă nava mea?

Seara. Sînt fericit. Cînd ne-a ajuns din urmă, Euthymene mi-a strigat plin de admiraţie că-mi mulţumeşte că am redus viteza ca să-1 aşteptăm. A tras ramele ca să nu le rupă şi mi-a făcut semn să viu la bordul lui. Printr-o manevră îndrăzneaţă şi-a adus rostrul aproape pînă sub aplustrul meu, aşa că am putut să sar pe „Herakles". Am avut astfel prilejul s-o admir pe „Artemis" în mijlocul mării. Fără rame, înainta ca un cal în trap, falnică pe apă, asemenea lui Artemis în codri. Euthymene a pus să se armeze sas» perechi de rame ca s-o poată depăşi. Frumoasa şi mîndra mea „Artemis"!

Am dat ordin să se folosească toată suprafaţa velelor care fuseseră strînse şi mi-am văzut corabia zvîcnind înainte şi priiizîiid viteză. Cît ai bate din palme, s-a şi distanţat cu două stadii. Euthymene a dat ordin să se tragă la toate ramele, în ritm de paradă, ca s-o poată ajunge pe „Artemis" şi să mă întorc şi eu în felul ăsta la bord. Oamenii se îmbărbătau unii pe alţii si i-am auzit pe ai mei cum îi luau în zeflemea pe oamenii lui Euthymene .

— Noi n-avem nevoie decit de două rame la cîrmă,
striga Athanase, de ce aţi scos voi în plus patruzeci si
opt?

— Ne e teamă să nu zburăm ca navele feacilor dacă
am pune totul la bătaie! urla Parmenos care memorase
cuvintele aedului de la Odeonul din Massalia. Peste
braţul de apă care separa cele două corăbii zburau
obişnuitele glume şi strigăte prieteneşti.

— Puturoşilor ! Neputincioşilor ! Papă-lapte, ce sînteţi!
Trageţi la rame de parcă aţi serie cu stilul!...

— Dă-i bătaie! Să nu vă stricaţi mînuşiţele!

— Parc-aţi fi nişte sclavi care mătură străzile!

Atîtea şi atîtea vorbe de şagă care aveau să rămînă
ca o chezăşie de voie bună pentru zilele întunecate!

ZIUA A PATRA. *Rhode.* Kilinos şi Karatos au coborît pe uscat. Ar fi vrut să-şi poftească toţi tovarăşii de la rame să bea vin din via părinţilor. Dacă aş fi stat să-i

ascult! Nu trebuie însă să pierdem timpul. Cînd doi oameni au coborît pe uscat *nu* e mare nenorocire: mai /ămîn alţii, care să pornească în căutarea lor; dar cînd toată lumea a coborît pe uscat ai impresia că oamenii

r

...Ar fi sacrificat bucuros pentru mine un cocoş în cinstea lui Asclepios...

Ambarcaţie din Tre'bizon-de amintind **de** construcţiile nordice

DELPHI „Tezaurul marisiliezilor"

Apollo pe care barbarii îl numeau BELEINO

Femeie îndreptîndu-se spre fîntîna „...te-ai grăbit să vii sau ai uitat să pleci Pytheas?"

OYENITAO OI

VENiTATH?

Inscripţie din Marsilia: „Venitath-ii"

Mestramale

^TrfrfVr-'- li

Ligyeniidin Dryensa (Gro-
ta Cales)

\,

Dolium pentru grîu

chipul prăştîaşuluî din îbîza. Monera părea ca se îndreaptă spre insule.

L-am poftit la mine pe Iobagul căzut în dizgraţie, care comandă soldaţii din mica fortăreaţă. Ni s-a plîns, mie şi lui Euthymene, că arhonţii 1-au dat uitării acolo, pe stînca lui, în mijlocul mlaştinilor.

— A trecut mai bine de un an de cînd nu mi-am văzut nevasta si pe ai mei.

N-am înţeles niciodată de ce sîiit întotdeauna puşi nişte oameni desperaţi sau înăcriţi în posturi în care entuziasmul şi credinţa ar fi cu mult mai indicate. Nenorocitul ăsta s-ar lăsa prins cu arcanul fără să opună nici cea mai mică rezistenţă. Cît despre Massalia, ea ar pierde o poziţie importantă pentru navigaţia ei.

Voi părăsi fără să regret această „strajă de zi'' fiindcă în timpul nopţii nu prea mă simt la adăpost în ea. „Artemis" a fost ancorată lingă stînci şi mi-e teamă să au-şi schimbe vîntul direcţia în portul ăsta neprimitor. Mîine, de îndată ce se va lumina de ziuă, voi ieşi în

E trist să pofteşti la masă un asemenea om lipsit de bucurie, atunci cînd fericirea reuşitei care se naşte. sălăşluieşte în sufletele noastre: e vorba de Euthymene si de mine. Amîndoi sîntem la fel de nerăbdători s-o pornim din nou pe mare.

Lohagul nu ştie nimic despre Mairiake . După părerea lui, punctul acela este veşnic ameninţat de oamenii din Gades şi din Malaka. N-a văzut nici o corabie venind din direcţia aceea. Dacă ar fi să-i dăm ascultare, ar trebui să renunţăm la Mainake şi la Hemeroskopeion. Aşa îi trebuie Massaliei dacă-şi face colonii atît de îndepărtate! Atunci cînd Euthymene şi cu mine îi vorbim de ţinuturile de dincolo de Coloane, cască nişte ochi mari şi ne compătimeşte pentru nebunia noastră, bineînţeles nu fără oarecare invidie. Ca să-1 determin să-şi părăsească postul n-aş avea decît să-1 poftesc să mă urmeze!

ZIUA A OPTA. *Pe mare.* Dimineaţa, în zori, am plecat din Hemeroskopeion. Locuitorii şi Iobagul, pescarii si

negustorii ne-au condus pînă la ţărm împreună cu preotul zeiţei Artemis. Prinseseră curaj în urma vizitei noastre şi prestigiul de care se bucură-oricare acţiune necugetată în aparentă le dădea încredere cu privire la viitorul Massaliei.

Vîntul care bătea dinspre nord s-a mai potolit şi suflă acum foarte încet. „Artemis" şi „Heraklcs" navighează în cadenţă, cu ajutorul velelor uşor umflate, la o distanţă de la care nu ne mai putem auzi vocea... Ne depărtăm de ţărmuri ca sa nu dăm alarma. Liniile indicate pe stadiasmosul massalioţilor ne ajută să recunoaştem crestele muntoase ale Iberici. Vremea e senină. Soarele arde din ce în ce mai puternic.

La amiază am ordonat repaus şi acum înaintăm încet numai cu velele. Notez prezenţa valurilor lungi şi do-moale care vin dinspre sud. Ne apropiem de Coloane si începe să se simtă respiraţia Oceanului.

Mă rog lui Artemis ca valurile astea să nu fie prevestitoare de vînt potrivnic dinspre Libia şi să nu ne pricinuiască vreo întîrziere sau întîlnirea cu corăbiile punice!

ZIUA *A* NOUA. Munţii se arcuiesc spre apus. Respiraţia mării ne stă împotrivă si ne îngreuiază drumul. Am pus să se strîngă velele. Sîrit inutile, deoarece vîntul bate în rafale din provă. In felul ăsta voi putea să mă strecor mai lesne nevăzut, în dimineaţa asta ne-am schimbat drumul. La amiază aveam soarele la babord, iar seara e în faţa noastră.

M-am dus să-i văd pe oamenii de la rame. îi simt neliniştiţi. I-am îmbărbătat şi le-am cerut ca timp de o decadă să depună un efort sporit. Trecerea cu succes a Coloanelor depinde de voinţa lor şi de felul în care vor birui oboseala. In timpul nopţii se vor odihni la Mainake. Dar vor trebui să tacă. îmi făgăduiesc cu toţii că nu vor face zgomot. Le voi da în schimb carne şi vin după pofta inimii. Dar n-o să bea decît cu oarecare cumpătare ca să nu vorbească mult. Le vine să rîdă.

Am apucat eu însumi tympanonul si am dat ritmul
trasului la rame, Kejeustesul a început să eînte:"

•

„Or-or ,,

după care toţi au reluat în cor:

„Eis, duo, Ireis... Or, or..."

Cel de-al doilea kcleustes bătea din palme.

La un moment dat, Venitath a dat de veste că ne apropiem de vîrful care domină Mainake şi care se înalţă în faţa noastră pe mîna dreaptă. Seamănă cu un zid înalt.

I-am lăsat pe oamenii de la tribord să se odihnească; am dat ordin să se ridice ramele şi „Artemis" s-a abătut din drum spre coastă. Ochii de vultur ai lui Venitath scrutează neliniştiţi marea.

Seara, la Mainake. La ivirea corăbiilor noastre negre care se apropiau de ţărm, toţi locuitorii s-au refugiat pe Acropole.

Ca să nu-1 oblig pe Euthymene să-şi lase la apă scafeio-nul lui, cînd am ajuns la o distanţă de la care ne puteau auzi, am cerut o barcă.

Am strigat „Massalia!" şi atunci unul dintre timuhi a venit la bord cu o barcă pescărească. Era palid, dar „Artemis cu săgeata" şi „Herakles" 1-au liniştit pe deplin.

După ce a sorbit cu mine dm cupa prieteniei, chipul i s-a luminat. A zîmbit şi mi-a spus:

— Ne-a fost teamă de tine, Pytheas, şi de tine, Euthymene. Abia s-a împlinit luna de cînd cei de la Malaka au venit cu nişte riavc negre ca ale voastre să ne caute pricină, fiindcă două dintre bărcile noastre se avîntaseră pînă la Coloane, urmărind nişte toni. Ne-au cerut să le plătim pentru peştii pescuiţi în „marea lor" şi a trebuit să le dăm jumătate din garumul şi putarga pe care o pregătisem pentru Massalia. Viaţa noastră de/ine pe zi ce trece tot mai greu de suportat. Tremur la gindul că s-ar fi putut ca vreo corabie din Tingis sau din Tartessos să vă vadă cînd aţi pătruns în rada noastră. Anul trecut o corabie din Syracuza, purtată de un vînt neobişnuit care bătea dinspre Orient, a fost scufundată sub ochii noştri de două triere tingitane. N-am putut nici măcar să-i pescuim pe nenorociţii aceia cu bărcile noastre, fiindcă ne-au oprit să ne apropiem săgeţile şi pietrele slobozite de prăştiaşii balcari,

Trebuie neapărat sa găsesc drumul spre Taaâîs[1]!

L-am rugat stăruitor pe Eutbymene să fie prudent şi să nu ancoreze decît în loc sigur cînd se va afla în apele Africii. La rîndul lui, prietenul meu tremură la gîndul că eu va trebui să trec prin faţa Gadesului.

Mă tot gîndesc la viclenia pe care va trebui s-o născocim în cazul unei întîlniri cu duşmanii: Euthymene se va preface c-o ia la fugă, iar eu mă voi face că-1 urmăresc. Şi, dacă navele ar fi prea curioase, voi lua-o înaintea lui lăsîndu-i o parîmă să-1 tragă ca să-1 ajut cu toată iuţeala „Art.emidei". Va trebui, cu orice preţ, să-i lăsăm în urmă pe adoratorii lui Moloh!

ZIUA A ZECEA. *La Mainake.* Timuhii au trimis iscoade travestite în păstori iberi ca să scruteze orizontul din înaltul piscurilor Sciei. Ii aştept să se reîntoarcă. După aceea voi porni-o, la căderea nopţii, în direcţia coastei libiene a Coloanelor.

Oamenii mei au fost bine ospătaţi de localnicii aceştia sărmani. E curios cînd stai să te gîndeşti că săracii dăruiesc cu mult mai multă uşurinţă decît cei bogaţi. Aş vrea să-i despăgubesc, dar cum să plăteşti cînd eşti poftit?

Am calculat raportul gnomonic de la Mainake şi am stîrnit uimirea timuhilor şi a locuitorilor măsurînd umbra făcută de bastonul meu pe nisipul de pe ţărm la amiază, în raport cu Ecuatorul Lumii, Mainake se află situat pe aceeaşi linie cu Tauromenion. Sînt furios la culme că trebuie să ocolesc atît ca să ajung la Septentrion !

Iscoadele s-au înapoiat din munte. N-au văzut nimic. Mă aşteptam la asta, dar n-am vrut să-i contrazic pe timuhi. Acum s-a lăsat seara şi dau ordin de plecare, îl îmbrăţişez pe Euthymene pentru ultima oară. îi amintesc încă o dată de prietenia noastră în cazul în care Oceanul nu ne va îngădui să ne mai întîlnim. Sînt

[1] Pytheas se referă la drumul din est, pe unde spera să ajungă în Hyperboreea, fără să treacă pe la puni, printre Coloanele lui Herakles. — *N. R.*

mişcat. Oamenii sînt cuprinşi de teamă, dar vinul şi fetele care-i petrec înapoi mi-i lasă să tremure. Şi apoi, de fapt nu tremură ei, ci estacada uşoară pusă pe nisip sub paşii lor! Scuza e bună.

Pe mare. Noaptea. Steaua Paznicului Ursei se află deasupra pupei noastre, în dreapta, în faţă e Moira. Deocamdată e cu neputinţă să distingem munţii Libiei în lumina tremurătoare a secerii lui Artemis care răsare.

M-am înţeles cu Euthymene să nu aprindem focuri pe corăbii ca să nu trezim bănuiala gărzilor punice. Cu toate astea, trebuie să le dăm de veste străjerilor noştri în fiecare ceas făcîndu-le semne cu un opaiţ de corn în care arde o flacără. Avem astfel posibilitatea să ne semnalăm prezenţa şi să ne îmbărbătăm reciproc. Chiar acum am văzut în urmă, la babord, lumina lui Euthymene şi i-am făcut şi eu semn cu lumina mea. Mă urmează la mică distanţă.

Keleusleşii si cîrmacii au primit ordin să nu cînte şi să nu dea porunci zgomotoase. Am acoperit scalmele cu pîslă groasă. Oamenii de la rame sînt îndemînatici şi tobele bătute în surdină comandă un ritm de drum lung, lent şi prelung. De pe aplustru nu aud decît fîşîitul apei sub cocă şi zgomotul de aversă pe care-1 fac necontenit ramele atunci cînd se proptesc pe elementul lichid.

La lumina celor trei torţe, încăperea de sub punte pare mai puţin tristă. Am depozitat aici lemnele şi adăposturile mobile, în umezeala încăperii închise, spinările lucesc în bătaia luminii gălbui. Unu... doi şi trei, şi unu... şi do/i şi trei, şi unu... şi aşa mai departe... La fiecare întoarcere de clepsidră oamenii se opresc un moment să răsufle. Le împart vin şi pîine coaptă. Cei care vor să iasă afară se duc pe punte. Atunci, în tăcere, pe marea cu hulă prelungă, liniştită, nu se aude decît murmurul apei care alunecă sub plumbul cocăii şi lemnăria care trosneşte la mişcările domoale ale corăbiei.

Euthymene şi-a reglat clepsidra în aşa fel, încît să înainteze şi el în acelaşi ritm cu mine. în felul ăsta nu riscă să ne ciocnim prin întuneric. Străjerii, postaţi doi în fată si doi pe vergă, scrutează întunericul si liniştea.

Dacă s-ar isca viulul, aş pune oamenii să tragă la rame cu rîiidul, în momentele de răgaz.

In zorii zilei. M-am odihnit timp de un ceas în patul meu făcut din pînză de vele. Acum e rîndul lui Venitath să se odihnească. N-a părăsit prova toată noaptea.

Astrul lui Artemis a apus de trei ceasuri. La răsăritul Lumii, stelele au început să pălească. Desluşesc în zare Munţii Libiei care domină Tingisul. La Septentrion, abia vizibile, se profilează stîncile Iberiei. Ne aflăm în faţa Coloanelor lui Ilerakles. Schimb drumul ca să navigam pînă pe înserate de-a lungul coastei Libiei. Vreau să ajung în faţa Tingisului în momentul crepusculului.

La amiază. Dau ordin de repaus. „Artemis" se leagănă încet alături de „Herakles". Curentul ne poartă către apus. îi fac semn lui Euthymene să se apropie în aşa fel, încît să ne putem auzi.

Ora două după-amiază. Euthymene îmi semnalează o velă în direcţia coastei Iberiei. Ce bine am făcut că iie-am îndreptat spre coasta libiana.! Am hotărît să ne apropiem de Tingis ca să fim gata la apusul soarelui.

Ora trei. O velă drept în faţa noastră. Corabia vine probabil de la Tingis şi se îndreaptă spre Tartessos sau Gades. Vela cea mare e fixată la tribord. Primeşte vîntul care vine dinspre Ocean din babord. Fără să putem distinge prea bine, se observă totuşi cum ramele bat apa în cadenţă.

Cred că,[1] fără vele, cocile noastre ar putea trece neobservate, în tăcerea care s-a aşternut vîntul a adus pînă la noi ordinele date într-o feniciană guturajă. Au răsunat mai întîi pocnituri de bici, urmate de urlete. La gîndul că dacă am fi capturaţi am fi siliţi să tragem la rame pentru barbarii ăştia, am simţit pe frunte broboane de sudoare.

O, Artemis, ascunde-ne de privirile lor! Iar tu, Hephaistos,trimite-ne fumul fierăriei tale zeeşti ca să ne ferească de ochii lor cruz[1]! si hrăpăreţi!

Ora patru. Corabia a trecut fără sa ne vadă. Am pornit din nou la drum, urcînd către Septentrion ca să dăm impresia unei corăbii de-a lor care se îndreaptă către Iberia, şi în aşa fel îricît să ajungem în faţa Tingisului la momentul potrivit. Drumul duce către Soare, dar pe la Septentrion de locul unde apune el. Ordon să se tragă la rame în ritm de paradă. Euthymene face eforturi ca să mă poată urma. Văd că ridică jin pavilion negru: înseamnă că anunţă o primejdie. 11 las să se apropie: a zărit în direcţia pupei, la spate şi puţin către dreapta, o velă. Corabia pare că vine dinspre Noua Kartad-Ago şi navighează cu vîntul din tribord.

Venitath mă asigură că are două rînduri de rame.

Ora cinci. Soarele e foarte jos şi corabia care îşi strînge velele se îndreaptă direct către noi. înaintează cu trei rînduri de rame. Se pare că ne-a zărit în lumina soarelui.

li trec o parîmă lui Euthymene si-i strig să tragă la rame în ritm de paradă si să nu precupeţească vinul pentru oameni. Şi eu fac la fel.

Cu ajutorul lui „Artemis", „Herakles" înaintează mai repede, în schimb „Artemis" merge mai încet, li pun pe cei patru oameni de rezervă la cele patru rame din mijloc care sînt ceva mai lungi decît celelalte. Eu însumi sînt gata să-1 ajut pe cel care ar obosi. Tympanonul bate ritmul. Xenon şi tînărul Karatos încep să murmure, îi întreb dacă preferă să tragă la rame sub biciul punilor şi-n felul ăsta îi fac să tacă. Argumentul i-a convins.

Ora şase. în sfîrşit s-a făcut noapte. Dau ordin să se schimbe drumul ca să ajungem în mijlocul Coloanelor. Vreau să-i derutez pe puni în aşa fel, încît să-i las să treacă înaintea noastră, îi fac semne lui Euthymene că vreau să-i vorbesc. Parîmă care ne leagă se destinde şi „Herakles" se apropie din nou de „Artemis", îi spun în taină lui Euthymene că ne vom îndrepta spre Ocean apucînd-o cît mai spre apus, în aşa fel încît să ocolim corăbiile de la Gades. în cazul cînd nava care ne-a zărit şi-ar continua urmărirea, o s-o facem să creadă că ne-am rătăcit şi că sîntem dintre ai lor. Cu siguranţă va cred» că ne îndreptăm spre Tingis sau spre Tartessos.

Noaptea. Ordon două ore de repaus, în lumina lunii Venitath a zărit vela corăbiei punice drept în faţa noastră, ceva mai la stînga. Ei nu pot să vadă cocile noastre negre si joase din cauza luminii de lună care le bate în faţă. O să dorm în mijlocul oamenilor. In felul ăsta nu vor îndrăzni să cîrtească şi în acelaşi timp îşi vor recăpăta încrederea.

ZIUA A UNSPREZECEA DE CĂLĂTORIE. Vîntul bate dinspre nord. Şi curentul şi vîntul ne sînt potrivnice. Nu le spun nimic oamenilor. Im i dau seama însă, dator iţă reperelor de pe coastă, că înaintăm încet cu toate eforturile lor. Noroc că oamenii care trag la rame pe „Ar terms" nu văd nici uscatul, nici marea ! Nu acelaşi lucru se poate spune însă despre cei care trag la rame pe monera lui Euthyrnenc.

Sînt îngrijorat. Am rămas ţintuiţi în mijlocul Coloanelor, ca săgeata lui Zenon. Am dat drumul parîmei care mă lega de „Herakles" si i-am cerut lui Euthy-mene să se menţină foarte aproape de pupa mea. Velele sîrit strînse şi verga e pe punte, în aşa fel încît să ofere mai puţină rezistenţă vîntului potrivnic.

Noaptea. Pe la ora şase, Euthyrnene mi-a semnalat că vrea să-mi vorbească. Stăteam cu toţii încremeniţi. Mi-a propus ca îri timpul nopţii să mă apropii de coasta libiana. Din înaltul catargului zărise imediat în apropierea ţărmului nişte nave mici, punice, care se îndreptau spre Tingis. Oare pe aici nu e nici un curent contrar sau vreun curent mai slab în apropierea coastei aşa cum se întîmplă în Ron sau în Bosfor?

Oamenilor le explic schimbarea drumului prctextînd un şiretlic.

ZIUA A DOUĂSPREZECEA. Euthymcne a avut dreptate. în apropierea coastei tingitane curentul se îndreaptă dinspre Marea Interioară către Ocean. In timpul nopţii am reuşit să ne strecurăm prin faţa Tmgisului şi am zărit, nu fără îngrijorare, focul din turnul de acolo.

La amiază. Promontoriul care ne separă de Ocean se înalţă în faţa noastră. Străjerul semnalează însă o trieră punică cu un Cap de Cal care se îndreaptă către noi. Dau ordin să i se trimită din nou o parîmă lui. Euthymene. în felul ăsta triera ar putea să creadă că el e o captură. Soarta noastră e legată îndoit.

Noaptea. Mi-a fost tare teamă. Şi acum, cind scriu r în dur j le acestea, încă mai tremur. Triera s-a năpustit asupra noastră aşa cum se repede un uliu asupra unei turturele. Am în faţa mea, pe masă, un plumb aruncat de o praştie. Pe el e scris un cuvînt în caractere pe care abia pot să le descifrez. S-a rostogolit la picioarele melc în momentul în care triera, minată de o adiere favorabilă, s-a apropiat de „Artemis". Ne aflam la numai o treime de stadiu distanţă de ea cînd mi-am dat seama că voia să reteze cu rostrul parîmă care ne lega de Euthy-mene. Auzeam cu toţii pocnetul biciului, strigătele si ordinele răguşite ale keleustesilor. Atunci Euthymene a dat, să reteze funia de cînepă care ne lega. I-am strigat că-1 conjur să nu facă aşa ceva. Minunat Euthymene! Ar fi fost în stare să se sacrifice pentru mine, prietenul lui! Am lăsat un singur om la cîrmă. Tot restul echipajului a trecut la rame. Am început să trag şi eu alături de ceilalţi. Din cînd în cînd urcam pe cataig să mai răsuflu si să văd dacă Capul de Cal se apropie de noi. Atunci zeiţa mi-a trimis o inspiraţie divină.

— Repede, am strigat, inelele de plumb ! Şi 1-am trimis după ele pe Venitath care se opintea cu toată forţa lui de taur pe rama lui Xanthos.

— Adu repede inelele şi alege-le pe cele mai groase ! si adu şi nişte frînghii de cînepă.

Venitath m-a privit mai întîi uimit, apoi plin de nădejde si a coborît iute în cămara cu vele. S-a înapoiat cu un cos plin cu inele, din cele care se folosesc la colţurile velelor, acolo unde se leagă scotele. Le alesese pe cele mai mari. In jurul gîtului care i se umflase din cauza efortului, purta un colac din frînghie de cînepă.

— Un cuţit, repede ! Venitath s-a repezit după cuţitul cel mare care foloseşte la tăiatul cărnii pentru bucătărie.

Plini de înfrigurare, am legat doua inele cu fringhie şi un al treilea inel de parîma care se unea eu mijlocul celeilalte parîme. Mi-am adus aminte de boarii din deltă: cînd vor să prindă animalele nărăvaşe le aruncă peste picioare un plumb legat de o funie. La fel aveam de gînd să leg şi eu ramele trierei. Trebuia să reuşesc cu orice preţ. Laţul urma să fie aruncat chiar peste pala ramei. Am întocmit patru asemenea laturi.

La început manevra li s-a părut oamenilor nebunească. Le-am strigat să oprească trasul la rame atît la Euthy-mene,cît şi pe „Artemis". Crezînd că avem de gînd să ne predăm, Capul de Cal s-a apropiat mult de noi; au aruncat chiar, ca să ne intimideze, cîteva săgeţi care s-au înfipt în dolonul nostru. Pe punte aii început să se rostogolească proiectile de plumb. Atunci, Venitath asemeni unui zeu cu fulgerul în mînă, s-a urcat în înaltul catargului şi a început să-şi rotească inelele deasupra capului într-un iureş grozav.

— Ai chef de plumb, Cal al morţii? a strigat el şi, cu un gest îndemînatic, a azvîrlit inelele peste rame chiar la ieşirea lor din parodos. Cu o mişcare iute inelele

• s-au înfăşurat pe lemn şi un şir întreg de rame a fost în felul acesta imobilizat.

— Mai poftim şi altele, Cal al lui Moloh! şi a azvirlit plin de semetie inelele peste navarhul furios care tocmai ieşise pe punte ca să vadă ce se petrece.

Nu 1-am văzut niciodată pe Yenitath rîzînd cu atîta poflă si atît de triumfător. Cit ai clipi, navorhul pun, o namilă bărboasă cu un chip întunecat, a fost prins in legăturile de cînepă ca o muscă în firele unui păianjen. S-a prăvălit pe parodos, a alunecat apoi de-a lungul ramelor ca un skafeion care e lăsat la apă şi gura lui însîngerată abia dac-a avut timp să mai slobozească un urlet înainte de a se umple de apa amară..Plumbii 1-au tras pe loc la fund.

'/AIA A TREISPREZECEA. După moartea navarhului lor punii au intrat într-o panică grozavă: pe trieră domneşte acum o zăpăceală de nedescris. Se aud strigătele oamenilor de la rame care nu se pot mişca. Unul

oi

w u

dintre ei a primit probabil o lovitură puternică de la minerul ramei: sîngele îi curge şiroaie si se prelinge de pe parodos în mare. Keleustesii dau care mai de care ordine care se lovesc cap în cap; urlă că-i auzim pînă aici. Ramele se ciocnesc vraişte unele de altele. Prăştiaşii încearcă să arunce în noi cu plumbi, dar Venitath a apucat acum un arc breton din lemn de tisă şi dintr-o singură ochire a si ţintuit doi puni cu aceeaşi săgeată, îngroziţi, ceilalţi o rup la fugă către cursivă, în interiorul trierei e şi mai mare zăpăceală.

Deodată, dinspre parodos, se auziră nişte strigăte:

—Pythcas, ajutor, Pytheas! Te recunoaştem, tu eşti Pytheas! Am tras la rame împreună cu tine. Sîntem din Massalia... am fost capturaţi la Gela; Pytheas, sîntem aici treizeci de greci, compatrioţi de-ai tăi, salvează-ne... mai sînt şi alţi greci; sîntem cu toţii sclavi. Eu, care-ţi vorbesc, sînt Arystas, fiul cizmarului Sminthios.

Mi-au dat lacrimile. Venitath auzise şi el ce striga nenorocitul acela. Ultimele cuvinte le-a auzit şi Euthy-rncne care, m în at de curent, se apropiase cu monera lui de „Artemis."

—Toţi pe Capul de Cal! am strigat eu. Să ne salvăm fraţii. Artemis ni i-a scos, de bună seamă, în cale!

—Aşteaptă să-i ucid mai întîi pe prăştiasi şi pe arcaşi! strigă Venitath, şi cu arcul lui demn. de Nemrod, începu să-i ţintuiască pe puni de catarguri şi de punte. Unul dintre ei îşi dădu duhul cu umerii ţintuiţi de lemnul încăperii, ca un liliac deasupra intrării unui hambar. Nu trebuia să rămînă nici un martor al trecerii noastre. Legea noastră era îngrozitoare... dar oare nu fuseseră punii cei care ne-o impuseseră cei dinţii în oarba lor lăcomie?

Am numit cîţiva oameni care au trecut pe triera punică. 1-am ales pe cei mai vîrstnici: era nevoie de înţelepciune şi de curaj. Le-am dat ordin să le pună cîte uri lest puiiilor si să-i arunce în mare. De altfel, atraşi de sînge, rechinii din turma Amphitritei m-au ajutat să-i fac iute să dispară. Cei doi keleusteşi ne-au implorat să-i cruţăm: erau sicilieni în slujba puiiilor. Vor fi puşi sub supravegherea grecilor care vor

1

deveni din nou liberi. Ani urcat si eu la bordul trierei. L-am chemat pe Arystas.

La vederea massalioţilor încătuşaţi pe băncile lor şi înfieraţi pe umăr sau în frunte, am început să plîng de desperare. L-am chemat pe Venitath să le scoată cătuşele. Le-a sfărimat lanţurile cu furie, cu barda punilor. Abia am reuşit să-i opresc pe doi greci din Pireu să nu-i omoare pe keleusteşi. Am trimis după amfore cu vin şi după pîme coaptă şi apoi, fiindcă ne aflam într-o situaţie primejdioasă si trebuia acţionat repede, i-am indicat drumul lui Arystas ca să poată să conducă triera, înapoi, la Massalia.

— Veţi trage la rame în calitate de oameni liberi, aşa cum se cuvine, căci navigatorii nu pot fi sclavi. Keleusteşii or să vă ajute să navigaţi fără întrerupere ziua şi noaptea.

— Şi cu ochii închişi de-ar trebui să mă întorc la Massalia şi tot aş şti să mă întorc, mi-a spus Arystas. Sintem ca nişte armăsari care adulmecă din depărtare mirosul grajdului.

— Spuneţi-le arhonţilor si timuhilor că Pytheas şi Euthymene sînt pe punctul de a trece printre Coloane: si mai spuneţi-le că în schimbul celor două corăbii cu cîte un.rînd de rame primire în dar, le dăm, drept mul ţumire, una cu trei r înduri de rame. Eu iau cu mine stadiasmosurile şi împreună cu ele şi instrumentul ăsta, am spus eu, arătîndu-le un fel de compas montat pe un semicerc cu figuri de stele si cu Soarele pe el. La drum! Ritm de paradă! Zeii să vă ocrotească! Mergeţi în aşa fel, încît să aveţi mereu la stingă, şi puţin în spate Soarele la asfinţit.

— Hairete[1], Io Pean! Io Pean! strigară grecii care-si recăpătaseră acum libertatea. Hairete, Artemis! Sub supravegherea a doi dintre oameni, kcleus teşii au trecut la cîrme şi triera a apucat-o pe dîra lăsată de noi, în sens contrar, ca o palinodic minunată închinată libertăţii.

[1] Bucură-1e ! (formulă de salul întrobuinţalâ şi astăzi fie greci). — *N .A.*

Seara. Am intrat în apele Oceanului. Euthymene" vine în urma noastră. Parîma care ne unea a fost trasă pe „Artemis". Valuri înalte ne saltă domol. Vîntul a încetat. Capul de Cal, care în curînd va lua numele lui Poseidon, zeul căruia îi e dedicat acest animal, a dispărut în direcţia Orientului. Ţărmul de la Tingis abia se mai zăreşte. Cel de la Gades a dispărut complet. Cu at î t mai bine.

ZIUA A PAISPREZECEA DE CĂLĂTORIE, *în zori.* Toată noaptea a bătut dinspre sud un vînt cald şi uscat. M-am îndreptat, cu ajutorul dolonuhii, către Septentrion. Euthymene e foarte aproape de noi. Clipa despărţirii a sosit. Acum s-a stîrnit vîntul dinspre apus. Euthymene va apuca-o spre stingă, iar eu spre dreapta. Am hotărît să ne întîlnim din nou cu ocazia escalei de la Mainake, aşa că, pentru moment, ceremonia despărţirii e simplă. „Artemis" manevrează în aşa fel, încît babordul ei se suprapune cu babordul monerei lui Euthymene. El are prova îndreptată spre sud, iar eu spre Septentrion. Uscatul nu se mai vede.

Dăm comanda: „Trageţi încet!" apoi „Mai tare!" şi cele două corăbii pornesc maiestuoase fiecare către destinul ei. Oamenii mei îi îmbărbătează pe cei din echipajul lui Euthymene, care ne răspund, la rîndul lor, cu strigăte şi cu tot felul de glume. Mă bucură asta... înseamnă că fiecare îşi păstrează curajul.

Seara. Vela lui „Herakles" a dispărut de mult la orizont. In sfîrşit „Artemis" a apucat-o pe drumul ei. înaintează cu prova către Tronul Soarelui.

M-am dus să stau de vorbă cu oamenii. Vor avea de înfruntat o decadă grea. Nu există nici o posibilitate să coborîm pe uscat la iberi sau la lusitani, fiindcă sînt prieteni cu punii. Vreau să mergem direct la bretoni, care se ocupă cu negoţul de cositor. Dacă vîntul va continua să sufle regulat de la apus si puţin de la sud, vom înainta mai uşor. Oamenii vor avea la discreţie vin îndoit cu apă şi pîine coaptă după pofta inimii. In clipele de răgaz vor putea să pescuiască si, atîta vreme cît

Zidurile cetăţii He-rakleia (întărituri greceşti)

%'• i.

:,-<pf -

•: '

iii'

f|

———3 -^t,^. v-

i^

Vechi cariere grecești de la Capul Coloanelor	Herakleia ?

Digul

EMPORION

Golul Rhode

Piatra de moară de schimb

vîntul ne e favorabil, vor fi liberi să-şi rînduiască cum vor turele de veghe.

ZIUA A CINCISPREZECEA. După calcule, ne aflăm în porţiunea Oceanului care e situată cam la nivelul Capului Sacru. Straja abia dacă mai zăreşte din înaltul catargului vîrful munţilor din regiunea Gadesului. Cine va fi în stare să distingă corabia noastră cu bordurile ei negre în mijlocul valurilor clocotitoare? Spre norocul nostru, am pus să i se vopsească vela cu tanin de stejar.

După navigaţia anevoioasă împotriva vîntului, ca să ne putem depărta de ţărm, la ieşirea^Jin Coloane a fost o adevărată destindere sa ne lăsăm purtaţi de vînt, cu vela legată la tribord şi cu dolonul redus la jumătate.

Ramele au fost retrase. Sînt mulţumit că am pus obloane la deschiderile scalmelor. Oamenii de la rame se odihnesc. Se d*tic pe rînd să se întindă pe paturile pe care le-am instalat în adăpostul de la provă. Cei care n-au paturi dorm pe bănci sau în cursivă. Le-am împărţit perne şi rogojini împletite ^diii ierburi de baltă pe care le-am cumpărat la Emporion.

Corabia mea se descurcă bine pe Ocean. E iute si solidă. Valurile domoale o împing din spate. Calcă zveltă cu prova crestele înspumate, înaintează iute ca un cal în trap şi apa o mîngîie fără să o năpădească. Ca să calculez viteza cu care înaintăm, arunc în apă un semeion[1] de plută lestat cu un plumb. Depăn repede o parîma mică şi subţire şi între timp privesc cu atenţie clepsidra care arată a opta parte dintr-o oră de vară.

La amiază. Facem aproape o sută de stadii pe oră şi notez că navigam numai cu ajutorul velelor. Oamenii de, la rame n-ar putea în nici un caz să tragă într-un ritm corespunzător cu o asemenea iuţeală. Şi nu numai că n-ar fi niciodată în stare să-1 depăşească, dar ar risca să-1 si frîneze dacă s-ar întîmpla să piardă cadenţa. E mai bine să-i las să se odihnească. Primul keleustes a venit să-mi spună că oamenii sînt mîndri de corabia şi

[1] Semnal. — *N.A.*

de navarhul lor. Sînt bucuroşi că i-au învins pe puni la Coloane şi fac haz pe seama îndemmării lui Venitath.

— Pasă-mi-te frica de Moloh le-a îndoit puterile, i-am spus eu. Să le dai vin de Thassos şi phne coaptă.

L-am sfătuit apoi să-i pună pe fiecare să se odihnească, cu rîndul, pe cîte un pat, ca să nu existe nici o neînţelegere. Asta ar mai lipsi, în plin Ocean şi mai ales cînd trebuie să-ţi petreci la bord atîtea zile, fără să. cobori pe uscat si fără să zăreşti măcar ţărmul!

Ora două după-amiază. Ne însoţesc nişte păsări mari, care seamănă cu acelea care se rotesc în jurul Micilor Stoichade. O să le spun cîrmacilor să nu se apropie de uscat. Nu trebuie să se vadă decît vîrful Munţilor Iberici. O să schimb străjile. Le repet oamenilor: atenţie la toate corăbiile care ar putea să ne vadă. în cazul în care vom fi urmăriţi, vom fugi trăgînd din răsputeri la rame. Nu poate fi vorba să cădem în mîinile tyrienilor sau ale punilor, dar... cu norocul nu te îiilîlneşti în fiecare zi.

ZIUA A ŞAISPREZECEA. Vîntul suflă tot din direcţie bună, dar a mai slăbit. Sînt fericit că se poate trage şi la rame pe lîngă faptul că navigam cu vele. Cînd lenevesc, chiar dacă e vorba de o odihnă binemeritată, oamenii riscă să se moleşească. Aşa că i-am pus să tragă la rame pe rînd şi am armat o scalmă din două.

Cei rămaşi se antrenează bătînd din palme împreună cu keleustesul secund. Cîntă o dată cu cei care trag la rame şi reiau apoi, în cor, unele strofe. Notez cîntecul:

„Hei rup! Hai o
dală,... Hei rup!
Minunai... Hei rup!
Trage lare, Hei rup!
înc-o dat'..."

şi aşa mai deparle. Cînd ajung la zece, încep iar de la unu, fiindcă majoritatea nu ştiu să numere mai mult de cîte degete au. Şi, afară de asta, versurile ar suna prost.

daca ar avea un număr prea mare de picioare, aşa ciirtl cer numerele compuse.

ZIUA A ŞAPTESPREZECEA. Vîntul se menţine, iuţeala e aceeaşi, se trage la rame la fel. Venitath cercetează împrejurimile. Scrutez cu privirea Munţii Iberiei a căror linie întunecată se distinge în dreapta, îmi potrivesc stadiasmosul pe care vreau să-l întocmesc, pornind de la Massalia pînă la sfîrşitul călătoriei noastre.

La amiază. Am aţipit o clipă şi am avut un vis îngrozitor: se făcea că fenicienii ucişi de Venitath mă urmăreau avînd înfăţişarea unor păsări negre, iar navarhul înecat încerca să apuce cîrma din tribord şi s-o muşte cu gura lui mare şi însîngerată, încadrată de barba neagră, aşa cum am răzut-o în momentul în care se ducea la fund.

N-o să-mi pun mintea cu un asemenea vîs care 1-ar face cu siguranţă să rîdă pe Venitath dacă i 1-aş povesti: cu toate astea sînt tulburat. Am sorbit îndelung şi cu nesaţ o înghiţitură de apă proaspătă din urciorul agăţat în încăpere şi mă simt mai bine.

De ce-o fi oare nevoie întotdeauna să ucizi ca să-li croieşti drum?

Fenicienii voiau să ne omoare, iar noi trebuia să ne apărăm — ştiu bine acest lucru —, cu toate astea nu-mi place să mă gîndesc la moarte şi nici să omor pe alţii. Oare nu se află nici un zeu care să le spună oamenilor că e loc îndeajuns pentru toţi pe lume şi că există bogăţii nemărginite atît pe mare, cît şi pe uscat?

Din păcate însă n-am avut nici răgazul şi nici posibilitatea să le explic acest adevăr celor de pe triera tmgi-tană. Ca să pot trece trebuia să omor; altfel, riscam să fiu eu omorît! Aşa e legea lor si ei au vrut-o. Deşi nu le voiam răul, a trebuit să pun să-i ucidă ca să pot trece printre Coloane, cu toate că n-aveau nici un drept să mă oprească să ajung în largul Oceanului.

Lumea e atît de vastă! Dacă stau să măsor curbura[1]

Traducerea lui Kuprco[ia (Kyrtoma). — *JS.A.*

7*-

9
9

j €«

7
3
»

(Strabo I, 112)

Europei şi curbura lumii într-o direcţie si în cealaltă, presupunînd că e vorba de o sferă cu o rază corespunzătoare şi de o lume locuită, atît de mică în raport cu ceea ce trebuie să existe în rest, aproape că nu sî-nt în stare să-mi imaginez celelalte ţinuturi de dincolo de imensitatea Oceanului.

Recitesc povestea călătoriei întreprinse de Nearchos Cretanul, datorită căruia s-a ajuns să se cunoască Orientul lumii locuite şi compar distanţa cu cea dintre Elada şi Massalia şi dintre Massalia şi punctul unde ne aflăm. Sînt tulburat: de vreme ce o sferă nu are capăt, nici unghiuri si nici limită, şi dacă mă gîndesc că distanţa de la gurile Indului pînă la Coloane este mai mare decît distanţa dintre Massalia şi ecuatorul Lumii, trebuie să trag concluzia că între gurile Indului şi Coloane, străbătând cealaltă faţă a sferei, există o lume uriaşă şi necunoscută care, de bună seamă, e locuită şi care, după cît se pare, e alcătuită în chip armonios din pămînt şi din apă, în proporţii egale. Nu mai vorbesc de cealaltă parte sau de cealaltă jumătate a sferei, care se întinde de la ecuator la celălalt pol al Lumii, aşa cum lasă să se înţeleagă Hannon în însemnările lui de călătorie!

Mă apucă ameţeala cînd mă gîndesc la toate astea şi trebuie să mă odihnesc ca să mă pot linişti.

ZIUA A OPTSPREZECEA DE CĂLĂTORIE. Ne aflăm aproximativ *în apropierea capului cu care se termină, la Septentrion, pâmîntul Iberici.* Notez că e mult mai uşor să ajungi în ţinuturile astea pe calea uscatului

decît pe Ocean. Şi unde mai pui că nu eşti nevoit să ucizi nici puni în drum!

xocl TO, Ta TtpoaapxTixâ M-^P7) T"'l? 'lupta
SÎVai TtpOţ T7]V KsXTlXYJV, Y) XGCTa TOV 'QXSGCVP
xcd oaoc STJ aXXa eipvjxs, IluOsa Tucrrsucrac;

(Strabo, III, cap. 11-ed. Meineke)

Nu putem să facem escală în porturile Iberiei. Oamenii au început sa murmure: ar dori, mi-a spus Venitath, să mai mănînce şi altceva în afară de peşte conservat şi de pîine uscată. Saramura produce sete, ştiu şi eu asta, dar şi eu duc acelaşi regim cu ei. Am pus să se monteze cîrlige la undiţe şi le-am dat voie oamenilor care erau în repaus să pescuiască. Nadele au fost atîrnate la pupa navei. Venitath i-a învăţat să cresteze un peşte pe o scoică de mare strălucitoare, în chip de momeală, si să agate cîrligul de ea. /

La amiază. Oamenii au prins nişte peşti albaştri ca aceia pe care-i pescuiesc la Massalia. în momentul de faţă îi prăjesc pe jeratic în cuptorul de lut şi toată corabia s-a umplut de miros de untură de peşte. Sînt fericiţi cu toţii şi nu se mai gîndesc la uscat.

Profit de acest fapt şi, după ce le-am împărţit vin limpede, le spun că, începînd de astăzi, în următoarele patru-cinci zile n-or să mai vadă nici Munţii Iberiei, nici alţi munţi, căci va trebui să străbatem un golf întins înainte de a ajunge la Oxisame.

Ne-am ospătat împreună din peştii albaştri şi am băut vin din aceeaşi amforă. Pîinea muiată are gust bun.

Seara. Mişcările Oceanului seamănă cu respiraţia unui monstru. Vîntul continuă să bată dinspre apus. Ramele sînt inutile. Obloanele scalmelor sînt închise. Noaptea asta trebuie să stabilesc cu mare băgare de seamă drumul. Mă voi călăuzi după stelele Ursei[1].

[1] Denumirea celor două constelaţii: Ursa mare şi Ursa mică. Pentru contemporanii lui Pytheas, actuala stea polară nu indica încă polul ; ea forma un patrulater cu o constelaţie de trei stele, Aşadar, în locul polului nu exislanici o stea, — *N.A.*

Le-am dat ordin cîrmacilor să se abată mult spre stingă. Dacă voi vedea că „Artemis" înclină s-o apuce spre răsărit, voi pune să se amieze ramele din tribord. N-avem de ce să ne abatem către ţinuturile celţilor, şi asta nu de teama locuitorilor, ci fiindcă ţinta mea este Septentrionul. Nu am timp sa mă opresc la Korbilon. La întoarcere, dacă vom avea vînt favorabil, voi face acolo o escală.

ZIUA A NOUĂSPREZECEA. Vîntul deviază. Suflă dinspre sudul si apusul lumii. „Artemis" parcă zboară peste creste. Ce singurătate! Valuri prelungi şi verzui ne saltă corabia pornind de la pupă spre provă. Fungile şi strîngătorii chită ca o liră. Uneori dolonul se ridică pînă la cer, alteori se scufundă parcă în adîncurile de smarald. Peştii albaştri au dispărut cu totul. Am pus să se gătească terci de castane cu orz în care am adăugat brînză albă desărată. Nu mă tocmesc la o amforă de vin în plus, dar „nimic peste ce întrece măsura!". Veni-tath s-a dus să numere amforele cu toartă. Avem apă pentru mai bine de zece zile. De vin nu mai vorbesc! As prefera să-1 păstrez însă ca să dezleg cu el limbile barbarilor. Venitath mă aprobă rîzînd.

— Pentru ei păstrează berea, adaugă el, fiindcă berea întunecă mintea. Şi fereşte-te de hidromel: te face să te îndrăgosteşti de femeile lor cu părul auriu.

— Dacă aş fi sigur că în pat mi-ar dezvălui tainele bărbaţilor lor care navighează în depărtări as fi de acord să mă îmbăt cu hidromel, i-am răspuns eu, dar numai cu condiţia asta!

Venitath a făcut haz mult timp de răspunsul meu.

— Părul auriu duce către ambră, vinul către cositor, iar coralul către zăpezile din Thule. Culorile, ca şi numerele, au şi ele misterele lor!

ZIUA A DOUĂZECEA DE CĂLĂTORIE. Azi am hotărît să deschid mesajul tainic pe care mi 1-au înmînat arhonţii din Massalia. Pe dosul sulului stă scris: „Să fie deschis în largul Oceanului". Panglica roşie pecetluită cu roata

so Iară mă obsedează încă de la plecare. Prezenţa papi-
| rusului în camera mea, mă apasă pe mimă, într-un mod
l nelămurit, încă din Lacydon. Nu-mi place felul cum se
poartă unii oameni. Pînă şi în culmea libertăţii mele,
în plin Ocean, departe de orice constrîngere terestră,
i în clipa cînd îmi închipui că sînt, pe bună dreptate,
j singurul stăpîn pe corabia mea, Polytechnos a ţinut
j să-ini aducă aminte prin acest sul că depind de oameni
mai puternici decît mine.

L-am chemat pe Venitath. A stăruit să arunc sulul în apă. L-am potolit şi mi-a venit să rîd de furia lui. Am rupt sigiliul. Transcriu aici conţinutul ca să am textul arhonţilor în două exemplare:

„Massalia, a cincea zi din cea de a doua decadă a lui Anthesterion.

Arhonţii îl salută pe navarhul Pytheas si-l felicită pentru fap.tul că a izbutit să treacă printre Coloanele lui ' Herakles, cum presupunem, de vreme ce e în măsură să citească rîndurile aceste'a".

începutul îmi place. E scris subtil şi Venitath aprobă răsucindu-şi barba lui blondă.

„Arhonţii îl salută pe învăţatul matematician Pytheas, care cunoaşte numărul astrelor, spre gloria Massaliei".

Au început să mă linguşească. Mă năpădesc bănuielile.

„Arhonţii consideră că Pylheas preţuieşte efortul pe care l-a făcut cetatea pentru el si socot că marele sacrificiu făcut de Vistierie şi de şantierul naval trebuie răsplătit cu descoperiri care să întărească comerţul Massaliei".

lată că am ajuns si la ţintă! Spiritul negustoresc e pururea treaz. Simt că mă cuprinde o furie oarbă. Acum e rîndul lui Venitath să încerce să mă potolească.

„Dacă arhonţn preţuiesc adevărata valoare a cercetărilor întreprinse de Pytheas asupra astrelor si mai ales asupra Soarelui, astrul lui Apollo, şi asupra Lunii, astrul lui Artemis, divinităţi protectoare ale Cetăţii noastre, în schimb ei îl însărcinează pe Pytheas să găsească noi oraşe în care să poată fi vîndute mărfurile Massaliei si, mai ales, să afle taina milesienilor cu privire la drumul spre Tanais.

Arhonţii îi urează lui Pytheas să descopere drumul care uneşte ţărmurile Oceanului hyperboreean cu cele ale

Pontului Euxin şi pe care, conform tradiţiei, par să-l fi descoperit, cu mulţi ani în urmă, însoţitorii lui fason cu corabia lor numită «Argo».

In felul ăsta, massalioţii, asemeni elenilor si aliaţilor (noştri romani, nu vor mai fi îngrădiţi între ţărmurile | Mării Interioare de către punii cei cruzi care-si ţin numai pentru ei comerţul cu ambră si cu cositor, îmbogăţindu-se pe socoteala noastră.

Arhonţii, limuhii si cetăţenii Massaliei se roagă lui Artemis şi lui Apollo pentru izbînda periplului lui Py-theas şi-i salută pe vajnicii lui însoţitori".

Am rămas înmărmurit. In acelaşi timp, povestea asta începe să mă intereseze. Lui Venitath ideea i se pare bună şi mă încurajează. A şi început să-mi vorbească despre o întoarcere triumfală prin Pireu şi Syra-cuza si-si închipuie de pe acum ce mutră vor face punii cînd vor afla despre călătoria noastră.

— Dacă ei păzesc cu atîta străşnicie intrarea, apoi noi vom face înconjurul casei şi vom intra pe fereastră, spune el.

Venitath le-a împărţit cîrmacilor si oamenilor care fac manevre pe punte pelerine cu glugă.

Vîntul bate în rafale. Vela este cînd umflată, cînd atîrnă moale, leoarcă de apă. Cu ajutorul velelor întinse pe punte şi pe catarg am strîns apă de ploaie în amforele goale. Oamenii sînt trişti si unii dintre ei oftează după soarele din Marea Interioară. Nu prea-şi dau seama despre ce e vorba cînd încerc să le explic că în curînd ziua va învinge noaptea.

Mîine va apărea la orizont ţinutul ostidamnienilor. Va trebui să găsim golfuleţul Kabaion şi să ne adăpostim acolo ca să ne refacem provizia de apă dulce. Dacă va fi soare voi calcula raportul gnomonic şi lungimea zilei de acolo în comparaţie cu cea de la Massalia.

Seara. Valurile sînt uriaşe. Vîntul suflă duşmănos si năprasnic. Am redus suprafaţa velei mari. Acum seamănă cu două triunghiuri opuse la vîrf. Apa de mare şi apa de ploaie se revarsă în şiroaie. In întîmpinarea noastră vin nişte păsări mari. Am tras la bord ramele si am pus obloanele pe scalme.

Oamenii, îngrămădiţi în cursivă şi în adăpostul de la provă, par abătuţi, trişti şi îngînduraţi. M-am dus să-i văd. Fiecare vorbeşte de ce-a lăsat acasă, laMassalia sau în celelalte cetăţi. Am încercat să le vorbesc despre kymrii cu părul auriu, dar mi-am dat seama că intervenţia mea e nepotrivită.

— Dă-ne să bem vin fiert de Massalia! mi-a cerut Agathon. O să ne mai încălzească la inimă.

Aşa e viaţa de navigator. Cînd plouă aduni apa de ploaie, dar bei şi vin ca să uiţi de vremea rea.

ZIUA A DOUĂZECI ŞI DOUA DE CĂLĂTORIE. E pentru prima oară cînd ne apropiem de uscat după Mainake. Ce întîrnplare ciudată s-a petrecut în dimineaţa asta! Cum era să le explic unor oameni care vin de pe ţărmurile Mării Interioare că în Ocean apa se retrage mult de la ţărm ca să năvălească apoi, din nou, cu furie?

„Artemis" a sosit la Kabaion cînd apa. mării ajungea pînă în fundul golfului, aşa cum ajunge de obicei si pe ţărmurile Mării Interioare. Eu auzisem şi mai înainte vorbindu-se de fenomenul de înaintare şi retragere a apelor si Venitath nu voia să ne apropiem cu pupa de nisip cum se obişnuieşte după ce te întorci cu prova spre larg.

— Ai să rămîi fără apă sub chilă, m-a prevenit el, dar n-am crezut că fenomenul care avea să se petreacă va fi atît de grandios.

Pe la orele cinci după răsăritul soarelui, apa a început să se retragă şi pe la mijlocul zilei a trebuit să scoatem în mare grabă bucăţile de lemn depozitate în cursivă si să sprijinim corabia la pupă ca pe vremea cînd era în construcţie la şantierul naval din Massalia. Cînd ni s-au terminat lemnele, am dat ordin să vină în grabă nişte oameni, în frunte cu Venitath, şi să taie cu securea pini de pe ţărm.

în tot restul zilei, pînă la lăsarea serii, „Artemis", scoasă din elementul ei, a rămas sprijinită pe chilă, susţinută de trunchiurile pinilor ca un rănit în cîrji. Cît despre oameni, unii rîdeau prosteşte, iar alţii se

văicăreau crezînd că vor trebui să se întoarcă la Massalia pe jos, prin ţinutul necunoscut al celţilor.

Xanthos îngenunchiase pe nisip şi înălţa rugi către protectoarea noastră de bronz care străjuieşte în înaltul provei. Bryaros şi Agathon făceau la fel. M-am gîndit atunci că rugăciunile lor aveau să fie cu siguranţă împlinite, de vreme ce mişcarea ritmică amarii depinde de un număr de ceasuri pe care vom învăţa să-1 cunoaştem şi pe care Venitath îl socoteşte a fi cam a patra parte dintr-o zi. Am trimis după flori şi crengi verzi. Eurythmos şi Arythmos s-au repezit pe uscat şi s-au întors de acolo cu braţe întregi de crini, din aceia care cresc pe nisip, şi cu nişte flori galbene, frumos mirositoare. Au frunze cu spini şi seamănă cu florile care cresc pe colinele Massaliei. Nici nu isprăviseră bine cu îm-pletitul coroanelor pe care voiau să le aşeze la picioarele statuii cînd Myron începu să strige, de parc-ar fi fost unul dintre hopliţii lui Xenophon, pe muntele Teches:

— Marea, marea!

— E bine să te rogi întotdeauna unei zeiţe şi s-o cin
steşti, le-am spus oamenilor, şi am adăugat, pentru Veni
tath: şi mai cu seamă atunci cînd eşti sigur, după cal
culul ritmicităţii, că apele se vor reîntoarce.

— Chiar aşa sigur erai de asta? mă întrebă încăpăţî
natul celt din Massalia.

— Nu puteam să mă îndoiesc nici un moment de
vreme ce tu mi-ai spus aşa; si apoi, era imposibil ca
Oceanul să se fi retras odată pentru totdeauna.

Noaptea. Am încercat în sfîrşit să mă dăruiesc unei odihne binemeritate. „Artemis'" avea acum din nou apă sub ea. Temerile noastre cu privire la mare ne-au făcut să uităm pentru moment că meleagurile pe care ne aflam puteau fi locuite de oameni, care aveau viaţa şi obice-iurile lor. M-au scos din toropeala care mă cuprinsese nişte cîntece şi zgomotul produs de o lance lovită în cadenţă de un scut. In sfîrşit am fost trezit de-a bmelea de nişte strigăte răguşite, aşa cum numai barbarii ştiu să scoată, îndată după asfinţit şi în lumina verzuie a înserării am zărit pe ţărm nişte bărbaţi de statură înaltă şi două femei îmbrăcate în alb. Unul dintre bărbaţi

continua să cînte. Nu mai auzisem niciodată ceva asemănător. Incet-încet, oamenii se apropiară unul cîte unul şi se încumetară chiar să urce la bord. M-am dus să-1 scol pe Venitath. S-a trezit cu mare greutate, dar îndată ce a auzit cîntecele şi lancea care bătea ritmul a început să zîmbească.

— Vin la noi ca prieteni, îmi spuse el, altfel nici nu şi-ar aduce femeile cu ei.

— Tu le cunoşti limba, i-am spus eu, vorbeşte cu ei.

— Nădăjduiesc c-or să mă înţeleagă ei pe mine fiindcă, să-ţi spun drept, eu nu înţeleg cuvintele cîntecului.

Şi Venitath, urcat pe catarg sub aplustru, începu să rostească nişte cuvinte pe care nu le-am înţeles. Barbarii i-au răspuns si am auzit adesea rostmdu-se cuvîntul „kinni".

— Regina vrea să-ţi vorbească! îmi spuse Venitath •în cele din urmă. Ştia că ai să soseşti.

Dacă fulgerul lui Ze*us mi-ar fi trăsnit corabia n-aş fi fost mai uluit.

— Cum? am strigat eu. Ce spui?

—• Vestea a fost adusă de namneţi de la Avenio şi oamenii de pe Leiger i-au transmis-o încă de acum trei zile. Şi asta, după cum spune războinicul care o însoţeşte, cu ajutorul fumului şi al focurilor aprinse pe înălţimile munţilor şi prin intermediul celor care vin să caute cositor.

— De la o distanţă aşa de mare! Şi într-un timp aşa de scurt! Şi cînd te gîndeşti că noi îi numim pe oamenii ăştia barbari fiindcă spun br ... bra-bra ... cînd vorbesc!

în sfîrşit m-am dus cu un skafeion la uscat şi m-am înfăţişat reginei, singur şi neînarmat. La lumina focului care ardea pe plajă am zărit o femeie de o frumuseţe fără seamăn, cu nişte ochi mari, albaştri şi cu un păr blond împodobit cu o coroană de aur. M-am prosternat înaintea ei cu veneraţie, ca în faţa unei zeiţe. Ea m-a ajutat să mă scol, punîndu-mi uşor mîna pe umăr. Am bolborosit cîteva cuvinte de supunere în limba greacă şi i 1-am arătat pe Venitath care rămăsese la bord.

— Venitath, am spus eu, este celt... Şi în momentul acela mi-a părut tare rău CB n-avusesem timp să învăţ limba celtilor.

Atunci ea îi făcu semn să se apropie. Cînd Venitath se înfăţişă înaintea ei ne pofti să venim a doua zi în cetate.

— Vrea să ne ducem cu toţii, în afara oamenilor de pază, tălmăci Venitath.

Cîtă încredere şi cîtă ospitalitate! De cîte ori îmi venea în minte cuvîntul „barbar" îmi muşcam limba.

ZIUA A.DOUĂZECI ŞI TREIA. *La Kabaion. Noaptea.* Marea s-a retras de două ori şi „Artemis" a urmat mişcarea ei către adînc. După al cui ritm se călăuzeşte oare marea? După al Soarelui sau după al Lunii? Nu-mi vine sa cred că vîntul este cauza acestei mişcări: în ultimele două zile aproape că n-a bătut de loc. Venitath mi-a spus că motivul acestor fenomene ar fi Luna. Aşa 1-au asigurat preoţii celţi şi se pare că au dreptate.

Ne-am dus cu toţii la ospăţ în afară de Kreon, primul keleustes, Xanthos, Agathon şi alţi trei oameni de la rame, aleşi de către Kreon. Le-am lăsat vorbă ca, la cea mai mică alarmă, Xanthos să alerge să-mi dea de veste, iar ceilalţi să sufle în trompetă din toate puterile. Cetatea se află foarte aproape de mare, ascunsă după stejarii şi pinii uriaşi ai pădurii.

Intr-un luminiş mi-au atras atenţia cîteva pietre mari, puse în picioare şi altele culcate care aduceau cu nişte mese mari. Venitath a întrebat călăuza ce fel de monumente erau. I s-a răspuns că erau nişte pietre rînduite de nişte uriaşi, socotiţi a fi strămoşii celţilor. Nu-mi dau seama ce pot să însemne. Unele sînt aşezate la şir, ca Leii din Delos, altele — cele care aduc cu nişte mese — au pe ele diferite semne în formă de şerpi şi de stele. Călăuza îi explică lui Venitath că semnele acestea sînt legate de trecerea soarelui pe cer. intr-adevăr, se aseamănă foarte bine cu casele de pe drumul circular al Zodiacului. Animalele sînt reprezentate ca şi la noi, dar constelaţiile sînt cioplite grosolan în granit. Totul are o înfăţişare foarte veche, aşa cum nu se mai poate vedea decît la Knossos sau la Mycene. Odinioară tata mi-a spus că asemenea pietre existau în adîncul pămîntului pe ţărmiij egytnienilor, Lygienii obişnuiau să

sacrifice acolo copii. N-am îndrăznit să întreb dacă şi celţii făceau la fel, fiindcă mi-ain dat seama că întrebarea mea ar fi pus călăuza noastră în încurcătură, aşa că am tăcut.

Ni s-a servit o masă îmbelşugată. Noi am adus două amfore cu vin de Trezena. A fost foarte preţuit. I-am oferit reginei nişte bucăţi mari de coral lustruit care i-au făcut, se pare, multă plăcere, fiindcă a vrut să-mi dea, în schimb colierul ei. Cu toate că cercul acela neted de aur mă ispitea, nu 1-am primit, căci mi-am adus aminte de Gyptis care i-a întins cupa lui Protis Euxenos şi mi-a fost teamă de urmările acestui gest. Venitath a trebuit să-i explice că oamenii de pe la noi nu obişnuiau să primească daruri de mare preţ din partea femeilor, fie ele şi regine. Ea a făcut atunci un semn şi un sclav roşcovan s-a dus să aducă un cosuleţ plin cu grăunţe de ambră galb,enă, lustruită şi cu bucăţi de cositor. De data asta n-am putut să mai refuz...si 1-am acceptat cu bucurie. Principalul era însă să aflăm de unde proveneau exact obiectele astea. Venitath şi-a pus în joc toată puterea lui de convingere ca să afle. în ce mă priveşte, am regretat amarnic că nu puteam urmări sensul exact al tuturor cuvintelor rostite. Regina, care se numea loalla, pomenea adesea de Ictis, de Belerion, şi un nume care aducea cu Abalo sau Aba-Alo. In timp ce vorbea, ne făcea semn arătînd spre Septentrion si încerca să indice cu mîna o cantitate mare. Venitath, care-i slujea drept tălmaci, îmi spuse că era vorba de multe zile de călătorie pe mare şi pe uscat către nişte ţinuturi pe care punii le numesc Al-Fion şi către o insulă, tot pe mare, numită de către ei Ba-Altis. loalla era uimită de faptul că noi nu sîntem puni, deşi ştia dincotro veneam, de vreme ce namneţii o vestiseră.

— Oamenii de la Marea Sudului obişnuiesc să vină pe uscat şi pe Leiger. Tu de ce ai venit pe Marea cea întinsă de la apus? porunci ea să mi se tălmăcească.

I-am explicat atunci, pe scurt, cercetările mele asupra astrelor şi i-am împărtăşit ceea ce văzusem pe piatra în formă de masă.

— Doar n-ai de gînd să mergi spre lăcaşul morţilor noştri? ! El se află de cealaltă parte a Mării celei întinse, pe nişte meleaguri minunate, de unde însă nimeni nu se mai întoarce.

— Nu, regină Ioalla, i-am spus eu — şi Venitath i-a tălmăcit — nu am de gînd să tulbur liniştea morţi lor voştri, dar vreau cu orice preţ să ajung în ţara unde Soarele nu apune niciodată, cît e vara de lungă, precum şi în ţara despre care ai pomenit tu mai adineaori.

— Ştiu, spuse ea. Ţinutul unde se află lăcaşul Soare lui se numeşte Thu-Al şi cei care ne aduc ceea ce numiţi voi elektron îl cunosc si ei. Ţinutul acela se află în Muir-Kronim, adică în Marea îngheţată, şi nu cred că tu şi corabia ta veţi putea să ajungeţi pînă acolo. Doar dacă vei alege momentul în care Soarele se află sub semnul toiului verii. Namneţii mi-au spus că voi îl numiţi Semnul Cîinelui. De ce puneţi voi animale pe căile Cerului? S-ar putea să vă atrageţi mînia marelui Thor...

Ne-am ospătat la o masă lungă, unde fiecare îşi avea jilţul lui de piatră, acoperit cu o piele de linx.

Oamenii de la rame au mîncat stind pe jos, într-o altă încăpere, împreună cu paznicii reginei. Clădirea era construită din pietre de formă pătrată şi avea un acoperiş mare de paie pe care crescuse muşchiul, în mijlocul încăperii, pe o lespede uriaşă, ardea focul şi fumul ieşea printr-o o deschizătură făcută în acoperiş. Slujitorii vegheau ca flăcările să mi atingă grinzile şi paiele. Pe foc se frigea o pulpă de bou. Ni s-au împărţit nişte halci mari, tăiate cu un satîr de bronz. Văzînd asta, le-am dăruit oamenilor care pregătiseră masa un satîr mare de fier. L-au refuzat însă, spunînd că fierul este metalul de care se folosesc războinicii.

'OcHeria.101[1] S'elaiv, out TifjLiouţ
IIuGsaţ,
im Tîpoţ TtpoTCSTiTwxviaţ Ixavoîţ axpaţ, stţ TOV 'Qxsavov, olxouvrst', oux *im* TOCTOUTOV Se ecp' OCTOV sy.sivoc; *(f r, a t.,* xal ol 7U<jTeii<ravT£<; exeivov

(Strabo, IV, cap. 4, ed.

Meineke.) [1] Am preferat să scriu *ostidamnieni*

(cei tic la apus). — *N .A.*

In sfîrşit, am aflat de ce era condus tribul acesta al ostidamnienilor de o femeie. Oamenii de prin partea locului socot că şi femeile sînt în măsură să se ocupe de treburile statului. Cînd moare un rege si lasă în urma lui o prinţesă de vîrstă potrivită ca să cîrmuiască, nimeni nu se împotriveşte ca ea să se încoroneze, în general, prinţesa nu se căsătoreşte decît cu un prinţ ales dintr-un trib aliat, şi, dacă are vreun copil, îi urmează la conducere.

Am gustat cu ocazia asta şi berea galică. Prefer totuşi vinul. După carne ni s-au servit, în nişte vase mari din lemn, fructe de pădure, adică fragi, afine şi nişte fructe care nu prea ştiu cum se numesc, drese cu lapte îngroşat. Pîinea lor e făcută din secară şi din făină neagră de grîu. O pun la copt în formă de turte, necrescute.

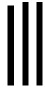
In sfîrşit, regina ne-a făgăduit un cîrmaci care să ne ajute să străbatem'trecătoarea Oxisame şi să ne conducă spre Belerion.

— Ştii, i-am spus eu, insula asta are un nume de ori gine greacă şi punică în acelaşi timp! In ambele limbi înseamnă „Insula din vîrf".

— Ştiu, mi-a răspuns ea, şi au numit-o astfel pentru că se află situată în vîrf, la capătul lumii. Noi îi spunem, pur şi simplu, Insula de la Apus. Dar cînd punii, pe care strămoşii mei i-au cunoscut din cele mai vechi timpuri, ne dăruiesc cîte un nume, noi obişnuim să-1 păstrăm: aşa a fost, de pildă, cu Ba-Altis — Marea Regelui şi Aba-Alo —• Insula Regelui. Tot ei ne-au dat şi semnele scrierii pe care noi nu le aveam. Şi voi i-aţi învăţat pe namneţi şi pe celţii din munţi să se folosească de scrie rea voastră. Mie mi se pare că ei se aseamănă întrucîtva spuse ea cu oarecare răutate. Dar tu, Pytheas, nu s-ar zice că-i iubeşti prea mult pe puni, adăugă apoi uitîn-du-se la Venitath care zîmbea, jucîndu-se cu degetele în barbă.

— Ei sînt aceia care nu ne iubesc, regină! Nu ne îngăduie să venim la tine pe mare.

•o- N-au dreptate; marea este a tuturora.

în faţa lui Oxlsame. Caprele Amphitritei se învălmăşesc turbate. Nu reuşesc să scriu. Cîrmacml se numeşte Arne. Poartă nişte nădragi suflecaţi pînă la genunchi. Umblă cu picioarele goale. Are o tunică strînsă cu o centură numită kelt si e foarte mîndru că poartă o pafta de argint, împodobită cu chipul unui şarpe.

Voi continua să scriu la noapte, dacă marea va fi mai calmă.

Oxisame pare tristă si singuratică sub ploaie. Oamenii trag la rame: doi la cîte o ramă din două. Dolonul ţine prova ridicată deasupra valurilor uriaşe şi prelungi. Vela cea mare nu are decît două triunghiuri mici.

Vîntul suflă din babord şi puţin din pupă. Două zile va trebui să ne chinuim în felul ăsta ca să ajungem la Belerion. Cîrmaciul spune că atunci cînd vom merge de-a lungul Insulei Bretonilor marea va fi mai liniştită. Voi merge pe urma lăsată de Himilcon. Acum vreau să dorm puţin ca să pot veghea la noapte.

Noaptea. In largul Oceanului. Oamenii sînt cuprinşi de teamă. „Artemis" geme din toate încheieturile. Chila vibrează sub loviturile valurilor uriaşe. Am scris tot ceea ce urmează prescurtat, pe tăbliţe, ţinîndu-mă de masă cu mîna stingă. Vîntul şuieră printre parîmele velelor şi ale catargelor. In ceea ce mă priveşte, nu mi-am pierdut nădejdea. Venitath a venit să-mi spună că linia corăbiei mele 1-a încîntat pe cîrmaci. Pretinde că e un dromund[1]. Nu e departe de adevăr, fiindcă am urmat indicaţiile lui Venitath. Cîrmaciul se călăuzeşte după direcţia valurilor. Profitînd de o risipire a norilor m-am dus să văd Ursa. E în faţa provei, aşa cum trebuie.

Dau ordin ca jumătate din oamenii de la rame să se ducă la culcare, după ce mai întîi le dau să mănînce ton fript si nişte bucăţi de carne de bou pe care ni le-a dăruit loalla la plecarea din golful Kabaion. M-a pus să-i făgăduiesc că voi trece din nou pe la ea la întoarcere. I-am făgăduit, dar oare voi putea să-mi ţin cuvîntul dacă o fi să mă întorc pe Tanais? loalla mi-a pus mîna

[1] Este vorba de strămoşul dromonului bizantin. — *N .A.*

dreaptă pe cap ca şi cum ar fi vrut să mă apere împotriva mării şi împotriva presupuşilor duşmani. Sîct fericit că am cu mine la bord cîrmaciul pe care ni 1-a încredinţat, îl voi trimite înapoi cu una din bărcile de pescari care se duc în Bretania să caute cositor.

ZIUA A DOUĂZECI ŞI CINCEA. *A doua zi după ce am plecat din Kabaion.* A fost o noapte înspăimîntătoare. Cîrmaciul rîde cînd îşi aminteşte de groaza oamenilor. La răsărit mijea o geană vineţie. Timp de o oră abia am reuşit să înaintăm. Rînd pe rînd, corabia se ridica pe crestele munţilor de apă şi se prăvălea în adîncuri. Cîrmaciul căuta să menţină prova, în aşa fel încît să poată să despice mereu creasta valului. Venitath îi tălmăcea ordinele.

— Drept, drept, striga el; tare babordul, tare tribor-
dul! Drept! Ridicaţi damele! Toată faţa, toată faţa!

Crestele valurilor păreau nişte fantome uriaşe care se năpusteau mugind asupra noastră.

— Aşa e mişcarea apei, spunea cîrmaciul. Trebuie să-i
ţinem piept. După asta totul va merge bine.

In felul ăsta mi-am dat seama că fenomenul care ne lăsase pe nisip, în golful Kabaion, era acelaşi fenomen care, adăugat furtunii, ne ridica acum pe crestele valurilor uriaşe, ca si cum toată apa din Ocean ar fi vrut să se înalţe către Lună. Mişcarea aceasta nu e produsă de vînt. Cîrmaciul ne spune că ea este mai puternică pe Lună plină şi mai slabă cînd nu e Lună. De asemenea e mai puternică atunci cînd zilele sînt egale cu nopţile. Şi asta este una din tainele pe care le constatăm fără să le putem explica. O, Artemis, înclin să cred că puterea ta este cu mult mai mare decît ne închipuim noi! Tu ai înrîurire asupra pădurilor, asupra fiarelor sălbatice, asupra fetelor tinere pe care le chinui, asupra bărbaţilor îndrăgostiţi de puritate, şi astrul tău face să se ridice şi să scadă apa Oceanului[1] ale cărui hotare sînt neştiute de noi. In noaptea asta încredinţez mîini-lor tale caste şi atotputernice corabia, oamenii şi viaţa

[1] E vorba de fenomenul de flux si reflux. — A'.R.

mea. Călăuzeşte-ne spre Tronul fratelui tău, prea strălucitul Apollo. Nădejdea mea e-n tine...

ZIUA A DOUĂZECI ŞI ŞASEA. A TREIA ZI DUPĂ CE AM PLECAT DIN KABA1ON. *Seara.* De sus, de pe creasta unui val uriaş care părea că vrea să-mi ridice corabia pînă la ceruri, Venitath a zărit, între două neguri călătoare, 1 armul Britanici.

— Be-Helleri, a rostit cîrmaciul ostidamnian.

însemn cum pot acest nume pe tăbliţele mele. Voi numi acest cap — căci de un cap e vorba — cu cuvîntul elenizant „Belerion". Fenicienii nu fac şi ei la fel cînd traduc în limba lor barbară numirile celte? Eu o să mă mulţumesc să pun cuvintelor terminaţii greceşti.

Acum comanda manevrei a fost preluată de cîrmaci. Ne apropiem de un ţărm care seamănă cu cel al ostidam-nienilor. Marea e mai calmă. Vântul ne împinge din pupă şi puţin din babord. Vela cea mare este pe jumătate strînsă. Am pregătit ramele care fuseseră retrase.

Noaptea. In sfîrşit ne-am găsit adăpost la gura unei ape. Cîrmaciul nu-i cunoaşte exact numele, dar o numeşte tot Belerion. Locuitorii se numesc beretanici[1].

Pe malul apei se află o aşezare. Casele sînt din lemn şi au formă rotundă. Trunchiurile copacilor din care sînt făcute stau înfipte în pămînt ca nişte ţăruşi. Acoperişurile din paie sînt ţuguiate.

Oamenii le-au privit în tăcere, în lumina asfinţitului care nu se mai sfîrsea. Aşezarea aceasta împreună cu oamenii ei îi fac să-şi dea seama cît de departe sînt de Massalia.

Conform obiceiului nu pot să-1 văd pe rege — şi există numeroşi reăi[2] în Britania — decît mîine în plină zi.

Nimeni nu a debarcat la uscat în seara asta, nici măcar cîrmaciul. De jur împrejur domneşte liniştea. Nu se aude decît o bătaie regulată. Nu-mi dau seama ce e. Vine din direcţia unei case, mai mari decît celelalte,

[1] Nume de la care derivă cuvîntul britanici. — Ar._4.

[2] în realitate, este vorba despre căpetenii de triburi. — *N.V.I,*

situată la capătul aşezării şi în care se vede sclipind ufi foc sau o faclă. Pînă a nu se întuneca de-a binelea am cercetat bărcile bretonilor. Am rămas foarte mirat la vederea unei bărcuţe mici si rotunde, care aducea cu un coş mare de răchită acoperit cu piele. In ea s-a urcat un om si a trecut de pe un ţărm pe celălalt, ajutîndu-se de o singură ramă, pe care o mînuia ca pe o aripioară de peşte. Cînd s-a apropiat de ţărm, acolo unde apa e mai puţin adîncă, s-a folosit de o prăjină. Cîrmaciul mi-a spus că era o karabă. Mă mir cum se poate ajuta cu o barcă de asemenea formă! As vrea să cumpăr şi eu una ca să înlocuiesc din cînd în cînd scafeionul si să stîrnesc uimirea massalioţilor cărora le plac bărcile cu forme prelungi si elegante.

Jr o i o

ZIUA A DOUĂZECI Şl ŞAPTEA DE CĂLĂTORIE. *La Bele-rion, seara.* Am< observat cu atenţie ritmul mişcării apei. Cînd cobora către Ocean, curentul era gata să ne smulgă ancorele. Zadarnic am aşteptat să răsară soarele, în faţa gnomonului meu înfipt în nisipul din Agoraua aşezării. Mîme voi încerca din nou.

M-am dus la rege însoţit de Venit at h şi de cîrmaci. Prietenul meu nu prea înţelegea limba băştinaşilor. Cîrmaciul în schimb a fost în stare să traducă cuvintele de bun sosit.

Barbarii ăştia au obiceiuri foarte paşnice[1]. In general trăiesc în bună înţelegere cu vecinii lor, cu toate că, uneori, traiul lor tihnit e tulburat de neînţelegeri. Războaiele nu sînt însă nici de lungă durată, nici sînge-roase. Adesea se bat numai regii, ei între ei, şi cel care iese învingător ia în stăpînire, împreună cu războinicii lui, regatul celui învins.

Am aflat, în sfîrsit, de unde provine zgomotul ritmic pe care 1-am auzit ieri.

TOV Ss CTÎTOV, ETTSiSy] rout TjXiouî; oî>x s^oucri xaOapoui;, ev otxoic [j.£yaXoi<; XOTTUOUCH, ouyxo^icrOsvTwv Ssupo TWV dTa^ucov «i ya.p aXcog «xpvjffToi yîvovTai Siâ TO âvvjXiov xal Touţ 6(j.(3pouţ.

(Strabo, IV, cap. 5, par. 5., ed. Meineke)

[1] Cf. Diodor, V, XXII — *N.A.*

8*

1
1
5

Clima fiind foarte umedă, locuitorii păstrează grîul si orzul într-un fel de beciuri, fără să dezlege snopii si *fără să cînture boabele, în fiecare zi se bate cu îmblâciul cantitatea necesară pentru pîine* si fiertură iar grăunţele se strivesc între nişte pietre de moară din granit. Paiele pentru acoperişuri sînt păstrate cu grijă ca nu cumva să se rupă. Cele care nu sînt bune pentru acoperişuri sînt transformate în aşternut pentru boi sau în mindire pentru oameni.

Regele ne-a poftit să mîncăm nişte carne de bou friptă pe jeratic şi un fel de lipii muiate în unt topit. Ne-a dat să bem hidromel din orz fermentat şi amestecat cu miere. I-a plăcut, în schimb, mult vinul roşu de Trezena pe care i 1-am oferit în dar. Femeile n-au luat parte la masă, ci ne-au servit tăcute. Cu prilejul ăsta le-am admirat statura înaltă şi părul roşu. Regele însuşi, femeile şi însoţitorii lui purtau cu toţii un fel de hlamidă lungă dintr-o ţesătură de in moale şi strălucitor.

După masă ne-am tolănit pe nişte piei de ammale si slujitorii ne-au servit din nou hidromel. Cîrmaciul traducea şi Venitath încerca să înţeleagă cuvintele bretonilor.

Dincolo de capul Belerion se întinde o mare care ajunge pîna la Septentrion de insula Britania către apusul Soarelui, şi insula aceasta — după cîte înţeleg din spusele lui Venitath — are forma unui triunghi uriaş şi alungit. E mult mai mare decît Sicilia.

Voi'nota cele afJate pe stadiasmosul meu si le voi completa cu propriile mele observaţii.

— Mai există o insulă, către apus, dincolo de această
mare: se numeşte Ierne.

— Şi se mai vorbeşte şi despre Thu-Al..., ne spune
regele, dar n-am ajuns niciodată pînă acolo, nici eu si
nici vreunul din oamenii mei.

— Eşti din ţara omului ale cărui corăbii le-a văzut
bunicul meu?

Mi-am dat seama că vroia să vorbească de Himilcon si 1-am lămurit. Am cerut să i se tălmăcească că eram din Massalia, dar numele n-a trezit nici un fel de amintire în mintea lui. Aşadar, faima cetăţii mele n-a depăşit ţărmurile Celticei.

Ceea ce rămîne însă o enigmă pentru mine este faptul că navigatorul punic a avut nevoie de patru luni ca să ajungă de la Coloane la Belerion. El vorbeşte de insule plutitoare, de căldură, de ape nesfîrşite. Şi încă nu spune tot. Oare către ce ţară s-a îndreptat înainte de a ajunge pe meleagurile unde ne aflăm noi acum? Cum de a putut să facă rost de hrană şi de apă pentru oamenii lui? Patru luni! Şi cînd te gîndeşti că el a avut posibilitatea să meargă nestingherit de-a lungul coastei, în timp ce eu a trebuit să fac un ocol atît de mare în jurul Gadesului! Şi cu toate astea n-am făcut decît paisprezece zile de călătorie pe mare! Ce taină a luat el cu sine în mormînt? Şi cum de au putut oamenii lui să o păstreze toată viaţa?

în asta constă deosebirea de căpetenie dintre puni şi noi. Ei nu vor ca ceilalţi oameni să le afle cunoştinţele. în ceea ce mă priveşte, eu, Pytheas, vreau ca întreaga mea călătorie/ precum şi stadiasmosul întocmit de mine să le fie de folos tuturor si, bineînţeles, în primul rînd Massaliei. Pe mare e doar loc pentru toţi.

ZIUA A DOUĂZECI Şl NOUA DE CĂLĂTORIE. Pe *mare.* înaintăm cu ajutorul ramelor. Vîntul a încetat, lucru rar în aceste ţinuturi şi în acest anotimp, după spusele băştinaşilor. Am dat ordin ca cel de al doilea keleustes să comande ritmul obişnuit.

L-am lăsat pe cîrmaciul ostidamnian la Belerion. Se va înapoia la Kabaion cu o corabie bretonă care trebuie să transporte cositor la Korbiloii. Drept mulţumire pentru serviciile aduse i-am dăruit două amfore cu vin roşu de Trezena, o bucată de coral lustruit şi o pungă cu cincizeci de oboli, sumă egală cu solda unui keleustes, pentru tot timpul petrecut împreună cu noi şi în plus pentru timpul care-i va fi necesar ca să se întoarcă acasă. A fost mulţumit. Ne-a îndrumat să mergem de-a lungul coastei Insulei Bretonilor pînă vom da de o altă insulă, situată în apropierea uscatului, care se numeşte Ictis.

— Cînd scad apele, insula e legată de uscat printr-o fîşie de pămînt, rni-a spus el; e oarecum adăpostită de

un golf în formă de peşte, care intră parcă, într-un paner. Dacă ai vreme bună, ai să ajungi în mai puţin de două zile şi ai să găseşti acolo mormane întregi de cositor. N-am spus nimic, dar Venitath mi-a făcut semn că vrea să stea şi el de vorbă cu cîrmaciul. L-a întrebat pe limba lui:

— II cunoşti pe Karnuth?

— Da, a răspuns cîrmaciul, este prietenul meu şi
prietenul reginei noastre, dar este prieten si cu punii.

Mi-am dat atunci seama în ce constă tăria bretonilor: în interiorul insulei lor domnea pacea, erau prieteni cu ce Iţii şi întreţineau, în acelaşi timp, relaţii paşnice şi cu punii. Insula lor e prea îndepărtată ca să poată fi cucerită. E apărată de Ocean şi de furtuni. Locuitorii ei vînd un metal cu care n-ar fi ştiut ce să facă, dacă nu li s-ar fi spus care e valoarea lui. Se mai îndeletnicesc şi cu vînzarea ambrei, pe care o aduc de la Septentrion şi cu toate astea duc un trai simplu ca în vîrsta de aur. Oare n-ar trebui să luăm învăţătură de la barbari?

ZIUA A TREJZECEA DE CĂLĂTORIE. *La intrarea în strîm-toarea Idişului.* Venitath a recunoscut insula după descrierile namneţilor şi mi-a ajutat să-mi întocmesc stadiasmosul.

Am comandat retragerea ramelor şi „Artemis" îşi continuă drumul. Măsor distanţele dintre ţărmul presupus al insulei celei mari a bretonilor şi ţărmul Ictisului. Coastele sînt mărginite de maluri abrupte care seamănă cu nişte ziduri văruite. Britania e ca o cetate cu întări-turi durate de zei.

Seara. Marea s-a retras. Pe fîşia joasă de pămînt care leagă insula de uscat se văd trecînd nişte care. Am dat poruncă să se lase la apă amîndouă ancorele. Nu vreau să fim pradă curenţilor care, din însemnările lui Venitath, ştiu că sînt puternici. Carele au două roţi tăiate de-a curmezişul unui trunchi şi sînt trase încet de cîte doi boi. încărcătura de cositor pare să fie grea. Metalul e cărat în depozitele din cetatea care se zăreşte pe insulă, de o parte si de alta a fîsiei de pămînt. In

felul ăsta, cmc! marea va fi revenit, bogăţiile se vor afla la adăpost, înţeleaptă măsură de prevedere! O corabie punică îşi aşteaptă încărcătura. Sa intru în vorbă cu oamenii de pe ea, sau să mă fac mai bine că n-o văd? Sîntem mai iuţi, fără îndoială, fiindcă e o corabie greoaie de negoţ, cu forme rotunde şi masive. Nu are decît rame de manevră. Dacă ne atacă aş putea să fug. Oricum, nu le dau voie oamenilor să coboare pe ţărm. N-am nevoie de încăierări în taverne. Ne aflăm într-o ţară paşnică şi nu vreau să stric legăturile bretonilor cu clienţii lor. Se va duce Venitath, singur, să culeagă informaţii: o să fie luat drept celt căci ştie să le vorbească limba lor. Şi mai ştie să-i facă şi pe alţii să vorbească.

ZIUA A TREIZECI Şl UNA DE CĂLĂTORIE. *Prima zi a lui Targelion*[1]. *Ictis.* Venitath şi-a petrecut noaptea pe uscat şi noi ne-am rugat pentru el. Am dus-o pe „Artemis" la adăpost într-un golfulet, în aşa fel încît s-o feresc de privirile punilor. Venitath a îmbrăcat nădragii si tunica strămoşilor lui şi a debarcat cu skafeionul.

La amiază. Venitath nu s-a întors încă. Sînt neliniştit. Nu mă încumet să cobor eu însumi pe uscat.

Seara. Am văzut trecînd pe dinaintea noastră corabia punică care profita de curent ca să iasă în larg. Ea nu ne-a văzut, în schimb, sau poate nu ne-a dat atenţie. Venitath ar fi trebuit să se întoarcă.

In timp ce mă rugam pentru el, prosternat pe punte alături de oamenii mei şi implorînd-o pe Artemis, i-am auzit rîsul sonor şi după scurt timp s-a ivit la pupă ud leoarcă de apă.

— De unde vii? i-am strigat şi am alergat să-1 îmbrăţişez.

— Prietenii mei, fenicienii, m-au adus pînă la corabia ta, Pytheas! în momentul ăsta navighează departe, către Ţara de Aur, către apusul Lumii!

— Ai înnebunit!

[1] Aproximativ l mai. —

— Nu, pe Zeus, prea iubite pentekontarh!

Mi-am dat seama atunci, după tonul lui, că Venitath le jucase o festă fenicienilor, însemn ceea ce mi-a povestit: „Cînd am ajuns în oraş — care poartă numele de Ictis, ca şi insula — m-am dus de-a dreptul la taverna unde se adună căruţaşii şi navigatorii. Am dat acolo peste prietenul meu Karnuth şi i-am spus la iuţeală să se prefacă că nu mă cunoaşte. S-a uitat la mine ca şi cum aş fi venit din Infern. M-am aşezat pe o bancă, lîngă un perete din scînduri. O slujnică a împins un jeţ în faţa mea, iar eu i-am spus în limba celtă că mi-e foame si sete. Ba chiar am poftit-o să se grăbească si i-am tras una la fund aşa cum se obişnuieşte în Celtica barbară".

— Spune-mi mai iute! Mă faci să ard de nerăbdare.

„Ai răbdare. M-am distrat minunat, aşa că merită să-ţi povestesc totul pe-ndelete. Punii s-au întors atunci către mine. I-am. făcut cu ochiul lui Karnuth, dar el s-a ridicat de la locul lui şi mi s-a adresat în limba greacă, îmi venea să-1 omor, dacă nu m-aş fi gîndit că a fost prietenul tatălui meu. M-am prefăcut că nu înţeleg ce-mi spune în greacă şi 1-am rugat să-mi spună în celtă cine erau oaspeţii tavernei.

— Sînt prieteni de-ai mei, din Tyr! mi-a strigat el, dar tu dincotro vii, străinule ales?

— De foarte departe... din ţara de unde se aduce un metal care n-are nimic a face cu plumbul vostru cenuşiu.

Căci, închipuie-ţi, Pytheas, în momentul acela mi-am dat seama că buzunarele tunicii bunicului meu erau pline cu praf şi cu grăunţe de aur. Nu mă gîndisem niciodată la asta şi nu luasem hainele lui decît ca să-ţi fac un serviciu la nevoie. Am scos un pumn de asemenea grăunţe, care se găsesc pe fundul apei în ţara strămoşilor mei, dinspre Ron, mai sus de cetatea numită Lugdun.

Navigatorii fenicieni s-au năpustit atunci asupra mea şi mi-au spus că-mi dau tot ce doresc dacă-i călăuzesc către ţara aceea faimoasă, îmi vorbeau amestecat cînd în celtă, cînd în greacă. Nu voiam nimic altceva decît să-i duc cît mai repede, departe de Ictis, ca să-ţi las ţie marea liberă. Le-am spus că primesc să devin cîrmaci

pe corabia lor dar să plecăm cît mai iute, ca sa nu-mi atrag mînia tovarăşilor mei dacă m-ar fi văzut cu ei. Straşnică corabie mai au, Pytheas! Navarhul era un om semeţ care mi-a vorbit cu multă şiretenie.

— Unde se află Ţara ta de Aur, barbarule! m-a întrebat el.

— La apusul Lumii. Dincolo de Belerion şi de Oxisame, în Marele Ocean.

Atunci i s-a adresat proretului său în limba tyriană. N-am desluşit decît cuvintele de Himilcon, Hannon, Karchedon[1] şi Gades. întorcîndu-se apoi către mine, m-a ameninţat că dacă aveam să-1 rătăcesc sau pur şi simplu dacă mă înşelam, avea să mă omoare.

— După cîte îmi dau seama, credea că-i voi duce către ţinuturile pe care Himilcon le-a zărit numai, fără să ancoreze acolo decît ca să-şi facă provizii de apă. Bănuia că skannii mai traversaseră din cînd în cînd marele Ocean şi că eu» le cunoşteam secretul.

— Vei avea şi tu partea ta de cîstig, barbarule, sau de nu... şi-mi făcu semn spre o secure mare de fier agăţată de despărţitura de lemn a încăperii în care locuia el. încăperea era împodobită cu blănuri, cu ambră, cu nişte statuete din bronz cioplite grosolan, cu vase ornate cu figuri obscene şi cu ţesături de purpură. Navarhul purta sandale roşii, o tunică lungă garnisită cu benzi roşii şi negre, şi avea pe cap un fel de tiară ascuţită din mătase ţesută cu aur. N-am avut timp să cercetez locuinţele oamenilor, dar m-am lămurit după miros: pretutindeni mirosea ca-n stînele unde e un ţap în călduri.

— Culcă-te aici, barbarule, mi-a spus el, arătîndu-mi un culcuş de lîngă odaia lui, aşezat sub un soi de rostru în formă de floare de lotus.

Cînd am trecut prin faţa corăbiei tale pe care n-a avut cum s-o vadă absorbit cum era cu manevra în vederea plecării, ani părăsit culcuşul acela şi am sărit în apă fără să fac nici un zgomot. Mi-am dat drumul de-a lungul cîrmei din tribord, în partea opusă insulei. Cu tot întunericul care se lăsa, am observat că nu era legată de

[1] Carthagina. — *N.A.*

cocă ca ale tale, iar grinda care susţinuse pana trecea priiitr-o bucată de lemn găurit, fixat de cocă.

Şi, iată-mă! Ba chiar mi-am luat înapoi şi grăunţele de aur. Nu-mi mai rămîne altceva de făcut decît să pun la uscat hainele bunicului.

Dacă fenicianul mă caută, în momentul de faţă, 11-0 să poată să se întoarcă înapoi din cauza curentului şi n-o să aibă altă posibilitate decît cel mult să se rătăcească, singur, în mijlocul Oceanului. Acum, eşti liber să te îndrepţi către let is... dar fără mine".

ZIUA A TREIZECI ŞI TREIA DE CĂLĂTORIE. *La Ictis.* „Artemis" e ancorată exact în locul unde a stat ancorată corabia tyriană. Carele, căruţele şi caii transportă neîncetat cositorul si roca din care se extrage metalul. Dincolo de oraş se află nişte cuptoare unde bretonii topesc partea pămîntoasă a rocii şi cositorul se scurge într-un soi de tipare mici care seamănă, ca formă, cu nişte arşice.

Roca provine dintr-un ţinut situat între Belerion si Ictis si din cîteva insule care se află la apus de Belerion.

Supărat din cauza plecării grăbite a tyrianului care, ca să poată merge în căutarea aurului lui Venitath, nu şi-a mai luat toată încărcătura ce i se cuvenea, regele din Ictis spunea că are de gînd să trimită cositorul în Celtica Sequanei, fie la Alet[1], fie la abrinki. M-am gîndit atunci că probabil acolo se duc după el namneţii şi îl transportă pe cai, prin toată Celtica, pînă la Massalia.

Regele auzise de Massaba şi de Ron. Nădăjduia, ne-a spus el, că massalioţii au să vină şi pe mare să ia cositor şi blănuri din ţara lui. Nu i-am spus nimic despre neînţelegerile noastre cu punii. Am aflat că era nevoie de o lună şi mai bine pentru ca metalul să ajungă la Massalia pe uscat, pe calea fluviilor. Drumul mării, dacă ar fi fost liber, prezenta avantajul că ar fi făcut posibil transportul unor cantităţi mai mari şi în condiţii mai avantajoase, dar ar fi fost necesar mai mult timp,

[1] Saint-Malo. — *N. A.*

de vreme ce nouă ne-a trebuit peste o lună ca sa ajungem pînă aici.

Notez de asemenea — fapt confirmat şi de spusele celorlalţi bretoni şi ostidamnieni — că în momentul în care Artemis se ascunde şi în momentul cînd se arată în toată strălucirea ei, mişcarea Oceanului este mai puternică. Ea este mai puternică — mi-a spus regele — cînd zilele sînt egale cu nopţile şi e mai slabă în momentul cînd zilele sînt mai lungi şi în timpul iernii cînd sînt mai scurte.

însemn pe stadiasmosul meu că Ictis se află la o depărtare de o zi de navigaţie de ţinutul abrinkilor si la aproape două mii de stadii de gurile Sequanei. S-ar părea că Oceanul îmbracă aici forma unui fluviu uriaş şi foarte lat, lucru pe care o să-1 verific la întoarcere cînd o să navigam de-a lunarul ţărmului Celticei.

ZIUA A TREIZECI ŞI CINCEA DE CĂLĂTORIE. *Pe mare. Spre Kantian.* Scriu numele acesta şi-i pun o terminaţie greacă. Regele din Ictis mi-a dat unul din cei mai buni cîl'maci ai lui ca să mă călăuzească pînă la gurile fluviu-lui Thamesis, situat dincolo de promontoriul de la Kantion. După spusele cîrmaciului, insula Bretonilor are formă triunghiulară (eu traduc aici cuvîntul lui exprimat într-un mod barbar); Kantion formează unul din unghiurile acestui triunghi, iar Belerion — altul. De-a lungul întregului ţărm al insulei, urcînd către Hyperboreea, zilele se măresc pînă în dreptul unui grup de insule pe care cîrmaciul le numeşte Hema, Hemode sau Hembrode (pronunţia folosită de unii bretoni este foarte aspră, ca a unor adevăraţi bara-bara!).

Ard de nerăbdare să-mi îndrept din nou prova spre Septentrion.

Cîrmaciul breton se numeşte Bredo. E un bărbat roşcovan şi tăcut. Se mulţumeşte să le facă semne celorlalţi cîrmaci sau să le spună oamenilor de la rame să schimbe ritmul. *«

Un vînt slab adie dinspre apus. Notez că de două ori pe zi respiraţia lentă a apei anunţă mişcarea Oceanului. Cîrmaciul spune că sub promontoriul de la Kantion

apa poate să urce sau să scadă cu de şase pînă Ia şapte ori înălţimea unui om, acoperind mari întinderi sau dezgolind prundurile pe o lungime de mai multe stadii. L-am văzut rîzînd o singură dată: îi istorisise lui Venitath cum o corabie punică rămăsese pe uscat timp de mai multe ceasuri, culcată pe o parte, pentru ca apoi să plutească din nou, pe jumătate plină cu apă.

ZIUA A TREIZECI ŞI ŞASEA DE CĂLĂTORIE. *Kantian.* Cîrmaciul breton ne-a arătat un golf mic, situat în partea septentrională a promontoriului de la Kantion. Oare să le dau voie oamenilor să coboare pe uscat? Au început să murmure si spun că le-au înţepenit mîinile şi picioarele. Cîrmaciul ne încredinţează că punii nu coboară pe uscat niciodată dincolo de Kantion. Cu toate astea se duc să caute ambră pînă în Hyperboreea! Cîrmaciul pretinde că ei se îndreaptă atunci către Orient în întîmpinarea corăbiilor skanne.

ZIUA A TREIZECI Şl ŞAPTEA DE CĂLĂTORIE. *Kantion.*

vet TP

(Strabo, I, 111.)

Ieri, mi-am aşezat gnomonul sus, pe coasta abruptă, pe un platou acoperit cu iarbă şi am calculat diferenţa dintre raporturile stabilite la Massalia si cele pe care le-am măsurat aici. Ar trebui să am posibilitatea să fac calculele astea în cea mai lungă zi a anului. In privinţa asta, dacă ar fi să le dau crezare barbarilor, ziua de vară trebuie să dureze aici mai mult de şaisprezece ture de clepsidră. Asta înseamnă că trebuie să fie deci cu aproape două ore mai lungă decît la Massalia.

Bretonii au manifestat interes faţă de gnomon si vor să le pun unul în piaţa oraşului. Numai că ei n-or să ştie să citească orele noastre şi ar trebui să zăbovesc prea mult timp ca să pun fiecare semn la locul lui. O să-i las regelui cîteva indicaţii.

Ne-a invitat, pe Venitath şi pe mine, să luăm parte la un sacrificiu oferit zeului Thor care pare să fie un fel de Zeus al barbarilor. Pe o lespede mare de piatră, cu adîncituri crestate în formă de cupe, marele preot a sacrificat un bou alb, urmărind către ce adîncitură se scurge sîngele victimei. Un fel de canal scobit în formă de şarpe reprezenta, după cîte mi-a explicat regele, mersul Soarelui. Adînciturile în formă de cupe mici reprezentau sferele sau casele Soarelui. Numai că barbarii nu văd animale în aceste case aşa cum ni le închipuim noi.

Marele preot s-a, întors către mine si, cu ajutorul lui \enitatb, mi-a spus în limba lui, al cărei înţeles încep să-1 prind uneori:

— Străine, Thor te va călăuzi către Tronul Soarelui. Priveşte: Sîngele este în steaua de la Thu-Al!

Intr-adevăr, am recunoscut forma constelaţiei Ursei. N -am îndrăznit să le spun barbarilor acestora blajini că *polul Lumii nu se află sub nici o s/ea.* I-am mulţumit marelui preot dăruindu-i nişte vin şi i-am cerut îngăduinţa să- J vărs eu însumi peste Marea Piatră şi peste victima care trăgea să moară. Atunci, în semn de prietenie faţă de mine, mulţimea adunată a izbucnit în strigăte puternice.

ETU TOU TtoXou ouai: *slţ* â<TT7)p XSÎTOCI, âXAi xsvoţ ecTlv TOTtoţ, & TcapaxsîvTat Tpsit dtoTSpsţ, jiYjQ' av TO CT7)[Astov TO xaTa TOv TtoXov TSTpaywvov eyx,t,<TTa sL xaQâ-rcsp xa! IluOsaţ «pvjtriv 6 Macraa-

(Hipparh, *Ad Araţi Phoenom.,* 1. I, c. 5.)

Ne-am ospătat după aceea cu nişte bucăţi de carne de bou fripte la un foc uriaş şi, fiindcă berea băută mi-a înceţoşat mintea, am cerut să mi se aştearnă să dorm în locuinţa regelui. Cînd m-am trezit, o fată tmără cu părul blond, aproape alb, mi-a zîmbit, m-a salutat şi

s-ă făcut nevăzută, îmi veghease somnul şi alungase muştele care ar fi putut să mă necăjească. Mi s-a părut foarte frumos şi foarte plăcut gestul acesta de ospitalitate. Cînd a intrat, Venitath a început să rîdă de mine.

— Să nu mai bei băuturile astea barbare, Pytheas. Te fac să dormi prea mult. De altfel, tot aşa au păţit şi oamenii tăi. Parcă erau însoţitorii lui Ulysse la Circe.

— Oare cea care a vegheat asupra mea în timpul somnului era vrăjitoare?

— Am auzit-o cum îţi cînta în timp ce dormeai. Nu-ţi aduci aminte?

— Nu! Dar am visat o zi fără de sfîrşit, scăldată într-o lumină bălaie.

Venitath începu să rîdă mai tare. în sfîrşit, în faţa aerului meu mîniat, se opri în cele din urmă şi-mi spuse:

— Aşadar, Pytheas, cînd ai deschis ochii ai zărit printre pletele fetei lumina zilei care intra pe uşă. Fata regelui se aplecase către tine şi te săruta uşorpe faţă. Cînd ai mişcat, a sărit repede înapoi. Mi-am spus atunci în gînd că massalioţii vor fi întotdeauna un prilej de nelinişte pentru fetele bălaie ale barbarilor.

Am rîs şi i-am spus lui Venitath că şi Gyptis făcuse la fel cu Protis Euxenos.

— Zeii îşi îndreaptă întotdeauna gîndurile către dragoste, Pytheas, dar oamenii sînt destul de nebuni ca s-o dea uitării. Dragostea e o chemare a zeilor, pe care oamenii o înţeleg cîteodată dar, din nenorocire, de cele mai multe ori, în loc să se iubească se reped la arme şi se luptă între ei. Fericiţi sînt barbarii care trăiesc în ţinuturile îndepărtate! Sînt singurii care mai vieţuiesc ca-n epoca de aur.

ZIUA A TREIZECI ŞI OPTA DE CĂLĂTORIE. *Kantion.* Mi-am petrecut toată ziua pe ţărmul abrupt observînd mişcarea Oceanului. *Am însemnat ritmul si am notat trecerile Lunii.* Astrul lui Artemis strălucea în toată splendoarea lui. Acum nu mai am nici o îndoială, zeiţa are încă o menire. O, Phoibe Artemis, soră a lui Phoibos

Apollo îţi mulţumesc că mi-ai destăinuit una din tainele tale! Te rog fierbinte, o prea strălucite, înduplecă-1 pe iubitul tău frate şi fă-1 să-mi îngăduie să-1 privesc în toată splendoarea lui în Thu-Al.

Tac 6 Maao-aXicoTTjţ, TYJ creXY)vy
TtXyjpcoCTei yivsoOat, TYJ)c
Se fjieitocTsi Tac,

(Plutarh, *De placitis philosophorum,* l, III.)

Marea lasă din cînd în cînd descoperită o întindere uriaşă la picioarele stîncii. Apoi revine ca un cal în galop şi se izbeşte furioasă de ţărm. Se aud atunci ca nişte lovituri de berbece. Ai crede că întreaga armată a lui Poseidon vrea să zguduie pămîntul. Tot aşa au lovit si hgyenii cît au putut, cu nişte trunchiuri de pin, în porţile noastre de la Massalia, în anul în care cetatea i-a pedepsit distrugîndu-le sanctuarele lor barbare de la gurile Segosului. Zeiţa Artemis le-a stăvilit atunci năvala tot aşa cum îi porunceşte acum mării să se retragă departe de zidurile albe ale Al-Fionului. Aşa numesc punii Britania.

De-abia acum îmi dau seama, mărinimoasă Artemis, că tu le-ai dat massahoţilor şi elenilor porturi în care mişcarea apei nu se simte, ca să-i pui la adăpost. Veni-tath mi-a atras atenţia că dacă la Massalia s-ar produce un asemenea fenomen, toată apa din Lacydon ar seca de două ori pe zi. La fel s-ar întîmpla şi cu cea din Pireu şi din portul Foceei. Ba ar seca chiar şi lacul Mestramale.

Am vorbit despre asta cu regele din Kantion. Nu prea pricepe cum se poate să existe un port unde apa să stea nemişcată tot timpul zilei şi tot timpul anului.

Mi-a confirmat însă ceea ce ştiam de mai înainte. Britania e o insulă uriaşă, care are peste patruzeci de mii de stadii înconjur. La capătul ei dinspre Septentrion, zilele durează în timpul verii aproape douăzeci de ore. De acolo va trebui, aşadar, să pornesc ca să mă îndrept către Tronul Soarelui.

Regele însă nu ştie nimic nici de Ba-Altis, şi nici de Aba-Alo si n-a auzit niciodată numele de Tanais. Sau

poate ştie şi nu vrea să spună? ! Venitath mă sfătuieşte s-o iscodesc pe tînăra prinţesă cu pletele de aur. Mijlocul ăsta nu-mi place... Artemis nu vrea ca fecioarele să fie înşelate.

ZIUA A TREIZECI ŞI NOUA DE CĂLĂTORIE. *Pe mare.* Am plecat din Kantion. Cu un oftat adînc, oamenii şi-au reluat locurile la rame. Ne-am luat rămas bun de la barbarii care ne făceau semne cu mîna de pe ţărm şi de la tinerele fete care cîntau. Trebuia să profităm de mişcarea Oceanului şi de vîntul prielnic care avea să ne poarte spre Thamesis.

Seara. Fluviul ăsta are o gură de vărsare uriaşă.[1] In ţinuturile care mărginesc Oceanul, fluviile nu formează întinderi în chip de delte ca Nilul sau ca Ronul. Asta se datoreşte, cred, mişcării apelor care le adînceste albia.

Dincolo de Thamesis se întinde Ţara oamenilor albaştri. Regele din Kantion mi-a spus să mă feresc de războinicii aceia care-şi pictează faţa cu humă de culoarea cerului. Mai la Septentrion, barbarii au, se pare, legături cu skannii si cu bergii care sînt neamuri de navigatori. Numai ei ar putea să-mi dea informaţii în legătură cu ambra, cu Aba-Alo şi cu Tanais.

Trebuie să mă supun poruncii pe care am primit-o de la arhonţii din Massalia. Nu trebuie să uit că lor le datorez corabia şi oamenii pe care-i am.

Tare m-aş bucura să am veşti de la Euthymene şi de la tovarăşii lui. Sub ce soare arzător navighează oare acum?

Noaptea. Thamesis a devenit acum un fluviu care seamănă cu Sequana. Apa e liniştită. Pe un mal rîpos se înalţă un mic tîrguşor. Mă tem de curent cînd o să scadă apa. Oamenii sînt cu toţii la locurile lor.

Barbarii au venit cu căruţele lor să ne vadă. Ne-au oferit peste proaspăt, îl pescuiesc cu undiţa şi cu un fel

[1] Este vorba de estuarul Ţanţisei. —JV./Î.

&

Miere de Salona... **Veche stupărie** din **Pelis-**sanne

Amforă **mică pentru măsline**

Pietre care alcătuiau lestul

Amforă mică din
Foceea

Coloanele lui
Herakles

de harpoane. însemn numele peştilor. Ei îi numesc *gad* sau *gados.* Oamenii obişnuiesc să-i fiarbă. Mi-au adus şi mie un vas plin cu fiertură. Pe capac erau aşezate nişte bucăţi de peste stropite cu ulei de măsline de Massalia. Asta îmi aminteşte de peştii din Kharsis şi de insule scăldate în lumină. O să le mai revedem oare vreodată? Venitath spune că da, fiindcă altfel n-am mai avea prilejul să povestim toate cîte le-am văzut! Am făcut bine că mi 1-am luat ca tovarăş de drum. Am deschis o amforă cu vin limpede de Rhodos ca să-mi îmbărbătez oamenii şi să mai prind şi eu curaj.

ZIUA A PATRUZECI Şl PATRA DE CĂLĂTORIE. *A doua zi după ce ne-am îndepărtat de Thamesis.* „Artemis" e ancorată într-un golf din Ţara oamenilor albaştri, dar nimeni nu va debarca la uscat. Sus, pe malurile abrupte se zăresc războinici înarmaţi. Strigătele lor ajung pînă la noi, cu tot mugetul valurilor. Regele din Kantion mi-a spus că la septentrionul Britanici voi da peste neamuri mai primitoare.

La amiază. De pe ţărm, o ceată de oameni îmi face semn să acostez. M-am sfătuit cu Venitath şi cu primul keleustes. Ei nu sînt de părere să debarc.

Seara. Oamenii par să aibă intenţii paşnice. Şi-au lăsat săbiile şi lăncile pe nisip. Ne-au făcut nişte semne pe care nu le-am înţeles însă. Cel care părea să fie căpetenia lor îşi ducea o mînă la gură şi cu cealaltă gesticula ca şi cum ar fi întins un rhyton sau un corn de băut.

Atunci m-am dus singur la ţărm, cu scafeionul, neînarmat şi întovărăşit de un singur om care trăgea la rame. Căpetenia s-a desprins de ceată şi s-a apropiat de mine. Era un om de statură înaltă, înfăşurat într-o piele de urs cenuşiu şi încins la mijloc. Purta o căciulă din blană de vulpe a cărei coadă îi atîrna pe gît. Pielea corpului care îi rămăsese descoperită şi fata îi erau vopsite cu un fel de humă albastră. Avea o înfăţişare înspăimîntătoare sau, mai curînd, caraghioasă. Mi-a atins umărul şi a rostit un singur cuvînt. îl transcriu astfel:

gouin. Fiindcă arăta spre corabia mea şi făcea iar senine ca şi cum ar fi ţinut un rhyton, m-am întors la bordul lui „Artemis". I-am povestit lui Venitath ce s-a petrecut şi el a început să rîdă mai tare ca de obicei.

— Vai, Pytheas, ce naiv eşti, mi-a spus el, grozavul războinic albastru îţi cere pur şi simplu vin. Ii pronunţă numele în felul lui si te-a lăsat să te întorci pe corabie crezînd că te duci să i-1 aduci!

Am început şi eu să rîd la rîndul meu şi am dat ordin să se scoată din cală două amfore ca să le încarc în sca-feion.

Cînd m-am întors la uscat, căpetenia oamenilor albaştri a început să joace de bucurie în mijlocul celorlalţi războinici. A cerut să bea chiar din amforă. Licoarea roşie i s-a prelins pe blana cenuşie şi i-a spălat huma albastră. A întins după aceea amfora şi celorlalţi care i-au vărsat conţinutul într-un corn de bou şi-n nişte cranii golite si poleite cu aur şi argint.

Le-am făcut semn că mă duc să mai aduc vin de pe corabie. Acum, aud urletele războinicilor care se bat între ei! Beţia i-a cuprins pe toţi. E inutil să mă cobor într-o asemenea adunătură. De îndată ce se vor ivi zorii întindem velele şi o pornim spre Septentrion.

ZIUA A PATRUZECI ŞI ŞASEA DE CĂLĂTORIE. De două zile navigam prin ploaie, înaintăm printr-un fel de ceaţă, foarte rece. Din cînd în cînd vîntul bate violent, în rafale. Am renunţat la rame ca să navighez numai cu velele. Ca să mai petreacă şi ca să-şi mai îmbărbăteze sufletele tulburate, oamenii chită. Eurythmos le spune nişte poveşti în care e vorba de bătălii cu punii, de asediul Alaliei, de fuga din Foceea. Bănuiesc că mai înfloreşte ceea ce a învăţat de la pedagog cu ce ştia din tradiţia familiei lui.

— Dacă aţi fi văzut-o voi pe marea preoteasă Aristarcheea purtînd pe braţe statuia lui Artemis şi coborînd de pe monera lui Protis, aţi fi rămas cu siguranţă cu gurile căscate.

Cîte un neştivitor se întîmpla să-1 întrebe:

— Erai şi tu de faţă?

Eurythmos se bucura satisfăcut de efectul produs, şi-i spunea că întîmplarea avusese loc cu mai bine de o sută de olimpiade în urmă.

— Ba numai cu vreo şaptezeci si sase. Eurythmos! îi spuneam eu intrînd în cursivă, sau cel mult cu şaptezeci si opt!

Şi aşa se scurge timpul, întrerupt doar de mese. de schimbul străjii sau de schimbarea oamenilor de la rame, sub perdeaua asta de brumă şi de ploaie.

Gravură după Oleus Magnus înfăţişînd spaima Marelui Nord.

— Cînd o să ne întoarcem acasă, o să mă duc şi o să mă întind pe nisip, la soare, spunea Xanthos.

— Atunci ai să te plîngi de căldură, îi răspundea Venitath, care tocmai venea să-mi vestească apropierea unei balene uriaşe.

Pe dată toţi alergau la katastrorna ca să vadă cum respiră monstrul.

— E mai mare decît un delfin de la Syracuza! spunea Arythmos.

Unii făceau pe grozavii, în timp ce alţii se temeau ca nu cumva balena să sfărîme corabia, în sinea mea îl binecuvîntam pe Poseidon că ne trimitea un asemenea musafir, ca să mai curme plictiseala oamenilor, în mijlocul mării ăsteia cenuşii şi fără soare.

ZIUA A PATRUZECI ŞI OPTA DE CĂLĂTORIE. Ne apropiem de capătul Britanici de la Septentrion. Am hotărît să poposim într-un golf larg cu ţărmurile înverzite ca să cercetăm îndeaproape carena „Artemidei", velele, parî-mele şi catargele. Marea e liniştită. In dimineaţa asta s-au apropiat de noi cîţiva oameni înalţi şi blonzi, cu nişte bărci care au pupa si prova foarte înalte. Poartă pelerine cu glugă din lînă cafenie, iar picioarele le sînt înfăşurate într-un fel de tuburi legate de o centură lată. Stîrnesc rîsul grecilor mei. Oamenii ăştia au o înfăţişare plăcută ca şi bretonii de pe ţărmul meridional şi ne vorbesc cu dispreţ despre oamenii albaştri. Venitath pricepe cîte ceva din graiul lor.

M-am apropiat cît am putut de mult cu „Artemis" de mal, în momentul cînd marea era ridicată, în aşa fel încît să rămînă pe uscat cînd apa avea să se retragă, înainte de a-mi îndrepta corabia către mările hyperboreene vreau să verific dacă totul e în ordine.

Am pregătit trunchiuri de copac ca să susţină coca pe măsură ce se va retrage apa.

Barbarii s-au adunat în număr mare. Le place „Artemis". Au fost foarte binevoitori. M-au sfătuit să aşez nişte butuci şi s-o trag pe „Artemis" şi mai pe uscat ca să putem lucra în voie sub carena ei. A fost nevoie de aproape o sută de oameni ca să-mi împingă corabia.

Şantierele navale de la Massalia pot să se mîndrească cu ea. Doar cîteva plăcute de plumb au trebuit să fie înlocuite, în schimb, dedesubtul plumbului lemnul e uscat şi pare tot aşa de nou ca atunci cînd era pe şantierul din Lacydon.

Am schimbat legăturile ramelor-cîrme. Am aşezat velele la uscat şi am întins parîmele pe pajiştea care mărgineşte malul. Venitath a pus să se coase din nou inelele şi să se înlocuiască byrsele care păreau rărite sau uzate.

Barbarii stau în jurul nostru şi vor să ne dea o inîna de ajutor la toate. Vinul de Thassos le-a dezlegat limbile. Ne-au oferit hidromel. Regele ţine neapărat să ne ducem în fiecare seară să ne ospătăm în palatul lui de lemn. Printre cuvintele pe care le schimbă barbarii între ei revin adesea unele numiri ca: skanni, bergi şi norigo. Din cîte-mi dau seama, fac comparaţie între corabia mea şi corăbiile altor neamuri de navigatori. Venitath zîmbeste răsucindu-şi barba cu degetul arătător.

— Cred că-ţi dai seama acum, mi-a spus prietenul meu, de ce face faţă „Artemis" aşa de bine pe Ocean!

ZIUA A ŞAIZECI Şl DOUA DE CĂLĂTORIE. Am sosit chiar acum dintr-o cercetare. Am cutreierat ţinutul barbarilor întovărăşit de fratele regelui. Am traversat .cu karabele nişte lacuri, am mers de-a lungul unora în care se găsea un soi de peşti mari cu carnea roşiatică şi am trecut prin nişte golfuri înguste. Am ajuns pînă la ţărmul unei mări dincolo de care se află o insulă, una şi aceeaşi cu cea pe care bretonii din sud o numesc Ierne. Mai există încă o insulă, numită Mona, mai mică decît Ierne, situată între aceasta din urmă şi Britania, în aceeaşi mare. Mai la Septentrion se află cîteva insule numite Hembrode sau Hemode.

Pretutindeni în drumul nostru am întîlnit neamuri de oameni fericiţi şi primitori. Se hrănesc cu grîu negru, cu rădăcini albe, cu carne si cu miere. Mănîncă peşte şi-1 pescuiesc cu undiţa sau cu plase făcute din nuiele pe care le înfig cu ajutorul unui ţăruş în mijlocul albiei rîurilor.

Au obiceiuri paşnice, care te fac să te gîndeşti la acelea descrise de Homer: barbarii aceştia îi respectă pe străini si îi consideră ca pe nişte zei. Vor să le dea de mîncare si de băut, chiar mai mult decît e nevoie.

Se întîmplă uneori ca aceşti barbari să se lupte între ei: atunci căpeteniile lor se urcă pe care şi se provoacă la luptă cu lancea, aşa cum scrie în *Iliada.*

Acum, după ce am avut prilejul să pătrund în Britania pînă către vîrful triunghiului pe care-1 formează şi am calculat baza acestei figuri, ca să-mi compar calcu-

lele cu spusele barbarilor, pot să însemn pe stadiasmosul meu că latura dinspre Orient este de două ori mai mare decît latura dinspre Ţara Celţilor, iar latura dinspre apus, de unde vin eu, se aflǎ într-un raport de patru treimi faţă de latura dinspre Orient.

Latura dinspre sud, care este cea mai mică, are o lungime de şapte mii cinci sute de stadii; latura dinspre Orient, cincisprezece mii de stadii, iar cea de a treia aproape douăzeci de mii de stadii, ceea ce adunat înseamnă un perimetru de patruzeci şi două de mii cinci sute de stadii. Ca direcţie generală, insula este orientată către Septentrion şi apusul Lumii.

Nu m-am mai dus pe insula Ierne, fiindcă barbarii care m-au însoţit mi-au povestit nişte lucruri îngrozitoare despre oamenii de acolo: că-şi mănîncă părinţii şi că trăiesc nestingheriţi cu mamele şi cu surorile lor.

Poate că n-ar trebui să dau crezare ponegririlor de acest soi, dar cum nu ştiu ce să cred, prefer să stau de o parte şi să nu-mi risc viaţa mea si a tovarăşilor mei în mijlocul unor neamuri care sînt în vrăjmăşie cu bretonii cei paşnici.

Studiind raportul dintre lungimea gnomonului şi lungimea umbrei lui, pot să afirm că *ne aflăm în momentul ăsta la peste nouă mii de stadii depărtare de Massaha,* deasupra liniei mediane a Lumii. Ziua durează acum aproape optsprezece ture de clepsidră; *barbarii mi-au*

Ş T»Î£
^

<r,':ţ
lipx

0/X->î51f
ju(j7lw

C. I J.

(Strabo, II, 128.

134

dat însă să înţeleg că în timpul iernii soarele nu se ridică deasupra orizontului decît cu vreo nouă coţi, ceea ce coincide cu înălţimea soarelui la nivelul Massaliei.

îmi închipui ce nemulţumiţi ar fi oamenii mei dacă le-aş spune că trebuie să ne petrecem aici sezonul rece, în întuneric, în ploaie şi în ceaţă! Şi, cu toate astea, aşa ar trebui să fac ca să pot să-mi verific calculele cu privire la ceea ce se numeşte solstiţiul de iarnă. Totdeauna trebuie să dovedeşti ceea ce este mai tare prin ceea ce este mai puţin tare.

Zilele sînt dm ce în ce mai lungi. Acum durează mai rnult de optsprezece ture de clepsidră. „Artemis" pluteşte din nou în mijlocul golfului îngust şi adînc.

Am verificat, în golful ăsta liniştit, influenţa Lunii asupra mării, în momentul de faţă „Artemis'" se arată în toată splendoarea ei. Marea a înaintat mai mult decît ieri, dar s-a şi retras mai mult. Diferenţa de nivel pare să fie de patru ori cîte douăzeci de coţi, ceea ce mi se pare colosal de rnult.

Crepusculul se îngînă cu zorii. La Septentrionul cerului, acolo unde nu există nici o stea, dar foarte aproape de Ursă, la ceasul de la mijlocul nopţii, se vede mereu o lumină verde la orizont. Mîine o să pornim spre insulele Orkas. Mă voi folosi de un cîrmaci skann care cunoaşte bine Thu-Al. Mi-a fost dăruit de către rege si de către căpetenia unei corăbii skanne, care a sosit ieri din ţinuturile bergilor ca să le vîndă barbarilor ambră, peste uscat şi piei de urs.

A trebuit să le dau, atît regelui, cît şi căpeteniei, trei amfore cu vin şi patru bucăţi frumoase de coral lustruit.

ZIUA A ŞAIZECI Şl PATRA DE CĂLĂTORIE. *Pe mare.* Am ieşit din golf purtaţi de un vînt care bătea de la uscat înspre larg. Byrsele care au fost înlocuite sînt mai deschise la culoare decît cele pe care le-am datlaMassalia cu tanin de stejar. Venitath spune că vela lui „Artemis" seamănă cu lespezile unui templu. Din fericire, roata solară a rămas intactă. Cred că e un semn bun.

Oamenii sînt odihniţi după lungul popas făcut pe uscat şi acum trag cu putere la rame. Pe pilotul skann 1-au poreclit Leukos (Albul).

ZIUA A ŞAIZECI ŞI CINCEA DE CĂLĂTORIE. *Marea insulă Orkas.* Ploaie şi vînt dinspre apus. „Artemis" e ancorată într-un golf mic, înconjurat de nişte stînci pleşuve. Aici nu mai există copaci ca în Britania. Cîteva capre si nişte oi cu lîna miţoasă pasc alături iarba verde si umedă. Cîţiva oameni cu părul blond roşcat ne privesc cu ochi miraţi din pragul unor locuinţe rotunde din piatră, ale căror acoperişuri în formă de con sînt pline de muşchi, înfruntînd valurile şi ploaia, Leukos a debarcat la uscat. I-am admirat înde-mînarea cu care a condus scafeionul.

ZIUA A ŞAIZECI ŞI ŞASEA DE CĂLĂTORIE. *Orkas.* în sfîrşit, printre norii cenuşii s-a arătat soarele. Am avut în felul ăsta posibilitatea să calculez numerele care formează un raport între umbra şi înălţimea gnomo-nului. Ne apropiem de solstiţiu şi ziua, care depăşeşte aici nouăsprezece ture de clepsidră, este mai lungă decît în ţinuturile bretonilor de la Septentrion.

ᵛ ᵀO? TTsp TOU aura ori
eSstxvvov Y^LUV oî BdcpfJap oi OTCOU

. £uve(îaivs Y<*P *its.pl* Tou-îouţ TOU? TO-7rou<; T7]v ^.sv vtixTcc TravTeXcoţ (j.txpâv yiveffOxt, wpcov, olt fiev j3', oîţ Ss y', wars (J.STOC TVJV Stiaiv [zaxpou SiaXstfzfiKTOţ YSVO!J-SVOU) e^avaTeXXetv euGswţ TOV •îjXiov.

(Geminus, *Elem. Astron., in Petavii, Uranol.,* 22.)

în timp ce încercam să-i fac pe localnici să înţeleagă că voiam să merg la Thu-Al şi în timp ce Leukos le vorbea de ziua veşnică, *barbarii ne-au arătat locul unde se află Lăcaşul Soarelui.* Cel mai bătrîn dintre ei mi-a indicat pe cer o porţiune care rămîne luminată în timpul nopţii şi mi-a spus, pe limba lui, următoarele cuvinte pe care Leukos le-a tradus:

„Acolo se afla Tronul şi Lăcaşul Soarelui; acolo se culcă şi de acolo se ridică el".

Aceasta e lumina care mă va călăuzi către ţinta supremă a călătoriei mele. Sînt fericit la gîndul că totul este întocmai cum m-au învăţat numerele. Dacă numerele acestea sînt adevărate înseamnă că la fel sînt si celelalte şi faptul ăsta mă întristează şi mă şi bucură în acelaşi timp: tot ceea ce ştiu eu nu înseamnă nimic pe lîngă ceea ce ar trebui să ştiu şi tot ceea ce cunosc este o parte infimă din ceea ce cunosc zeii.

Am umplut toate amforele goale cu apă. Am completat proviziile cu peşte sărat şi cu carne uscată. E cu neputinţă să găseşti grîu pe insulele astea. Printre stînci abia dacă reuşeşte să se coacă un orz sfrijit. In unii ani, grîul rămîne verde şi locuitorii nu pot să facă din el decît un fel de fierturi cu care abia izbutesc să-şi ducă zilele. Aşti mi-a spus Leukos, care pretinde că tara lui e mai bogată si mai frumoasă. In schimb, nu-i
t o i '
vine să creadă ce-i povestesc oamenii mei despre Massa-lia si despre Marea Interioară, în ce mă priveşte, sînt convins că nu există decît o singură ţară frumoasă în lume, şi anume aceea în care ne-ain născut, fiecare din noi. Cu toate astea, Elada şi Massalia se numără printre cele mai frumoase ţări din lumea locuită. Vai! Nu pot să spun din păcate nimic despre ţările pe care nu le cunosc si pe care nu le voi cunoaşte niciodată.

0ouX"/]v, cpv)<n IluOsaţ, <XTCO |*iiv* tvjţ BpsTTaviy.îjţ *i* 7][j,spfi)v TrXoîiv ârte^Eiv Tcpoţ apXTov, eyyu; S'siva.', TV)

(Strabo, *Amstel.,* 1707, I, 109.)

ZIUA A ŞAIZECI Şl OPTA DE CĂLĂTORIE. *Orkas.* Leukos a cercetat îndelung cerul şi marea si vrea să pornim mîine spre Thu-Al.

— Uite, îmi spune el, acolo se află Arca punţii vîntului.

După ploaia de azi dimineaţă nu se vede pe cer decît năframa lui Iris. Leukos explică în continuare:

— Vîntul trece prin Arca asta a punţii şi dacă o apuci pe drumul Balenelor, *ajungi la Thu-Al într-un sfert de*

lună. E vîntul care-ţi trebuie si drumul cel bun! Şi ai să vezi şi Lăcaşul Soarelui dacă aşa va fi vrerea lui Thor.

ZIUA A ŞAIZECI Şl NOUA DE CĂLĂTORIE. *Pe* mare. Fără să vreau tremur. Nici Venitath nu mai rîde. Toţi sînt serioşi. Singur Leukos zîmbeşte în barba lui mătăsoasă. A îmbrăcat o manta lungă şi cenuşie cu glugă pe care a strîns-o cu o centură de blană scurtă, de focă. Am dat ordin să se scoată din cufere hainele şi încălţămintea fiindcă s-a făcut frig.

ZIUA A DOUA DUPĂ CE AM PĂRĂSIT INSULELE ORKAS. ZIUA A ŞAPTEZECI ŞI UNA DE CĂLĂTORIE. Pretutindeni în jurul nostru se întinde Oceanul. Valurile de smarald care vin din stînga şi puţin din spate ne saltă fără încetare. „Artemis" zvîcneşte înainte. Am pus să se retragă ramele. Velele ne sînt de ajuns. Ba plouă, ba se lasă ceaţă, ba plouă din nou. Uneori soarele străluceşte ca un disc alb prin faţa căruia trec aburi cenuşii. Oamenilor li se face mai des foame. Oare cît or să ne mai ajungă rezervele de hrană? Am dat ordin să se încălzească vin pe jeraticul din cuptor şi 1-am amestecat cu miere de Salona. E o băutură care-ţi dă puteri. — Parcă simţim cum ne pătrunde soarele Eladei în inimi şi în măruntaie! mi-a spus Agathon.

ZIUA A TREIA DUPĂ CE AM PĂRĂSIT INSULELE ORKAS. ZIUA A DOUĂSPREZECEA A LUI SK1ROPHOR1ON[1]. Vremea se menţine la fel. Vîntul pare că suflă din ce în ce mai tare. Sîntem singuri în imensitatea Oceanului. Cu toată bucuria care mă cuprinde la gîndul că am ajuns pînă aici, simt că mi se strînge inima.

Leukos e liniştit. Se călăuzeşte după direcţia valurilor şi după lumina, din ce în ce mai clară, care stăruie pe cer, cu toate că după socoteala ceasurilor ar trebui să fie miezul nopţii.

[1] 12 iunie. — JV..4.

In urma noastră, atît cît putem să ne dam seama în mijlocul Oceanului ăstuia clocotitor, corabia lasă o dîră dreaptă.

ZIUA A PATRA. Acelaşi drum, acelaşi timp, aceleaşi valuri, acelaşi vînt...

Oamenii nu mai au somn, fiindcă nu mai există nici noapte care să le arate vremea de culcare.

Aş prefera să doarmă. Aşa stau şi privesc într-una Oceanul nemărginit şi valurile care seamănă cu nişte munţi mişcători.

Myron duce dorul nopţii şi mai ales al nopţilor de la Massalia.

— Şi la iarnă, i-am spus eu, parcă te văd că ai să-i drămuieşti nevestei tale picăturile de ulei cînd o să vrea să coase seara!

ZIUA A C1NCEA. Yîntul şi-a schimbat direcţia. Acum Late dinspre apus şi de la Septentrion. Aproape mă simt uşurat că s-a schimbat vremea. In felul ăsta o să se curme şi lîncezeala oamenilor de la rame. Armez o ramă din două şi puii cîte doi oameni la o ramă. Dau ordin să fie coborîtă verga pe punte: în felul ăsta corabia va fi mai puţin încărcată în partea de sus.

Toţi oamenii au acum cîte ceva de făcut. Pe o pente-conteră, cu timpul, vîntul care bate din spate ajunge să nu mai însemne nimic pentru oamenii de la rame. La fel se întîmplă şi cu popasul în unele porturi. Corăbiile şi echipajul nu se simt bine decît pe mare: acolo nu-şi mai iau cu ei nici alge, nici dorinţe care să le apese sufletul şi carenele.

L-am pus pe Xanthos să se urce în înaltul catargului ca să cerceteze drumul. Mă bombăne, dar se caţără. Venitath şi Leukos stau tot timpul pe liliac şi-i îmbărbătează pe kuberneţi, care fac eforturi uriaşe ca să menţină direcţia, în ciuda valurilor.

ZIUA A ŞASEA. *Ora sase seara,* în momentul ăsta, straja a vestit „Pămînt". Zgomotul valurilor e atît de mare,

încît abia am reuşit să-i aud strigătul, întregul echipaj se opinteşte din răsputeri ca să-şi învingă oboseala, sila şi spaima. Corabia se ridică pe fiecare val ca un car care trece peste un deal. Sînt pe punte, sub aplus-tru, şi îi îmbărbătez pe cei doi kuberneţi. Din cînd în cînd îi aud pe keleustesi cum ritmează un tras la rame lent. Ca să evităm să se ciocnească cînd sînt afară din apă, am armat numai o ramă din două. Oamenii care nu vor să se odihnească le dau ajutor celorlalţi. Trăgînd la o ramă din două depun aproape tot atîta efort ca atunci cînd trag fiecare la cîte o ramă. Numai de nu ne-am abate de la drumul cel bun. Cînd Venitath a intrat în cursivă ca să vadă cum trag oamenii la rame, a ajuns pînă la mine un cîntec vechi al cărui sens abia dacă se mai înţelege:

„Or, or... Eis, duo, or, or...
Or, or... Duo, treis, or, or...
Or, or, pentekanlor, hăis, hăis.
Hals, hăis, ta kumata[1]*".*

Venitath s-a dus să-l caute pe Leukos, cîrmaciul skann. L-a găsit dormind la provă. L-a adus încă buimac de somn pe tillacul kuberneţilor şi i-a făcut semn în direcţia unde s-a văzut pămîntul:

— Oeu! spune el, şi prietenul meu traduce cu „pă-mînt". Aş vrea să ştiu mai mult despre acest pămînt, dar cîrmaciul skann nu e prea vorbăreţ. Abia reuşesc să înţeleg că Venitath îl întreabă dacă nu cumva ne aflăm în faţa insulei celei mari care e de fapt una din ţintele călătoriei noastre. Leukos dă din cap afirmativ şi adaugă:

T Thu-Al!

în acelaşi moment printr-o spărtură de neguri zăresc, în direcţia statuii de la provă, două stîhci uriaşe în

[1] Se pare că acest cîntec a fost inventat anume ca să ritmeze efortul oamenilor în timpul unui tras la rame lent, dar extenuant. Poate fi tradus astfel:

„Trage, trage, unu, doi, trage,
trage, Trage, trage, doi, trei,
trage, trage Trage, trage,
penteconteră, marc, mare, Mare,
mare, valurile cele mari". — *N .A.*

forma de cuburi şi deasupra un con de zăpadă foarte albă care seamănă cu Strongule, insula lui Eolus.

— lokul! spune cîrmaciul skann, şi adaugă apoi, imitînd zgomotul flăcării: feuer...[1].

Puţin cîte puţin, pe măsură ce ne apropiem de uscat, marea se linişteşte. Am pus să se armeze si restul celor douăzeci şi patru de rame şi le-am adus la cunoştinţă oamenilor vestea îmbucurătoare. I-am dat ordin keleustesului şef să caute două amfore cu vin fiert de Massalia care face să crească curajul oamenilor de la vîsle. Cupele de cositor pline cu licoarea lui Dionysos au început să treacă din mînă în mînă.

Trasul la rame e tot mai puternic acum şi oamenii scot strigăte în cadenţă. De bucurie, am băut şi eu **cu** ei, din cupele lor, şi am strigat împreună: *Hals, hăis, pentehontor, or, or...*

ZIUA A ŞAPTEZECI ŞI ŞAPTEA DE CĂLĂTORIE.

Thu-Al. 'O [xsv oî»v Ma.crcraXicoTTji; IluOlocţ,

fa Ttspl 0o\iXr]V

TY)V popSlOTOCTYJV **TOJV** BpSTTaVOXCO V UCTTOCTOC XlySl. TtOCp olt 6 auToţ ŞUTI T6> dcpxfixw, 6 Gjpivoi; TpoTctxoţ xuxXo?. flapâ *Ss.* TCOV aXXav ouSsv itjTopwv, ooS'tm QouXv] v^CTOţ eart, TI?, o5r' el Ta ^s^P[1] Ssupo otxricri.^!/. SCTTIV, OTCOU 6 Qsptvot TpoTtixoţ «pxTixoţ *fiMs^y.1.*

(Strabo, 1. II, pag. 175.)

O să transcriu numele insulei „Thule", pentru uşurarea pronunţării. *Pămîntul acesta este cel din urmă la capătul Lumii locuite.* Munţii sînt acoperiţi cu zăpadă si gheaţă. Nici o urmă de aşezare nu se zăreşte în fundul acestui golf, ci numai cîteva colibe care le servesc probabil drept adăpost navigatorilor skanni sau bergi atunci cînd îi mînă furtuna pe aceste meleaguri. Nici urmă de copaci, ci de-abia dacă se iveşte, ici-colo, o iarbă verde şi măruntă, presărată printre stîncile negre care par să fie la fel cu cele de la Strongyle. Leukos

[1] Venind spre Islanda (Thule) Pytheas a văzut insulele Vest-mann şi Orafajokull, pe care se află un vulcan, aproape în permanenţă acoperit cu gheaţă. — *N.A.*

zice că unul din munţi scuipă uneori foc şi că marea fierbe atunci cînd pietrele încinse cad în apă. înţeleg ce vrea să spună: *eu însumi am văzut marea clocotind la fel în insulele lui Eolus.*

'Ev TYJ AiTiapa xal STpoyyiiXfj (TCUV AîoXoo Ss v^araiv aÎJToa) Soxeî 6 "HtpataToţ Sia-rpipeiv. Al o xal uupot Ppou,ov dxous<T0ai xal TJ}(OV acpo&pov. To Ss TtaXaiov sXeysfO, TOV (3ouX6[isvov âpyov aiSvjpov aTrocpepsiv, xal S7U T7)v aupwv sXOovTa Xa^pâveiv 75 t;t<po<;, y) eî TI aXXo ^0jXs xaTaCTXsuauai,, xaT«[BaX6vTa [jiiaGov. TauTa 97)01 IluOsaţ ev yy^ţ TTspioSw, Xeywv xal TTJV OdcXaairav sxsî

(Vet. Scholiast, ad. *Apollonius* Rhod-, IV, 761.)

Leukos îmi povesteşte apoi că navigatorii din ţara lui, care vin prin partea locului să pescuiască *capătă de la zeii focului armele pe care le doresc în felul următor: aruncă în munţii care scuipă flăcări cantitatea de fier nelucrat cît e necesară pentru făurirea obiectelor respective, împreună cu grăunţe de aur care reprezintă plata muncii zeilor; după aceea se duc să caute armele gata făcute.*

Observ apropierea dintre această credinţă şi cea care ni-1 înfăţişează pe Hephaistos făurind armele zeilor noştri. Să fie zeii aceiaşi pretutindeni? Oare se schimbă numai numele lor?

Thule, pămînt liber, pămînt fără locuitori! Oamenii de la rame au coborît pe uscat, dar îi văd rătăcind fără ţintă pe ţărmul cenuşiu: le lipseşte taverna obişnuită din fiecare port !

ZIUA A ŞAPTEZECI Şl OPTA DE CĂLĂTORIE. *Thule.* N-a fost noapte. Soarele s-a ascuns în spatele munţilor vreme de un tur de clepsidră, însă cerul a rămas luminat ca la Massalia în momentul Aurorei. E frumos, dar e frig ca atunci cînd Kertios suflă în timpul iernii pe ţărmurile Mării Interioare.

Am adunat o mică ceată formată din cei doi kuber-neţi, Venitath, Leukos, cei doi oameni mai vîrstnici

de la rame, Tityros şi Protis Stentor, precum şi Kyanos, care e însărcinat cu aprovizionarea noastră şi Xanthos. Transcriu mai jos însemnările pe care le-am luat pe tăbliţe în timpul sfatului pe care 1-am ţinut:

— Vreau să ajung să văd ziua fără de sfîrşit şi să cunosc marea de dincolo de pămîntul ăsta de la Septentrion, le-am spus eu. Vreţi să ne continuăm călătoria?

— Da, pe Zeus! a strigat Protis Stentor cu vocea lui răsunătoare. Sîntem mîndri de faptul că te însoţim, Pytheas, şi ar trebui să-i mulţumim luiPhoibos Apollo o zi întreagă pentru faptul c-am ajuns să-1 privim pe carul lui în timpul călătoriei pe care o face de-a lungul unui cerc perfect.

— Văd că te interesează cercetările mele, Protis, şi pe deasupra eşti şi un om pios. Dar, mă întreb, tovarăşii tăi de la rame vor fi şi ei de aceeaşi părere?

' — Cu toţii vor să afle taina Soarelui, răspunse atunci Tityros, chiar şi aceia care sînt uneori cuprinşi de plictiseală sau cărora li s-a cuibărit teama în suflete.

în timpul ăsta Leukos tăcea. Din cînd în cînd mormăia nişte sunete pe care nu le înţelegeam, dar în care revenea adesea silaba „îs".

— îs, adică gheaţă? întrebă Venitath. Muir-Kornim?

Leukos dădu atunci afirmativ din cap în semn că înţelege despre ce e vorba.

— Muir-Kornim, îmi explică Venitath, înseamnă Marea îngheţată. Cine nu vrea sa cunoască minunăţia asta?

— Toţi vrem, răspunse Protis.

Numai Leukos nu împărtăşea entuziasmul oamenilor mei. Abia mai tîrziu aveam să-mi dau seama de ce...

ZIUA A ŞAPTEZECI ŞI NOUA DE CĂLĂTORIE. *Thule*. Raportul dintre numerele gnomonului şi umbra lui m-a condus la ideea că Thule se află aproape de cercul sub care soarele nu apune niciodată, între Thule şi Massalia există aşadar aceeaşi distanţă ca şi între Massalia şi cercul unde soarele luminează la amiază fundul unui puţ adînc, aşa cum se întîmplă în Egipt, în apropiere de Teba.

E de mirare că dăm peste gheţuri şi izvoare de apa caldă, care se învecinează unele cu altele; pe semne că pretutindeni în lume contrariile sînt apropiate. Şi aceste contrarii, la rîndul lor, nu fac oare parte dintr-o unică şi aceeaşi natură? îmi spun că, de pildă, contrariile există doar în raport cu omul. Mă întreb, pentru zei ele există oare? Căldura şi frigul, noaptea şi ziua sînt într-a-devăr contrarii? Sau poate că nu reprezintă decît două aspecte ale aceleiaşi naturi, cu alte cuvinte cele doua aspecte extreme ale Dyadei? Există nenumărate greutăţi care nu vor fi niciodată rezolvate. Poate... pentru că nici nu există o rezolvare...

Peste trei zile, după ce oamenii se vor mai odihni, îmi voi reface — cum voi putea — rezervele de apă şi de hrană şi vom porni, cînd ne va spune Leukos, către Tronul Soarelui.

ZIUA A OPTZECEA DE CĂLĂTORIE. Soarele, care dispăruse vreme de un tur de clepsidră, a reapărut pe cer. Am părăsit atunci îndată golful unde ne adăpostisem.

Vremea e frumoasă. E frig ca la Massalia în timpul iernii. Soarele nu încălzeşte.

înaintăm de-a lungul coastei dinspre apus a insulei Thule. Se trage la toate cele patruzeci şi opt de rame şi-i aud pe keleustesi cum bat din palme. Oamenii care ocupă băncile de la provă, patru la număr, cîntă în ritmul trasului la rame. Imediat oamenii de la cele patru bănci de la catarg vor relua cîntecul după care vor urma cei care se află mai aproape de pupă. în sfîr-şit, cei care n-au cîntat încă vor cînta şi ei la rîndul lor, aşa cum cere obiceiul. După aceea se va trece la tympanon. După două ore de navigaţie voi porunci o pauză. Pentru moment, printre rînduri, circulă, fără să aibă înrîunre asupra ritmului, cupe si pîine coaptă. Mai, mai că-ţi vine să crezi că unii oameni au cîte trei mîini!

Vîntul suflă dinspre apus puţin către sudul Lumii. Cele două vele sînt umflate ca sînii Aphroditei şi „Artemis" pare un armăsar care merge în trap. Dacă vîntul

se va înteţi voi pune să se retragă ramele, dar fără să dezarmez scalmele.

La amiază. In faţa noastră a apărut o cortină cenuşie. Soarele seamănă cu un disc alb. Vîntul nu mai are putere. Pun să se armeze din nou ramele. Oamenii sînt bine odihniţi.- Cu toate astea Leukos porunceşte să se tragă la rame lent. Pare neliniştit si-1 trimite mereu pe Venitath la provă spunînd: „Is! Is!" Şi totuşi, nu e prea frig.

Seara. De fapt nu e seară decît socotind orele după clepsidră. Nu se mai distinge decît vîrful munţilor din Thule. Soarele nu lasă să i se bănuiască Lăcaşul decît printr-o lumină roşietică care se zăreşte la Septentrion.

Am putut să calculez diferenţa de înălţime dintre amiază şi seară. Sînt foarte aproape de numerele înclinaţiei Lumii. Sînt îngrijorat şi-n acelaşi timp sufletul mi-e plin de bucurie. Contrariile sînt învecinate. Am ocazia să constat încă o dată acest fapt. în sufletul meu s-au cuibărit în acelaşi timp şi îngrijorare şi bucurie.

ZIUA A OPTZECI Şl UNA DE CĂLĂTORIE. Oamenii şi-au petrecut aşa-zisa noapte cînd odihnindu-se, cînd tră-gînd la rame. Cum vîntul a contenit, am dat ordin ca două treimi din ei să se odihnească, în acest răstimp cealaltă treime trăgea la rame şi aşa mai departe. Puţini dintre ei au dormit cu adevărat. Ziua asta nesfîr-şită îi face sa fie neliniştiţi si agitaţi. Cer adesea de băut şi de mîncare.

După scurta odihnă pe care mi-am îngăduit-o, au venit la mine să mă vadă Leukos împreună cu Venitath care spune că acum, după ce am părăsit Thule, vom pătrunde în necunoscutul lui Muir-Kronim.

M-am urcat atunci în înaltul catargului agăţîndu-mă de parîme şi de acolo, cu picioarele pe vergă şi cu mîi-nile trecute prin fungi, aşa cum făceam odinioară, pe vremea uceniciei mele, am scrutat imensitatea Oceanului, înapoi, în dreapta, deasupra pielei albicioase, se zăreau munţii întunecaţi din Thule. în faţa provei

10

1
4
5

lui „Artemis" apăruseră nişte forme mişcătoare şi uşoare ca năframa lui Ino.

Un soare rece şi aproape vineţiu strălucea deasupra acestor forme albe ca ochiul implacabil al lui Apollo.

De sus le-am dat poruncă tuturor să tragă la rame în ritm de cursă lungă. Leukos se află la provă şi cercetează natura apei. Sub aplustru, Venitath le indică drumul cîrmacilor. Zgomotele de pe corabie ajung pînă la mine înăbuşite, din cauza ceţei: se aud ramele care alunecă pe scalme şi zgomotul oamenilor care dau năvală în spaţiul de sub punte ca să-si reia fiecare locul la rame. Kyanos întreabă cine doreşte vin, keleustesii dau ordine şi fac apelul; un întîrziat e dojenit. Apoi se aud bătăile tympanonului: mai întîi un murmur urmat de un du-ruit si prima lovitură care parcă întreabă dacă toţi sînt gata, o lovitură ca să anunţe începutul trasului la rame, a doua lovitură şi, în sfîrşit, ritmul acela mişcător care seamănă parcă cu ritmul unei inimi care bate rar şi puternic. Nu mă mai satur ascultînd cum lovesc ramele apa în cadenţă. Am rămas acolo sus, vi-sînd, cînd deodată a răsunat vocea batjocoritoare a lui Venitath. Mă întreba dacă nu cumva aveam de gînd să-mi fac cuibul în vîrful catargului. Am coborît atunci pe punte ca să iau si eu parte la agitaţia generală.

La amiază (după clepsidră). „Artemis" navighează într-o ceaţă opacă. Se trage la rame lent. Nu e vînt. Am pus să se coboare verga velei mari şi cea a dolonului pe katastroma. In caz de şoc nu trebuie să avem încărcătură prea mare în partea de sus. Venitath şi Leukos sînt pe punte. Ceaţa îngheţată le arde ochii.

Keleustesii îi pun pe oameni să cînte ca să capete curaj. Glasurile lor parcă vin din Infern. O să mă duc la provă ca să-1 înlocuiesc pe Venitath. Am dat ordin să se menţină direcţia, pe cît e cu putinţă, după dîra lăsată la pupă şi după un spaţiu mai senin de pe cer unde pare că se află Soarele.

Ora a şasea după-amiază (după clepsidră). Venitath, care m-a înlocuit la provă, strigă: „Ceva alb în faţă!" Şi apoi: „Trage tare!" Leukos îl apucă atunci

de braţ, de îndată ce-şî dă seama după zgomotul tyni[2] panonului că oamenii de la rame măresc cadenţa şi îi face semn: „nu". Alerg în partea din fată după ce mai întîi dau ordin să se tragă la rame mai încet.

Cîrmaciul skann spune numai atît:

- îs!

Ora a opta după-amiază (după clepsidră). Mi-e imposibil să socotesc orele de veghe. „Artemis" navighează în mijlocul unui lucru necunoscut pe care nu pot să-1 numesc altfel decît *plămînul mării. Nu e gheaţă tare, nu e nici aer si nu e nici apă.* Este ceva care seamănă cu ceea ce numim noi meduză, în Marea Interioară. Prova pătrunde cu uşurinţă în materia asta moale. Pentru prima dată pe chipul de obicei calin al lui Leukos se văd semne de vădită nelinişte. „Is! Is" repetă el în-tr-una, si arat& dîra de la pupă, făcînd semn că ar trebui să ne întoarcem.

7tpofft(TTOpr(<javToţ Se xal Ta *Tispl* TÎjţ 0ouXY]ţ xal TWV TOTIWV sxeîvwv, EV olt OUTÎ y9j XOCT' auT7)v wtTJp^ev eTi, OUTS OxXaTTa, ouVaTjp dcAXâ CTUyxpifj.de TI ex TOUTWV TÎÂSU-[J.OVI GaAaTTÎM soixot, ev <i> 9^01 TTTJV yîjv xai TYJV 6dc-XaTTav aîwp^aOai, xai Ta aujXTiavTa, xâi TOUTOV wţ av SSGJIOV sîvai TWV oXwv, (jiy)Ts uopsuTOV, (AT^TS 7T7VWTOV UTtap^oVTa, TO [xev o3v TCO TrXeu^ovi eoixoţ ewpaxevai, T'aXXa Ss Xeyîiv e? axoTJ;;. TauTa [xsv Ttx TOU riuOeou.

(Strabo, II — cap. 4, par. l, ed. Meineke)

Plămînul ăsta marin pare că respiră, ca o unduire domoală si înspăimîntătoare. Ramele au devenit grele în apa care nu e încă nici zăpadă şi nici gheaţă.

Miezul a ceea ce s-ar numi la Massalia noapte. Sîntem pe drumul de întoarcere.

Şi acum mai simt parcă pînă în fundul măruntaielor zguduitura pe care a încercat-o mai adineauri „Artemis".

Soarele apăruse în toată splendoarea lui. Poruncisem să se facă rugăciuni în cinstea lui Phoibos Apollo şi în cinstea lui Artemis pentru că ne-au îngăduit să privim

astrul strălucitor în mijlocul a ceea ce se numeşte la Massalia noapte, iar aici e o zi nesfîrşită. In momentul acela prova corăbiei a intrat într-un fel de nor pus pe mare în mijlocul cerului albastru şi-n mijlocul acestui plămîn din ce în ce mai tare. N-am apucat să număr douăzeci de bătăi de tympanon cînd o izbitură îngro.zi-toare ne-a făcut să cădem grămadă pe puntea de pini si i-a făcut pe oameni să contenească cu opintitul. Am alergat la provă unde 1-am găsit pe Leukos mai palid decît un mort şi pe Venitath ca lovit de trăsnet cu privirile aţintite către statuia noastră protectoare.

Pintenul intrase într-o namilă uriaşă de gheaţă albastră şi Artemis îşi coborîse braţul stîng. Acum mîna care ţinea săgeata arăta cu vîrful acestei săgeţi spre marea îngheţată.

— Trebuie să ne oprim! am strigat eu. E voia zeiţei!

M-am aruncat în genunchi implorîndu-i şi pe Frate şi pe Soră să ne îngăduie să ajungem din nou teferi, înapoi, la Massalia.

— Trageţi la rame înapoi! Trageţi înapoi! i-am strigat lui Xanthos care venise să vadă ce se întîmplă.

Corabia s-a desprins din gheaţă şi a revenit în apa liberă. Am întors-o ca să ne îndreptăm spre răsăritul Lumii. Cînd s-a risipit pentru un moment ceaţa, am zărit, pretutindeni, la Septentrion, la răsărit şi la apus, numai gheaţă.

— Muir-Kronim! a strigat Leukos si Venitath a tălmăcit: Marea îngheţată.

— Zeiţa ne-a spus să ne întoarcem. De acum înainte ea nu ne mai îngăduie să pătrundem taina Fratelui ei!

Atunci Leukos a rostit nişte vorbe neaşteptate pe care Venitath le-a tălmăcit în felul următor:

— Zeiţa nu e fecioara cu arc pe care o reprezintă statuia ta. De ce spui tu că zeiţa are chipul unei fecioare? Zeii sînt în apă, în cer, în gheaţă. De unde să ştim noi dacă au într-adevăr chip de oameni?

Mi-am dat seama, încăodată, cît de nedrepţi sîntem cînd îi numim pe oamenii ăştia barbari. In realitate noi sîntem nişte barbari, cu imaginea pe care ne-o facem despre zei, crezînd că sînt asemănători cu noi la chip. Şi totuşi zeii sînt zei şi trebuie să le dăm o formă

oarecare, de vreme ce credem că există. Nu a dovedit asta şi Artemis, prin gestul statuii care o reprezintă? Sau poate că gestul ei se datoreşte slăbiciunii bronzului din braţul statuii? Da, dar în felul acesta imaginea noastră se adevereşte si am înţeles îndoit oprelişte zeilor.

ZIUA A OPTZECI ŞI PATRA DE CĂLĂTORIE. *Thule.* „Artemis" se afla din nou la adăpost în golful de unde am plecat. După ce am examinat ciocul de bronz şi am încercat cît de solid este braţul statuii în noua poziţie, după ce am cercetat cu grijă toate piesele de lemn ale navei ca să vedem dacă n-au avut de suferit de pe urma izbiturii, i-am pus pe toţi oamenii să-i înalţe rugăciuni zeiţei noastre protectoare pentru că ne-a îngăduit să ne atingem ţinta supremă a călătoriei noastre.

I-am oferit EÎpoi un sacrificiu lui Poseidon aruncînd două amfore în mare şi am pus să ardă toată ziua tămîie în faţa statuii.

L-am întrebat pe Leukos încotro avea s-o apuce. Mi-a arătat către răsăritul Lumii şi mi-a spus:

— Skanni! Bergi! Norigo ! Ba-Altis, Aba-Alo ! Mi-a arătat apoi un grăunte galben de ambră şi mi-a făcut semn spre veşmîntul de blană pe care-1 poartă.

Am încercat să-i vorbesc despre Tanais, dar nu m-a înţeles. După fericirea de a fi găsit şi privit Tronul Soarelui, trebuie să mă gîndesc si la dorinţa negustorilor din Massalia. Oare voi .putea s-o aduc la îndeplinire?

— Plecare, mîine—a spus Leukos—vînt dinspre Ţara Morţilor!

ZIUA A OPTZECI ŞI ŞASEA DE CĂLĂTORIE. *Pe mare.* Vedem din nou insulele în formă de cuburi şi trecem pe lîngă conurile mari si albe.

Vîntul le îngăduie oamenilor să se odihnească. Vîntul şi valurile uriaşe ne împing înainte şi prova corăbiei spintecă îndelung crestele spumoase. Acum săgeata lui Artemis arată drumul. Oare ne va îngădui zeiţa să găsim

calea către Tanais şi să ne înapoiem la Massalia după ce vom fi făcut înconjurul Lumii locuite?

ZIUA A OPTZECI ŞI ŞAPTEA. *Pe mare.* Acelaşi timp, acelaşi mers. Numai cîrmacii au de lucru. Oamenii dorm sau joacă zaruri. Unii şi-au reluat măruntele lor îndeletniciri. Bryaros face o plasă, Agathon un colier de scoici. Xenon lustruieşte nişte pietre lucitoare pe care le-a găsit la Thule. Uneori îi ascult ce vorbesc. Sînt mîndri că au putut să vadă ziua cea veşnică, dar nu-şi pot explica cum o cunoşteam eu dinainte. Plămînul rnării şi marea îngheţată îi chinuie. Şi pe mine. Ce e oare dincolo de ele? Abia am apucat să vedem nişte gheţuri, asemănătoare cu cele de pe crestele Alpilor sau cum sînt iarna pe muntele care se înalţă în apropiere de Ave-

De pugna Baîenae contra Orcam.

(Oleus Magnus, *op. cil.)*

nio. Şi gheţurile astea acopereau marea. Ce groaznică trebuie să fie viaţa în timpul nopţii veşnice. Zadarnic am încercat să-1 iscodesc pe Leukos; mj-am dat seama

că pentru el era un domeniu oprit, despre care nu vorbea decît cu rezervă şi cu frica de a nu fi pe placul zeilor. Este ţara Zeului-Urs şi a Zeului-Focă şi nimeni nu se încumetă mai departe.

ZIUA A NOUĂZECEA. *Pe mare.* Ard de nerăbdare să zăresc din nou uscatul. Leukos îmi dă să înţeleg că ţara lui e foarte frumoasă. E plină de păduri, golfuri adînci, lacuri şi gheţari. Dar ambra şi Ba-Altis se află către sud. După cîte-mi dau eu seama, el ar vrea să-1 ducem la el acasă, în timp ce noi sîntem zoriţi să pătrundem cît mai repede în ceea ce se numeşte Marea Regală. Pe acolo, după stadiasmosul pe care 1-am alcătuit, am putea ajunge la Tanais.

ZIUA A NOUĂZECI Şl TREIA. *Pe mare.* în faţa noastră se înalţă nişte munţi strălucitori de zăpadă, îşi scaldă poalele în Ocean şi coastele lor sînt împodobite cu păduri întunecoase sau pline de lumină, după cum e felul arborilor.

Leukos nu-şi mai găseşte locul de fericire. Dă ordin să se armeze ramele ca şi cum s-ar afla pe corabia lui.

Cînd ne apropiem de uscat, vîntul se potoleşte. Vremea e frumoasă, dar din cînd în cînd se adună nori grei care întunecă cerul şi ne udă cîte o ploaie în ropote.

Prova lui „Artemis" pătrunde într-un golf îngust care, dacă n-ar fi lipsa curentului, ar putea fi luat drept un fluviu mărginit de munţi.

Oamenilor le place să tragă la rame pe apa netedă şi adîncă şi-şi dau silinţa să nu facă nici o greşeală, aducînd ramele paralel şi băgîndu-le în apă într-o cadenţă perfectă. Să ştie skannii cine sînt navigatorii massalioti!

Dau poruncă să se tragă la rame în ritm de paradă, ca să-i dovedesc lui Leukos şi prietenilor lui, care ne ies întru întîmpinare pe nişte corăbii care au prova şi pupa foarte ridicate, ce iuţeală de săgeată are „Artemis".

Skannii încearcă să se ia la întrecere cu noi şi le admir corăbiile, care sînt joase şi au forme alungite. Filele

De hombil,bu« Monfiris),ttorum

leus iiag-nus. „p. cit.)

n|

a capului. Toţi 8t a t ?artea de
P 'T- hlamidă
scurtă din lînă'cenu ie f V
f"
cioarele]e " &

sa însemn
toate

răg
az

[1] Un fel de centură. _ ^V

A 152

colibele de lemn al căfof acoperiş ascuţit, acoperit *cil* iarbă şi cu muşchi, lasă să iasă fumul din vatră.

Seara. Soarele a dispărut după munţii care ne separă de Ocean, dar gheaţa de pe vîrfuri este încă luminată de razele lui.

Regele si regina din ţara skannilor ne-au primit într-o locuinţă lungă, construită din lemn, unde ard ziua şi noaptea două vetre pe nişte dale aşezate sub deschiderile acoperişului.

Ne-au ospătat cu tot felul de peşti: fierţi, cruzi, afumaţi si uscaţi sau prăjiţi chiar pe jeratic. Slujitoarele ni-i aduc în nişte blide de lemn si-i stropesc cu lapte acrit. Ni s-a adus apoi, pe o tavă mare şi rotundă de lemn deschis la culoare, carnea unui animal care seamănă cu cerbul de pe la noi. Animalul acesta se numeşte ren si are prin partea locului,rolul boilor şi al vacilor noastre. In sfîrsit, ni s-au adus, înfăşurate în frunze de alun, diferite brînzeturi făcute din laptele femelei de ren. Oamenii de aici beau hidromeî curat, neamestecat cu orz fiert aşa cum beau bretonii.

Bineînţeles, Je-am oferit şi noi vin. Am pus să se aducă cîte o amforă din fiecare fel de vin pe care îl avem la bordul lui „Artemis". Barbarii ăştia n-au văzut si n-au băut niciodată vin. S-au îmbătat cu toţii, cît ai bate din palme, şi ne-au oferit un spectacol de lupte războinice care ne-a făcut să ne cutremurăm. Cei mai tineri dintre ei s-au luptat, chiar sub ochii femeilor şi ai copiilor lor, cu sabia goală, apărîndu-se numai cu scutul de lemn pe care îl agaţă, de obicei, pe bordurile corăbiile lor. Regele i-a obligat să-şi pună un fel de cască de piele. Peste puţin timp mulţi dintre ei zăceau însângeraţi la pămînt. Leukos mi-a spus că cei care mor în luptă ajung în rîndul prea-fericiţilor. Sînt îngropaţi într-un fel de barcă, într-un mormînt mare construit din piatră si pămînt de unde se duc să plutească către Lumea Morţilor, de cealaltă parte a Lumii locuite. Acolo se întîlnesc cu vitejii care nu s-au mai întors niciodată din călătoria lor către Lăcaşul Soarelui.

Spusele lui m-au tulburat mai mult decît priveliştea luptelor şi vederea sîngelui. M-am gîndit că mulţi

dintre aceşti barbari şi poate cei mai bravi se încumetaseră pe Ocean ca să descopere necunoscutul minaţi de o voinţă, poate, mai puternică decît a mea.

în cele din urmă lupta a luat sfîrsit. Răniţilor li s-au dat îngrijirile cuvenite. Cinstea asta le-a revenit tinerelor fete. Ce s-ar întîmpla oare dacă neamurile acestea războinice şi viteze ar porni să cucerească Lumea locuită? Am fi noi oare în stare să opunem îndeajuns curaj vitejiei lor? Sau am fi nevoiţi să cădem la învoială cu ei?

Mîine va trebui să-1 lăsăm pe Leukos între ai lui şi să pornim din nou pe mare. Ne va însoţi de data aceasta un cîrmaci berg. Este un om de pe o corabie bergă care s-a ciocnit de stîncile de la intrarea golfului îngust în fundul căruia ne adăpostim noi acum. E fericit că s-a ivit prilejul să se întoarcă printre ai lui. Bănuieşte că e singurul care a supravieţuit. E un om înalt, cu părul roşcat. Are o mustaţă lungă si pleoştită. Numele lui s-ar putea scrie Berni, ceea ce, se pare, vrea să însemne Ursul. Oamenii 1-au şi poreclit Erylros, din cauza părului lui roşu. Aşadar, trecem de la Leukos la Erytros ! (De-la Alb la Roşu). Erytros, cel de la rame, protestează: nu vrea să fie confundat.

întreprinzătorul Zaccharos şi cuceritorul Melibeos au şi început să se plimbe la braţ cu tinerele fete. Dar trebuie să-i părăsim pe prietenii noştri skanni.

Venitath a pus la cale un schimb cu piei de ursi albi şi cenuşii, cu colţi de focă şi cu blănuri de vidră, pentru vin şi coral. Fără îndoială trebuie să mă gîndesc şi la negustorii massalioţi, preagenerosn şi totodată atît de interesaţii mei stăpîni. îi potolesc zelul lui Venitath fiindcă vreau să mă întorc cu ambră şi cu cositor, în cazul în care n-o să găsim drumul către Tanais. Oamenii rnei cumpără piei pentru culcuşurile lor de la bord. „Artemis" o să aibă înfăţişarea unei corăbii barbare! Fiindcă skannii au refuzat să primească în schimb drahme sau oboli de care nu aveau cunoştinţă, a trebuit să plătesc înainte soldele în amfore şi să limitez cumpărăturile oamenilor de la rame arătîndu-le cît de neplăcut ar fi să nu mai aibă de loc vin de băut pe drumul de întoarcere. Eupalinos, din Agatha Polis, a fost cel

mai norocos: a obţinut două piei, una albă şi una cenuşie, în schimbul unui mic şirag din boabe de sticlă albastră!

Adăpostul de la provă aduce acum cu un palat scit!

ZIUA A NOUĂZECI Şl ŞASEA. *Pe mare.* Conduşi de Berni, am părăsit golful skannilor. Am vrut să-1 răsplătesc pe Leukos pentru serviciile lui. A cerut vin şi miere. Punga cu oboli care reprezenta solda lui nu 1-a interesat prea mult, decît după ce nevastă-sa i-a dat să înţeleagă că ar putea să facă dinei nişte şiraguri frumoase. I-am dat atunci pe deasupra o ramură de coral roşu, bine lustruit, care i s-a părut cea mai de preţ podoabă.

I-am adus un sacrificiu lui Thor, zeul tunetului şi al elementelor. E un fel de Poseidon. Pe ţărm a fost dobo-rît un ren. Ca să nu fie geloasă Artemis, i-am împodobit statuia cu coroane de flori, cu in albastru şi cu anemone.

Regele ne-a dăruit un cos cu mere mici, verzi şi acre care sînt, se pare, foarte bune împotriva bolilor obişnuite pe mare.

Seara. „Artemis" e săltată de valuri mari. Bate un vînt slab din faţă, aşa că am dat poruncă să se armeze toate ramele şi să se coboare verga pe punte.

Berni ne conduce de-a lungul unor grupuri de insule, prin nişte canale despre care nu ştim dacă sînt trecători sau golfuri adinei. La adăpostul lor, apa e liniştită ca apa Lacydonului în serjle cînd vremea e frumoa.' i&. Tremur la gîndul că aş putea să întîrzii şi aş fi nevoit să navighez noaptea prin labirintul ăsta marin.

ZIUA A NOUĂZECI ŞI ŞAPTEA. *La bergi.* Ca să-i las pe oameni să se odihnească, 1-am rugat pe Berni să găsească un loc sigur de ancorare. Mi-a arătat fundul unui golf destul de larg a cărui intrare este ascunsă de un grup de insule. Golful acesta din ţara bergilor e înconjurat de nişte munţi mari cu vîrfurile acoperite de zăpadă. Poalele lor sînt înveşmîntate cu păduri întunecoase. După cît se pare, cuvjntul „berg" înseamnă „munte".

Berni a debarcat imediat la uscat ca să ne aducă veşti de la ai lui şi să încerce să afle dacă tovarăşii lui de naufragiu scăpaseră cu viaţă.

O sumedenie de curioşi se minunează în faţa lui „Artemis" a cărei pupă domină malul acoperit cu nisip cenuşiu. Copiii vor să se urce la bord. Venitath îl ia pe unul din ei, îl ridică în braţe şi-1 duce în interiorul corăbiei spre marea dezamăgire a celorlalţi care scot strigăte de protest. La întoarcere, în schimb, e salutat cu strigăte de bucurie. Venitath 1-a încărcat pe fericitul oaspete cu pîine, cu turte şi firimituri de coral, pe care acesta le împarte tovarăşilor lui. Copilul a vrut sâ-i dăruiască în schimb bobul de ambră parfumată pe care-1 purta la gît, dar Venitath 1-a refuzat, bănuind că părinţii lui n-ar fi mulţumiţi dacă 1-ar vedea întorcîndu-se acasă fără podoabă.

Navigatorii şi copiii se înţeleg întotdeauna. Cîteva cuvinte şi multe gesturi sînt de ajuns.

Copilul i-a dat să înţeleagă prietenului lui mai mare că tatăl lui avea multe boabe de ambră şi atunci Venitath 1-a rugat să-1 ducă la el acasă.

In felul ăsta am aflat acum că în insulele şi pe ţărmurile din Ba-Altis se găseşte ambră din belşug şi că locuitorii anumitor insule o vînd gutonilor de pe ţărm ca să aibă cu ce să-si aprindă focul!

ZIUA A NOUĂZECI ŞI OPTA DE CĂLĂTORIE. *La bergi.* Mi-am înfipt gnomonul în nisip şi am petrecut ore în şir însemnînd mişcările apei. A fost încă un prilej pentru barbari să se minuneze. După calculele mele ne aflăm din nou la nivelul Ţării oamenilor albaştri.

Bergii sînt un neam de pescari şi de vînăton. Nu cultivă decît grîu negru şi orz, şi astea în cantitate mică. Femeile se duc să culeagă fructe sălbatice şi se întorc cu coşuri pline de fragi si cu nişte fructe de culoare violetă care seamănă cu cele de mirt. Copiii se mîzgălesc pe faţă cu zeama lor şi seamănă cu oamenii albaştri.

Astă seară îmi alcătuiesc stadiasmosul după indicaţiile şi după distanţele pe care le-am însemnat. N-am reuşit să aflu dacă ţara skannilor şi cea ajbergilor for-

fanează o insulă sau dacă ţinuturile lor vin în continua-[1] rea Europei, în curbura pe care o face ea către ţările hyperboreene. Intre Lăcaşul Soarelui, ţara bretonilor şi cea a bergilor şi a skannilot se întinde o mare formată de Ocean şi de aceeaşi mărime cu Marea Interioară, îmi dau seama că Ba-Altis este şi ea o Mare Interioară sau un golf uriaş. O să fiu oare în stare să aduc la îndeplinire dorinţa arhonţilor din Massalia şi să găsesc drumul spre Elada prin Pont?

Ne-am dus cu toţii să ne ospătăm la regele bergilor: aşa e obiceiul să fie poftiţi cei care vin de pe mare.

Ce s-ar întîmpla dacă ar fi să zăbovim mai mult? Am deveni cu siguranţă duşmani sau am fi obligaţi să ridicăm întărituri, aşa cum au făcut massalioţii ca să se apere de salyeni şi de ligyeni! Dacă stau să mă gîndesc şi Protis Euxenos a fost, la rîndul lui, poftit la un ospăţ! t

Ard de nerăbdare să aflu unde se găseşte insula cu ambră şi sînt cuprins de nelinişte la gîndul că va trebui să ajung la Tanais. Din cauza asta nici n-am putut să mă bucur din plin de bucatele alese.

Ce n-aş da sa fac calea-ntoarsă, direct spre Massalia, încărcat cu o minunată siguranţă şi cu un pic de ambră! Dar sulul din încăperea mea cîntăreşte mai mult decît tot cositorul din Britania şi decît toată ambra din Aba-Alo! Pentru mine el reprezintă jugul care mS face să nu mă pot dărui bucuriei numerelor care s-au adeverit. Vai! Din păcate negustorii nu se mulţumesc cu laurii învăţăturii, fiindcă nu pot umple cu ei cala unei corăbii!

ZIUA A NOUĂZECI ŞI NOUA DE CĂLĂTORIE. *La bergi.* Am măsurat apa din golf şi plumbul n-a ajuns la fund. în faţa coastei însă, în plină mare, am găsit o adîncime de o sută de braţe şi chiar mai puţin. Şi asta e una din tainele acestor meleaguri! La Massalia Lacydonul e mai puţin adînc decît golful.

Nici un cîrmaci nu vrea să ne însoţească la Aba-Alo. Nu ştiu dacă trebuie să iau refuzul ăsta drept un semn de neîncredere sau drept o expresie a

fricii de^puni. Regele bergilor şi Berni ne-au arătat drumul şi ne-au descris trecătorile din Ba-Altis. A fost singurul lucru pe care 1-am putut obţine de la ei cu tot vinul, coralul şi drahmele noastre.

îmi dau seama că neamurile acestea duc o viaţă liberă şi neîngrădită pe pămînturile lor si nu vor să se amestece cu nimic în treburile vecinilor lor. Gu toate astea, în una din colibele în care atît Venitath, cît şi eu am fost primiţi cu multă bunăvoinţă, am zărit la gîtul unei femei tinere o stateră din Efes cu chipul lui Artemis însoţită de cerb. Le-am arătat-o cu degetul şi- le-am arătat şi banii din Massalia care aveau pe ei acelaşi chip. Atunci bărbatul ei s-a ridicat şi ne-a făcut semn spre sudul Lumii ca si cum ar fi spus: „departe, foarte departe!" Mă întreb dacă misterul lui Tanais va putea fi dezvăluit vreodată şi dacă „Artemis'' va putea să se înapoieze pe drumul lui „Argo"!

Acestea sînt singurele informaţii pe care le-am putut obţine. Nu ne mai rămîne decît să ne întoarcem pe drumul dinspre sud. Trebuie să descoperim intrarea în Ba-Altis şi insula ei misterioasă, unde ambra se găseşte în cantitate la fel de mare ca stridiile pe ţărmurile Massaliei.

A O SUTA ZI DE CĂLĂTORIE. *Pe mare.* Sînt mulţumit că ziua s-a lungit şi îi mulţumesc lui Apollo pentru razele binefăcătoare pe care ni le trimite. Cum am fi putut să navigam pe întuneric în labirintul ăsta de insule, de golfuri înguste si de trecători neaşteptate?

De multe ori a trebuit să facem calea întoarsă, fiindcă intrasem în cîte un golf, crezînd că e o trecătoare care avea să ne ducă, în sfîrsit, în largul mării. Spre norocul nostru, vremea e frumoasă şi în golfuri apa e liniştită.

Navigam cu atenţie printr-o trecătoare care e la fel de îngustă ca şi Portul Izvorului cel Bun din apropiere de Massalia, numai că e mărginită de munţi acoperiţi cu păduri dese. Ecoul aduce pînâ la noi sunetul produs de nişte bătăi de tobă şi zgomot de rame. Ne întovărăşesc numeroase păsări. Venitath îmi atrage atenţia

că unele ne depăşesc şi zboară înaintea noastră ca şi cum ar vrea să ne arate drumul către mare.

— Să ne luăm după ele, fiindcă se duc să pescuiască în larg, ne propune Xanthos.

Păsările ne-au servit drept călăuză. Dar am avut nevoie de ochii de vultur ai prietenului meu, mai ' puţin obosiţi decît ai mei de atîtea cifre şi papirusuri, ca să ne ferim de colţurile stîncilor care ieşeau la suprafaţa apei şi de stîncile ascunse.

Ne-am încrucişat cu o corabie bergă, joasă pe apa neagră, care avea la provă un cap de şarpe îngrozitor. Cînd ne-au văzut, oamenii de la rame au început să scoată strigăte răguşite. Le-am răspuns şi noi, la fel, scoţînd strigăte mai puternice decît ei.

Nu s-au oprit, dar 1-am văzut pe cîrmaci întorcîn-du-se de mai multe ori către noi. Corabia lor nu avea 'decît o singură ramă-cîrmă, pe partea dreaptă. |

A O SUTĂ UNA ZI DE CĂLĂTORIE. *Pe mare.* în sfîrşit sîntem în larg! Trebuie să fim şi de aici înainte însă cu ochii în patru din pricina insulelor şi a stîncilor. Am hotă-rît să mergem de-a lungul coastei ca să nu trecem de intrarea în Ba-Altis. Va trebui „să nu mai văd de loc munţi în stînga mea" după spusele regelui bergilor.

Seara. Vintul suflă dinspre Septentrion şi dinspre apus. Am ridicat verga pe catarg şi am întins vela cea mare şi dolonul. Am pus să se retragă ramele fără să scot însă scalmele.

A apus Soarele şi de vreo două ceasuri s-a făcut ceva mai întuneric. E firesc, fiindcă ne îndepărtăm de sol-stiţiu şi de Tronul Soarelui. Oamenii ar dori să se odihnească într-un golf, fiindcă după păţania din labirint le e teamă să mai navigheze noaptea. Le fac pe voie deşi eu, în sufletul meu, nu mă mai tem. Ştiu că Soarele va răsări din nou şi mult mai repede decît speră ei.

A O SUTĂ DOUA ZI DE CĂLĂTORIE, *într-un golf din ţara bergilor.* Oamenii mei nu au cinstit animalul care împodobeşte cu chipul lui drahmele din Foceea!

Din depărtare am auzit nişte strigăte. Apropiindu-ne am văzut nişte bărci din lemn de culoare deschisă în care erau cîţiva oameni care băteau apa cu ramele. Erau înalţi, blonzi şi purtau părul strîns într-o singură coadă care le atîrna pe partea dreaptă. Minaţi de curiozitate, şi voind să aflăm de ce fac asemenea mişcări, am tras la rame si ne-am apropiat.

Oamenii din bărci goneau către uscat nişte biete foci înnebunite de spaimă. Pe ţărm animalele erau aşteptate de alţi vînători care le doborau cu lovituri de' ciomege. N-am putut să-i mai opresc pe oamenii mei. Se aflau tocmai în repaus şi s-au năpustit în scafeion ca să ia parte la măcel.

Cînd s-au înapoiat pe „Artemis", năduşiţi şi plini de sînge, i-am dojenit că au ucis animalul Foce'ei'din Ionia. S-au dus să se spele în mare şi i-am văzut după aceea cum se rugau în faţa statuii lui Artemis cerîndu-i iertare. Kyanos a pus la fript carnea de focă pe care a adus-o Uranos. Seamănă cu carnea de bou, doar că are gust de peşte. Răspîndeşte un miros urît şi n~o s-o mănînc.

A O SUTĂ TREIA ZI DE CĂLĂTORIE. Şi cu toate astea am mîncat-o. Kyanos a rîs cu poftă cînd i-am spus asta. Regele tribului de bergi care organizase goana după foci ne-a poftit, pe Venitath şi pe mine, la ospăţul care a avut loc după vînătoare. N-am putut să refuz *si* m-am dus. Am încercat să capăt informaţii cu privire la ambră .şi la Aba-Alo, dar fără nici un rezultat. Regele ştia numai că preţioasa materie le sosea cîteodată din ţările de la sud. Mi-a arătat un bob minunat, lustruit, care mirosea foarte frumos.

La întoarcere, Venitath m-a tras la o parte şi mi-a spus:

— Sînt sigur, Pytheas, că în locul pietrelor de balast ai să te întorci acasă cu boabe din astea. Bunicul meu spunea — si ştia de la celţi — că locuitorii din ţara ambrei îşi aprindeau focul cu ea fiindcă nu-i cunoşteau preţul.

Am încredere în cei care-mi sînt prieteni. Cu toate astea mă cuprinde teama cînd aud asemenea lucruri.

Pietre mari ca cele din Ţara Oegytnientlor...

Semne solare si constelaţii (epoca celtică)

•-«. >-'

* v"

t
e

THULE...

Plămînul
marin

Nu cumva şi-a pus în gînd să mă facă şi pe mine negustor?

Bergii folosesc nişte corăbii plate ale căror bordaje subţiri din lemn de culoare deschisă, din mesteacăn se pare, sînt cusute în părţile lor fragile în loc să fie bătute în cuie. Sînt plin de admiraţie în faţa acestor corăbii iuţi care au prova împodobită cu statuia barbară a şarpelui. La pupă se află încă o spirală, care întruchipează coada acestui animal îngrozitor.

A O SUTĂ PATRA ZI DE CĂLĂTORIE. Am pornit din nou pe mare. E frig, plouă si din cînd în cînd se lasă ceaţă. Vîntul bate neregulat şi sînt nevoit să pun să se strîngă sau să se întindă velele după direcţia din care bate. La amiază însemn poziţia Soarelui ca să ne putem îrdrepta către ţinuturile de Ja Ba-Altis.

A O SUTĂ CINCEA ZI DE CĂLĂTORIE, *în fundul unui golf.* Munţii nu mai sînt aşa de înalţi şi locul mestecenilor a fost luat de pini. Pe înălţimi nu se mai zăreşte zăpadă, în timpul scurtei nopţi ne-am adăpostit în acest golf, neliniştiţi de luminile roşietice care se zăresc pe ţărm.

Locuitorii, bergi, făuresc fierul după o practică veche. II obţin dintr-un fel de pămînt închis la culoare pe care-1 pun să se usuce la soare, cînd acesta binevoieşte să strălucească. Apoi fac un fel de vetre în pămînt unde aprind nişte focuri uriaşe din lemne. Cu ajutorul unor foaie de piele aţîţă jeraticul din vetre si aruncă peste el pămîntul. Topindu-se, acesta dă un fier grosolan care după aceea se prelucrează.

Unul din ci mi-a arătat cum descoperă pămîntul în mlaştini cu ajutorul unui drug de fier cu putere magică şi care scoate un fel de scîrţîit cri de cîte ori dă de pămîntul acela sub ierburile din mlaştină. După ce au înlăturat ierburile împreună cu rădăcinile lor, sapă nişte gropi mari în cere adună pămîntul preţios.

Căpetenia lor s-a minunat în schimb de cuţitele si lăncile ncastre cu fierul neted si fără nici un cusur.

A O SUTĂ ŞASEA ZI DE CĂLĂTORIE. *Pe m are.'E* soare. Un vînt dinspre apus ne poartă cu iuţeală către nişte ţărmuri care ar putea fi ale lui Aba-Alo.

Crestele munţilor se rotunjesc către Orient si coasta ţării bergilor formează o curbură către sud.

La viitoarea coborîre pe uscat voi avea oare parte de un cîrmaci?

A O SUTĂ ŞAPTEA ZI DE CĂLĂTORIE. *Pe mare.* Ne apropiem din nou de ţinuturi locuite. După pustietăţile întinse de la Thule şi din Marea îngheţată, şi oamenilor, şi mie ne face bine să întîlnim corăbii si oameni.

Vîntul de apus ne poartă cu iuţeală. Oamenii de la rame se odihnesc si profită de acest fapt ca să facă puţină ordine pe corabie. Am observat adesea că timpul frumos şi repausul îi îndeamnă pe navigatori să arunce în mare tot ceea ce prisoseşte sau este inutil. Cîte pietre care păreau aurite şi cărora mai apoi sarea le-a şters lustrul, cîte pene vechi, cîte flori ofilite, cîte bucăţi de lemn cu forme curioase şi cîte oale ciobite n-am văzut zburînd pe deasupra copastiei!

Venitath a început prin a-şi bate joc de ei, dar acum face şi el la fel.

La amiază. O trombă de spumă i-a atras atenţia lui Bryaros în timp ce verifica inelele dolonului. Xenon a spus imediat că era o balenă. Egineţii ăştia au mintea iute si ochii ageri!

In acelaşi moment am văzut o corabie bergă, joasă la apă şi iute, care se năpustea asupra fiarei, în partea din faţă, chiar lîngă capul de şarpe, stăteau doi arcaşi. Oamenii de la rame scoteau strigăte ca să se încurajeze, iar cîrmaciul a comandat un ritm mai rapid pentru tras la rame decît cel cu care sîntem obişnuiţi noi pe penteconterele noastre. Ajunşi în apropierea balenei, la o aruncătură de săgeată, unul din arcaşi a tras. Săgeata lui a zburat vibrînd şi s-a înfipt în pielea neagră a animalului care a început să înoate din răsputeri. Parîma care lega săgeata de corabie s-a întins ca o coardă de liră. Cel de-al doilea arcaş a tras şi el, la rîn-

dul lui. Acum corabia bergă aleargă pe apa, trasa de balena ca si cum ar fi însuşi carul lui Poseidon tras de caii mării. Bergii au lăsat să fileze toată frînghia şi unul din oameni învîrte o secure deasupra capului gata să taie frîrghia în cazul în care balena s-ar duce la tund.^ Oamenii mei, aţîţaţi de pradă, mă tot roagă sa ne luam după corabie ca să asistăm si noi la vînătoare rsiciodată nu i-am văzut parcă trăgînd la rame cu atîta torţa; puţin cîte puţin „Artemis" ajunge din urmă carul marin.

Astă-seară va trebui să mănînc carne de balenă! JNe-au poftit bergii. Ce gust o să aibă vinul massaliot

Figuri rupestre îl e la Bohushan şi de la Tanum (Suedia) .

l în ga o asemenea carne? I-am spus lui Kyanos să-mi prepare nişte peste uscat sau chiar să-1 pescuiască în timpul ospăţului ca să pot să mănînc la întoarcere pe „Artemis".

însemn dimensiunile monstruoase ale animalului vînat care este aproape cît „Artemis" de lung, dacă nu si de lat.

Primul arcaş e foarte mîndru. A nimerit drept în inima balenei în momentul în care corabia trasă de parîmă

11*

16
3

şi-a domolit cursa. Drept răsplată i se dă o porţie uriaşă de ficat. Eu, în schimb, fără să bage nimeni de seamă, am vomat tot ce am mîncat. Aşa că astă-seară mă aflu în încăperea mea unde i-am poftit pe Venitath, pe Kya-nos şi pe cei doi keleusteşi ca să ne ospătăm cu peşte proaspăt şi cu ierburi de munte culese din Kharsis. Am destupat o amforă mică cu vin limpede şi acum mă simt mai bine.

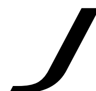
Barbaria poate să se facă uneori simţită pînă şi în pregătirea bucatelor.

A O SUTĂ ZECEA ZI DE CĂLĂTORIE. *Pe mare.* Atras mai mult de vin decît de cîştig, un berg de pe corabia de vînătoare a primit să ne călăuzească către ţinuturile cu ambră. Cunoaşte trecătorile dintre insulele care ascund intrarea în Ba-Altis şi ştie unde sînt ţărmurile care tăi-nuiesc piatra galbenă şi parfumată. Venitath pricepe cîteva cuvinte din graiul lui. Se numeşte Thun. Pe dată a şi fost poreclit Tonul, spre marea desperare a lui Pala-mede care ţine foarte mult la porecla lui.

— Mîine, a spus Thun, o să intrăm în apele mării pe care o numim Men-Tunum.

îmi dau seama că e vorba de aceeaşi mare pe care fenicienii au numit-o Ba-Altis, adică Marea Regală, şi transcriu numele rostit de către Ton în „Mentonomon".

A O SUTĂ UNSPREZECEA ZI DE CĂLĂTORIE. Thun, călăuza noastră bergă, ne-a condus către o insulă joasă şi înverzită unde băştinaşii ne-au primit cu multă bunăvoinţă.

Acum, „Artemis" e ancorată într-un golf care, după cît se vede, separă două insule, însemn un curent puternic, cînd într-o direcţie, cînd în cealaltă, care aminteşte

de Euripul eubeenilor. Aşadar, am aruncat ambele ancore si am lăsat ramele pe scalme fără să le retragem. Jumătate din oameni au rămas de pază pe corabie. Cealaltă jumătate s-a dus pe ţărm să mai petreacă la barbarii ăştia buni la inimă.

Thun m-a condus la rege care are o corabie mai lungă şi o locuinţă mai înaltă decît a celorlalţi. Mi-a oferit hidro mei, iar eu i-am dat în schimb, aşa cum se cuvine, vin. Venitath mi-a spus că regele înţelegea bine cuvintele pe care i le spunea, fiindcă limba acestor barbari seamănă cu cea a gutonilor si cu cea a celţilor pe care ştiau s-o vorbească strămoşii lui. îmi dau seama că pricep şi eu sensul multor cuvinte. Cînd o să ajung la Mas-salia, o să vorbesc toate trei limbile, aşa cum se cuvine de altfel să vorbească un massaliot ales. Pînă acum nu ştiam decît greaca, limba romanilor şi cea a numerelor care este şi limba zeilor, în viitor o să ştiu şi celta si o să pot să vin în ajutorul cetăţii mele, în legăturile ei, uneori dificile, cu barbarii care o înconjură.

A O SUTĂ DOUĂSPREZECEA ZI DE CĂLĂTORIE. Ieri seară, la obişnuitul ospăţ am izbutit să dezleg limbile cu privire la ambră, Aba-Alo şi Tanais. Barbarii sug ca nişte bureţi! A trebuit să scot din cală şaisprezece amfore ca să-i fac să se îmbujoreze la faţă. In sfîrşit, limbile s-au dezlegat si în dimineaţa asta, din tot ce am apucat să însemn pe tăbliţa de ceară încerc să disting ceea ce este minciună de ceea ce este adevăr, în treaba asta anevoioasă mă ajută şi Venitath, care rîde de chinul meu ori de cîte ori nu reuşesc să tălmăcesc cuvinte, cîn-tece, legende sau gesturi.

Cine să fie oare hippopozii — transcriu în felul acesta numele oamenilor care se pare că au picioare de cal — şi panoţii, nişte oameni cu urechi mari, care păzesc intra-

rea aşa-zisei Tanais? Ori de cîte ori încerc să-i fac pe barbarii pe jumătate beţi să-si precizeze gîndurile, încep să rîdă cu hohote şi-si varsă pe piept conţinutul cornu-rilor de băut sau al cupelor. Intre două sughiţuri şi printre rîgîielile lor dezgustătoare mi-am dat seama că era vorba de nişte neamuri şi mai barbare decît ei. Hippopozii si panoţii par să aibă un fel ciudat de a se înveşmînta şi merg pe zăpadă cu nişte saboţi mari, ca cei întrebuinţaţi uneori la cai. Noaptea se pare că se ghemuiesc pe pămîntul gol, învelindu-se în urechile lor uriaşe ca într-o pelerină!

Oamenii sînt cuprinşi de teamă, dar curiozitatea ele-nică este un imbold pentru minţile lor. Trebuie liniştiţi şi nu mi-a fost greu să-i fac pe barbari să le spună că hippopozii şi panoţii nu sînt nici sîngeroşi, nici cruzi.

Unul dintre barbari mi-a vorbit de nişte fluvii care duc către lacuri si de alte fluvii mai mari, ca nişte braţe de mare, dar la întrebarea dacă „Artemis" ar putea să pătrundă în apele lor n-a ştiut să-mi răspundă; m-a întrebat, la rîndul lui, dacă toţi oamenii mei la un loc ar putea să ducă corabia pe umeri aşa cum fac ei cu bărcile lor cusute.

Nu a auzit de numele lui lason, dar există o legendă care vorbeşte de o corabie zburătoare peste ţări şi mări, care ar fi venit dintr-o ţară îndepărtată, de la sudul Lumii. Mi-a mai arătat, în taină, o drahmă foarte veche din Milet, din vremea cînd nu se ştia încă să se graveze ambele feţe ale unei monede.

Sînt foarte tulburat de tot ceea ce mi-au spus barbarii. Se pare că ambra este tot aşa de obişnuită la Aba-Alo, care trebuie să fie prin apropiere, ca şi cărbunele pentru făurarii de la şantierele navale. Toţi mi-au arătat sumedenie de boabe galbene. Pînă şi copiii se jucau cu ele. Există si ambră neagră si ambră cenuşie care seamănă cu

cea de care se servesc negustorii de parfumuri din Smyrna şi pe care fenicienii o vînd în schimbul unei cantităţi îndoite de aur. Mi-am atins scopul: pentru zece amfore, nişte coral şi două ci>pe pe care e desenat cîte un cal, voi avea o altă călăuză, afară de Ton, care mă va conduce către Aba-Alo şi spre gurile misteriosului Tanais. Şi barbarii ăştia cunosc bronzul, numai că ei

hti-şi căptuşesc cu el pereţii locuinţelor: în schimb ei dau cu ambră topită (fără să adauge aur!) pe carenele navelor lor, aşa cum facem noi cu răşina de pin de la Trezena sau din Kharsis.

A O SUTĂ TREISPREZECEA ZI DE CĂLĂTORIE. Am pătruns în Mentonomon, care cred că pentru fenicieni este Ba-Altis. Sîntem în drum spre Aba-Alo. Bate încet un vînt de apus. Marea e liniştită şi are o adîncime mică: am găsit abia vreo cincisprezece braţe în afara strîm-torii. Apa e verde şi oamenii mei oftează după culoarea violetă, a Mării Interioare. Eu însumi mă simt adesea cuprins de visare si mă gîndesc la vîntul care face să vuiască marea în trecătorile Micilor Stoichade.

A O SUTĂ PAISPREZECEA.ZI DE CĂLĂTORIE. *Aba-Alo.* Insula Regală. O voi numi pe viitor Bazileia, ca să îndepărtez vrăjile fenicienilor. Oamenii mei aleargă ca nişte nebuni pe malul umbrit de pini şi-si umplu coşurrle cu ambră. Thon si prietenul lui Erne rîd de ei. Barbarii fac haz văzîndu-i cum dau năvală şi regele din Bazileia mi-a arătat cu mîna fumurile care se înălţau deasupra acoperişurilor şi care miroseau a parfum de ambră. Oamenii din Bazileia le dau ambră gutonilor de pe ţărm în schimbul peştilor sau al ţesăturilor de in. îmi atrag atenţia nişte blocuri mari de ambră neagră care seamănă cu cărbunele. Arde la fel cu cărbunele, numai că fumul ei miroase urît.

Seara. Xanthos a fost însărcinat de Venitath să arunce în mare pietrele rotunde care alcătuiesc balastul. Vor fi înlocuite cu ambră. Văzînd ce facem, barbarii mi-au cerut să le dăruiesc lor pietrele acelea pentru*noi lipsite de valoare. Ei le preţuiesc foarte mult, în insula lor nisipoasă, unde nu se află nici o stîncă.

Mă gîndesc îndelung la preţul lucrurilor: balastul lui „Artemis" se transformă în ambră galbenă, iar pietrele din cîmpia Thiline sînt primite ca nişte obiecte de preţ de către oamenii din Bazileia, care se vor folosi de ele ca

sa construiască vetre pentru locuinţele lor, să facă lespezi sau împrejmuiri pentru mormintele morţilor lor.

Mirosul plăcut al ambrei mă îmbată. Puţin cîte puţin el înlocuieşte mirosul iute din santină. „Artemis" miroase la fel de frumos ca odaia unei hetaire din cartierul morarilor.

Venitath e fericit. Oamenii schimbă păreri cu privire la preţul cu care voi putea să vînd ambra la Massalia. Fiecare a vrut să-si pună în cufăr cîteva grăunţe lustruite. Aşa cum e acum, încărcată cu blănuri şi parfumuri, „Artemis" a devenit un adevărat templu plutitor al Aphroditei!

Aristos a găsit un bob mare de ambră cenuşie, cu miros pătrunzător. Vrea să mi-1 dăruiască. II fac să-mi făgăduiască că-i va împărţi preţul cu ceilalţi tovarăşi ai lui. Va fi răsplata lor pentru că s-au învoit să mă urmeze în călătoria asta plină de primejdii si care încă nu s-a sfîrsrt.

A O SUTĂ CINCISPREZECEA ZI DE CĂLĂTORIE. Ton mi-a spus că în ţara lui vara e foarte scurtă şi că în curînd păsările care zboară spre sud vor vesti întoarcerea sezonului rece. Anul ăsta se pare chiar că vrea să vină mai repede. Lebedele şi gîştele dau de pe acum semne de nelinişte.

Erne se înveleşte să mă însoţească la Tanais, dar iiu-mai dacă o să dau ordin să se tragă la rame cît mai repede cu putinţă ca să profităm de vremea liniştită. Nu înţelege ca vreau să mă întorc la Massalia pe drumul acela. Nu ştie nici măcar să descifreze un stadiasmos. îmi repetă ceea ce mi-a mai spus şi regele:

— Oamenii tăi or să fie în stare să care corabia pînă la lacuri?

Renunţ să mă fac înţeles.

Am măsurat la amiază înălţimea soarelui şi am calculat înălţimea Bazileiei în raport cu Massalia şi cu Pontul Euxin. încă o dată gnomonul i-a neliniştit pe barbari. Spre marea mea surprindere, au fost cuprinşi de furie şi erau cît pe ce să-1 lovească cu securea dacă aş fi continuat să mai înţep trupul iubitei lor Zeiţe-

Pâinînt cu parul meu. N-am avut cum să le explic ceM ce făceam.

E timpul s-o pornim din nou pe mare. I-am potolit cu zece amfore de vin. Oamenii mei privesc cu jind cum li se duce vinul pe care n-o să-1 mai vadă înainte de Mainake, dacă va trebui să ne întoarcem pe drumul pe care am venit.

în raport cu Ecuatorul Lumii, ne aflăm la acelaşi nivel cu Ţara oamenilor albaştri, dar sîntem departe de ea, către Orient, la o distanţă cel puţin egală cu aceea care separă Sicilia de Rhodos, sau de Cipru.

însemn toate aceste date pe stadiasmosul meu. Aici, tara skannilor este numită Norigo, ceea ce se poate traduce cu „Ţara sau Insula de la Septentrion". Nu reuşesc să aflu dacă e vorba de uscat sau de o simplă insulă. Barbarii vorbesc de o mare care se întinde spre cercul unde Carul Sdaţelui nu este .tras în timpul verii decît de cai albi. Să fie o insulă? sau o peninsulă? Nu am timpul necesar — şi vai, nici porunca ! — să mă duc să mă conving eu însumi de acest fapt. Trebuie să caut pentru veneraţii mei timuhi trecătoarea lui lason.

A O SUTĂ ŞAISPREZECEA ZI DE CĂLĂTORIE. *Pe mare.* Thun şi Erne mi-au spus că-mi trebuie aproape o decadă de drum ca să cercetez trecătoarea care ar putea să mă ducă spre Pont, de-a lungul ţării sciţilor. Ei nu vor să mă urmeze în această călătorie.

A O SUTĂ OPTSPREZECEA ZI DE CĂLĂTORIE. Am navigat de-a lungul unei coaste joase, mărginită cu păduri. De-a lungul ei, pe nisipul plăjii, se găseşte din nou ambră din belşug. O adună kymrii şi gutonii. Venitâth s-a înapoiat de pe uscat cu ambră. Ţărmurile sînt foarte populate. Un fluviu se varsă în mare în fundul unui golf, dar noi sîntem în căutarea unui alt fluviu situat mai departe, spre Orient, şi al cărui nume, Tuna sau Duna, pare să fie asemănător cu cel al lui Tanais.

Â O SUTĂ DOuIzECEA ZI DE CALATOR)E. Panoţii şi hippopozii există şi mi-am dat seama de ce li se spune astfel: barbarii ăştia au nasul cîrn, părul blond si ochii albaştri. Poartă o pelerină foarte curioasă, din lînă grosolană, de culoare închisă, cu un fel de glugă şi care, înce-pînd de la glugă, se împarte în două. Fiindcă îşi înfăşoară trupul gol în fîsiile astea largi de lînă, păstrîndu-şi gluga pe cap, par că au două urechi uriaşe care le servesc drept veşmînt! înfăţişarea barbarilor ăstora te face să rîzi. Acum înţeleg glumele bergilor deşi nu le aprob. Sînt unii şi aceiaşi cu oamenii numiţi „Picioare-de-Cal", nume pe care 1-am transcris „hippopozi". Am văzut în colibele lor o încălţăminte cu talpa formată dintr-o parte alungită şi uneori dintr-un fel de împletitură din crenguţe subţiri de mesteacăn. Barbarii se folosesc de ea ca să meargă pe zăpada care acoperă mai mult de trei sferturi din an pămîntul ţării lor.

Am impresia că oamenii sînt în genere înclinaţi să-si bată joc cu prea multă uşurinţă de semenii lor. Dacă înfăţişarea acestor barbari pare ciudată, nu este mai puţin adevărat că ei se îmbracă potrivit cu clima ţării lor, ceea ce este bine şi spre folosul lor. Dacă hopliţii lui Xenophon ar fi avut încălţăminte şi nişte pelerine ase-mănătoare ar fi suferit, cu siguranţă, mai puţin de pe urma frigului şi a zăpezii în timpul marşului lor prin munţii din Ţara Carduchilor.

Hippopozii aceştia panoţi, a căror limbă nu o înţelegem, par să facă parte din neamul sciţilor. Au obiceiuri paşnice şi trăiesc în comun din produsele unor uriaşe turme de animale care seamănă cu cerbii la coarne si cu boii la trup. Păcat că mai avem aşa de mult pînă la Elafe-bolii! Altfel am fi sacrificat zeiţei Artemis, care se ocupă cu vînătoarea, doi dintre cei mai frumoşi cerbi din ăştia hyperboreeni, după ce i-am fi gonit, cum cere ritualul, în jurul unui altar. Nu ne-ar fi fost de loc greu, ca la Massalia, unde trebuie să aduci în fiecare an cerbii din Kyrnos sau chiar de la Rhodes, în munţi sînt din ce în ce mai rari şi celţii ne invidiază şi aşa pentru ei.

Barbarii ne-au oferit lapte şi brînză. Am vrut să le dau vin dar nu le-a plăcut cînd i-au simţit gustul care de altfel le era necunoscut. Numai coralul roşu a părut

că-i interesează; îl admirau în linişte, zîmbind şi clă-tinînd din cap. Căpetenia lor mi-a dăruit blănuri de animale din cirezile lor şi nişte coarne cu ramuri multe.

Un fluviu uriaş se varsă prin partea locului în mare. Se numeşte Duna sau Tuna, în vorbirea barbarilor. Pare să fie Tanais pe care-1 căutăm. Oare o să izbîndesc?

A O SUTĂ DOUĂZECI ŞI TREIA ZI DE CĂLĂTORIE. *Pe Tanais.* Oamenii mei trag la rame din răsputeri, înaintăm în contra unui curent care, în momentul creşterii apelor — care e de altfel mai mică în această mare — , este tot aşa de puternic ca cel de pe Ron la Thiline. Xantos a venit să mă anunţe că tovarăşii lui nu mai au putere. I-am întrebat pe Ton, pe Erne şi pe căpeteniile panoţilor unde ne aflăm. Mi-au răspuns că sîntem într-adevăr pe un fluviu. Departe, foarte departe, la izvoarele lui se pare că s-ar af,la izvoarele unui alt fluviu care curge spre sudul Lumii, către Mare. Panoţii folosesc bărci făcute din piei. In vechime, nişte oameni cu părul negru, cu barba neagră (căpetenia mi-a făcut semn: ca t,ine, căci îmi lăsasem barbă în timpul călătoriei) au venit cu nişte bărci uşoare. E vorba, se pare, de milesieni, însoţitorii lui lason. Panoţii n-au barbă şi sînt blonzi, aşa că nu poate fi vorba decît de greci. După spusele uneia dintre căpetenii, ultima expediţie ar fi avut loc pe vremea bunicului său. Asta ar explica şi prezenţa drahmei din Milet la bergi. Există, aşadar, un mijloc de a ajunge Ia Pont pe calea acestor fluvii, dar se pare că nu există o trecere pe mare şi nici vreo posibilitate ca „Artemis" să facă 'o asemenea că.lătorie. Ea nu e Argo: e prea grea...

XOCÎ SlOTt ETOXVSXOWV SvGIvSs, TTOCTaV STllXOot T 7) V TÎOCpCO xsaviTiv T'Tjţ EupWTiTjt;, (XTto raSetpwv swţ TavatSoţ.

(Strabo, II, 163)

A O SUTĂ DOUĂZECI ŞI CINCEA ZI DE CĂLĂTORIE. Renunţ. Timuhii vor fi dezamăgiţi şi sper să nu fie furioşi pe mine. Se vor mulţumi oare cu cunoştinţele pe care le-am dobîndit? Vor înţelege că mi-au cerut imposibilul? Aşa au vrut zeii să fie alcătuită Europa. Sînt convins

că generalii lui Alexandru se înşală. Se înşală pînă şi marele Aristotel cînd crede că Marea Caspică se varsă în Oceanul Hyperboreean.

în cele din urmă am aflat numele panoţilor: Tonul spune că sciţii îi numesc Ost sau Oşti, ceea ce vrea să însemne oameni de la Orient. Eu o să le zic ostieni.

A O SUTĂ DOUĂZECI ŞI ŞAPTEA ZI DE CĂLĂTORIE. Facem calea întoarsă. Soarele e acoperit de nori grei. Plouă. Marea e cenuşie. Vîntul bate neregulat. Oamenii trag la rame si cîntă ca să-şi facă curaj.

A O SUTĂ TREIZECI ŞI UNA ZI DE CĂLĂTORIE. *La Bazi-leia.* Barbarii au pregătit coşuri cu ambră. Şi-au făcut socoteala să ni le vîndă în cazul că vom trece din nou pe la ei. Vor în schimb vin. Oamenii mei nu mai vor să-1 dea. Le e teamă că le va lipsi lor. De aici nemulţumire de ambele părţi: le dau prea puţin vin barbarilor care, la rîndul lor, ne dau prea puţină ambră după părerea cîtorva dintre oamenii de la rame. Aceştia din urmă sînt lacomi si se gîndesc numai la cîştigul pe care îl vor împărţi laMassalia. Cel mai bun şi totodată cel mai rău dintre lucruri este comerţul.

Ii lăsăm în trecere pe Ton şi pe Erne care privesc cu uimire solda lor în oboli. Şi ei ar dori vin. Pînă la urmă mă învoiesc şi le dau coral şi o fîşie de postav purpuriu cu care-mi împodobeam locul unde dorm.

A O SUTĂ TREIZECI ŞI TREIA ZI DE CĂLĂTORIE. Oamenii sînt nerăbdători să se întoarcă la Massalia. Mirosul ambrei îi ameţeşte. Ii chinuie dorul de casă. sporit de frig şi de cerul cenuşiu. Nici Venitath nu mai e vesel ca de obicei.

La amiază. Pe mare. Un curent înşelător ne-a îmboldit să pornim şi acum luptăm împotriva unui alt curent în strîmtoare. Am lăsat cele două ancore de la provă. Nu prea ţin în mîlul din fundul mării. Toţi îşi îndreaptă privirile spre sud.

A O SUTĂ TREIZECI Şl PATRA ZÎ DE CĂLĂTORIE. *Pe mare,* Am reuşit să ieşim din Mentonomon. înainte de a ne părăsi, Ton ne-a sfătuit să ne oprim în Insula Sacră, o insulă unde există un templu al gutonilor închinat Zeului mării. O să-1 zărim în calea noastră, mergînd către sud. După aceea va trebui să aşteptăm vînturile care suflă dinspre Orient şi vom ajunge la Kantion, după cîte-mi dau seama orientîndu-mă după stadiasmosul pe care 1-am întocmit.

A O SUTĂ TRElZECf Şl ŞASEA ZI DE CĂLĂTORIE, *în portul Insulei Sacre.* Malurile sînt înalte, roşii, negre, galbene şi verzi. E o privelişte care ne înfioară. I-am adus un sacrificiu lui Poseidon în templul barbar al zeului mării. Rezervele noastre de vin sînt pe sfîrşite. Gutonii, vestiţi prin nu ştţu ce mijloace, au venit să ne ofere ambră : voiau în schimb aceeaşi greutate de vin sau de coral! Bănuiesc că au trecut pe aici şi punii. N-am schimbat decît cît cîntăreşte o amforă, adică un talant. Gîndin-du-se la mutrele pe care le-ar fijăcut barbarii dacă ar fi văzut balastul lui „Artemis", Venitath s-a înveselit din nou.

A O SUTĂ TREIZECI Şl ŞAPTEA ZI DE CĂLĂTORIE. *Pe mare.* Trebuie să-i mulţumesc lui Poseidon: a început să bată vîntul dinspre Orient. E frig, dar cerul e senin. Am putut să calculez înălţimea soarelui. Insula se află aproape la acelaşi nivel cu Thamesis. Le indic cîrmaci-lor drumul după direcţia valurilor şi după poziţia soarelui la amiază. Vela cea mare e umflată şi fungile vibrează ca nişte corzi de liră. Dolonul nu foloseşte decît ca să salte prova deasupra valurilor înspumate.

La bordul lui „Artemis" e din nou veselie. Oamenii, se gîndesc la întoarcere, vorbesc între ei despre Massalia, despre ambră, şi nici unul nu se gîndeşte că va trebui să înfruntăm din nou primejdia Coloanelor.

A O SUTĂ TREIZECI Şl NOUA ZI DE CĂLĂTORIE.Oamenii salută cu strigăte de bucurie ţărmurile albe ale Britaniei.

Sînt mişcat. Cu multe zile în urmă, am trecut pe aici ca să ne îndreptăm spre Tronul Soarelui şi mi-a fost dat să-1 privesc în faţă. Le mulţumesc din inimă lui Apollo şi surorii sale că mi-au îngăduit să privesc timp de o zi întreagă carul divin tras de cai albi. Săgeata statuiei noastre protectoare, care va rămîne de acum înainte încovoiată, îmi aminteşte de Marea îngheţată şi de spaima prin care am trecut. Se poate oare ca zeii să nu ne fi îngăduit, într-adevăr, să ridicăm decît o infimă parte din vălul care le acoperă tainele?

A O SUTĂ PATRUZECEA ZI DE CĂLĂTORIE. *Kantian.* Ne primeşte acelaşi golf. Regele ne recunoaşte şi vine la bord împreuna cu prinţesa bălaie care îmi veghease somnul. Sînt tulburat de prezenţa tinerei fete şi de zîmbetul lui Venitath. Nu ştiu ce cuvinte să rostesc. Parfumul ambrei a năpadit-o pe „Artemis". O să le ofer ambră regelui si fiicei sale. 11 trimit pe Athanase din Massalia să aleagă din încăperea unde sînt adunate cele mai frumoase exemplare, nişte boabe de ambră bine lustruite. Athanase se întoarce cu un cos plin de ambră galbenă şi strălucitoare. Este un dar măreţ, chiar şi prin partea locului. Cred că am greşit cînd am făcut un asemenea dar unei tinere fete pe care mîine va trebui s-o părăsesc pentru totdeauna.

— Pytheas, mi-a spus Venitath, vei fi cunoscînd tu tainele soarelui, dar habar n-ai cum să te porţi cu tinerele prinţese bretone. N-ai înţeles că ăsteia i-ai aprins inima? Ea nu are nevoie de ambra ta, ci te vrea pe tine. N-o mai chinui.

Prietenul meu are dreptate. Trebuie să fug din Kan-tion, şi cît mai repede. Yîntul continuă să sufle dinspre Orient, îndată ce regele a ajuns la uscat împreună cu fiica lui, am dat poruncă să se ridice ancorele.

A O SUTĂ PATRUZECI ŞI UNA ZI DE CĂLĂTORIE. *Pe mare.* Oamenii sînt miraţi de purtarea mea şi sînt dezamăgiţi că n-au putut să petreacă noaptea pe uscat. Căci acum există din nou nopţi adevărate.

Luna luminează dunga albă a ţărmurilor. Vîntul bate regulat. Mîine vom fi la let is. Vreau să dau puţină ambră în schimbul cositorului, care e mai greu. în felul ăsta o să-mi echilibrez şi corabia.

A O SUTĂ PATRUZECI ŞI TREIA ZI DE CĂLĂTORIE. *La Ictis, seara.* De îndată ce s-a ivit roata solară în trecătoa-rea de la Ictis, o barcă iute s-a desprins de ţărm şi Kar-nuth a venit în întîmpinarea noastră. Avea chipul întunecat. Strigătele lui Venitath n-au reuşit să-i descreţească fruntea.

— Pytheas, mi-a spus el, la Rothmago, la oamenii de
pe Sequana, te aşteaptă un răvaş de la arhonţii din Mas-
salia.

— De unde ştii asta? 1-am întrebat eu.

•— Bărcile de la Ictis ne-au vestit, cînd s-au dus să ducă cositor. '

„Dacă îl vedeţi din nou trecînd pe Pytheas pe corabia lui, să-i porunciţi să se ducă la Rothmago unde-1 aşteaptă un răvaş". Asta e consemnul.

I-am mulţumit şi 1-am poftit să bea cu mine. N-am reuşit însă să-1 fac să-mi spună mai mult.

— Aş vrea să mă întorc cu cositor drept balast, i-am
spus eu, şi pot să dau ambră în schimb.

— Iţi voi aduce patru căruţe de cositor dacă-mi dai
două căruţe de ambră.

I le-am făgăduit, gîndindu-mă la răvaşul care mă aştepta la Rothmago. Aş fi putut să mă mai tîrguiesc.

De ce să ocolesc atît? E adevărat că în felul ăsta voi avea însă prilejul să cercetez mai cu luare aminte coasta Ţării celţilor.

— Ar trebui s-o porneşti, Pytheas, spune Karnuth.
De îndată ce vei căpăta cositorul, pleacă, fiindcă dacă
se schimbă direcţia vîntului, punii pot să se ivească din-
tr-un moment în altul. Au şi fost văzuţi la Belerion şHa
Oxisame.

A O SUTĂ PATRUZECI ŞI PATRA ZI DE CĂLĂTORIE. *Ictis, în zori.* Vîntul şi-a schimbat direcţia în timpul

nopţii. Şi marea s-a schimbat. Karnuth mi-a adus încărcătura de cositor. I-am dat în schimb ambră. Am pus metalul cenuşiu în nişte coşuri aproape de pupa catargului ca să asigur stabilitatea corăbiei. Diferenţa de greutate e foarte mare: de cel puţin cincizeci sau şaizeci de talanţi.

Vom merge la Rothmago după indicaţiile date de Karnuth. Vom avea vîntul dintr-o parte, puţin din spate. E un drum cam anevoios şi pentru oameni şi pentru corabie.

La amiază. Pe mare. Ţărmurile Britaniei se pierd în ceaţă. Vîntul bate regulat. Valuri domoale o ridică pe „Artemis" din pupă către provă. Am pus obloanele la scalme. Din două în două ceasuri, kuberneţii se duc să se odihnească. Venitath si cu mine preluăm schimbul.

Sînt trist că trebuie să mă întorc din drum ca să mă duc să caut un răvaş care, după cît se pare, nu-mi va spune nimic bun. Trebuie să-1 iau de la un om pe care nu-1 cunosc. Ştiu doar că se numeşte Divik. Venitath crede că este mesagerul timuhilor care le comandă traficanţilor de cositor.

A O SUTĂ PATRUZECI ŞI ŞASEA ZI DE CĂLĂTORIE. *La gurile Sequanei, în faţa lui Rothmago.* Apa Oceanului înaintează însusulrîului. Cu ajutorul ramelor am reuşit să ajungem pînă la aşezarea în care îşi au sălaşul traficanţii de cositor. Ca şi traficanţii din Korbilon, ei trimit cositorul pînă laMassaliape calea fluviilor şi pe drumurile Celticei.

Seara. Sînt înnebunit de furie. Numai Venitath reuşeşte să mă mai potolească din cînd în cînd. Desfac şi împăturesc la loc sulul timuhilor. Transcriu textul lor blestemat pentru ca cei care-1 vor citi mai tîrziu să fie la fel de indignaţi cum sînt şi eu în momentul de faţă:

„Salutare lui Pytheas dacă va ajunge să citească ceea ce urmează, după ce va fi privit Tronul Soarelui şi dacă se va întoarce la Massalia de-a lungul Celticei si a Iberiei.

Dacă vei ajunge să citeşti aceste rîndun, Pytheas, înseamnă că n-ai găsit drumul Tanaisului pe care viteazul lason

l-a deschis odinioară cretanilor şi milesienilor. Noi, timuhii din Massalia, şi o dată cu noi si veneraţii arhonţi, nu te osîndim pentru asta, fiindcă se prea poate ca puterea si curajul tău să fi întîmpinat nişte barbari potrivnici sau un drum pe care corabia ta nu-l putea urma; dă-ne voie însă să ne căim pentru asta, căci numai experienţa si singura dovadă a cercetărilor taje nu vor însemna pentru noi o mulţumire deplină.

Cetatea noastră, a cărei putere stă în negoţ, se găseşte în momentul de faţă într-o perioadă grea a istoriei ei, căci Marea Interioară nu-i mai oferă posibilităţi de extindere a gloriei sale. Surorile noastre Elada si Asia, precum şi cetatea nou întemeiată de Alexandru în Egipt au deschise în faţa lor drumurile minunate ale Indiei şi ale Erytreei.

Duşmanca noastră, Carthagina, este mai puternică ca niciodată în Africa şi are putere deplină asupra Coloanelor lui Herakles care au devenit din nou cele ale lui Melkhart. Iar noi, dacă tu n-ai găsit drumul acela care duce către hyperboreenl, noi sîntem nevoiţi să facem trafic numai cu cellii, care sînt din ce în ce mai trufaşi, şi cu centrele noastre tradiţionale care foarte curînd nu vor mai avea destule bogăţii ca să ne cumpere vinurile, vasele, uleiul si cu atît mai puţin coralul nostru şi graţiatele.

Nădăjduim că vei avea cu ce să ne plăteşti călătoria ta costisitoare şi că ţi-ai umplut cala cu cositor si cu ambră pentru ca gloria ta matematică să nu coste un preţ care să apese prea mult asupra Tezaurului nostru.

îţi dorim să treci cu noroc printre Coloane fără să cazi în mîinile punilor, fiindcă corăbiile din Massalia n-au posibilitatea să-ţi iasă în întîtnpinare si să te apere împotriva lor. Avem prea mult de furcă cu ligyenii.

Euthymene s-a înapoiat în Lacydon. Pretutindeni în Libia a găsit numai cetăţi întemeiate de Carlhagina, care au binevoit însă să-l cruţe. N-a putut să aducă nici aur, nici fildeş. Calele îi sînt goale si oamenii lui speră să fie plătiţi cu ambra şi cu cositorul pe care ni-l vei aduce tu.

De-ar putea într-o zi Roma, aliata noastră, să distrugă puterea Carthaginei, pentru ca vitejia ta să fie si ea astfel răsplătită, iar noi să ne bucurăm în linişte de ştiinţa ta''.

Divik a mai rostit şi el nişte vorbe crude:

— Noi, traficanţii, mi-a spus el, o să slujim mai depar
te Massalia, ca si mai înainte, şi neamul nostru nu va
fi ruinat. Ce pot să fac pentru tine?

— Nimic, i-am răspuns eu. Adu-le numai la cunoş
tinţă stăpînilor tăi că am cala plină cu ambră şi cu cosi
tor; că mintea mea este plină de o învăţătură nouă şi că
inima mea nutreşte recunoştinţă fată de cei care mi-au
dat prilejul să fiu un filozof si un matematician vrednic
de cetatea mea. Şi vestea dusă de tine să ajungă înaintea
mea!

Am ieşit din casa lui fără să-1 mai privesc. Si n-a înţeles de ce...

A O SUTĂ PATRUZECI Şl C1NCEA ZI DE CĂLĂTORIE. *Pe mare.* Ceilalţi nu ştiu nimic despre chinul meu. Li s-a dat ordin oamenilor să tragă la rame ca să ne înapoiem în Lacydon şi nădejdea întoarcerii apropiate îi face să se bucure, chiar dacă e plătită cu durere si sînge.

A O SUTĂ CINCI ZECEA ZI DE CĂLĂTORIE, *în faţa luiOxi-same.* Ne-am odihnit o noapte într-un golf din tara abrinkilor. Am dat vinul de care ne puteam lipsi fără să se micşoreze raţiile, în schimbul cositorului. Trebuie să le duc cît mai mult preacinstiţilor mei negustori...

Notez că aici se aduce cositor din nişte insule situate lîngă Belerion spre apus. Le-am dat numele de Kassi-teride (Insulele cu cositor).

Voi reuşi oare să ajung la Korbilon? O să trec pe acolo numai dacă va fi neapărată nevoie, fiindcă se apropie vremea rea. Şi totuşi trebuie să mă gîndesc şi la odihna oamenilor.

A O SUTĂ CINCIZECI Şl UNA ZI DE CĂLĂTORIE. *Pe mare.* Nu mi-am ţinut făgăduiala pe care am făcut-o loallei. Am trecut prin faţa coastei de la Kabaion fără să ne oprim. V în tu l bate de la apus, aşa că ne îndreptăm spre Korbilon, unde voi ajunge urmînd indicaţiile date de nam-neţii care sînt prieteni cu Venitath. Nu cumva acolo va

trebui să mâ aştept la o nouă scrisoare din partea titatl-hilor de la Massalia?

A O SUTĂ CINCIZECI Şl DOUA-ZI DE CĂLĂTORIE. *La Korbilon.* E un oraş frumos, construit aşa cum obişnuiesc celţii şi înconjurat cu întărituri din lemn şi din piatră. Casele sînt de piatră şi au acoperişuri din paie. Regele dm\ Korbilon aflase de sosirea noastră de la oamenii din Kabaion. Drept mulţumire, în schimbul ospitalităţii lui, i-am oferit ambră. Ar vrea să rămînem la el mai multe zile ca să putem să-i povestim tot ce-am văzut. Ne spune mereu că Massalia trebuie să fie inîndră de noi. Nu bănuieşte existenţa sulului pe care-1 păstrez la mine. Drumul pe Tânais nu-1 interesează aproape de loc: dacă vrem să ajungem la Massaha fără să trecem prin faţa Coloanelor, nu svem Leigerul si Ronul? Plutele alcătuite din burdufuri de bou sînt mijloace sigure de transport si conducătorii de catîri din munţii celtici sînt oameni cinstiţi. Pentru el, călătoria noastră nu prezintă decît o importantă pur filozofică. E foarte interesat să afle cît mai multe în legătură cu Tronul Soarelui şi cu Thule. Descrierea panoţilor si a hippopozilor 1-a înveselit.

A O SUTĂ CINCIZECI Şl TREIA ZI DE CĂLĂTORIE. *La Korbilon.* O să ne folosim de curentul creat de retragerea apelor ca să ajungem din nou în Ocean. Ne luăm, aşadar, rămas bun de la rege. E trist că trebuie să se despartă de noi si ne cere să-i făgăduim că ne vom mai întoarce la el. E dornic să cunoască învăţătura elenilor. Vrea să ne încarce cu daruri, dar nu m-am învoit să primesc decît un inel plat de aur şi o bucată de in ca să-mi acopăr locul unde dorm. Venitath a primit o centură frumoasă cu ţinte de aur. Le-am dat voie oamenilor să încarce la bord un butoi cu bere proaspătă, pe care 1-au primit în dar de la primul sfetnic al regelui.

A O SUTĂ CINCIZECI Şl PATRA ZI DE CĂLĂTORIE. *Pe mare.* Oamenii s-au odihnit bine. Pescarii din Kor-

12*

17
9

bilon, care s-au întors din larg, ne-au spus ca pe Ocean bătea vîntul de la Septentrion puţin către răsărit. L-au observat, fiindcă e un lucru rar în anotimpul ăsta. Am dat ordin, aşadar, să coborîm către mare o dată cu retragerea apelor. Oamenii au început în joacă să tragă la rame din toate puterile. Stăteau pe băncile lor şi se bucurau cînd vedeau cît de iute se perindau malurile de-a lungul bordurilor lui „Artemis".

La amiază. Am întors velele. Vîntul bate regulat. Cerul e senin. Mai senin chiar decît as vrea eu: între Lei-ger şi Garornna punii au un loc de popas pe care-1 numesc în limbajul lor barbar Minoa şi unde se odihnesc oamenii care trag la rame. Nu vreau să mă întîlnesc cu ei. Probabil că bănuiesc prezenţa noastră. Mi-e teamă de Coloane şi de ţărmurile Iberiei.

A început să bată vîntul aşa că putem să retragem ramele. Oceanul şi-a pierdut culoarea lui verde şi aduce acum cu Marea Interioară. Oamenii sînt fericiţi. Ii invidiez, în inima mea sînt nenorocit din cauza blestematului de sul, iar în faţa lor trebuie să am un chip vesel.

— N-ai dreptate, Pytheas, îmi spune Venitath. Ai numerele de partea ta, iar zeii ţi-au fost favorabili. Ce-ţi pasă ţie că timuhii de la Massalia vor rămîne dezamăgiţi? Pe ei îi va acoperi uitarea şi strănepoţii noştri n-or să le mai ştie nici numele, pe cîtă vreme numele tău şi cel al lui Euthymene vor rămîne săpate în piatră. Tu eşti asemeni omului care după ce a contemplat Soarele în toată splendoarea lui intră înapoi în peşteră: el deţine învăţătura supremă, dar semenii lui nu-1 înţeleg şi continuă să se amăgească cu umbre înşelătoare.

Prietenul meu are dreptate, îmi pare rău că am fost în stare să-1 bănuiesc, fie şi un singur moment, că ar fi dornic de cîştig. Bunule Venitath, tu-mi dai mereu curaj si la Massalia voi avea multă nevoie de tine!

Cu ajutorul lui Tityros, Kyanos ne-a pregătit de mîn-care nişte carne proaspătă cumpărată la Korbilon. A fript-o pe jeraticul din cuptor şi a stropit-o cu unt. Avem pîme proaspătă cum au namneţn: adică nişte pesmeţi uscaţi, din făină de secară. Am hotărît să mîn-căm cu toţii, în cursivă, în afară de cei doi oameni de

pază, îveltos şi Bryaros, şi de cei doi cîrmaci. Trebuie să facem cu toţii un ultim efort ca să trecem de Coloane.

O să ne îndepărtăm cît mai mult cu putinţă spre apus. N-o să ne fie teamă cînd nu vom mai vedea de loc Munţii Iberiei. De altfel, la dus, în Oceanul în mijlocul căruia se află Thule, toţi au avut ocazia să cunoască ce-n-seamnă largul mării. Cînd voi socoti că ne aflăm la nivelul Coloanelor vom aştepta — sau vom întîlni — vîntul dinspre apus care bate întotdeauna prin partea locului şi ne vom strecura printre Kalpe şi Abyla cît vom putea de repede, de preferinţă noaptea. Vom trece chiar prin mijlocul curentului în momentul în care este cel mai puternic, ţinînd seama de înaintarea apelor. . O să ne ferim de Mainake. Avem destulă apă şi destule merinde ca să putem naviga în tot răstimpul ăsta numai în largul mării. O să-i îndemn pe oameni să pescuiască aşa cum au făcut şi la dus. A sosit din nou anotimpul peştilor albaştri.

Nu trebuie să le dăm prilej punilor să se apropie de noi. Mireasma ambrei i-ar înnebuni şi comoara noastră ar fi pierdută.

Toţi sînt gravi şi mănîncă în tăcere, fiecare pe banca lui. Venitath şi cu mine stăm pe nişte perne mari. Tityros şi Kyanos ne servesc. Ne umplu cupele cu vin de Rhodos. Cred că o să ne ajungă vinul pînă la Massalia. Berea fermentează în butoi. Mirosul ei amărui nu ispiteşte pe nimeni. E linişte. Nu se aude decît clipocitul apei pe plumbul care acoperă coca, pe care am spălat-o la Korbilon, şi trosnetul binecunoscut al pieselor de lenir, la toate mişcările lente ale navei. Panourile şi pînzele sînt ridicate. Soarele luminează cursiva după cum se apleacă corabia pe o parte sau pe alta. în asemenea clipe, speranţa prinde să renască în suflete: voi şti să-i înfrunt pe arhonţi.

Numai norii, la stînga, ne fac să bănuim prezenţa coastei. Sîntem în voia Oceanului. E momentul să ne gîndim la zei. Le spun tuturor să se roage lui Poseidon. Fiecare o să arunce în valuri conţinutul unei cupe şi o să spună: „Mulţumescu-ţi ţie, Poseidon, puternice zeu al mării, că ne-ai îngăduit să apucăm drumul întoarcerii. Dăruieş-te-ne acum vînturi prielnice ca să fim mai iuţi decît ado-

ratorii lui Baal care nu te cinstesc aşa cum te cinstim
noi

Mă rog în sinea mea Atheiiei să-i facă pe arhonţi şi pe timuhi înţelepţi, ca să fie-n stare să înţeleagă frumuseţea descoperirilor mele, si să se împace cu gîndul că nu e cu putinţă să facă negoţ pe Tanais şi prin Pontul Euxin.

A O SUTĂGTNCIZECISINOUAZI DE CĂLĂTORIE. Pe mare. După calculele mele ar trebui să ne aflăm la nivelul Gadesului, dar după unghiul făcut de drumul parcurs si după stadiasmos, sîntem departe de uscat cu cel puţin două sute cincizeci de stadii către apus. Corabia stă neclintită, aşa că am avut posibilitatea să calculez înălţimea soarelui la amiază.

Oare norii grei, albi si cenuşii, care se zăresc la orizont, pe nesfîrşitul Oceanului, să anunţe vînt? Cred că da.

Noaptea. Nu reuşesc să scriu. Iau note pe tăbliţele de ceară. Sulul de papirus se află în cilindrul lui de bronz. De îndată ce voi putea o să transcriu notele acestea.

La asfinţit, după o ploaie, vîntul a început să bată brusc si dintr-o parte care ne este favorabilă pentru drum. Fiindcă bate prea tare, ordon să se navigheze numai cu dolonul. Vela cea mare e strînsă şi verga se odihneşte pe punte fixată cu nişte parîme mici. Am pus panouri, pînze şi obloane. Pe aplustru a fost montat un fel de cort, legat bine cu inele. In felul ăsta, cîrmacii vor fi la adăpost. Venitath şi cu mine ne-am îmbrăcat pelerinele cu glugă.

Cît despre oameni, unii dorm, alţii mănîncă în cursivă. Toţi au avut grijă să amareze bine ramele, bucăţile de lemn şi bagajele. Dolonul e suficient ca să ne poarte împotriva furtunii. Calculez viteza. Cît aş vrea să dăm în faţa noastră peste trecătoarea de la Coloane! Mîine dimineaţă, în zori, o să putem vedea Munţii Iberiei. S-ar părea că Poseidon are grijă de noi şi ne face o pavăză de valuri, de spumă, de ploaie şi de ceaţă. Va trebui să profităm de ea.

A 0 SUTA ŞAIZECI Şl UNA ZI DE CĂLĂTORIE, *în faţa Coloanelor.* Dinspre apus bate un vînt foarte puternic. Dolonul s-a rupt. A trebuit să punem o velă nouă în plină furtună şi în toiul nopţii. Keltos şi Bryaros şi-au dovedit întreaga dibăcie. Au trecut parîmele prin inele şi au legat vela pe verga cea mică ca si cum s-ar fi aflat pe malul Lacydonului, fără să se sinchisească de apa care îi mura sau de vîntul care îi îngheţa. Acum, după ce au băut vin cu miere si au mîncat pîine coaptă, se odihnesc. Dolonul cel nou pare să reziste la efortul care i se cere. Prevăzător, i-am redus suprafaţa cu un rînd de inele. Mersul este acelaşi.

La amiază. Se-văd munţii de la Kalpe şi de la Abyla. Deasupra stîncilor în formă de coloane, norii formează un fel de arhitravă monstruoasă şi cenuşie. Va trebui să trecem prin templul lui Herakles. Va fi şi Melkhart?

Cârmacii sînt vlăguiţi. Venitath si cu mine preluăm schimbul. Pe Paleos şi pe Karatos îi trimit la provă. Cer un voluntar ca să se caţăre în înaltul catargului. Se înfăţişează cyrneanul Kypr^anos. Călătoria în Hyperboreea 1-a lecuit de frigurile lui. S-a făcut zdravăn şi puternic. Are nişte ochi de vultur. Pun să se repare verga cu vela strînsă bine. Va putea să se aşeze pe vergă. Şi dacă ar trebui să fugim, vela cea mare ar putea fi întinsă imediat: ce importanţă are dacă va fi sfîşiată.

Seara. Zeii au fost de partea noastră. In clipa în care gărzile punice ar fi putut să ne descopere, o vijelie de ploaie, de burniţă si de ceaţă ne-a purtat cu o iuţeală uluitoare către Marea Interioară. Acum, ajunşi în apele ei primitoare, am lăsat departe în urma noastră cele două Coloane luminate de razele soarelui care apune.

Dau comanda să se menţină acelaşi ritm de drum. In felul ăsta ne vom întoarce la Massalia o dată cu vîntul libian, cu Notosul aducător de ploi, care bate de obicei în anotimpul ăsta. La noapte o să dorm mai bine, Vu toate că încă nu sîntem cu totul în afara primejdiei.

Â O ŞUTA ŞAIZECI ŞI DOUA ZI DE CĂLĂTORIE. furtună, pe mare s-a aşternut calmul; după nelinişte, în suflete a încolţit speranţa.

După calculele mele sîntem la jumătatea distantei dintre insula Ibiza şi Libia. Oamenii mei rîd cu poftă de festa pe care i-a jucat-o Poseidon lui Melkharl.

Am ordonat să se armeze ramele pe scalme. Dacă i-as lăsa pe oameni să facă după placul lor, ar fi în stare să tragă la rame în ritm de paradă pînă la Massalia.

Le-am spus însă să nu se gîndească la aşa ceva, ci să asculte de ritmul keleustesilor. Vîntul de sud nu va întîrzia să bată. Cerul e alburiu. Din direcţia Libiei vine o unduire înceată si domoală.

A O SUTĂ ŞAIZECI Şl TREIA ZI DE CĂLĂTORIE. Mîine va fi poate ultima zi a acestui lung periplu. Mi s-a mai domolit revolta şi sînt fericit, în adîncul sufletului, că am putut să-mi aduc la îndeplinire cea mai scumpă dintre dorinţe. Ce importanţă are pentru mine gloria sau bogăţia?

Nu vreau nimic altceva decît ca oamenii mei şi ai lui Euthymene să fie răsplătiţi cu dărnicie pentru toate cîte le-au îndurat. N-ain de gînd să mă ating de partea obişnuită care revine navarhului, pentru ca în felul acesta să aibă ei mai multe drahme de împărţit. Bogăţia mea nu constă în stateri si în talanţi. Ea e alcătuită din numere adevărate, din experienţă şi din amintirea a tot ceea ce ana văzut si am descris în aceste însemnări. Un vînt cald şi umed ne mînă către Lacydon. Oamenii au făcut ordine pe corabie. Puntea e spălată. Culcuşurile şi saltelele sînt aranjate frumos si acoperite cu cuverturi şi cu piei. Copastia şi aplustrul au fost date cu unsoare de rechin. Doar stratul de gudron negru lipseşte, pe alocuri, şi o crustă de alge verzi acoperă plumbul. Oamenii au spălat pînă şi ramele şi au rînduit parîmele în formă de colac, ca nişte şerpi. Butoiul cu bere a fost aruncat în mare. Athanase a avut grijă să spună cu glas tare că băutura aceea barbară nu era destinată lui Poseidon.

ULTIMA ZI DE CĂLĂTORIE. Vîntul de sud bate către apus. Mîine va aduce ploaie, dar acum ne împinge către Massalia în ritmul unui armăsar la trap. Am pus să se scoată ramele.

La amiază. Agathon se întoarce de la provă strigînd: Capul Alb l"[1] „Massalia, Massalia!"

Toţi se îmbulzesc şi vor să tragă care mai de care la rame. Şi cu toate astea vîntul ar fi de ajuns... Nu pot sâ-i împiedic. Eu rămîn sub aplustru şi le mulţumesc în gînd lui Artemis si lui Apollo. Intrăm în port.

Aud cum bat ranlele în ritm de paradă. Or să ajungă sfîrşiţi la Massalia. Bucuria dă puteri. „Artemis" zboară peste luciul apei, precum corabia feacilor care-1 ducea pe Ulysse în Ithaca. Prova ei calcă îndelung valul înspumat cu care se ia parcă la întrecere.

Oamenii de la r&me îşi trec unul altuia, din inînă în mînă, vin, pîine şi turte ca să mai prindă puteri. Pe măsură ce linia orizontului lasă să se vadă vîrfurile munţilor care înconjură Massalia, aud rostindu-se pe rînd numele lor.

— Grămada de Grîu! Berga! Kekylistrion! şi Insulele... Stoichadele !f Prima Insulă! Atenţie la Insula Plată!

Yenitath nu mai poate de bucurie. Tot răsucindu-şi-o, barba lui arată ca nişte codite de egiptean. Mă amestec, în sfîrşit, şi eu printre ei şi iau parte la bucuria tuturor. Mi-a fost dat, aşadar, să revăd Massalia. Ce importanţă are că nu am reuşit să fac înconjurul Europei pe la Ta-nais! Am văzut în schimb Tronul Soarelui, Bazileia şi Thule: nimeni n-a fost acolo înaintea mea... Am văzut... Numerele mele sînt puternice. Nu mă mai tem de timuhi.

Orele patru după-amiazâ. Am ajuns la Pharos! In spatele lui se află trecătoarea Lacydonului. Văd mulţimea care se înghesuie pe întărituri şi pe stînci. Oare arhonţii or să ne trimită cele două monere în întîmpinare?

In sfîrşit! Două corăbii ies din port. Una din ele e corabia prietenului meu Euthymene, care stă în picioare»

[1] Garlaban, Kara-Laaban în limba feniciană. — *N.A.*

lingă provă şi îmi face semne, îmi strigă ceva: nişte cuvinte al căror sens nu-1 disting încă... în sfîrsit aud-

— Zeul îi reuneşte întotdeauna pe prieteni!

Sînt cuvintele oracolului. La rîndul meu îi strig si eu-

— M-am îndreptat către Soare, prin noapte.

Trebuie să manevrăm. String velele. Dau ordin să se ridice ramele ca să le fac loc monerelor să întoarcă.

Pe cealaltă corabie îi văd pe arhonţi. îi salut şi ei la rîndul lor îmi răspund zîmbind.

Parmenon nu e printre ei...

întoarcerea la Massalia

A PATRA ZI ÎNAINTE DE SFÎRŞ1TUL CELEI DE-A TREIA DECADE A LUI PYANEPS1ON. în sfîrşit mi-am pus ordine în însemnări şi am recopiat tot ceea ce am scris, zi de zi, în timpul minunatei călătorii spre Tronul Soarelui.

Am vîndut ambra unor negustori din Egipt şi din Elada. Ştiu că timuhii mă dezaprobă pentru faptul că am vîndut-o toată, deodată, în loc s-o scot pe piaţă puţin cîte puţin. Aş fi putut obţine pe ea mult mai mult aur şi talanţi. Cositorul a fost trimis la şantierele navale^ unde va fi amestecat cu arama adusă din Iberia şi va folosi la făurirea bronzului, atît de necesar pentru corăbii.

Oamenii mei au fost cu toţii plătiţi şi răsplătiţi. Cei ai lui Euthymene, la fel. Arhonţii m-au numit pe viaţă navarh pe „Artemis", lăsîndu-mă să înţeleg în felul ăsta că va trebui s-o întreţin atunci cînd Tezaurul nu va mai fi în stare s-o facă. Euthymene păstrează şi el mai departe comanda lui „Herakles".

PRIMA ZI A LUI MÂIMACTER1ON. îmi întîlnesc adesea oamenii între zidurile cetăţii noastre care nu sînt nici atît de lungi, nici atît de late ca cele ale legendarului Babylon. După o asemenea expediţie se simt oarecum descumpăniţi.

Unii se socotesc aproape bogaţi, după ce si-aji primit partea lor de ambră şi solda adunată. Sînt văzuţi adesea în tavernele oraşului de jos. Neobosiţi, asemenea lui Ulysse, povestesc ceea ce au văzut şi ceea ce au făcut în tot timpul călătoriei. Aşa cum mi-am citit eu însem-

nările de călătorie înaintea arhonţîlor şi a timuhilor la fel povestesc şi ei pretutindeni întîmplările care le-au înflăcărat cel mai mult imaginaţia.

De curînd i-am întîlnit pe Agathon si pe Eutyphron Erau încă furioşi din cauza umilinţei pe care o înduraseră Ja Kintos, proprietarul hanului ,.La Ariciul de mare auriu".

Porphyr, negustorul de smochine uscate, îi întrebase cu un aer neştiutor :

— Femeile hippopozilor erau iepe?

Oamenii din jur au început să rîdâ. Eutyphron i-a răspuns cu o palmă. Prietenii lui Porphyr au tăbărît atunci pe oamenii mei. N-au avut încotro şi au trebuit să se retragă, la rugămintea lui Kintos, care nu voia să-şi vadă amforele şi cupele făcute ţăndări.

— Şi cu toate astea, noi ştim ce sînt hoppopozii,
venerate navarh, ne-ai spus şi tu doar, protesta Agathon.

— Lăsaţi-i să pălăvrăgească, i-am sfătuit eu. Din
moment ce voi credeţi ceea ce aţi văzut-...

ULTIMA ZI DIN PRIMA DECADĂ A LUI MAIMACTER1ON. Stau singur acasă la mine. Afară e furtună şi plouă. Noroiul a năpădit drumurile şi se scurge în apa Lacy-donului care a căpătat o culoare verzuie.

Euthymene e trist că s-a întors înapoi cu calele goale. Din cauza asta timuhii se poartă aspru cu el. Nu putem încerca nimic spre Africa ca să extindem comerţul Massahei. Nimic, atîta vreme cît vor domina Carthagma şi Gades. Caut să-1 împac spunîndu-i că informaţiile pe care le-a adus au mare valoare. In felul ăsta. Massalia şi Roma au prilejul să-i cunoască mai bine pe puni.

— Cît despre mine, i-am spus eu, crezi tu că cei cîţiva talanţi de ambră si de cositor pe care i-am adus fac să mi se treacă cu vederea faptul că n-am putut să găsesc drumul pe Tanais? Pentru corăbii, drumul ăsta e închis. Ce interes prezintă Tronul Soarelui pentru timuhii noştri? Ba mulţi sînt chiar furioşi pe mine, fiindcă le-am scăzut preţul ambrei. Am aflat că unii aveau cîte un coş-două de ambră chiar la ei acasă. In timp ce ei o vindeau bob cu bob, eu am adus deodată pe piaţă

o corabie întreagă. Mă socotesc cu siguranţă, nebun de legat.

MIJLOCUL LUI POS1DEON. S-a sărbătorit renaşterea Soarelui. E frig. Toate corăbiile sînt la adăpost. Kertios

bate cu putere şi aduce un miros de gheată pe care-1 simt aidoma cu cel pe care 1-am simţit atunci cînd Artemis şi-a întins săgeata înainte.

Ieri Polytechnos m-a poftit la el. De data asta m-am priceput să-i admir vasele lui atheniene. Mai erau acolo armatorul Aristide şi fiul lui Parmenon.

— Dacă ai şti cît te invidiez, Pytheas! mi-a spus Polytechnos. Ce bogat eşti tu acum pe lîngă mine! In timp ce eu nu am altă posibilitate decît să-mi plimb privirile pe deasupra unor forme plăsmuite de mîna omului, tu ai avut norocul să priveşti cercul de-a lungul căruia aleargă carul lui Apollo. „„

Am încercat atunci să deschid vorba despre Tanais, să-i spun că nu este decît un fluviu, să-i vorbesc despre lacurile Sciţiei şi despre Marea Caspică. Voiam* încă o dată, să mă justific faţă de el.

— Ce să mai vorbim de toate astea, Pytheas, sînt sigur că lumea e aşa cum ne-ai descris-o tu!

— Ce păcat, adăugă atunci Aristide, că navele noastre nu pot să se ia la întrecere cu punii aşa cum fac copiii cînd se fugăresc în jurul pinilor din Necropole. Ce minu nat ar fi pentru—Massalia dacă neguţătorii ei ar putea să aducă ambra direct prin Pont! E adevărat că ai strîns-o cu lopata de pe plajă? E ceva de necrezut!

ULTIMA ZI DIN CEA DE-A DOUA DECADĂ A LUI POSI-DEON. A venit să mă vadă fiul lui Parmenon. L-a durut

mult moartea tatălui săii si a fost foarte mişcat de faptul că am lăcrimat si eu atunci cînd m-am dus s-o vizitez pe mama lui. II regret sincer pe Parmenon. Acum aş fi avut mult mai multă nevoie de el decît înainte de plecare. Fiul lui mi-a spus că Parmenon a fost singurul care s-a opus să mi se trimită cele două mesaje pe care arhonţii şi timuhii le-au scris înaintea plecării şi la sosirea mea. Cînd mi-au trimis ultimul mesaj a fost atît de supărat, încît asta i-a ajutat parcei Atropos să-i curme firul vieţii. Parmenon a fost unul din oamenii care au crezut nestrămutat în importanţa pe care o prezenta călătoria mea pentru lărgirea cunoştinţelor umanităţii. Desigur, el avea în vedere si aspectul comercial, pe care însă îl considera de interes secundar; pe cîtă vreme majoritatea timuhilor s-au gîndit numai la lărgirea comerţului Massaliei. Unul din scopuri îl constituia drumul pe Tanais; în al doilea rînd ei urmăreau să-i supravegheze pe punii de la Gades si de]a Tingis şi numai pentru acest motiv aprobaseră ei expediţia mea. Voiau să afle dacă exista vreo ca'le de trecere prin Orientul Lumii, felul cum atacau punii corăbiile care s-ar fi încumetat să treacă prin Coloane, cum ar fi putut fi înşelaţi şi dacă centrele de unde se aduceau cositorul şi ambra erau toate sub controlul punilor. Cam asta se dezbătea de obicei în adunare si în discuţiile zilnice din Agora. Numai Parmenon, mai rar Phelynos, şi mai rar Diapheros si numai cîte o dată Polytechnos se interesau de dimensiunile Lumii si de legile Soarelui. Atunci unii începeau să zîmbească şi, către sfîrsit, majoritatea celor Şase Sute rîdeau de-a binelea. Ultimul strigăt al lui Parmenon, atunci cînd sclavul a golit urna care conţinea mai mult de cinci sute de pietre albe pentru trimiterea celui de-al doilea mesaj, a fost: „Sînteţi de-a dreptul nişte kapelosi de drumul mare! Sînteţi nişte speculanţi şi ar trebui să vă fie ruşine să-i scrieţi asemenea lucruri lui Pytheas care are zeii de partea lui"!

— După aceea s-a prăbuşit la pămînt şi 1-am adus acasă pe braţe, mi-a spus fiul lui. Acum, singura mea mîngîiere este faptul că văd că tata a avut dreptate: Zeii sînt de partea ta, Pytheas; ce n-as fi dat ca tata

să te audă din Hades cînd ţi-ai citit însemnările în faţa arhonţilor. Cînd ai vorbit de Cercul Divin mi-au dat lacrimile.

— Nu fii necăjit, fiu al lui Parmenon, i-am spus eu, nici nu bănuiesc negustorii ce mare rol]oacă amforele lor şi faptul că adesea speculanţii duc foarte departe învăţătura noastră. Trebuie să recunoşti că dacă nam-neţii, ostidamnienii sau bretonii au auzit de numele Massaliei, acest fapt se datoreste numai negustorilor noştri.

— Ba, faptul că Roata Solară a pătruns pînă la barbarii hyperboreeni ţi se datoreste ţie, Pytheas, şi lui Euthymene.

— Da, fiu al lui Parmenon, dar, din păcate, a fost prima expediţie' de acest fel şi va fi poate şi ultima, şi asta pentru mult timp de aici înainte. Aşa că nu, trebuie să te rnînii pe timuhii noştri.

— Eşti prea generos, Pytheas... tata te iubea pentru inima ta largă.

A PATRA ZI DIN ULTIMA DECADĂ A LUI POSIDEON. E foarte frig. Mă gîndesc la Thule care acum e cufundată într-o beznă desăvîrşită si pentru mai multe luni. Ce regiune luminează oare Strălucitorul Apollo atunci cînd nu se arată la Thule? Nu îndrăznesc să mă gîndesc la asta, fiindcă aş simţi dorinţa necugetată de a mai face o călătorie... Or s-o facă poate alţii, mai tîrziu, atunci cînd Coloanele nu vor mai fi atît de straşnic păzite de puni.

Am revăzut triera cu Capul de cal. Pe prova ei a fost instalat un minunat Poseidon, ţinînd un trident. Şi ea e pentru mine un izvor de nelinişte: nu ne aîlăm în război nici cu punii, nici cu tingitanii. Ce ne-am face, de pildă, dacă ne-am pomeni cu un convoi de vreo cincisprezece corăbii că vin să ne ceară socoteală? Oamenii de la rame au sporovăit prea mult. Şi eu şi Euthymene am fost fericiţi că întîmplarea n-a ajuns la urechile oamenilor din Carthagina si de la Tingis. Or fi crezut pesemne că nava lor s-a ciocnit de o stîncă necunoscută şi că a pierit cu totul. De la moartea lui Parmenon încoace

nimeni nu îndrăzneşte însă să trimită triera în larg. Ar putea fi recunoscută!...

Şi ori de cîte ori, în chip de răspuns, întreb la rîndul meu dacă ar fi fost mai bine să ne fi lăsat înghiontiţi §i duşi în sclavie, fiecare îmi ocoleşte privirea şi vorbeşte despre altceva: despre preţul murexului, de pildă, sau al granatului din Stoichade...

A ŞASEA ZI DIN ULTIMA DECADĂ A LUI POSIDEON. Ieri Paleos din Kharsis a venit să-i vadă pe Palamede şi pe Thasiiios. S-au dus toţi trei la taverna „Conul de pin". In felul ăsta ain aflat că a avut loc un nou incident. Oamenii mei lîncezesc şi beau mai mult ca de obicei. Şi frigul te îndeamnă să bei vin fiert cu mirodenii. Paleos a început să vorbească de balene, Palamede de foci, iar Thasinos despre femeile cu părul de culoarea ambrei. Din întîmplare se aflau acolo trei preoţesc ale Aphroditei Pandemos, Cathara cea grasă, Xanthia care miroase a peşte şi Melania căreia numele ăsta i se potriveşte de minune. Au crezut că fac aluzii la ele si au început să-i blesteme pe cei trei în fel şi chip. Spre ghinionul lor, Kynalopex proxenetul îşi făcea tocmai socotelile într-un colţ, lîngă o fereastră. Imediat a sărit în apărarea favoritelor lui. Palamede a aruncat în el cu un scaun si nenorocitul a rămas lat. Melania a început să urle atunci ca o căţea turbată. Au năvălit sclavii care păzeau şi a trebuit să mă duc să-mi caut oamenii la închisoare, sub Acropole.

— Ceea ce e trist în toată povestea asta, mi-a spus Tonul, e că am fost luaţi drept nişte mincinoşi. Kynalopex s-a jurat, după aceea, în faţa paznicului de la închisoare că i-am jignit favoritele si că poveştile noastre au fost născocite anume în acest scop.

— Lăsaţi-i să vorbească, i-am sfătuit eu, şi păstraţi-vă istorisirile pentru voi. Ar trebui să fiţi mîndri că ceilalţi vă invidiază.

—• Da?! Şi celor care pe-nserate. la ceasul cînd se toarnă uleiul în opaiţe, strigă după noi: Duceţi-vă de-1

(MUjf^Mttfeg dMi
j^^^teta

^J^^^^I^^^L^^u^^^^
^L^^^^^^^^B'-

Euthymene şi Pytheas, Euthymene va fi pe
stingă iar eu pe dreapta

Firma unui bar de pe strada Pytheas din Marsilia

Euthymene a dat greş; la Marsilia strada care-i poartă numele are un sens interzis.

chemaţi pe Pytheas să ne aducă Soarele în noapte, acelor ce să le răspundem?

•— Răspundeţi-le că e prea departe... şi faceţi haz împreună cu ei!

ULTIMA ZI A LUI POSIDEON. Sînt trist în seara asta... Euthymene e alături de mine şi încearcă să-mi dea curaj. Dar şi el e amărît din cauza situaţiei lui neplăcute. Sînt trist, dar cu toate astea în adîncul sufletului meu credinţa în dreptatea cunoştinţelor mele nu s-a zdruncinat.

La amiază a avut loc adunarea arhonţilor. A trebuit să mă duc şi eu. îr.^îrziasem. Cînd am ajuns, cuvîntările începuseră. Mi-ahi lăsat mantia la intrare în miinile unui sclav. Dinăuntru se auzea vocea fiului lui Parmenon care tocmai îşi expunea proiectele. Trebuia să se treacă la vot şi să se hotărască dacă să i se încredinţeze funcţia tatălui său. "Vorbea tocmai despre faptele lui măreţe. La un moment dat a venit vorba şi despre mine.

— Nu uitaţi, veneraţi arhonţi, spunea el, că tatăl meu a fost cel mai înflăcărat partizan al lui Pytheas...

Atunci 1-a întrerupt un glas, pe care nu 1-am recunoscut. Cineva a strigat cu putere:

e un mincinos l[1]...

Mi-am luat mantia şi m-am întors acasă...

[1] **Vezi Anexa VI.**

A

Anexa I

Abac — Dispozitiv pentru calcule aritmetice, format dintr-un cadru cu vergele orizontale, cu cîte zece bile ce alunecă pe fiecare vergea. Abacul, folosit în antichitate de greci, de romani, de chinezi, este astăzi puţin utilizat. — *N.V.I.*

Abalo, Aba-Alo — Vezi *Bazileia.* — *N.A.*

Abrinki — Populaţie celtică din regiunea A-vranches. — *N. A.*

Abyla — Una din cele două Coloane ale lui He-rakles (Gibraltar) şi anume cea situată pe coasta Africii, opusă lui Kalpe. *N.A.*

Agatha Polis — «Oraşul cel bun". Actualmente Agde. Urme ale vechii colonii massaliote se mai păstrează si azi la muzeul din localitate. —*N.A.*

Agora — Piaţă publică în vechile cetăţi greceşti, de formă simetrică, înconjurată de coloane şi împodobită cu statui, coloane votive, temple etc., unde se desfăşura întreaga activitate a cetăţii. — *N.V.I.*

Alalia —• Colonie fo-ceeanâ situată pe coasta orientală a Corsicei. Astăzi Aleria. — *N.A.*

Alet — Saint-Malo. — *N.A.*

Al-Fion — Numele punic al Angliei, confundat mai tîrziu cu Albion, din cauza culorii albe a falezelor de calcar — *N.A.*

Amphitrita — Divinitate a mării în mitologia greacă, soţia lui Po-seidon. — *N'.R.*

Anthes terii — Serbare celebrată primăvara în cinstea lui Dionysos. — *N.R.*

Apeliot — Vînt care bate pe teritoriul Greciei.— *N. A.*

Aphrodita Pandemos — Aphrodita vulgară, ze-

iţa iubirilor întîmplă-toare. — *N. A.*

Ariocist — Şef al uniunii tribale a suebilor şi unul dintre conducătorii triburilor germanice care a invadat Galia, sub pretext că vine în ajutorul sequanilor în lupta acestora împotriva romanilor. El a fost învins de Cezar, în anul 58 î.e.n. şi alungat din Galia. —' *N.R.*

Aristarheea •— Preoteasă a zeiţei Artemis care i-a însoţit la Massalia pe primii colonişti fo-ceeni. — *N. A.*

Asclepios — Zeul medicinii la greci. — *N.A.*

Avenio - Avignon. — *N.A.*

Ba-Altia sau *Ba-Al-tis* — în limba feniciană înseamnă „Marea Regală". Mai tîrziu acest nume s-a transformat în „Baltica". — *N.A.*

Bazileia — Insula Regală. Poziţia ei este greu de precizat. Unii presupun că e vorba de Heligoland, alţii, ca G. Bro-che, de Ebelo sau Samland, şi, în fine, alţii de Bornholm. Se pare că este totuşi vorba de Ebelo datorită numirii Aba-Alo care în limba feniciană înseamnă Insula Regală. — *N.A.*

Belerion — Actualul cap Land's End din Ţara Galilor. — *N.A.*

Bretonii — populaţie aparţinînd triburilor celtice care au trăit în Bri-tania pînă In secolele V-VI e.n. cînd au trecut ui actuala Bretagne. — *N.V.I.*

Carduci — Popor războinic, care trăia în munţii Kurdistan, în regiunea locuită azi de kurzi. - *N.R.*

Clepsidră — Instrument primitiv pentru măsurarea timpului (cu apă sau cu nisip).— *N.R.*

Charcot (Jean) — Savant şi explorator francez. După studii medi-cale s-a orientat către explorări şi cercetări o-ceanografice. Pe bordul lui „Frangais" apoi pe „Pourquoi -Pas?" el întreprinde călătorii în zona apelor antarctice ale Atlanticului de nord şi ale Mlmi Mînecii şi Mării Mediterane, soldate cu interesante concluzii ştiinţifice.

în 1936 Charcot piere în urma unui naufragiu, în regiunea Faxafjord — pe coasta apuseană a Is-landei. —*N.R.*

Didascalos — Profesor, dascăl în antichitate. — *N.V.I.*

Emponon — Corespunde localităţii Ampurias de azi (Spania). — *N.A.*

Erytreea — Aşa numeau cei vechi regiunea sudică a Mării Roşii si ţărmul Oceanului Indian de la Socotra pînă la Kurracheea. — *N. A.*

Foceea — Oraş antic grec din Asia Mică. Grecii foceeni au întemeiat colonia Massalia. Perioada de înflorire a Foceei a fost secolele VII-VI î.e.n. In 540 î.e.n. Foceea cade sub stăpînirea perşilor. - *N.V.I.*

Fugon — Am numit astfel cuptorul de pe pentecontera lui Pytheas prin analogie cu cuptorul de pămînt de pe galerele din secolul al XVI-lea deasupra căruia se atîrnau tingirile. — *N.A,*

Garum — Saramură care se prepara în antichitate din garus, o specie de peşte de mare.—*N.V.1.*

Gnomon—Vechi instrument astronomic, compus dmtr-o vergea fixată vertical pe o placă orizontală, în centrul mai multor cercuri concentrice. Inventat de caldeeni, gnomonul a fost folosit îii antichitate pentru determinarea meridianului locului, a latitudinii, a oblicităţii eclipticei şi pentru stabilirea orei după umbra vergelei. — *N.V.I.*

Hannon — Navigator carthaginez care a întreprins în jurul anului 500 î.e.n. o călătorie de explorare de-a lungul ţărmului Africii. Descrierea acestei călătorii este cunoscută din *Periplul lui Hannon* păstrat în traducere greacă. — *N .R.*

Hecatombă — Sacrificiu grandios şi solemn făcut de greci şi de romani pentru una sau mai multe divinităţi, cu prilejul unor sărbători de seamă. La greci consta în sacrificarea a 100 de boi, iar la romani a 100 de porci, capre sau alte animale. — *N.V.I.*

Helveţi — Populaţie celtică care trăia în zona cuprinsă între munţii Jura, lacul Geneva, Ron şi Rin. Ţinutul locuit de ea corespunde cu partea de vest a Elveţiei. — *N.R.*

Hemeroskopeion — Cu-vînt care înseamnă „Straja de zi". După Martin Almagro, poziţia acestui port massaliot ar fi cea

a Ifach-ului. Unii istorici îl localizează la Peniscola în apropiere de vărsarea Ebrului. — *N.A.*

Himilcon •— (mort în jurul anului 450 î.e.n.). Navigator carthaginez care s-a aventurat foarte departe în Oceanul Atlantic, atingînd peninsula Cornwall şi, probabil, Irlanda. — *N.R.*

Hippopozi — „Oameni cu picioare de cal". Semnificaţia ^ denumirii lor se dă în „însemnările" lui Pytheas. — *N.A.*

Hopliţi — Soldaţi pedestraşi în armata grecilor. '— *N.R.*

Hukelna — Denumirea celto-ligură a micului rîu marsiliez Huveaune — *N.A,*

Hypaea — Insula din Urmă (venind dinspre Grecia), actuala Insulă If (rada Marsiliei).— *N.A.*

Hyperboreeni — Vechii greci desemnau sub această denumire toate neamurile care locuiau la nord de Marea Neagră; mai tîrziu, şi pe vremea lui Pytheas, cuvîntul a^ desemnat toate neamurile din nordul Europei: bretoni, scandinavi, germani, gutoni, suebi> sciţi etc. — *N.A.*

lason — Erou legendar din mitologia greacă, conducătorul expediţiei argonauţilor care a pornit în căutarea lînii de aur din Colhida.— *N.R*

Ibiza — Insulă din arhipelagul Balearelor situată în apropiere de coasta A'alenciei.— *N.V.I**

Ictis — In mod cert este vorba de insula Wight, situată foarte aproape de coasta engleză şi care e posibil ca în vechime să fi fost legată de uscat printr-c fîsie de pămînt. — *N.A.*

Kabaion — Golf sau cap al Bretaniei fran-,ceze situat în apropiere de Saint-Mathieu: Kal-bion. — *N.A.*

Kalpe — Vezi *A by la.* Actualul Gibraltar. — *N.A.*

Kantion — Veche denumire a Kent-ului, citată pentru prima oară de Pytheas. — *N.A.*

Kekylistrion — în limba celtică „Muntele Apelor". După Festus Avienus ar fi vorba de actualele coline ale Nerthei situate între lacul Berre si golful Marsiliei.— *N.A.*

Kertios — *Cers* — veche denumire a Mistralului. — *N.A.*

Korbilon — Oraş a cărui aşezare corespunde cu

cea a oraşului Nantes. Vezi *N amneţi. — N.A.*

Krater — Vas larg, prevăzut cu două minere şi un soclu, în el era amestecat vinul cu apă. — *N.R.*

Kyrnos — Numele grecesc al insulei Corsica. -*N.V.I.*

Laryx — Specie de pin care creşte în Corsica şi în Grecia. — *N.A.*

Leiger — Fluviul Loire.
— *N.A.*

. *Libya*—Africa de nord.
— *N.Â.*

Lusitani — Iberi ce locuiau în regiunea sud-vestică a Spaniei de astăzi. — *N.V.I.*

Mainahe — Colonie fo-ceeană, ulterior massa-liotă, situată pe coasta meridională a Spaniei. După Martin Âlmagro ea poate fi localizată la Torre del Mar, lîngă Malaga. — *N.A.*

Malaka — Co'lonie feniciană pe litoralul Spaniei. A fost întemeiată la puţină vreme după colonia Gades. — *N.V.I.*

Massalia — Denumirea greacă a Marsiliei. In lati-neşte ^Massilia". Locuitorii ei se numeau massali-eţi sau massalioţi.— *N.A.*

Mastrabale sau *Mes-tramale* — Localitate cel-to-ligură situată, se pa-re, mai sus de actuala Calissane, pe malul lacului Berre. Urme foarte numeroase de întărituri se văd şi astăzi. — *N.A.*

Melhhart — Zeu fenician. — *N.V.I.*

Mentonomon — După Adelung şi Arvedson, această denumire provine din vechiul cuvînt de origine scandinavă *Men Tunum* care în-seamnă „Trecătoarea mă-rii". S-ar părea că Py-theas a vrut să identifice astfel porţiunile de tre-cere din Marea Nordului spre Marea Baltică. Prin extensiune unu autori vechi au numit astfel în-treaga Mare Baltică. — *N.A.*

Moloh — La fenicieni şi la carthagine/.i era considerat zeu al Soarelui, în cinstea lui se aduceau jertfe de copii. — *N .VJ.*

Namneli — Denumirea unui trib celtic care locuia în regiunea Nan-tes. îşi avea reşedinţa la Korbilon. — *N.A.*

Ncarchos — Amiralul lui Alexandru cel Mare care a condus o parte din armata macedoneană de la gurile Indusului pînă la cele ale - Eufratului. — *N.A.*

14 — însemnări de călătorie

2
0
1

Oameni albaştri — E vorba, cu siguranţă, de o seminţie barbară din Britania care avea să fie denumită ulterior *pic-ţes* sau *pietoni* (a nu se confunda cu cei din Celtica).

Aceşti războinici aveau obiceiul să-şi vopsească corpul şi faţa cu o pulbere albastră care-i făcea să aibă un aspect înfricoşător. Afară de Py-theas îi mai pomenesc si Plinius şi Pomponius Mela. — *'N.A.*

Ocean — Cei vechi denumeau astfel toate mările care înconjurau lumea cunoscută în afară de Mediterana. — *N.A.*

Olbia — Aşezare în partea de est a insulei Sardinia. — *N.R.*

Orichalc — Metal fabulos amintit în scrierile vechi. — *N.li.*

Ostidamnleni — Astfel numeşte Pytheas populaţiile din actuala Bretagne. (Franci).— *N.A.*

Oxisamul — Astăzi, Ouessant. — *N. A.*

Panotes sau *panolis,* „Urechiaţii", populaţie din Sciţ'ia. — *N.A.'*

Parmenon — Numele unei familii denavarlii din vechea Massalie. — *N.A.*

Puni — Denumire dată în general carthagine-zilor şi coloniştilor africani de origine feniciană (Poeni). - *N.A.*

Pt/thos — Vas rotund cu fundul ascuţit sau oval în care se păstrau vinul, untdelemnul, smochinele si alimentele conservate în sare. — *N.Ji.*

Rhode — Veche colonie rodiană situată în apropiere de Emporion (Ampurias) în Spania. Poziţia exactă nu i s-a putut determina. După toate probabilităţile este actuala Rosas. — *N. A.*

Rothmago — Azi, localitatea Rouen. — *N.A.*

Sequana — Fluviul Sena. - *N.A.*

Scili — Nume generic purtat de toate neamurile actualei Rusii. — *N.A.*

Schyphos — Un fel de cupă sau ceaşcă cu miner înalt. - *N'R.*

Sesos — Rîul l Arc. — *N.A^*

Septentrion — Miazănoapte, nord. — *N. A.*

Sladiasmos — Hartă marină folosiră de greci si pe care erau însemnate distanţele. — *N.A.*

Strabo — (63 î.c.n — 17 e.n.). Celebru istoric si geograf grec, autorul unei „Geografii". — *N.R.*

Suebi — Trib germanic care în a doua jumătate a mileniului I î.e.n s-a aşezat pe teritoriul su-dical Germaniei. —*N .V .1.*

Tanais — Fluviu citat de Plin iu ca graniţă între Europa si Asia. Pro-babil este vorba despre Don. —, Ar.V./.

TarU'ssoii — Po/.iţie deţinută de fenicieni în regiunea Gibraltarubii spre Oceanul Atlantic. — *N.A.*

Taiiromemon — Astăzi Taormma, în Sicilia. — *N.A.*

Tingis — Astăzi Tan-ger. — *N.A.*

Thor — In mitologia popoarelor scandinave Thor era zeul tunetului, considerat drept fiu al lui Odin şi al Terrei. El era si apărătorul celor săraci sau obidiţi. — *N.V.I.*

Thule — După Adelung derivă din Thu-A.l: „Ţinutul de la Nord". Ca-saubon şi Brochc cred că e vorba de Islanda. Alţii, ca U. 13 usque t, o situează în regiunea Tron-dhjem în Norvegia. — *N.A.*

Trezena — E vorba aici de colonia niassahotă. situată pe locul actualei Trets (gurile Ronului). - *N.A.*

14*

Anexa M

Forma de guvernămînt şi comerţul Massaliei

Aristotel, în *Politica,* pomeneşte de conducerea aristocratică a Massaliei. Exista o adunare alcătuită din şase sute de timuhi care alegeau, de obicei, zece sau cincisprezece arhonţi ce deţineau, de fapt, puterea executivă.

Timuhii corespund întru totul cu aşa-nuiniţii *Notables Commerţanls* pe care anuarele dinainte de război îi mai pomeneau încă, indicîndu-i cu literele N.C. Ei erau, în acelaşi timp, consilieri municipali, senatori pe viaţă şi membri ai Camerei de Comerţ. Acest consiliu care veghea asupra destinelor comerciale şi politice ale Massaliei era alcătuit din căpeteniile tuturor marilor familii din cetate. Massalia era o adevărată republică aristocratică şi în acelaşi timp plutocratică. Timuhii aleşi dintre oamenii cei mai bogaţi numeau, la rîndul lor, pe arhonţi, care trebuie să fi fost un fel de miniştri sau de directori administrativi.

Massalia era în acelaşi timp şi o talassocratie şi un fel de colonie. Teritoriul ei era foarte limitat. Un singur drum, care urma îndeaproape ţărmul, o unea cu propriile ei colonii care se întindeau de la Emporion pînă la Monaco.

După căderea Foceei în anul 540 î.e.n., ea a devenit metropolă şi-si controla, la rîndul său, coloniile de pe coastă şi centrele comerciale din interior: Thiline (Arles), Rhodanusia (Beaucaire), Salona (Salon), Kabelio (Cavaillon), Trezena (Trets); de asemenea avea legături pe mare şi pe uscat cu: Monoikos (Monaco), Nikaîa (Nicee), Antipolis (Antibes), Neapolis (Cannes-la-Napoule), Athenopolis (Saint-Tropez), Bergantion (Bre-

o-angon), Olbia si Hiera-Polis (Hyeres), Hcrakleia (Saint-Blaise) şi Agatha Polis (Agde). în sfîrşit centrele comerciale îndepărtate ale Iberiei ca: Rhode (Rosas), Hemeroskopeion (Peniscola), Ma'make (Torre del Mar) si precara colonie Alalia (Alena) constituiau pentru Massalia un adevărat „imperiu" colonial, care pompa

Kert/os
(Mistral
\au Cers)

Tramonta
ne

Apeli
of

Libonafo s (Largade)	***Euro/s sau*** *Libian*

Hof-os
(Sirocco)

Roza vîiHui'ilor.

către ea ţesături de in, diverse împletituri, peşte sărat şi uscat, grîu, fructe uscate pe care ea le exporta la rîn-dul ei în Elada şi în Italia. De aici primea în schimb produse manufacturiere, vase de lux şi vase obişnuite, argintărie, obiecte de bronz şi mai ales vinuri şi ulei de măsline.

Pe calea Ronului făcea comerţ cu Celtica şi cu Germania; se ştie că în afara vinului si a uleiului ea trimitea acolo coralul şi granatul din insulele Hyeres (?) pe care ajungea să le vîndă la un preţ de douăzeci de

monede de aur bucata. In schimb primea cositor şi ambra.

O amforă de douăzeci şi cinci de litri reprezenta preţul unei sclave sau, după cursul actual al pieţelor din Golful Persic, cincizeci pînă la o sută de mii de franci. Cositorul pe care-l trimitea în Grecia avea, după toate probabilităţile, un curs analog cu cel al bronzului. Cinci pînă la zece kilograme de ale noastre constituiau preţul unui bou, după cum era cursul în anii respectivi.

Massalia era o cetate bogată care şi-a permis de timpuriu să înfiinţeze un fel de universitate, să aibă o flotă importantă, aşa încît dorinţa ei arzătoare de a-şi extinde legăturile comerciale, apare pe deplin justificată.

Anexa

Arheologie marsilieză

Incinta Massaliei se afla pe locul actualelor cartiere din Portul-Vechi. Cercetările arheologice au stabilit în mod cert straturile aşezărilor succesive de eleni de]a internejerea cetăţii, care poate fi plasată către sfîr-şitul secolului al VII-lea î.e.ii.

Primele săpături efectuate au fost cele din strada Republicii şi de la bazinul de carenare. Din nenorocire era perioada în care arheologii căutau obiecte frumoase şi nu s-a întocmit nici o stratigrafie. Nu s-a făcut nici un fel de studiu metodic al cioburilor de ceramică. Cu toate astea au fost date la iveală bucăţi de statui, vase greceşti şi opaiţe.

La începutul acestui secol, inginerul Vasseur a făcut săpături la fortul Saint-Jean şi în cartierul Saint-Laurent, unde *a^* descoperit cioburi caracteristice secolelor VI, V î.e.n. în sfîrsit, în 1942, dărîmarea de către nemţi a cartierului de la nordul Portului-Vechi a făcut posibile o serie de săpături, mai mult sau mai puţin sistematice, care au completat primele date si au îngăduit să se delimiteze cartierele vechii cetăţi. Domnul Henri Holland a descoperit un teatru grec, care din nenorocire a rămas încă sub dărîmături. Ulterior, domnul F. Benoît, cu sprijinul geologilor, a văzut conturîndu-se vechiul ţărm al Lacydonului în formă de corn al abundenţei sau de seceră aşa cum îl descrisese Strabo şi Festus Avienus. Ţăruşii cheiurilor, nisipul de pe plajă si Marea Fîntînă care, după părerea mea a fost transformată mai tîrziu în beciurile lui Saint-Sauveur, toate acestea indică un port în apropierea unui rezervor de apă, situat sub Agora, în piaţa Lenche. In felul acesta,

fizionomia oraşului a început să se înfiripe sub ochii mei. Massalia trebuie să fi arătat aşa cum arăta Kami- £ ros la Rhodos, sau colonia ei Emporion, sau, mai cu- *M* rînd, ca vechiul Pireu care se mai bănuieşte si astăzi J între port si Munychia, sau, mai precis, ca Foceea, metropola sa a cărei aşezare aducea în oarecare măsură cu cea a Marsiliei. Intărituri, formate din blocuri de piatră sculptate, o fîntînă mare cu un rezervor, o stradă în formă de cornişă care domina plaja unde acostau corăbiile cu pupa la uscat, ancorate de ţăruşi, şantiere navale, adăposturi pentru iarnă şi un teatru plasat într-un amfiteatru natural, ale cărui trepte dominau atît orchestra, cît şi decorul minunat al micului golf si al munţilor. Două temple: unul al lui Apollo care se înălţa, probabil, pe locul unde e azi l'Hotcl-Dieu; celălalt al lui Ar l emis, care se ridica, după toate aparenţele, chiar pe locul unde a debarcat marea preoteasă Aristarcheea cînd i-a întovărăşit pe primii colonişti foceeni. Un capitel ionic, pe care am avut norocul să-1 descopăr într-un canal de scurgere, sugerează, în sfîrşit, stilul şi proporţiile sale grandioase.

Ca si la Delos, de-a lungul străzilor înguste, printre pini, se etajau casele. Zidurile care le înconjurau constituiau o pavăză împotriva mistralului şi a gălăgioşi-lor salyeni. Ele dominau portul prin care mesajul grec a pătruns în Celtica si în Galia, iar Acropole străjuia marea de unde Massalia îşi trăgea toate bogăţiile si cai e avea să-i asigure Marsiliei un viitor de două ori milenar.

Treptele teatrului grec din Massalia descoperite de Henri Rolland (cu ocazia săpăturilor întreprinse în octombrie 1945 în partea de nord a vechiului port) şi acoperite din nou.

MARSILIA ANTICA Capitel ionic descoperit de autor în luna februarie 1952 (Templul lui Artemis din Massalia). Muzeul Borely.

Capul lui Artemis

Herakles agitîndu-şi
măciuca

MARSILIA ANTICA

Şoseaua Trezenei

Marsilia. Vedere din avion asupra portului vechi. A se compara cu planulMas-saliei din pagina alăturată

***"5tr** -ft* '"'.' '
îi .^.i3^Wi.

Plaiml Massaliei. Secolul IV i.e.n.

Anexa IV

Ambra şi cositorul

Ambra pare să fi avut în antichitate o valoare cu mult mai mare decît în zilele noastre.

E posibil chiar să i se fi atribuit şi o putere magică. Cert este că ea folosea drept podoabă si ca parfum. Unii pretind chiar că ar fi intrat în compoziţia bronzului, si anume că această compoziţie ar fi fost nu un aliaj, ei un felde lac pe bază de ambră topită, ceea ce ar constitui o explicaţie şi pentru zidurile palatelor homerice acoperite si împodobite cu bronz.

Dacă ar fi să ne luăm după preţurile atinse de unele produse de valoare în antichitate, e probabil ca ambra (elektron) să fi avut o valoare foarte mare. Granatul, de exemplu, care este o piatră preţioasă de valoare mai mică, la ora actuală, era vîndut de Massalia care-1 aducea din insulele Hyeres la preţul de patruzeci de bani de aur bucata.

Preţul ridicat al cositorului se explică datorită bronzului. Dacă am considera că sfîrşitul epocii de bronz la greci sau la cretani a fost pe la anul 900 î.e.n, ne dăm seama că în secolul al IY-lea fierul nu-1 înlocuise încă complet.

Cositorul era absolut necesar în compoziţia aramei pe care o făcea mult mai dură. Din bronz se fac oglinzi, arme, statui, cuţite şi cuie pentru corăbii; bronzul este rnai durabil decît fierul care rugineşte uşor. Numai săbiile soldaţilor erau din fier ciocănit care, bineînţeles, nu se compara nici pe departe cu oţelul de astăzi.

Anexa V

Tabelul unităţilor de măsură greceşti

I. *Măsuri pentru lungime*

Degetul saudactylul	:	0,019 m
Piciorul,	:	0,308 m
Cotul	:	0,462 m
Orghya	:	1,850 m
Stadiul	:	157,50 m

II. *Măsuri pentru greutate*

Drahma	4,36 g
Gramul	1,45 g
Mina (100 drahme)	436 g
Talantul	26,178'kg

Chenicea este o măsură pentru capacitate: 1,079 l

Amfora (luată ca unitate de măstiră) : 19,42 l

Tabelul monedelor greceşti

Monede greceşti teoretice	*Echivalente în franci-aur*
Talantul	5 5GO
Mina	93
Tetradrahma	3,70 ,
Didrahma	1,85 .
DRAHMA	0,93 ,
Tetrobolul (4 oboli)	0.62 .
Diobolul	0,31 .
OBOLUL	0,15 ,
Hcmiobolul	0,08 ..
Tartemorionul (1/4 de obol)	0,04 „
Hemitartemorionul sau chalcul	0,02 „

Trebuie să ţinem seama de faptul că puterea de cumpărare a acestor monede era foarte mare:

De exemplu, în vremea lui Pytheas, un cetăţean liber, marinar calificat, cîştiga între 2 şi 3 oboli pe zi, în afară de hrana pe care o primea la bord.

O familie alcătuită din o—6 persoane putea să trăiască foarte bine cu o drahmă pe zi.

Salariile şi cheltuielile zilnice, care figurează în text, au fost fixate după Demosthene.

Anexa VI

„Pytheaşii"

I. MINCINOSUL

A) După două sute de ani de la călătoria minunată întreprinsă de Pytheas, Polybiu, împreună cu Scipio Africanul, «trec prin Massalia.

(Strabo, l, IV, p. 289)

Cerînd informaţii asupra lui Pytheas de la demnitarii cetăţii i se dau *„atît de puţine informaţii cu privire la el, încit nimic nu e demn de reţinut".*

Şi totuşi, exclamă el, (citat din Strabo, II, IV, 2): *..Cum de a avut posibilitatea un simplu particular sărac să navigheze si să străbată spaţii atît de întinse?"*

Este greu de explicat tăcerea timuhilor massalioţi cu privire la Pytheas. Să fi vrut să ascundă legăturile comerciale pe care cetatea lor le avea cu Britania şi cu ţările nordice? Sau nu ştiau, în mod sincer, nimic despre Pytheas, ale cărui cărţi fuseseră date uitării, fiindcă nu prezentaseră un interes comercial imediat.

Oare e vorba de lipsă de recunoştinţă, de atitudine ostilă, de incultură sau, pur si simplu, de discreţie? Faptele care depăşesc capacitatea de înţelegere a oamenilor sînt adesea date uitării fără o analiză temeinică, în vremea noastră, cîţi dintre oamenii care trec drept cultivaţi nu resping o seamă de noţiuni, ca aceea de extrapolare a timpului, de relativitate, de materie-energie; numai peiilru simplul fapt că nu le înţeleg! Xe putem lesne închipui că si virtuoşii massalioţi din antichitate, care-i citeau pe Homer si pe Xenofon, au respins, fiind incapabili să le înţeleagă, teoriile unui om care dădea peste cap viziunea lor cu privire la lumea locuită în formă de disc, lumea circumscrisă de barbari si de fluviul Ocean. Pytheas încredinţa imaginaţiei lor cu aripi tocite o sferă imensă, un Soare care nu apune niciodată şi nişte seminţii care trăiau în condiţii cu totul diferite de modul lor de viaţă. Ce-ar zice un negustor onorabil din ziua de azi, dacă, atunci cînd se uită la ceasul pe care-1 poartă la mînă, i se spune că timpul nu există aşa cum îl ştie el, împărţit în ore şi în zile?

B) Trei sute cincizeci de ani după Pytheas, sub domnia lui Tiberiu, geograful oficial, marele Strabo, scrie pe un ton furios: *„Pytheas e cel mai mare mincinos din cîţi există! Tot ce a spus Pytheas a fost minciună!''* Pytheas minte fiindcă namnetii din Korbilon şi narbonezii nu vor să-i spună lui Scipio nimic despre Insulele Britanice. Pytheas minte fiindcă marinarii romani care au înconjurat Britania nu au dat peste Thule. Pytheas spune minciuni în legătură cu Baltica fiindcă romanii nu au reuşit să treacă dincolo de Elba, dar el, Strabo, nu minte, în schimb .atunci cînd afirmă că Marea Caspică se varsă în Ocean. *„Pytheas a spus numai minciuni pe care le-a învăluit cit, cunoştinţele lui de astronomie şi în cele privitoare la numere.'''*

(Strabo, 1. VII, p.

Şi, în sfîrşit, atunoi cînd Hipparh comite eroarea de *a* plasa Bizanţul la aceeaşi latitudine cu Marsilia, Stra-bo îi atribuie "lui Pytheas această greşeală: *„Inşelîndu-i în toate pe oameni, Pytheas a minţit încă o dată...*" (II p. 8)_.

Ori, de fapt, Strabo este cel care s-a înşelat în toate criticile aduse de el lui Pytheas: Insulele Britanice există aşa cum le-a descris si măsurat Pytheas, Thule există, Baltica există, Caspica este o mare închisă, toate neamurile si ţările citate de Pytheas există, ba uneori numele lor de astăzi este cel de atunci; de exemplu, Kent, Cadiz (Gades), britanicii, Ictis (Wight), şi Oxisame (Ouessant), bergii (bergen) şi gutonii (goţii).

II. VERIDICUL

La mai puţin de un secol după Strabo, în timpul aceluiaşi secol care a fost denumit secolul lui August, Pliniu cel Bătrîn se sprijină pe afirmaţiile lui Pytheas pe care îl citează cu imparţialitate[1]. Oare asta nu înseamnă că recunoaşte în el un explorator şi un savant de seamă? Pliniu, ca şi Pytheas, era un om pasionat
după ştiinţă: el avea să moară acoperit de lava Vezu-
viului, nimicit de vulcan si de nobila sa curiozitate.
Ori, Pliniu îl citează vorbind despre maree, despre
ambră si despre Ocean.

Putem afirma fără teamă că însuşi Caesar s-a servit
de scrierile si de hărţile (stadiasmos-urile) lui Pytheas
atunci cînd şi-a pregătit expediţia în Britania. Pytheas
fusese singurul care-i schiţase conturul.

<-> Sfg.

(Strabo, 1. I, p. 111)

[1]Pliniu cel Bătrîn :, , Solstitial! vero tcmpore, cum cocli ver-ticem sol invectus subjectas laevorsum terras perpetui clici continuations collustrat : item brumali descensu semianuam facit horrere noctem, quod in insula Thyle compertum Pytheas Massiliensis asseruit" (THULE). — *N. A.*

înaintea acestora, astronomul Hipparb din JNiceea si matematicianul Erathostene, *au adoptat calculele lui Pylheas* cu privire la echinocţii, solstiţii, latitudini si înclinaţia pe ecliptică. Şi chiar atunci cînd Polybiu nu găsea „nimic demn de reţinut'" din Pytheas, învăţaţii din Massaha, în aparentă mai puţin cunoscuţi marelui public al epocii, îl aprobau si impuneau învăţătura lui posterităţii.

Renaşterea, a fost cea care 1-a scos definitiv pe Pytheas din uitare. Petrarca îi întreba pe trimişii britanicilor la Curtea papilor din Avigrion despre misterioasa Thule, dar n-a reuşit să afle nimic de la ei. Cu toate astea, el se bazează pe mărturia lui Plmiu cel Bătrîn si se întreabă într-una din Scrisorile sale: ,,cine poate să fie acest Pytheas din Massalia de ale cărui mărturii se foloseşte"?

Celebrul elenist Casaubon din Geneva, supranumit şi „Prinţul erudiţilor" publică la Arras, în 1587, la Euslathc Vignon, operele complete ale lui Strabo si-si exprimă nedumerirea în comentariile pe care le face cu privire la faptul că acest geograf respinge datele lui Pytheas pe care cunoştinţele din secolul lui le certifică. Thule, în special, i se pare a fi Islanda, colonizată în anul 980 de către Erik cel Roşu.

O sută de ani mai tîrziu, în 1686, Gassendi din Dig-ne,. reface calculele gnomonice ale lui Pytheas, în ziua solstiţiului de vară, chiar la Marsilia şi publică un memoriu- devenit celebru în legătură cu aceste experienţe[3].

Juristul Peirese îi comandă lui Rubens, care trecea prin Aix-en-Provence, un portret al lui Pytheas, pe care-1 pune în galeria lui de „oameni celebri"[2].

[1] Venit milii P y t Ii c a s commcndandus ct amorc Palriae et Civitalis g'ral.ia. qnao ut Eu t li y m c n e m iii Auslrum, sic ipsum in Borcam cmisit, per Allanlicvim: rccitatoros, quid in terris usque ull.imis viscrctur. Nec refcrt, quod, ui S e n e c a mentitum E u t h y ni e n c m scribit, sic S t r a b o , P o l y- b i u ni sequutus, plurima meiidacia P y t h e a e adscribit: quippe et philosophus fuit; ac veri proindc studiosus; et quod ad coelestes quidem observationcs altinel, id videi in- sufficere, quod i'ueril. Matheseos, ac ipsius adeo Aslronomiae valde peri- tus (G a s s e n d i, t. IV, p. 530). — *N.A.*

[2] Portretul acesta nu a fost găsit. — *N.A,*

15

21
7

In secolul al XVIII-lea, marele navigator Bougainville publică, în 1753, un memoriu[1] asupra călătoriilor lui Pytheas; la fel, d'Anviile în 1774 şi Keralio în 1793. Un singur om, Gosselin, îi dă dreptate lui Strabo...

MASSî-LTEN* ! S
JFRÂGMtNTA,

«ft «o m
menta

m
*

«A «, A N D R EA S   A R V. A R. V E D S O N

*ţyc *s. i r.*

Secolul al XIX-lea consacră gloria lui Pytheas. In 1824, Arvedson adună, cel dinţii, fragmente clin opera

[1] Pylheas este unul diu cei mai vcclii scriitori pe care-i cunoaştem de *la* noi şi poate din întregul Occiden't. Astronom abil, fizi-cian'ingenios, geograf exact, navigator îndrăzneţ, ci a făcut ca însuşirile pe care le-a avui: să fie de folos patriei l u i ; călătoriile pe care le-a întreprins, (Icscliizîml noi căi de comerţ., an îmbogăţit istoria naturală şi au contribuit la perfecţionarea cunoştinţelor despre globul terestru (B o u g a i n v i l l e , în *Memoires de V Acad. des Inscr., t.* XIX, p. 146). —*N.A.*

marelui navigator pentru Biblioteca regală din Ups--
sala.

Schmekel face acelaşi lucru în 1848. în sfîrşit, după mai bine de două milenii de uitare şi de ingratitudine, Marsilia însăşi le ridică lui Pytheas şi lui Euthymene un monument comun, înlăţisînd un lei de Hermes cu două feţe. Aşezată astăzi în curtea de onoare a castelului Borelv, statuia aceasta îi înfăţişează pe Pytheas cu faţa spre nord şi pe Euthymene cu faţa spre sud...

Cu ocazia construirii Palatului Bursei, în 1860, în două mse-naosuri ale faţadei sale principale au fost puse statuile lui Pylheas si Euthymene, de proporţii mai mari decît cele reale. Alături de numele celor mai mari navigatori au fost înscrise şi numele lor pe cîte o placă albastră. Cea a lui Pytheas a fost inaugurată în :I900, cu ocazia sărbătorii închinate celui de al douăzeci şi cincilea centenar al oraşului.

Mai recent, MicheJ Clerc îi consacră lui Pytheas un studiu aprofundat şi interesant în impozanta sa lucrare *Massalia* în două volume in-4°. In el se semnalează o singură greşeală — sau mai curînd un *lapsus calami* — anume plasarea Cad izului la est de Gibraltar.

In siîrşit, studiul cel mai entuziast si cel mai complet este cel al lui Gaston Broche din 1935. Am pomenit în prefaţă cu mult respect de discuţiile pe care le-am avut cu el, mai ales de cele cu privire la corabia lui Pytheas si la navigaţia pe Ocean. Mă înapoiasem tocmai dintr-o călătorie făcută în Islanda, în Scoţia, în Norvegia şi în Oceanul Arctic. Nu puteam să fiu de acord cu el că Pytheas a comandat una sau mai multe triere, corăbii cu cîte trei rînduri de oameni, cu *parodosuri* deschise, cu un echipaj de peste două sute de oameni. Gaston Broche îi pune să tragă la rame cîle douăzeci şi patrii de ore din douăzeci şi patru, ca să atingă media lui de o sută optzeci de kilometri pe zi. Ori, e ştiut că, în vechime, la rame trăgeau oameni liberi, ale căror salarii erau destul de ridicate. E ştiut, de asemenea, că la Athena ei *au făcut greve* în mai multe rînduri ca să obţină mărirea acestor salarii, ceea ce nu Je-ar fi fost niciodată îngăduit sclavilor. Şi atunci, cum am putea să admitem că în nordul Atlanticului,

15»

21
9

unde au loc âtîtea răzvrătiri, căpitanul unei triere greoaie ar fi putut să-şi supună oamenii care erau cetăţeni liberi ai Massaliei, la o muncă atît de îngrozitoare şi excesivă? L-am sfătuit deseori pe Gaston Broche să facă această călătorie ca să-şi dea seama, el însuşi, cum e marea prin partea locului. Soluţia penteconterei pare cea mai nimerită.

După Pytheas, cu aproape o mie de ani mai tîrziu, vikingii aveau să traverseze si ei Atlanticul pe nişte corăbii care măsurau între optsprezece şi douăzeci si patru de metri şi care aveau la bordul lor între douăzeci şi treizeci si doi de oameni care trăgeau la rame. Tehnica vikingilor era, după toate probabilităţile, cunoscută vechilor scandinavi cu mult înaintea lui Erik cel Roşu. Arheologii nordici, printre care se numără şi llaakon Shetelig, au descoperit corăbii asemănătoare cu cele ale vikingilor în depozite care aparţin epocii lui Pytheas, iar desenele de la Bohushan şi de la Tanum, dm Suedia, înfăţişează nişte nave care seamănă în linii mari cu cele ale snekkarilor şi ale drakkarilor din Oseberg, din Tune si din Gokstad.

In concluzie, în această privinţă, eu am altă părere decît Broche şi anume susţin că Pytheas a avut o corabie construită anume şi care „corespundea întru totul scopului propus, ceea ce, după părerea mea, corespunde cuvîntiilui *euerghes* folosit de poetul Dionysos Perie-getul în lucrarea sa intitulată *Descrierea lumii,* cu privire la corabia lui Pytheas. Silueta acesteia trebuie să fi fost asemănătoare cu cea a corăbiilor nordice, numai că era realizată după regulile şantierelor de la Massalia, vestite în Antichitate.

Pytheas a ales, aşadar, o penteconteră pentru călătoria sa de explorare dacă, aşa cum presupunem noi, se documentase în prealabil cu privire la forma cea mai nimerită de corabie destinată apelor Atlanticului. în plus, penteconteră are un echipaj foarte redus. Refuz să cred că Pytheas a comandat mai multe corăbii £n acest scop, fapt care ar fi sporit primejdia pe care o prezenta, şi aşa, trecerea Gibraltarului. De asemenea nu văd ce 1-ar fi determinat pe Pytheas să se înapoieze prin Canalul Sfîntul Gheorghe după ce a ajuns în Is-

landa, ca să se îndrepte după aceea către Marea Ball.ică. După toate probabilităţile, el s-a folosit de asa-ziselc *trade-winds* scandinave din sectorul vestic ca să ajungă de la Thule spre Norvegia (Norigo).

Intr-o piesă care nu s-a jucat decît parţial şi numai o singură dată la Marsilia, Gas ton Broche îmbarcă la bordul corăbiei Iui Pytheas o preoteasă a lui Artemis şi încă o femeie tînără din Britania, salvată de pe rugul funerar al bărbatului ei. Personajele acestea mi se par destul de deplasate într-o călătorie atît de lungă şi atît de grea.

Am căutat *să văd* călătoria aceasta mai mult prin prisma navigatorului deeît prin cea a istoricukii sau a arheologului. Acest fapt nu afectează însă cîtuşi de puţin admiraţia pe care o am pentru Gaston Broche ca om de ştiinţă, pentru pasiunea care a pus-o în studiile sale despre Pytheas.

De curind, Winston Churchill, în lucrarea sa intitulată „Istoria unei ţări", aduce unul din cele mai frumoase omagii lui Pytheas: „Pytheas din Marsilia, scrie el, este de bună seamă unul dintre cei mai mari exploratori pe care i-a cunoscut istoria. Pe la mijlocul secolului al IV-lea î.e.n., cu prilejul călătoriilor sale de explorare el a proclamat existenţa Insulelor Britanice: Albion si Ierne. Numai că Pytheas a fost luat drept un palavragiu mincinos. Abia tîrziu, după ce lumea în mijlocul căreia a trăit marele navigator dispăruse de mult, începe să i se dea consideraţia cuvenită pentru descoperirile sale.

Chiar în secolul al Ill-lea î.e.n., cu toate că romanii aveau în mod cert cunoştinţă despre existenţa celor trei mari insule: Albion, Ierne si Thule (Islanda), îşi făceau despre ele *o* idee fantastică: acolo, la marginile îndepărtate ale Lumii totul Ii se părea monstruos şi straniu".

Anexa VII

Termeni marinăreşti

A amara—Acţiunea de a fixa lucrurile de pe o navă, fie cu legături, fie prin aşezarea lor în Jocuri anume amenajate — *N.V.l.*

Agalma — Statuie de bronz aşezată pe ciocul corăbiei şi care reprezenta divinitatea protectoare — *N.Ii.*

Balnsină — Parîma care se întrebuinţează pentru a susţine vergele de la catargele corăbiei — *N.V.I.*

Bordaj — învelişul corpului corăbiei, alcătuit din scîn-duri bine fixate de scheletul acesteia — *N.V.l.*

Braţ — Parîma fixată la un capăt al vergei şi care este folosită pentru manevrarea acesteia — *N.V.l.*

Byrsa — La început cuvîntul a însemnat ..piele de bon", presupunîndu-sc că primele vele erau din piele de bou. Ulterior, velele confecţionate din pînză şi avînd formă dreptunghiulară au păstrat aceeaşi denumire — *N.A.*

Cocă — Ansamblu etanş alcătuit din scheletul si învelişul vasului — *N.V.l.*

Dolon — Velă mică, dreptunghiulară situată pe catarg

— *N.V.L*

Etravă — Piesă de bază din scheletul longitudinal al corăbiei, deoarece forma prelungirea chilei spre provă. Etrava era foarte solid construită, întrucît la provă era aşezat ciocul, pe care, în antichitate, corăbiile îl foloseau în special în timpul lup l clor navale - *N. V.I.*

Etanibou, — Grindă puternică de lemn eu care se închidea corpul corăbiei la pupă. K a constituia şi suportul cîrmei coi'ăbiei — *N.V.l.* *F ungă* — Parîma cu ajutorul căreia se ridica şi se cobora verga la corăbiile cu pînze — *N. V.L*

*fi'fy's jpvfi djuntf qn$ &p nijcds *

Gabieri — Marinari specializaţi în manevrarea velelor, mai ales a celor superioare — *N.V.I.*

Karabă — Ambarcaţie mică, de forma rotundă, făcută din nuiele împletite şi acoperită cu piele — *N.A.*

Katastroma — Punte de manevră la vechile triere, monere şi pentecontere — *N.A.*

Keleustes — Comandantul oamenilor de la rame; bosco. El indica ritmul trasului la ramă, fluierînd, cîntînd, bătînd din palme sau în tympanon — *N.A.*

Moneră — Corabie cu un singur rînd de rame — *N. V. I.*

Navarh — Căpitanul corăbiei — *N.A.*

Pentecontera — Corabie cu 50 de rame, dispuse cîte 25 la fiecare bord — *N.V.I.*

Prorei — Căpitan secund al unei corăbii — *N.V.I.*

Rostru — „Ciocul" aşezat la prova corăbiei, pe linia de plutire. El se folosea, în special, în timpul bătăliilor navale — *N.V.I.*

Sentină —• Spaţiu de pe fundul corăbiei, unde se strîngea apa de infiltraţie — *N.V.I.*

Scalme — Suporturi pentru rame — *N.A.*

Tambuchi — Deschidere din punte prin care se intra în interiorul corăbiei — *N.V.I.*

Tranili — Oameni care, pe corăbiile greceşti cu două rînduri de rame, trăgeau la cel de-al doilea rînd. Ei aveau amplasate spre pupă nişte bănci speciale, de la care le vine de fapt si numele.

Pe triere, care aveau trei rînduri de rame, oamenii care trăgeau la cel de-al treilea rînd de rame erau amplasaţi în partea inferioară a corăbiei si se numeau *thalamiţi* — *N.V.I.*

Trieră — Corabie construită de greci care avea trăgătorii de la rame aşezaţi pe trei rînduri. In secolele V-IV î.e.n., triera era corabia cea mai folosită — *N.V.I.*

Tympanon — Un fel de tobă cu ajutorul căreia se dădea ritmul la corăbiile cu rame — *N.R.*

Vergă — Bară de lemn, sau de metal, aşezată perpendicular *pe* catargul unei corăbii şi folosită la susţinerea pînzelor — *N.R.*

Utriculari — Oameni care conduceau un fel de plute purtate de burdufuri (utricula) — *N.A.*

TABEL SINOPTIC **Puterile mediteraneene şi Lumea Nordică pe** la anul 330 **î.e.n.**

Date	Grecia	Italia	Carlhagina ?i Fenicia	Lumea Nordică
390 î.e.n.	Sfîrşitul secolulxii supra- numit ,,al lui	Cucerirea Romei de către gali.		Preistorie
Pe la 350	Hegemonia lor.	Roma apără Massalia triva ligurilor	Cartbagiria ce Romei şi lor ei să mai prin Gibraltar.	Aurora
333	întemeierea	Puterea Humei nu s-a mat încă: comerţul		în anul llcrodot
332	Cucerirea Tyrului tre Alexandru.	depăşeşte Latiumul stingherit de grecii Campania si do	Carthagina ia Tyrului, dar triva ei începe	de insulele teride, dar ca cum ar tine de
Pe. la 330	începutul campaniei India.	gina. Roma nu arc o propriu-zisă.	ridice Syracuza (războiul din lia pe la 339).	?neiiiu] n a scoc i
330 sau	*Călătoriile* *Pytheas şi*			
323	Moartea lui Aris Lotci.			
322	Moartea lui Alexandru			

Bibliografie

Autori antici

PYTHIÎAE MASSALIENSIS, *Fragmenta* — Ediţia Arvedson,
Upsal, 1824. — *Ibid.* SchmeUel, 1848.
STRABON, *Geographic*,* Ediţia Casaubon, la E. Vignon,
Arras, 1587. în această ediţie, fragmentele referitoare
la Pytheas an fost fotografiate şi corectate după ediţia
lui Mdineke (Leipzig, 1895.)
FESTUS AVIENCS, *Ora Maritima,* Champion, 1934.
ERATOSTHENE, *Geographic,* Teza lui A. Thalamas, 1921. MARCIEN D'HERAKLEE, *Resume du periple de la mcr Inlerieurc.*

PLINIU CEL BĂTRÎN, *Istoria Naturală* (IV).
POMPONIUS MELA, *Opere* (111). GEMINUS DIN RHODOS, *Elemente de Astronomic.*
DIONISIOS PERIKGETUL *Descrierea lumii.*
DIODOR DIN SICILIA *Biblioteca istorică (111).* CESAR, *Războiul gallic.*

Autori moderni

GASSENDI, *Observation gnomiqne,* in *Opnscula]>hilosopliica,*
Lyon, 1658. BOUGAINVILLE, *Vie et voyages de Pyllieas de Marseille,* Inse.
şi Belles-LeUres, 1753. LELEWEL, *Pytheas de Marseille el la geographic de son temps,*
1836.
P. MASSON, *„Plămînul marin" al lui Pylheas,* 1922.
DAMSTE, *Pylheas.* Utrecht, 1917. MICHEL CLERC, *-Massalia* (III), 1927, 2 voi. GARY AND WAKMINGTON, *The ancienl Explorers,* Methucn,
Londrcs, 1929.
GASTON BROGUE, *Pylhean le Massaliole,* These, 1935. W. CHURCHILL, *Histoire d'un pays.*

Cuprins